

SAğLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ

HAMİDİYE SAğLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MÜKEMMELİYETÇİLİK, KENDİNİ ALDATMA, SAVUNMA
MEKANİZMALARI VE TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
KIRILGAN VE BÜYÜKLENMECİ NARSİZM İLE İLİŞKİSİ**

Ülkü TANKUT

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yıldız Bilge

Klinik Psikoloji ABD

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAYIS/2020

BEYAN

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Mevcut tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu,
- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Mevcut tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ülkü TANKUT

10.06.2020

MÜKEMMELİYETÇİLİK, KENDİNİ ALDATMA, SAVUNMA MEKANİZMALARI VE TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN KIRILGAN VE BÜYÜKLENMECİ NARSİSİZM İLE İLİŞKİSİ

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın diğer amacı ise mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi ne düzeyde yordadığının belirlenmesidir.

Gereç: Çalışmada veriler Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ), Kendini Aldatma Ölçeği (KAÖ), Savunma Biçimleri Testi-40 (SBT-40), Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (TKÖE), Narsisistik Kişilik Envanteri-16 (NKE-16), Kırılğan Narsisizm Ölçeği (KNÖ) ve Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form (BFNÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Yöntem: Veriler Ekim-2019 ve Şubat-2020 tarihleri arasında kartopu örnekleme yöntemi ile randomizasyon sağlanarak 18-60 yaş aralığında olan 403 kişilik toplum örnekleminde toplanmıştır. Çalışmanın sürekli değişkenleri olan mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasında ilişki bulunup bulunmadığının saptanması amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı yöntemi; mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, çalışmanın sürekli değişkenlerinin demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını saptayabilmek amacıyla Bağımsız Gruplar t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır.

Bulgular: Çalışmada, araştırmanın sürekli değişkenlerinin birçoğu arasında korelasyon olduğu; belirli mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma

mekanizmaları boyutları ve temel kişilik özelliklerinin kırılma ve büyülenme narsisizmi yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca, araştırmanın sürekli değişkenlerinin belirli boyutlarının cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi ve psikolojik yardım alma değişkenlerine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Sonuç: Çalışma sonucunda araştırmanın sürekli değişkenlerine ait birçok boyutun birbirleriyle ilişkili oldukları; mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özelliklerinin belirli boyutlarının ise kırılma ve büyülenme narsisizmi yordayıcı etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, çalışmada incelenen sosyo-demografik değişkenlerin sürekli değişkenlerin bazı boyutları için risk faktörü olabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kendini aldatma, mükemmeliyetçilik, narsisizm, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri

THE RELATION OF VULNERABLE AND GRANDIOSE NARCISSISM WITH PERFECTIONISM, SELF- DECEPTION, DEFENSE MECHANISMS AND BASIC PERSONALITY TRAITS

ABSTRACT

Aim: Present study aims to examine the correlation of vulnerable and grandiose narcissism with perfectionism, self-deception, defense mechanisms and basic personality traits. Also, this study aims to determine the effect of perfectionism, self-deception, defense mechanisms and basic personality traits so as to predict vulnerable and grandiose narcissism.

Materials and Methods: In this study data were collected by using Demographic Information Form, Multidimensional Perfectionism Scale (MPS), Self-Deception Scale (SDS), Defense Style Questionnaire-40 (DSQ-40), Basic Personality Traits Inventory (BPTI), Narcissistic Personality Inventory-16 (NPI-16), Hypersensitive Narcissism Scale (HNS) and Five-Factor Narcissism Inventory-Short Form (FFNI). The data were randomly collected by using snowball sampling method within 403 people at ages of 18-60, between the dates of October-2019 and February-2020. In the analysis, Pearson Product-Moment Correlation Coefficient method was used to determine whether there is a correlation between perfectionism, self-deception, defense mechanisms, basic personality traits and vulnerable and grandiose narcissism which are the continuous variables of the study; in order to examine whether perfectionism, self-deception, defense mechanisms and basic personality traits predict vulnerable and grandiose narcissism Multiple Linear Regression Analysis; Independent Samples T-Test, One-Way Anova, Mann-Whitney-U and Kruskal Wallis Test was used to determine whether the continuous variable of study differentiate according to demographical variables.

Results: It is determined that there are correlations between many of the continuous variables of study; certain perfectionism, self-deception, defense mechanisms and basic personality traits predict vulnerable and grandiose narcissism. It is also found

that certain dimensions of the continuous variables of study differ in terms of gender, marital status, age, education level, income level and psychological help receiving.

Conclusion: The study shows that many dimensions of the continuous variables of study are related to each other and certain dimensions of this continuous variables predict vulnerable and grandiose narcissism. Moreover, it is determined that socio-demographic variables may be risk factors for some dimensions of continuous variables.

Keywords: Basic personality traits, defense mechanisms, narcissism, perfectionism, self-defeption

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerini paylaşarak mesleki ve akademik anlamda yol gösterici olan, bu süreçte ilgisini ve desteğini esirgemeyen, bana vakit ayıran ve yardımlarıyla tez yazım sürecimi kolaylaştıran tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yıldız Bilge'ye,

Yüksek lisans öğrenimim süresince özveriyle vakit ayırarak bana yardımcı olan, ilgisini, desteğini esirgemeyen ve kıymetli bilgi ve birikimlerini içtenlikle aktaran Dr. Öğr. Üyesi Aynur Feyzioğlu'na,

Lisans ve yüksek lisans eğitim sürecimde psikolog olma yolunda, bilgi ve birikimleri ile mesleki deneyimlerini paylaşarak çok şey öğreten, bu süreçte bana katkı sağlayan ve destek olan tüm hocalarıma,

Her zaman sevgi ve desteklerini hissettiğim, her koşulda yanımda olan ve varlıkları ile bana güç veren aileme,

Tez yazım sürecimin en başından itibaren, umutsuzluğa kapıldığım her an beni motive eden ve bana inanan, verilerin toplanmasında ve analizinde vakit ayırarak yardımcı olan değerli arkadaşım Uzman Psikolog Şeyma Sevgican'a,

İhtiyaç duyduğum her an yanımda olduğunu hissettiren, yardımını ve desteğini esirgemeyen canım arkadaşım Nergis'e

Her zaman olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan, bana güvenen ve her zor anımda destek olarak devam etmeme yardımcı olan sevgili Can'a

Çalışmama katılarak vakit ayıran ve veri toplama sürecime yardımcı olan herkese çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Mükemmeliyetçilik.....	4
2.1.1. Mükemmeliyetçiliğin Boyutları.....	5
2.1.2. Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik.....	7
2.1.2.1. Psikanalitik Kuram.....	7
2.1.2.2. Bireysel Psikoloji.....	8
2.1.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	9
2.1.2.4. Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım ve Akılcı Duygusal Yaklaşım.....	10
2.1.2.5. Bütüncül Yaklaşım.....	10
2.2. Kendini Aldatma.....	12
2.2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	12
2.2.1.1 Psikanalitik Kurama Göre Kendini Aldatma.....	13
2.2.1.2. Evrimsel Perspektiften Kendini Aldatma.....	14
2.2.1.3. Bilgi İşleme Yaklaşımı Perspektifinden Kendini Aldatma.....	15
2.2.1.4. Bilişsel Psikoloji Perspektifinden Kendini Aldatma.....	16
2.2.1.5. Kişilerarası Yaklaşımına Göre Kendini Aldatma.....	17
2.2.2. Kendini Aldatma İşlevsel Midir?.....	17
2.3. Savunma Mekanizmaları.....	18
2.3.1. Savunma Mekanizmaları Tanımı ve Tarihçe.....	18
2.3.2. Savunma Mekanizmalarının Sınıflandırılması.....	20
2.3.2.1. İlkel Savunma Mekanizmaları.....	21
2.3.2.1.1. Bölme.....	22
2.3.2.1.2. Yansıtma.....	22

2.3.2.1.3. Yansıtımlı Özdeşim.....	22
2.3.2.1.4. Çözülme.....	22
2.3.2.1.5. Eyleme Dökme.....	23
2.3.2.1.6. İlkel İdealleştirme ve Değersizleştirme.....	23
2.3.2.1.7. Gerileme.....	23
2.3.2.1.8. Bedenselleştirme.....	23
2.3.2.1.9. İnkâr.....	23
2.3.2.1.10. Şizoid Düşlem.....	23
2.3.2.2. Nevrotik Savunma Mekanizmaları.....	23
2.3.2.2.1. Bastırma.....	24
2.3.2.2.2. İçeatım.....	24
2.3.2.2.3. Duygulanımın Yalıtımı.....	24
2.3.2.2.4. Yapma-Bozma.....	24
2.3.2.2.5. Özdeşleşme.....	24
2.3.2.2.6. Yer Değiştirme.....	25
2.3.2.2.7. Cinselleştirme.....	25
2.3.2.2.8. Düşünselleştirme.....	25
2.3.2.2.9. Rasyonalizasyon.....	25
2.3.2.2.10. Karşıt Tepki Oluşturma.....	25
2.3.2.3. Olgun Savunma Mekanizmaları.....	25
2.3.2.3.1. Mizah.....	26
2.3.2.3.2. Baskılama.....	26
2.3.2.3.3. Özgecilik.....	26
2.3.2.3.4. Öngörme.....	26
2.3.2.3.5. Yüceltme.....	26
2.4. Kişilik.....	26
2.4.1. Kişilik Kuramları.....	27
2.4.1.1. Psikodinamik Kuram.....	28
2.4.1.2. Davranışçı Kuram.....	28
2.4.1.3. Bilişsel Kuram.....	29
2.4.1.4. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı.....	29
2.4.1.5. McCrae ve Costa'nın Kişilik Yaklaşımı.....	30

2.4.1.6. Beş Faktör Kişilik Kuramı.....	31
2.4.1.6.1. Uyumluluk.....	31
2.4.1.6.2. Dışadönüklük.....	32
2.4.1.6.3. Nevrotiklik.....	33
2.4.1.6.4. Özdisiplin (Sorumluluk).....	33
2.4.1.6.5. Deneyime Açıklık.....	34
2.5. Narsisizm.....	35
2.5.1. Normal ve Patolojik Narsisizm.....	35
2.5.2. Narsisistik Kişilik Bozukluğu.....	36
2.5.3. Narsisizmin Boyutları.....	36
2.5.3.1. Büyüklenmeci Narsisizm.....	36
2.5.3.2. Kırılgan Narsisizm.....	37
2.5.4. Narsisizm ile İlgili Kuramsal Görüşler.....	37
2.5.4.1. Sigmund Freud'un Narsisizm Üzerine Görüşleri.....	37
2.5.4.2. Melanie Klein'in Narsisizm Üzerine Görüşleri.....	39
2.5.4.3. Otto F. Kernberg'in Narsisizm Üzerine Görüşleri.....	40
2.5.4.4. Heinz Kohut'un Narsisizm Üzerine Görüşleri.....	41
2.5.4.5. James F. Masterson'ın Narsisizm Üzerine Görüşleri.....	43
2.6. Alanyazında Yapılan Çalışmalar.....	44
3.GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	47
3.1. Evren ve Örneklem.....	47
3.2. Uygulamalar.....	47
3.3. Veri Toplama Araçları.....	48
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	48
3.3.2. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ).....	48
3.3.3. Kendini Aldatma Ölçeği (KAÖ).....	50
3.3.4. Savunma Biçimleri Testi-40 (SBT-40).....	51
3.3.5. Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (TKÖE).....	53
3.3.6. Narsisistik Kişilik Envanteri-16 (NKE-16).....	54
3.3.7 Kırılgan Narsisizm Ölçeği (KNÖ).....	55
3.3.8. Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form (BFNÖ).....	56
4. BULGULAR.....	59

4.1. Örneklemin İncelenmesi.....	59
4.1.1. Sosyodemografik Özellikler.....	59
4.2. Ölçeklerin İncelenmesi.....	60
4.2.1. Ölçeklerin Normallik Dağılımları.....	60
4.2.2. Katılımcıların Mükemmeliyetçilik, Savunma Biçimleri, Kendini Aldatma, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmlerine İlişkin Bulgular.....	62
4.2.3. Mükemmeliyetçilik, Savunma Biçimleri, Kendini Aldatma, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkiler.....	63
4.2.4. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	69
4.2.5. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	70
4.2.6. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Psikolojik Yardım Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	72
4.2.7. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması.....	74
4.2.8. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	77
4.2.9. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	80
4.2.10. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Puanlarının Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanını Yordayıcı Etkisi Üzerine Regresyon Modelleri.....	83
5. TARTIŞMA.....	89

5.1. Mükemmeliyetçilik Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması Bulguların Değerlendirilmesi.....	89
5.2. Kendini Aldatma Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması Bulguların Değerlendirilmesi.....	96
5.3. Savunma Biçimleri Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması Bulguların Değerlendirilmesi.....	101
5.4. Temel Kişilik Özellikleri Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması Bulguların Değerlendirilmesi.....	106
5.5. Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması Bulguların Değerlendirilmesi.....	111
5.6. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ve Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi.....	115
5.7. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özelliklerinin Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmi Yordayıcı Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	127
6. SONUÇLAR.....	133
KAYNAKLAR.....	139
EKLER.....	154
Ek 1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu.....	154
Ek 2. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği.....	155
Ek 3. Kendini Aldatma Ölçeği.....	157
Ek 4. Savunma Biçimleri Testi-40.....	158
Ek 5. Temel Kişilik Özellikleri Envanteri.....	160
Ek 6. Narsisistik Kişilik Envanteri-16.....	161
Ek 7. Kırılgan Narsisizm Ölçeği.....	162
Ek 8. Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form.....	163
Ek 9. Etik Kurul Onayı.....	165
ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	166

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 4.1.	Katılımcılara Ait Sosyodemografik Özellikler	59
Çizelge 4.2.	Ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları	60
Çizelge 4.3.	ÇBMÖ, KAÖ, SBT, TKÖE, BFNÖ, NKE-16 ve KNÖ Ölçeklerinin Puan Ortalamaları ve Puan Aralıkları	62
Çizelge 4.4.	Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ve Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analizi Sonuçları	64
Çizelge 4.5.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması	69
Çizelge 4.6.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması	70
Çizelge 4.7.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Psikolojik Yardım Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılması	72
Çizelge 4.8.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Değişkenine Göre Karşılaştırılması	74
Çizelge 4.9.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	78

Çizelge 4.10.	Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	80
Çizelge 4.11.	Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin BFNÖ-Kırılgan Narsisizm Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları	84
Çizelge 4.12.	Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin BFNÖ-Büyüklenmeci Narsisizm Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları	85
Çizelge 4.13.	Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin KNÖ-Aşırı Duyarlık Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları	86
Çizelge 4.14.	Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin NKE-16 Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları	87

SİMGELER VE KISALTMALAR

APA: American Psychiatric Association-Amerikan Psikiyatri Birliği

BFNÖ: Beş Faktör Narsisizm Ölçeği

ÇBMÖ: Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

DSM III: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-III)

DSM IV: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV)

DSM 5: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-5)

KAÖ: Kendini Aldatma Ölçeği

KNÖ: Kırılğan Narsisizm Ölçeği

NKE-16: Narsisistik Kişilik Envanteri

SBT-40: Savunma Biçimleri Testi

SPSS: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı)

TKÖE: Temel Kişilik Özellikleri Envanteri

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Yaygın görülen bir kişilik özelliği olan mükemmeliyetçilik eleştirel değerlendirmeye aşırı eğilimli olma, performans ile ilgili çok yüksek kişisel standartlar belirleme ve kusursuzluk için çabalama olarak tanımlanmaktadır (1,2). Mükemmeliyetçiliğin çoğunlukla öznel iyi oluşu ve psikolojik uyumu zorlaştıran bir özellik olduğundan ve pek çok psikolojik problem ile ilişkisi bulunduğundan söz edilmektedir (3-5). Çalışmada ele alınan değişkenlerden bir diğeri olan kendini aldatma; kişilerin kendilerini olduklarından daha iyi bir konumda görmesi ve sahip oldukları yetenekleri gerçekte olandan daha fazla olarak algılaması şeklinde açıklanmaktadır (6). Psikopatolojiler ile ilişkilendirilen kavramlardan diğeri ise savunma mekanizmalarıdır. Savunma mekanizmaları genel itibariyle insanların kendilerini hoş olmayan, istenmeyen, kaygı yaratan durumlar, duygular ile dışsal tehlikelerden korumalarını sağlayan, çeşitli tehlikeler ile karşılaştıklarında kendilerini güvende hissetmelerini kolaylaştıran ve benlik değerlerini korumalarına yardım eden mekanizmalar olarak tanımlanmaktadır (7,8). Her insan tarafından kullanılan bu mekanizmaların aşırı kullanılmasının psikopatolojilere yol açabileceğinden söz edilmektedir (9). Bu çalışmada narsisizm ile olan ilişkisinin araştırıldığı son değişken temel kişilik özellikleridir. Kişiliğin en genel anlamıyla kişinin kendine özgü olan, süreklilik gösteren ve onu diğerinden ayıran özelliklerinin tamamı olarak tanımlandığı söylenebilir (10,11). Dışadönüklük, sorumluluk, duygusal denge, uyumluluk ve deneyime açıklık alt boyutlarına sahip olan Beş faktör kişilik modeli ise kişilik özelliklerini kategorize etmede tercih edilen en kapsamlı model olarak gösterilebilir (12). Yukarıda sözü edilen tüm faktörler kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm çerçevesinde ele alınmıştır. Narsisizm kişinin kendisinin diğer insanlardan daha üstün olduğunu düşünmesi, kendine aşırı hayranlık duyması, özel bir ilgi ile üstün bir konumu hak ettiğine inanması ve ilgi, beğenilme ihtiyacının devamlı olması ile karakterizedir (11). Narsisizmin boyutlarından biri olan kırılğan narsisizm eleştiriye hassaslık, çekingenlik, aşırı alçak gönüllülük ve kaygı düzeyi yüksekliği ile karakterizeyken; diğer boyutu olan büyüklenmeci narsisizm ise grandiyozite, aşırı talepte bulunma, hak etme, dikkatleri üzerine çekme arzusu, düşük kaygı düzeyi, kıskançlık ve küstahlık gibi davranışlar gösterme ile ilgilidir (13).

Narsisizmin yabancı literatürde üzerinde sıkça durulan ve çeşitli değişkenlerle birlikte araştırmalarda incelenen bir konu olduğu görülmektedir. Türkçe alanyazında ise çok daha az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada ele alınan değişkenler açısından narsisizm çalışmalarına bakıldığında yabancı alanyazında savunma mekanizmaları ile narsisizm arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar olmakla birlikte (14-18); Türkçe alanyazında ise iki çalışma dışında (19,20) herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Yabancı literatürde mükemmeliyetçilik ve narsisizm üzerine yapılan çok sayıda araştırma olduğu görülürken (21-25) Türkçe alanyazında ise bu konu üzerine yapılan bir çalışma bulunmamaktadır (26). Bunların yanı sıra, Türkçe literatürde temel kişilik özellikleri ile narsisizm ilişkisini inceleyen bir araştırma olmamakla birlikte yabancı literatürde de doğrudan bu başlıklı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak birkaç araştırmada çeşitli değişkenler ile birlikte dolaylı olarak narsisizm ve kişilik özelliklerine değinildiği görülmektedir (27,28). Araştırma kapsamında ele alınan son kavram olan kendini aldatmanın narsisizm ile ilişkisi üzerine gerek yabancı gerekse Türkçe literatürde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Aynı zamanda, Türkçe alanyazında narsisizmden bağımsız olarak yalnızca kendini aldatma kavramını konu alan yalnızca bir çalışma bulunmaktadır (29).

Değişkenler ayrı ayrı ele alındığında bunların narsisizm ile ilişkisini inceleyen çalışmalar olduğu görülmekle birlikte bu değişkenlerin birlikte ele alınarak narsisizm ile ilişkisinin ve bu değişkenlerin narsisizmi yordama düzeyinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde bu çalışmanın narsisizmi iki ayrı boyut üzerinden ele alarak farklı yönlerden ve geniş bir kapsamda değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Bu çalışma aracılığıyla narsisizm ile ilişkili olduğu düşünülen ancak daha önce üzerinde durulmamış yeni kavramlar araştırılmıştır. Ek olarak, incelenen bu değişkenler narsisizmin kırılma ve büyülenmeci boyutları üzerinden ele alınarak değişkenlerin bu yapılarda nasıl bir değişiklik gösterdiği, farklılaşma durumlarının olup olmadığı da tespit edilmiştir. Aynı zamanda, bu çalışmada her bir değişkenin narsisizm ile ilişkisinin incelenmesinin yanı sıra bu değişkenlerin kırılma ve büyülenmeci narsisizmi yordama düzeylerinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Bu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

1. Mükemmeliyetçilik puanları arttıkça kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanları artacak ve mükemmeliyetçilik puanları kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordayacaktır.

2. Kendini aldatma puanları arttıkça kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanları artacak ve kendini aldatma puanları kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordayacaktır.

3. Büyüklenmeci ve kırılğan narsisizmi yordayan temel kişilik özellikleri farklılık gösterecektir.

4. Büyüklenmeci ve kırılğan narsisizmi yordayan savunma mekanizmaları farklılık gösterecektir.

Hipotezlere ek olarak, bu çalışmada ele alınan araştırma soruları ise aşağıdaki gibidir:

1. Mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ile kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanları cinsiyet, medeni durum, psikolojik yardım alma, yaş grupları, eğitim durumu ve gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Çalışmanın sürekli değişkenleri olan mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmin boyutları arasında ilişki var mıdır?

3. Kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordayan mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin boyutları farklılaşmakta mıdır?

Bu çalışmada öncelikle mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve narsisizmle ilgili genel bilgilere ve bu konularda ilgili alanyazında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. MÜKEMMELİYETÇİLİK

Geçmişten günümüze gelene dek, mükemmeliyetçilik kavramının birçok araştırmacının ilgisini çektiği ve dolayısıyla birçok araştırmaya konu edildiğini söylemek mümkündür. Ancak bu kavram ile ilgili tüm araştırmacıların anlaştığı tek bir tanım bulunmamaktadır. Aksine mükemmeliyetçiliğin çoğu kuramcı ve araştırmacı tarafından farklı yönleri ön plana alınarak çeşitli şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

Bu kavramı tanımlayan ilk isimlerden biri olan Hollender (30) mükemmeliyetçiliğin diğer kişilik özelliklerine benzer şekilde çocukluk döneminde öğrenildiği görüşündedir. Aynı zamanda, mükemmeliyetçiliğin gelişimini açıklarken kendini güvensiz hisseden hassas bir çocuğun güvende hissetmek amacıyla onaylanma ve kabul edilmeye ihtiyaç duyduğundan söz etmektedir. Böyle bir durumdaki çocuğun yeterince iyi olmadığı için ailesi tarafından kabul edilmediği ve beğenilmediği mesajını alarak daha iyisini yapması halinde sevileceğini ve onaylanacağını düşünmeye başladığını ifade etmektedir. Hollender'a göre bu örnek durum mükemmeliyetçi davranışların zeminini oluşturmaktadır.

Burns (31) ise mükemmeliyetçiliği; kişinin kendisine koyduğu standartların ulaşılabilecek olanın ve mantığın ötesinde olması, zorla ve aralıksız olarak imkânsız hedefler için çabalaması ve kişinin kendi değerlerini belirlerken bunu yalnızca verimli ve başarılı olma üzerinden yapması olarak tanımlamaktadır. Buna ek olarak, mükemmeliyetçi bireylerden söz ederken, bu kişilerin hep ya da hiç, siyah ya da beyaz şeklinde bir düşünce yapısına sahip olduklarından bahsetmektedir. Bu kişilerin diğer özellikleri ise olumsuz nitelikteki olayların sonsuz bir şekilde tekrar edeceğine dair genelleştirmeleri aşırı yapmalarıdır. Aynı zamanda, bu bireyler başarılı kişilerin kişisel hedeflerini daha az çaba, daha az hata, maksimum öz güven ve daha az duygusal stres ile başardığını düşünmektedir. Bu sebeple de kendilerini yetersiz olarak gördükleri düşünülmektedir.

Konuya farklı bir açıklama getiren Pacht (4) ise mükemmeliyetçi davranışın kişiyi hem zayıflattığını hem de istenmeyen bir davranış repertuarının gelişmesine neden olduğu görüşündedir. Aynı zamanda, Pacht mükemmeliyetçiliğin gerçekte

mevcut olmadığını ve var olmayan bir mükemmellik için çabalama durumunun söz konusu olduğunu düşünmektedir. Çünkü ona göre mükemmel olabilmek için insanın karakteri, canlılığı olmayan ve niteliklerini kullanmayan bir robot olması gerekmektedir.

Literatürde konu üzerine yapılan çalışmalardaki mükemmeliyetçilik tanımlarından söz eden Frost ve arkadaşları (2) mükemmeliyetçiliğin çoğunlukla kişinin kendisinin performansı ile ilgili aşırı derece yüksek standartlar koyması olarak nitelendirildiğini belirtirler.

Antony ve Swinson (32, Kaynak: 33 p. 5) da mükemmeliyetçi kişilerin özelliklerine ve davranışlarına dair açıklama getiren isimlerdendir. Bu çalışmacılara göre mükemmeliyetçi bireyler performanslarının başarılı olmamasından duydukları rahatsızlık sebebiyle belirledikleri standartlara ulaşmaya yönelik aşırıya kaçan davranışlarda bulunurlar. Bununla birlikte, yaptıkları işlerin düzgün olmasına verdikleri aşırı önem sebebiyle yoğun bir kontrol etme ve teminat arayışı içerisinde oldukları söylenmektedir. Ayrıca, bu kişilerin sıklıkla karar vermekte zorlandıkları ve bir şeyin mükemmel olmamasından tedirgin olmaları sebebiyle işlerini erteledikleri bilinmektedir. Bunlara ek olarak, yapmak durumunda oldukları işlere dair aşırı bir düzenleme ve liste yapmakla meşgul olmaktadırlar. Mükemmeliyetçi kişilerin diğer bir özelliği ise diğer insanların işleri mükemmel yapacağından emin olmamaları sebebiyle tüm işi tek başlarına yapmayı tercih etmeleridir. Son olarak, belirledikleri amaçlara ulaşamamaktan korkan mükemmeliyetçi kişilerin kolaylıkla pes ederek denemeyi bırakabildikleri belirtilmektedir.

2.1.1. Mükemmeliyetçiliğin Boyutları

Mükemmeliyetçiliğe dair açıklama getirilen konulardan bir diğeri ise mükemmeliyetçiliğin boyutları ile ilgilidir. Başlangıçta Hollender (34), Burns (31) ve Pacht (4) gibi teorisyenler kişinin kendisine getirmiş olduğu aşırı yüksek standartlara vurgu yaparak mükemmeliyetçiliği tek boyutlu bir kavram olarak ele almışlardır. Daha sonraki süreçte ise mükemmeliyetçiliğin boyutlarına yönelik çeşitli görüşlerin öne sürüldüğü görülmüştür. Teorisyenlerden bazıları mükemmeliyetçiliği uyumlu ve uyumsuz olmak üzere iki boyut üzerinden ele alırken; diğerleri ise çok boyutluluğa vurgu yapmışlardır.

Mükemmeliyetçilik kavramını iki boyut üzerinden açıklayan isimlerden biri olan Hamachek'in (35) bunu normal ve nevrotik olarak ayırdığı bilinmektedir. Normal mükemmeliyetçilerin kendilerine dair katı standartları olmasına rağmen bunların mantıklı hedefler olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda, bu hedeflere yönelik gösterdikleri çabadan gerçek bir zevk aldıkları ve onaylanmayı herkes kadar istedikleri söylenebilir. Buna karşılık nevrotik mükemmeliyetçilerin ise kendilerine yönelik aşırı yüksek standartları olduğundan ve bu kişilerin mantıklı olarak görülemeyecek hedefler belirlediklerinden söz edilmektedir. Ek olarak, gösterdikleri çabayı hiçbir koşulda yeterince iyi olarak göremedikleri ve devamlı olarak daha yüksek performans göstermek istedikleri söylenebilir. Bu tür mükemmeliyetçiliğin gelişiminde ise bu kişilerin ebeveynlerinin çocukluk dönemlerinde reddedici, eleştirel ve tutarsız bir tutum sergilemeleri veya onları onaylanmamaları/şartlı bir onayda bulunmaları olmak üzere iki ebeveyn tutumunun etkili olduğu ifade edilmektedir. Benzer bir görüşe sahip olan Slade ve Owens (36) ise pozitif ve negatif olmak üzere iki boyuttan söz etmektedir. Pozitif mükemmeliyetçilik bireylerin olumlu sonuçlar elde etmek amacıyla bazı üst düzey hedeflere ulaşmalarına yönelik biliş ve davranışlarını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, bu kişilerin hedeflerini gerçekleştirirken olumlu pekiştirmeye odaklı oldukları ve başarı arzularının bulunduğu söylenebilir. Bunun aksine özellikler gösteren negatif mükemmeliyetçilik ise olumsuz sonuçlardan kaçmak ya da belirli üst düzey hedeflere ulaşmaya yönelik olan biliş ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla da negatif yönde mükemmeliyetçi kişilerin başarısızlıktan korktukları ve olumsuz pekiştirmeye odaklandıkları söylenmektedir.

Mükemmeliyetçiliğin birkaç boyutundan söz ederek çok boyutlu bir kavram olarak açıklayan isimlerin ilki Frost ve arkadaşlarıdır (2). Bu teorisyenler mükemmeliyetçiliği hatalara karşı aşırı ilgi, davranışlardan şüphe duyma, kişisel standartlar, aile beklentileri, ebeveynsel eleştiri ve düzen olmak üzere altı boyut üzerinden açıklamaktadırlar. Bu boyutlara dair yapılan açıklamalara bakıldığında ise; hatalara aşırı ilgi boyutu öncelikle bireyin hatalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi, hataları başarısızlık ile eş değer olarak görmesi ve başarısız olmanın diğerlerinin gösterdiği saygıyı kaybetmeye sebep olacağını düşünmesi olarak görülmektedir. Şüphe boyutu projelerin/eylemlerin memnuniyet ile tamamlanamayacağını düşünülmesi ve bunları bitirme becerisine dair duyulan şüphe

olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü boyut olan kişisel standartlar ise kişinin çok yüksek kişisel standartlar belirlemesi ve öz değerlendirme için bu yüksek standartlara aşırı önem vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bir sonraki bileşen olan aile beklentileri, kişinin ailesinin çok yüksek hedefler belirlediğine inanma durumu olarak açıklanmaktadır. Bireyin ebeveynlerinin eleştirelilik düzeylerinin çok yüksek olduğunu düşünme eğilimi şeklinde tanımlanan faktör ise ebeveynsel eleştiridir. Son bileşen ise düzen ve organizasyonun öneminin ve bunlara olan eğilimin vurgulanması olarak açıklanmaktadır (2).

Flett ve arkadaşları (37) ise kendine yönelik mükemmeliyetçilik, başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik olmak üzere üç bileşenden söz etmektedir. Kendine yönelik mükemmeliyetçilik kişinin kendisi için mükemmeliyetçi standartlara sahip olma eğilimi olarak tanımlanmakta ve kendine yönelik mükemmeliyetçiliği olan kişilerin kendilerine dair mükemmeliyetçi bir başarı için çaba gösterme eğilimleri olduğundan bu boyutun daha fazla içsel motivasyonla ilişkili olduğu belirtilmektedir. Diğer odaklı mükemmeliyetçilik genel itibariyle önemli diğerleri için mükemmeliyetçi standartlar belirlemek şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca, bu kişilerin diğerlerine karşı muhalif ve düşmanca olma konusunda daha istikrarlı bir kişilerarası eğilim gösterdiklerini söylemek mümkündür (37). Sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik ise kişinin diğerleri tarafından kendisine yönelik gerçekçi olmayan mükemmeliyetçi standartlara sahip olduğu algısıdır. Aynı zamanda, bu boyutun geribildirimleri kontrol etme ile ilişkili olduğu düşünüldüğünden motivasyonel bir durum olarak görülmektedir. Bununla birlikte bu boyutun aşırı seviyelerde olması ise kişinin yetersiz olduğunu algılamasına ve bu sebeple öğrenilmiş çaresizlik hissinin oluşmasına sebep olabilmektedir (38).

2.1.2. Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik

2.1.2.1. Psikanalitik kuram: Bilindiği üzere Freud yapısal kişilik modelinde id, ego ve süperego olmak üzere üç sistemden söz etmektedir. Bunlardan en son gelişen parça olan süperego; ebeveynlerin aktardığı ve ardından ödül-ceza ile pekiştirilen birtakım kuralların, ideallerin ve değerlerin içsel temsilcisidir. Aynı zamanda, süperego gerçek olandan ziyade ideal olanı ve kusursuzluğu elde etmeyi istemektedir (39,40). Freud'un (41) mükemmeliyetçiliği süperegonun işlevlerinden

biri olduğunu düşündüğü ve başarılı olmaya dair yoğun bir istek olarak tanımladığı görülmektedir. Buna ek olarak, süpergonun güçlü olduğu durumlarda kişiler kendilerine yönelik gerçekçi olmayan ahlaki veya mükemmeliyetçi standartlar belirlemekte ve bu durum ise kişilerin yetersizlik ve başarısızlık hisleri yaşamalarına sebep olabilmektedir (42).

Freud'un gelişim kuramı içerisinde sırasıyla oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş evreyi açıkladığı bilinmektedir. Bu dönemlerden biri olan ve mükemmeliyetçi davranışların kökeninde olduğu düşünülen anal evre, çocuğun anüs kaslarının hakimiyetini sağlamaya başladığı ve bununla birlikte tuvalet eğitime geçildiği süreçtir. Bu evrenin en belirleyici özelliklerinden biri ise çocuğa tuvalet eğitiminin verilme sürecinde yaşananlardır. Eğer tuvalet eğitimi esnasında anne ile çocuk arasında uyum sağlanamaz ve anne anlayışsız davranırsa sonraki gelişim evrelerinde oluşabilecek durumlardan biri anal tutuculuk olarak isimlendirilen inatçılık, aşırı düzenlilik, katı görüşlülük ve cimrilik gibi özellikler ile belirgin bir karakter gelişimidir (40). Benzer şekilde Ayhan (43, Kaynak: 44 p. 29) da tuvalet eğitimi esnasında ebeveynlerin çocuğa sert ve eleştirel bir tutum sergilemelerinin mükemmeliyetçilikle ilişkili özelliklerin gelişimine sebep olacağını belirtmektedir.

2.1.2.2. Bireysel psikoloji: Adler'e göre insan yavrusu yoğun eksiklik duyguları ile dünyaya gelmekte ve evrensel olan bu duyguları ölüme dek yaşamaktadır. Ayrıca, Adler bu hislerin kişinin kendisini yetersiz bir canlı olarak düşünmesinden ve buna eklenen gerginlik veya tedirginlik gibi duygularından meydana geldiği görüşündedir. Eksik olduğunu deneyimleyen kişinin yaşadığı bu duygular onun eksi durumdan artı duruma geçmesi için eylemde bulunmasını güdülemekte ve üstünlük çabası içerisine girmesine yol açmaktadır (40).

Adler (45, Kaynak: 46 p. 25) bireylerin, gerçekçi olmayan üstünlük taleplerini karşılamaya çalışmaları halinde bu sürecin problemlili hale geldiğini düşünmektedir. Böylesi bir durumda, kişilerin aşağılık hislerinin mükemmeliyetçi duyguları ortaya çıkardığını söylemek mümkündür (46). Aynı zamanda, bireyin ideal olan mükemmellik düzeyine ulaşamadığı durumlarda da aşağılık duygularını yaşadığı ve yine bu duyguyla motive olduğu belirtilmektedir (47). Bunların yanı sıra, Adler

doğuştan var olan bir yetenek olarak gördüğü toplumsal ilginin de (40) bireylerin güç ve mükemmelliğe dair çabalarını desteklediğinden bahsetmektedir (47).

Adler'in konu üzerine olan diğer bir katkısı ise, olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik olarak adlandırdığı kavramlardır. Olumlu mükemmeliyetçilik yaşanan aşağılık duygularının yapıcı ve yararlı olması, mükemmel olmaya dair normal bir çaba ve yüksek toplumsal ilgi ile karakterizedir. Olumsuz mükemmeliyetçilik ise yoğun aşağılık duyguları, düşük toplumsal ilgi ve üstün olmak ve güç elde etmek için daha fazla uğraşmak olarak açıklanabilir (47).

2.1.2.3. Sosyal öğrenme kuramı: Sosyal bilişsel teorinin savunucusu olan Bandura, davranışların gözlenmesinin öneminden bahsetmekte ve davranışın kazanımı ile pekiştirilmesine vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte, bilişsel süreçleri ön plana almasıyla davranışçı kuramın temsilcilerinden ayrıldığını söylemek mümkündür. Ona göre, davranışlar her ne kadar pekiştirme sonucunda değişse de bir pekiştireç bulunmaksızın da öğrenme süreci gerçekleşebilir. Bu görüşünü açıklarken diğerlerinin davranışlarını ve bunların sonuçlarını gözlemleyerek öğrenmenin gerçekleşeceğinden söz etmektedir. Aynı zamanda davranışsal tepkinin dışsal bir uyarıcı tarafından başlatılmadığı bunun yerine kişinin pekiştirilen şeyin farkında olarak aynı ödülü alabilmek için aynı şekilde davrandığı ve bir dış uyarıcının davranışı değiştirdiği görüşündedir (48). Dolayısıyla, Bandura'ya göre pekiştirme yalnızca mükemmellik düzeyine ulaşıldığında verildiği takdirde kişi pekiştireç elde edebilmek için mükemmel olmak gerektiğini öğrenmeye başlayacaktır. Mükemmellik seviyesinin altında olduğunda ise kişi cezalandırılmayı bekleyebilir. Buna ek olarak, davranışsal pekiştireçlerin genellendiği tüm alanlarda en yüksek standartları belirlemek kişinin mükemmeliyetçi bir yönelimi olmasına yol açmaktadır. Bu kuramın diğer bir önermesi ise bireyin mükemmeliyetçiliği ulaşılamayacak kadar yüksek olduğu durumlarda -kişi bu seviyeye ulaşabileceğine inansa dahi- problemler mükemmeliyetçi davranışın ortaya çıkacağını öne sürmesidir. Bu durum da depresyona ya da anksiyete yaşanmasına sebep olabilir. Aynı zamanda, olumlu pekiştirmeden ziyade cezadan kaçınmaya vurgu yapıldığında mükemmeliyetçi davranışların sorun oluşturan doğasına da etki edilebileceği savunulmaktadır. Normal mükemmeliyetçi davranışlar ise ulaşılan

yüksek sonuçların neticesinde pekiştirilmiş gerçekçi yüksek standartlar ile karakterizedir (49).

2.1.2.4. Bilişsel-davranışçı yaklaşım ve akılcı-duygusal yaklaşım: Bilişsel-davranışçı kuram insanların çocukluk dönemlerinden itibaren başkalarına, dünyaya ve kendilerine dair birtakım inançlar geliştirdiklerinden söz etmektedir (50). Buradan hareketle, bu yaklaşımın savunucularının “*bilişsel üçlü*” adını verdikleri bu inançların olumsuz nitelikte olmasının birçok farklı psikolojik probleme yol açtığını düşündükleri söylenebilir (51). Ruhsal rahatsızlığı olan bireylerde daha sık, sistematik ve uygunsuz olarak görülen bilişsel hatalar ya da diğer bir deyişle bilişsel işleme tipleri ise keyfi çıkarsama, seçici soyutlama, aşırı genelleme, büyültme-küçültme, ikili düşünme, kişiselleştirme ve felaketleştirme şeklinde sıralanabilir (52). Beck’e (51) göre mükemmeliyetçiliğin oluşum sürecinde de bu bilişsel hatalar yer almaktadır.

Akılcı duygusal yaklaşımın öncüsü olan Ellis (53, Kaynak: 54 p. 52) ise kişilerin kendilerine söyledikleri ve mükemmeliyetçi düşünce ile ilişkili olduğunu düşündüğü mantıksız inançlara açıklık getirmiştir. Bu inançlardan ilki, kişinin önemli gördüğü diğerleri tarafından her zaman sevmeye ve beğenilmeye dair arzusu ile ilgilidir. Diğer bir düşünce başarılı, yeterli ve yetkin olduklarını kanıtlamaya çalışma ve bazı durumlarda mükemmel yakın olmayı istemeleriyle ilişkilidir. Buna ek olarak, düzenli ve rahat olmamak gerekliliği de üzerinde durulan bir başka inançtır. Bir diğer inanç ise kişilerin karşılaştıkları zorluklar karşısında çabuk ve iyi çözümler bulmaları gerektiği bunun aksinin ise kötü ve korkunç olacağına ilişkindir. Son olarak Ellis, bireylerin kendilerini kabul etmelerinin ancak kendi performanslarını iyi olarak değerlendirmeleri ile gerçekleştiği ve bu durumun diğerleri tarafından beğenilme düzeylerine bağlı olarak değiştiği inancından söz etmektedir.

2.1.2.5. Bütüncül yaklaşım: Horney (55, Kaynak: 40 p. 233) teorisinin temelinde bulunan temel anksiyeteyi “*çocuğun düşman bir dünya içinde çaresiz ve yalnız kalması*” olarak tanımlamaktadır. Sözü edilen bu temel anksiyetenin ise ebeveynin çocuğu korumada, sevgisini göstermede eksik olması, üstün bir tavır sergilemesi ve tutarsız davranışlarda bulunması sonucunda oluşabileceği görüşündedir. Dolayısıyla Horney, anksiyetenin doğuştan gelen bir duygu değil,

sosyal ve çevresel faktörlerin bir sonucu olduğu görüşünü savunmaktadır. Diğer taraftan, ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ortaya çıkan bu anksiyete çocukta güvensizlik ve çaresizlik hisleri oluşturmaktadır. Bu durumdaki kişi ise bu duyguların üstesinden gelebilmek için çeşitli davranışsal stratejiler kullanmaktadır. Bu stratejilerden biri de Horney tarafından “nevrotik ihtiyaçlar” olarak adlandırılmıştır (48). Horney içsel çatışmaların kaynağı olarak gördüğü bu nevrotik ihtiyaçların on tane olduğunu ifade etmekte ve bu on ihtiyaç içerisinde sevgiye olan ihtiyacın ve bağımsızlık eğiliminin hiçbir zaman giderilemeyeceği; kusursuz olmanın ise olanaksız bir hedef olduğu görüşündedir (40).

Sonraki süreçte Horney’in nevrotik ihtiyaçları itaatkâr kişilik, kayıtsız kişilik ve saldırgan kişilik olmak üzere üç grup içerisinde ele alarak açıkladığı görülmektedir. Bu gruplardan biri olan kayıtsız kişiliğin; kişinin kendisini hayattan çekerek bağımsızlık ve mükemmel olma gereksinimi duyması ve bunu yaparken de diğerlerinden uzak durması ile karakterize olduğunu belirtmektedir (48). Bu görüşünden hareketle mükemmeliyetçiliği temelde kişinin kendine olan güvensizliği sonucunda oluşan nevrotik bir gereksinim olarak gördüğünü söylemek mümkündür (56). Nevrotik kişi kendisini ideal bir imge olarak görmekle birlikte çevresindekilerden onay ve övgü alarak bunun doğrulanmasını istemektedir. Bu yapılmadığında ise zorlayıcı davranışlarda bulunabilir. Ayrıca, kusursuz olarak kabul ettiği benliğine ters düşecek davranışlarda bulunursa bunları hoş karşılamayarak daha iyisini yapması gerektiğine dair kendisini eleştirmektedir. Bunlarla birlikte nevrotik kişinin kendisine yönelik nefret duygusu içerisinde olduğundan söz edilmektedir. Çünkü kişi kendi gerçek benliğini tehdit unsuru olarak görmekte bu sebeple de kendisini diğerleriyle kıyaslayarak daha üstün olduğunu hissetmeye ihtiyaç duymaktadır. Nevrotik kişilerin diğer bir özelliği ise kendilerine yabancılaşmalarıdır. Kişi ideal olana ulaşmak amacıyla gerçek benliğinden ödün vermekte; bu ise onun kendine dair duyduğu nefreti pekiştirmektedir. Bu durumdaki kişiler bütünleşmeyi sağlayabilmek için bazen idealleştirdikleri gibi olamamaktan bazen de gerçek benlikleri ile özdeşleşmelerine rağmen çatışma yaşamaktan kurtulamamaktadırlar (40).

2.2. KENDİNİ ALDATMA

İnsanların yalnızca başkalarını değil aynı zamanda kendilerini de kandırdıkları düşüncesi çok uzun bir zamandır kabul edilmektedir. Ancak bu kavramı incelemek ve aydınlatmak üzerine yapılan girişimlerin çoğunlukla bir paradoksla sonuçlandığını belirtmek gerekir. Çünkü kendini aldatan kişinin kendisi hem suçlu hem de mağdur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla da bu kavramın değerlendirmesini yapmanın oldukça zorlayıcı olduğunu ve farklı teorik yönelimlere sahip olan araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlandığını söylemek mümkündür (57). Buna rağmen en genel anlamıyla kendini aldatma kişilerin bilinçdışı bir yönelimle kendilerini olduklarından daha iyi bir konumda görmeleri ve sahip oldukları yetenekleri ile becerilerini aslında olandan daha fazla algılamaları olarak tanımlanabilir (6).

2.2.1. Kuramsal Açıklamalar

Kendini aldatma kavramı, felsefi analizlerde farklı bakış açıları ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu konuda görüş bildiren isimlerden biri olan Demos (58) bir makalesinde bu kavrama açıklık getirerek kendini aldatmanın temel meselelerini ele almıştır. Ona göre kendine ve başkalarına yalan söylemekle eş değer bir kavram olan kendini aldatma, özünde çelişkiler taşımakla birlikte insanın doğru olmadığına inandığı bir şeye kendisini ikna etmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, kendini aldatma paradoksundan söz eden Demos, kendini aldatan bireylerin hem p'ye hem de p olmayana inandıklarından söz etmekte ve bunun asıl sebebinin ise bu bireylerin birbiriyle bağdaşmayan iki inancı da eş zamanlı olarak barındırmalarına rağmen bunlardan birinin farkında olmamaları olduğunu belirtmektedir (58).

Penelhum (59) ise kendini aldatma kavramını açıklarken başkasını aldatma modelini kullanmaya karşı çıkmaktadır. Penelhum'a göre kendini aldatmanın gerekli koşulu, bireylerin inançlarının aksine olan güçlü kanıtların varlığında dahi inanmaya devam etmeleridir. Ancak, bunun yeterli olmadığını ve bireylerin var olan bu kanıtları bilmeleri ve bunların ifade ettikleri anlamı kavramaları gerektiğini savunmaktadır. Penelhum, kendini aldatma için gerekli ve yeterli olan üç ölçütten bahsetmektedir. Bunlar;

1. Kendini aldatan bireylerin güçlü kanıtlar olmasına rağmen inanması,

2. Kişinin bu güçlü kanıtların farkında olması,
3. Kişinin bu kanıtların önemli olduğunu bilmesi ve kabul etmesi.

Fingarette (57) ise bu ölçütlere ek olarak, kendini aldatma için temel olduğunu düşündüğü ve “amaçlılık” olarak tanımladığı dördüncü bir etmeden söz etmektedir. Ona göre kendini aldatan birey, bir durumun gerçekliğini gösteren kanıtları bilmesine rağmen bundan kaçarak kendisini bu gerçekliğin doğru olmadığına ikna edebilen kişidir. Fingarette bireylerin üzüntüden kaçmak ya da hazzı en üst düzeyde yaşamak amacıyla kendilerini aldattıklarını ve bunu yapmayı sağlayan bir güdünün olduğunu varsaymakta ve bireylerin özel bir güdüye sahip olmaktan bağımsız olarak kendi içerisinde bir amaçlılık taşıdığını da ifade etmektedir.

Paulhus (60) kendini aldatmayı yanıt veren kişinin, kendisi ile ilgili pozitif ön yargılar içeren bir öz değerlendirme süreci olarak tanımlamıştır.

Son olarak Mitchell (61) ise kendini aldatmayı; bir inancın kişilerin gerek kendileri gerekse başkaları tarafından objektif olarak değerlendirildiği zaman gerçekçi olmadığı açıkça görülmesine rağmen incelemeksizin bunu kabul etmeleri ve güçlü bir şekilde savunmaları olarak açıklamıştır. Ayrıca, kendini aldatan bireylerin ısrarcı oldukları şeylerin gerçeğe aykırı olmasına rağmen yine de bu şeylere olumlu bir inanç ile bağlı olduklarını belirtmektedir.

2.2.1.1. Psikanalitik kurama göre kendini aldatma: Psikanalitik teoriye göre kendini aldatma var olan bir tehdidin bilincinde olmaya karşı aktif olarak direnme ve acıdan kaçabilmek için gerçekliğe müdahale etme amacıyla anksiyeteye karşı kullanılan bir savunma mekanizmasıdır (62). Bunların yanı sıra, Freud’a göre insanların kendilerini tanımalarını engelleyen bazı psikodinamik etmenler bulunmaktadır (63). Bireyler için tehdit edici olan bilgi ve deneyimlerin verdiği acıdan veya rahatsızlıktan kişiyi koruma amacıyla olan "bastırma" bu etmenlerden (savunmalardan) biridir (64). Bu görüşten yola çıkarak, bastırma ile kendini aldatma arasındaki ayrımın az olduğundan ve kendini aldatmanın zihnin farkındalığını bozarak kaygıyı azaltma işlevi gördüğünden bahsedilmektedir (65). Dolayısıyla, kendini aldatma psikolojik sağlık ve iyi oluş ile ilişkili bir baş etme stratejisi olarak tanımlanabilir (66). Bununla birlikte, Freud’un kuramında sansüre maruz kalmaları dolayısıyla bilinç düzeyine ulaşamayacak nitelikteki zihinsel süreçleri kapsayan

dinamik bilinçdışının varlığını vurgulamaktadır (40). Kendini aldatmanın da bireyi kaygılandırıcı durum ve düşüncelerden korumaya çalışan dinamik bilinçdışının bir etkinliği olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bunu ise gerçeğin bilince çıkmasını kısıtlaması ve kaygı oluşturan durumu, düşünceyi kişiyi daha az kaygılandırıcı bir düşünce veya durumla yer değiştirmesi yoluyla yapmaktadır (64). Bunlara ek olarak, kendini aldatmayı erken dönemde psikolojik bir travmaya maruz kalmış kişilerin bu travmadan kaynaklanan anksiyeteye karşı verdikleri bir cevap niteliğinde değerlendiren görüşler de psikanalitik kuram içerisinde vurgulananlar arasındadır (67). Morgan'a (68, Kaynak: 6 p. 16-19) göre ise kendini aldatma sürecinde gerçeğin bilinçsiz olarak çarpıtıldığı söylenebilir. Bu çarpıtmanın işlevsel olarak kabul edilebilmesi için bunun ancak bireyin yararına ve onu korumaya yönelik olması gerektiğinden söz edilmektedir. Bu noktada birey bir taraftan kendini aldatmanın verimliliği için gerçeği göz ardı etmek durumundayken; diğer taraftan ise içinde bulunduğu durumun kendisine zarar verebilecek taraflarını bilinçli olarak reddetmek durumundadır. Dolayısıyla bu paradoks süreci açıklamayı zorlaştırıcı hale gelmektedir.

2.2.1.2. Evrimsel perspektiften kendini aldatma: Evrimsel yaklaşım, kendini aldatma kavramının yararlarına odaklanan ve kendini aldatmanın savunma olmaktan ziyade saldırgan bir niteliği olduğunu iddia eden bir yaklaşımdır. Evrimsel perspektife göre kendini aldatma kişilerin sahip oldukları niteliklere dair yaptıkları aldatmacayı daha iyi saklayabilmek amacıyla kullanılmaktadır (67). Bunun yanı sıra, bireylerin kendilerinin gerçekte olandan daha iyi oldukları konusunda diğerlerini ikna etmelerinin bazı avantajları olduğundan bahsedilmektedir. Öncelikle kişilerin bunu yaparak kendilerini daha iyi hissettiklerini söylemek mümkündür. Aynı zamanda, daha iyi kabul edilen benliklerin lider olma veya eş/arkadaş edinme gibi pozisyonlara ulaşmalarının daha kolay olacağı da vurgulananlar arasındadır. Ek olarak, gerçeklikten sapmanın küçük ancak inandırıcı olduğu durumlarda kendini aldatmanın daha etkili olacağına dair görüşler de bulunmaktadır (69). Bunların yanı sıra, Von Hippel ve Trivers (69) kişilerin başkalarını daha iyi kandırabilmeleri amacıyla kendilerini aldatmalarının; bilişsel yük, bilinçli bastırma ve gerginlik gibi bazı ipuçlarını görmezden gelmelerine yardımcı olduğundan söz etmektedir. Evrimsel biyolojiye

göre, aldatma ve aldatmayı tespit etmenin gelişimi, aldatıcı ile aldatılmış arasındaki ortak evrimsel bir silahlanma yarışından ortaya çıkmış görünmektedir. Ayrıca, Trivers (70, Kaynak: 6 p. 21) kendini aldatmanın insanlarda var olan doğal bir davranış olduğunu ve bu nedenle de insanlarda buna dair bir içgüdünün oluştuğunu belirtmektedir. Bununla birlikte ona göre insanlar kendilerini aldattıklarının farkındadır. Özellikle tehlikeli olan durumlarda bireylerin kendilerini aldatmalarının aslında diğer bireyleri aldatmaya yönelik yararlı bir strateji olduğunu da eklemektedir. Son olarak, Trivers ve Newton (71) ise bireylerin kendini aldatma davranışını hayatta kalabilmek ve savaş esnasında motivasyonlarını arttırabilmek için sergilediğinden söz etmektedir. Bu araştırmacılara göre bu amaçla hareket eden insanlar, kendi güçlerini aslında sahip olduklarından daha yüksek; karşılarındaki kişilerin güçlerini ise gerçekte olandan daha düşük olarak algılamaktadırlar.

2.2.1.3. Bilgi işleme yaklaşımı perspektifinden kendini aldatma: Kendini aldatma kavramı, bilgi işleme süreçleri açısından ele alındığında bu mekanizmanın oluşumunu açıklayan çeşitli görüşlerin var olduğunu söylemek mümkündür (67). Bu görüşlerden birine sahip olan Von Hippel ve Trivers (69) bilgi işlemenin farklı aşamalarında kullanılan kendini aldatma mekanizmalarının sınıflandırılmasından söz etmektedirler. Örneğin, bilgi toplama aşamasında kendini aldatmanın taraflı bilgi arama ve yanlış yorumlama gibi seçici dikkat ile kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bilgi işleme sürecinin orta aşamasında ise kendini aldatma, gerçeği gizleme ve yanlış hatırlamakla sürdürülür. Bilgi işleme süreçlerine dair yapılan bazı araştırmalar insanların kusurlarını diğer insanlarla ortak olarak gördüğünü ancak sahip oldukları iyi özelliklerinin ise olağanüstü olduğuna kendilerini ikna edebileceklerini göstermektedir (72,73).

İnsanların neden kendileri ile ilgili gerçekçi olmayan pozitif inançlara inandıklarını araştıran çoğu araştırmacı önyargılı bilgi işleme teorisini kullanmaktadır (74). Kendini aldatma, ön yargılı bilgi işlemenin her aşamasında ortaya çıkabilir ve bireyler belleklerinde yer alan bilgilerin bir kısmını görmezden gelme ve uygunsuz davranışlarını rasyonel hale getirme ile olumlu öz değerlendirme yapmayı sürdürmektedirler. Buna ek olarak, bireyler bilgi edinme sürecinde, bazen kendi hedefleri ve fikirlerine uymadığı için daha fazla bilgi aramaktan kaçınabilir veya

otomatik olarak bilgilerin geçerliliğini ve gerçekliğini sorgulayabilirler. Ayrıca, kendilerini aldatan bireylerin elde ettikleri bilgileri yorumlamaya çalıştıklarında hoş olmayan ve istenmeyen bilgileri daha olumlu olarak kodlama eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Bilgiler bellekten çıkarıldığında kodlama için kabul edilmiş olsalar dahi istenmeyen bilgilerin alınacağına garanti edilemeyeceği belirtilmektedir. Bunun sebebi olarak ise bireylerin kendi tercihleri ile ilgili olmayan bilgileri kolayca unutması veya yanlış anlaması gösterilmektedir (75).

2.2.1.4. Bilişsel psikoloji perspektifinden kendini aldatma: Bilişsel psikoloji açısından kendini aldatma kavramına bakıldığında bu kavramın motivasyon teorisi çerçevesinde kendine hizmet eden önyargılarla açıklandığı görülmektedir. Kendine hizmet eden ön yargı ise bazı motivasyonlarla hareket eden bireylerin düşüncelerini arzu edilen olaylara ve sonuçlara yöneltmesi ve bunun aksine olan olay ve sonuçlardan ise uzaklaştırması olarak tanımlanmaktadır (76).

Baars (77) ise hem bilinçdışı hem de kendini aldatma kavramını Freud'dan farklı bir şekilde açıklamaktadır. Bilişsel psikoloji perspektifinden bilinçdışı; kişilerin dikkat etmediği ya da önem vermediği fakat dikkat edildiğinde bilinçli olarak erişilebilen düşüncelerin olduğu yer olarak tanımlanmaktadır. Baars (77) bireylerin sürekli olarak yaptıkları eylemlere alıştıklarında bu eylemin onlar için otomatik bir hale geleceğinden ve bu sebeple o eyleme dikkat edilemeyeceğinden söz etmektedir. Dolayısıyla da zihinsel olarak gerçekleşen eylemlerin neredeyse tamamının bilinçdışı olduğunu belirtmekte ve kişilerin bilinçsiz olarak oluşturdukları algılama alanı sayesinde tehdit edici niteliği olan duygu ve düşüncelere dikkat etmediklerine ve böylece kendilerini aldattıklarına değinmektedir.

Akın (6) ise insanların "kişisel bütünlüğü sağlama" ve "benlik saygılarını koruma" amacı ile hareket ettiklerini ve bu amaca yönelik olarak hareket ederek çeşitli olaylara dair belleklerinde yer alan anılarını yeniden düzelttiklerini öne sürmektedir. Bu motivasyonla eylemde bulunan bireyler çeşitli olaylara dair belleklerinde yer alan anılarını yeniden düzeltmekte ve bu sayede gerek geçmişe gerekse şu ana ait olan olayların anlamlılığını yeniden yorumlamaktadırlar.

2.2.1.5. Kişilerarası yaklaşıma göre kendini aldatma: Başkalarını aldatma ile kendini aldatma aynı madalyonun birbirine bağımlı ve etkileşimli iki yüzü olarak düşünülmektedir. Bu görüşü savunan kuramcılar, kendini aldatmayı yavaşça ve fark edilmeden gerçekleşen diğerlerini aldatma ya da ikna etme stratejisi olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Böylece başkalarını aldatma davranışının ise kendini aldatmanın bir aracı haline geldiğinden bahsedilmektedir (78).

Kendini aldatma kavramını kişilerarası bakış açısı ile inceleyen bazı araştırmacılar bireylerin kendilerini aldatmalarının kişilerarası aldatmaya katkıda bulunduğunu ileri sürmektedirler (69). Bununla birlikte bu bakış açısına sahip araştırmacılar, kendini aldatan bireylerin kendileri ile ilgili pozitif benlik imajlarını koruyarak kişilerarası ilişkilerinde ikna etmeyi artırabilecekleri görüşündedirler (79).

Bazı araştırmacılar tarafından ise kendini aldatmanın kişilerarası amacının, kendini olumlama aracılığıyla birçok kendini aldatici önyargıyı azaltmak ve ortadan kaldırmak olduğu düşünülmekte ve bunun benliği geliştirme amacına hizmet ettiğinde yapıldığı belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, kendini aldatma kendini geliştirme yoluyla sosyal ilerlemeye hizmet ettiğinde kendini olumlama kendini aldatmayı azaltmalı veya ortadan kaldırmalıdır. Çünkü onaylamanın kendisi gelişim hedefini karşılamaktadır. Buna karşılık, insanlar başkalarını kandırmayı kolaylaştırmak için kendilerini aldattıklarında kendini olumlamanın ya da onaylamanın herhangi bir etkisi olmamaktadır (69). Son olarak, Trivers (70, Kaynak: 6 p.22) ise kendilerini aldatan bireylerin gerçek olmadığını bildikleri şeylere inanmalarının diğer bireylerin de bu gerçek dışı duruma inanmalarını sağlama ihtimallerini arttıracığından söz etmekte ve bu sebeple, kendini aldatmanın bireylere kişilerarası bir yarar sağlayabileceğini düşünmektedir.

2.2.2.Kendini Aldatma İşlevsel Midir?

Kendini aldatmanın işlevsel olup olmadığına yönelik tartışmalar uzun yıllardır devam etmektedir. Bazı araştırmacılar kendini aldatan bireylerin kendi düşüncelerinin hatalı olduğunu gösteren kanıtların varlığına rağmen bunları yok saydıklarını ve bu sebeple de davranışsal ve bilişsel açıdan uyumsuzluk yaşayacaklarını düşünmektedirler. Bunun yanı sıra bu kişilerin çevrelerinde gerçekleşen değişimlere karşı kapalı olduklarını ve hatalarına karşı hassasiyet gösterdiklerini belirtmektedirler.

Bunlara ek olarak, kendini aldatan bireylerin hatalarına yönelik iç görülerinin zayıf olduğundan bunları düzeltme konusunda başarısız olduklarını da düşünmektedirler (80). Allport (81, Kaynak: 6 p. 38) ise bireylerin psikolojik olarak sağlıklı olabilmeleri için kendilerini algılamalarının gerçekçi olması gerektiğinden söz ederek kendini aldatmanın işlevsel olmadığını düşünmektedir. Paulhus (82) ise kendini aldatma kavramına kişilerarası bakış açısından yaklaşarak uzun dönemde kişinin kendini aldatmasının diğerleri ile olan ilişkilerini bozacağını iddia etmektedir.

Bu olumsuz sonuçlarına karşılık kendini aldatmanın uyumlu olan taraflarına değinen çalışmacılar da vardır. Bu kişilerden biri olan Hogan (83) kendini aldatma davranışının uyumlu olduğunu savunurken; Taylor ve Brown'da (84) benzer şekilde bireylerin psikolojik olarak sağlıklı olabilmeleri için kendilerini aldatmalarının gerekli olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca, kendini aldatmanın intihar riskini azaltmada etkili bir baş etme mekanizması olduğu belirtilmektedir (85). Kaygı ve kendini aldatma arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bulguları ise bireylerin kendilerini aldatma düzeylerinin yüksek olmasının, onların kaygıyla başa çıkmalarına yardımcı olacak yaşamsal yapılara ulaşmalarını engelleyeceği yönündedir. Bununla birlikte, küçük miktarda kendini aldatma durumu söz konusu olduğunda ise kişilerin daha olumlu psikolojik durumlara sahip olacakları iddia edilmektedir (64).

2.3. SAVUNMA MEKANİZMALARI

2.3.1. Savunma Mekanizmaları ve Tarihçe

Savunma mekanizmaları ilk olarak Freud'un belirli psikopatoloji formlarına dair araştırması ile incelenmeye başlanmıştır. Bundan kısa bir süre sonra ise Freud savunma mekanizmalarını, çatışma yaşayan bireyler tarafından kullanılan patolojik olmayan genel zihinsel süreçler olarak açıklamaktadır. Sonraki yazıları incelendiğindeyse savunmaların patolojik bir formda olabileceğine dair görüşlerinin ön plana çıktığı görülmektedir (86). Süreç içerisinde psikanalitik teorinin içgüdülerden egonun çevre ile etkileşimine doğru kaymasıyla birlikte, savunma mekanizmaları da gerçekliğe uyum sağlayabilmek amacıyla kullanılan normal bilişsel süreçler olarak tanımlanmaya başlanmıştır (87).

Savunma teriminden söz edilmesi de yine ilk kez 1894 tarihinde Freud'un "Savunma Psikonevrozları" isimli makalesi ile olmuştur. Bu yazısında Freud, savunma terimini kişinin hoşuna gitmeyen ya da katlanılamayacak nitelikteki fantezi veya duygulanımları karşısında benliğinin gösterdiği direnç olarak tanımlamıştır. Ardından gelen süreçte ise bu görüşünü bırakarak savunma kavramı yerine "bastırma" terimini kullanmaya başlamıştır. 1926 yılında yayımlanmış olduğu "İnhibisyonlar, Semptomlar ve Anksiyete" başlıklı yazısında bir kez daha değişikliğe giderek savunmaların nevroza dönüşme ihtimali olan tüm çatışmalara karşı kullanılan genel bir mekanizma olduğundan bahsetmiştir. Bu açıklaması ile birlikte bastırma kavramı savunma mekanizmalarından biri haline gelmiştir (88).

Freud'un tanımladığı savunma terimini kapsamlı bir şekilde ele alarak inceleyen kuramcının ise Anna Freud olduğunu söylemek mümkündür. Konuya ilişkin görüşlerini "Ego ve Savunma Mekanizmaları" isimli kitabında geniş bir çerçevede ele aldığı bilinmektedir. Bu eserinde savunma mekanizmalarını psikolojik bir süreç olarak değerlendiren Anna Freud aynı zamanda bu mekanizmaların id, süperegö ya da dış dünyadan gelen ve kişiyi, kaygı yaşamasına sebep olan durumlardan uzaklaştırarak bu kaygıyı azaltma işlevi gören egonun bir etkinliği olduğunu belirtmektedir (89). Bunlara ek olarak, nesne ilişkileri teorisyenleri savunma mekanizmalarını açıklarken bağlanma ve ayrılma meselelerine odaklanmakta ve savunmaların keder duygusuna karşı kullanıldığını düşünmekteyken; kendilik psikologları ise kişilerin tutarlı, güçlü ve olumlu bir kendilik hissini devam ettirmek amacıyla savunmalara olan ihtiyaçlarına değinmektedirler (90).

Savunma mekanizmalarına dair getirilen diğer açıklamalara bakıldığında psikanalitik teorisyenlerin, her bireyin tercih ettiği bazı savunmalar olduğunu düşündükleri söylenebilir. Aynı zamanda, onlara göre belirli savunmaların kullanımı; kişinin mizacı, erken çocukluk döneminde yaşanan problemlerin özelliği, çocuğun hayatındaki önemli yetişkinlerin aktardıkları savunmalar ve kullanılan bazı savunmaların deneysel sonuçları olmak üzere dört etkenin etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir (90). Tüm bunların yanı sıra, çağdaş psikodinamik düşüncenin savunma mekanizmalarına dair görüşlerine değinen Gabbard (7) savunma mekanizmalarının yalnızca dürtülerin oluşturduğu baskıya karşı kullanılan mekanizmalar olarak görülmediğinden söz etmektedir. Ona göre günümüzde

psikodinamik bakış açısı; savunmaları kişinin kendisini güvende hissetmesine yardımcı olan, benlik değerini koruyan ve dışsal bir tehlike anında bunları yalıtan yapılar olarak açıklamaktadır. Vaillant (91) ise savunma mekanizmalarını bireylerin yaşamış oldukları bilişsel çelişkileri azaltan ve olayların algılanma biçimlerini değiştirerek iç ve dış ortamdaki ani değişiklikleri en aza indirmelerini sağlayan süreçler olarak tanımlamaktadır. Yapılan diğer bir açıklamada ise içsel çatışmaları, kaygı oluşturan istekleri engellemek ve benlik saygısını korumak amacıyla kullanılan ve dolayısıyla uyuma yönelik olduğu varsayılan savunma mekanizmalarının kişilik gelişimi için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Fakat bu mekanizmalar, kullanımının doğal kabul edildiği gelişim sürecinden bağımsız olarak kişiliğin parçası haline gelirse ve baskın bir şekilde kullanılırsa patolojiye yol açabilmektedir (92).

Savunma mekanizmalarının Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) içerisinde yer alması ilk kez DSM-III'ün revize edilmiş baskısına savunma mekanizmaları sözlüğünün eklenmesi ile olmuştur (93). Sonraki süreçte Defensive Functioning Scale (DFS) olarak isimlendirilen ölçeğin DSM-IV'e dâhil edildiği görülmektedir (94). Amerikan Psikiyatri Derneği'nin (94) ise savunma mekanizmalarını bireyleri içsel ve dışsal olayların farkındalığına ve endişeye karşı koruyan otomatik psikolojik süreçler olarak açıkladığı görülmektedir.

2.3.2. Savunma Mekanizmalarının Sınıflandırılması

Vaillant'ın (95) aktardığına göre 1897 tarihinde Freud yansıtma, hipokondriasis, bastırma, yer değiştirme, dissosiyasyon, çapıtma, izolasyon ve inkâr olmak üzere sekiz savunma mekanizması tanımlamıştır. Buna ek olarak, 1937 yılında ise Anna Freud savunma mekanizmalarının gücünü oluşturan ve bugün sözü edilen savunma mekanizmalarının çoğunu tanımladığı monografisini yayınlamıştır. Bu gelişmelerin ardından ise birçok farklı kuramcı tarafından savunma mekanizmalarını tanımlamaya dair girişimlerde bulunulduğunu söylemek mümkündür. Savunma mekanizmalarını sınıflandıran diğer bir isim olan Vaillant'ın (95) savunmalara dair bir hiyerarşi oluşturmak üzere yaptığı çalışması sonucunda tüm savunma mekanizmalarını ilkel, nevrotik ve olgun olmak üzere üç grup olarak sınıflandırdığı görülmektedir. Cramer (96) ise savunma mekanizmalarının olgunluğunu kavramsallaştırmanın iki yolu olduğundan söz ederek olgunluğun tanımının ise yaş ve

savunmaların belirginliği arasındaki ilişkiye dayandığını belirtmektedir. Bu açıklamaya dayanarak inkâr mekanizmasının küçük çocukların özelliği olması dolayısıyla olgunlaşmamış mekanizmalar arasında yer aldığı; özdeşleşmenin ise yaşça daha büyük bireyler tarafından kullanılmasından dolayı olgun grupta olduğu belirtilmektedir. Buna alternatif olarak, olgunluğun savunma mekanizmalarının çalışması için gerekli olan bilişsel operasyonların karmaşıklığı ve sayısı açısından da tanımlanabileceği ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise inkâr olgunlaşmamış bir savunma mekanizması olarak görülürken; daha olgun bir mekanizma olan yansıtma ise ben ve diğerleri arasındaki farklılaşma, iç düşüncelerin/duyguların dış dünyaya atfedilmesi gibi daha karmaşık bilişsel operasyonları içermektedir. Özdeşleşme ise belirli davranış kalıplarının seçilmesi ve içselleştirilmesi, benlik ve ötekiler arasındaki bilişsel ve duyuşsal farklılıklar gibi diğerlerine göre daha karmaşık bilişsel işlemlerden sorumlu olduğundan söz edilen diğer iki mekanizmadan daha olgun olarak kabul edilmektedir (97).

2.3.2.1. İlkel savunma mekanizmaları: İlkel ya da immatür olarak isimlendirilen bu küme içerisinde yer alan savunma düzenekleri kendilik ve dış dünya arasındaki sınırlarla ilgili mekanizmalar olarak karakterize edilmekte (90) ve bu düzeneklerin çoğunlukla sınır veya psikotik yapılanmaya sahip olan bireyler tarafından kullanıldığı söylenmektedir. Genel itibarıyla ilkel savunma biçimlerinin bölme ve bölme ile ilişkili mekanizmalarla ilgili olduğu bilinmekte ve temel amacının ise benliği, kendilik ve diğer kişilerin zıt yaşantılarından uzaklaştırma yoluyla korumak olduğu belirtilmektedir (8). Ayrıca, ilkel savunmalar zihinsel, duygulanımsal ve davranışsal boyutları ayırmaksızın işleminin yanı sıra söz-öncesi, mantık-öncesi ve gerçeklik ilkesi öncesi süreçlere ait olma özelliğine sahiplerdir (90). Kernberg (98) sınır kişilik yapısı gösteren bireyler, bu grup içerisinde yer alan bölme, ilkel idealleştirme, tümgüçlülük, yansıtmanın ilkel tipleri, değersizleştirme ve yadsıma mekanizmalarını kullanarak ruhsallık içerisinde gerçekleşen çatışmalardan korunmaktadırlar. Buna ek olarak, psikotik bir yapılanmaya sahip olan bireylerde ise bu düzenekler kendilik ve nesne sınırlarının ayrılmasına karşı koruyucu bir rol üstlenmektedir. Aynı zamanda, sınır ve psikotik hastalar benzer savunma mekanizmalarını kullanmalarına rağmen gösterdikleri işlevsellik bakımından

birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Sınır yapılanmaya sahip hastalar bu mekanizmaları kullanarak işlevselliklerini artırmakta ve benliklerini bütünlemektedir; psikotik hastalarda ise bu düzenekler ile birlikte işlevleri daha da gerilemektedir. Bu mekanizmaların diğer bir boyutu ise bir bebeğin bunları doğal olarak kullanması ve dahası yetişkin bireylerin içerisinde bunları barındırması ile ilişkilidir. Bu durumlarda normal kabul edilen bu mekanizmaların patolojik hale gelmesi ise daha olgun beceriler geliştirilemediğinde ve başka savunmaların kullanılması imkânsız hale geldiğinde gerçekleşmektedir (90).

2.3.2.1.1. Bölme: En ilkel savunma düzeneklerinden biri olan bölme mekanizması altbenliğin kendisinde bulunan doğal dürtülerin, nesnelere, benliğin ve diğer yaşantıların bütünleştirilemeyecek şekilde iyi ve kötü parçalara ayrılması olarak tanımlanabilir (7,11).

2.3.2.1.2. Yansıtma: Kişinin kendi içerisindeki katlanılmaz nitelikteki itkilerini, düşüncelerini, duygularını başkalarının üzerine yüklemesi olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda, bireylerin bu mekanizmayı kullanarak kendi eksikliklerinin ya da başarısızlıklarının sorumlusu olarak diğer kişileri göstermeleri de yansıtma olarak nitelendirilebilir (40).

2.3.2.1.3. Yansıtımlı özdeşim: Bu mekanizma bölünen kendilik parçalarını ötekilere yansıtma ve bu yolla diğer kişiyi kontrol etme çabasının olduğu bir süreç olarak nitelendirilmektedir. Buna ek olarak, bu savunma mekanizmasının aynı zamanda kişilerarası bir iletişim biçimi olarak yansıtmanın yapıldığı bireyin yansıtılanlara uygun duygu, düşünce ve davranışlar göstermesine sebep olduğundan bahsedilmektedir (7).

2.3.2.1.4. Çözülme: Bireyin zihninde süreklilik içerisinde bulunan ve çeşitli yaşantılarla ilişki içerisinde olan duyguların, düşüncelerin bu sürekliliğini kaybederek ve bağlantılarını yitirerek özerkleşmeleri ve benliği etkilemeleri süreci olarak tanımlanmaktadır (11).

2.3.2.1.5. Eyleme dökme: Bu savunma mekanizması acı veren bir duygulanımdan, durumdan kaçabilmek amacıyla bilinçdışı bir arzuyu dürtüsel olarak gerçekleştirilmek olarak açıklanmaktadır (7).

2.3.2.1.6. İlkel idealleştirme ve değersizleştirme: Kişinin kendisine zarar verebilecek kötü nesnelere, anksiyete gibi olumsuz duygulardan ve saldırganlıktan kendisini korumak amacıyla dışarıdaki nesnelere tamamıyla iyi olarak görmesi ilkel idealleştirme'dir. Buna karşılık, eğer nesnelere kişiyi yeterince koruyamaz ve doyum veremezse daha önce verilen önem ve değer bu nesnelere geri alınarak nesnelere değersiz olarak görülmektedir (99).

2.3.2.1.7. Gerileme: Herhangi bir zorlanma, stres veya çatışma durumlarında kişilerin içerisinde buldukları ruhsal gelişim evresinden daha önceki bir döneme geri dönmelerine gerileme denmektedir (8,42).

2.3.2.1.8. Bedenselleştirme: Bedenselleştirme kişilerin saldırganlık gibi kabul edilemez niteliği olan ve baskı altında tutulan dürtülerini organlarına yöneltmesi (40) ve böylece bedensel semptomlar aracılığıyla ruhsallıkları yerine bedensel endişeleriyle meşgul olmaları şeklinde açıklanabilir (7).

2.3.2.1.9. İnkâr: Kişiyi acı veren, tehlikeli olduğunu düşündüğü veya anksiyete yaratan bir durumun, olayın, gerçeğin görmezden gelinmesi, yok sayılması inkâr olarak tanımlanabilir (11).

2.3.2.1.10. Şizoid düşlem: Kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluğun oluşturduğu anksiyeteden kaçınmak amacıyla bireyin iç dünyasına geri çekilmesi durumuna şizoid düşlem denmektedir (7).

2.3.2.2. Nevrotik savunma mekanizmaları: Ciddi psikolojik bozukluklarda kullanılan bir savunma mekanizması grubu olan nevrotik savunmaların kökenlerini çocukluk döneminden aldığı vurgulanmakta ve en önemli işlevlerinin ise egoyu; kaygı, korku ve stres yaratan durumlardan korumak olduğu düşünülmektedir (100). Ayrıca,

bu grupta yer alan savunmaların anksiyeteye duyarlı olduğundan söz edilir. Yapılan çalışmalarda kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin nevrotik ve immatür mekanizmaları daha sık kullandıkları görülmektedir. Bununla birlikte, sağlıklı bireylerin ise olgun savunma mekanizmalarını hasta olan gruba kıyasla daha sık kullandıkları da ulaşılan bir diğer sonuçtur (101). Aynı zamanda, nevrotik savunma mekanizmalarının çoğunlukla obsesif kompulsif bozukluğa ve histerik yapılanmaya sahip olan ve stres yaşayan nevrotik bireyler tarafından kullanıldığı belirtilmektedir (102). Buna ek olarak, çocukluk döneminde travma yaşayan bireylerin çoğunlukla nevrotik veya immatür savunmalarını kullandıkları bulgulanmıştır ve bu bulgudan hareketle, çocukluk çağı travmaları ile nevrotik savunma mekanizmalarının ilişkili olduğuna dair bir çıkarımda bulunulması mümkün olabilir (103).

2.3.2.2.1. Bastırma: Bastırma, doyurulması halinde hoşnutsuzluk verecek olan ve dolayısıyla kabul edilemeyen bir dürtünün işlemez hale getirilmesi yoluyla bilince girmesini engellemektir (88).

2.3.2.2.2. İçeatım: Bir kişinin ya da grubun özelliklerini içselleştirme yoluyla kendi kişiliğinin bir parçası haline getirmek içeatım olarak adlandırılmaktadır (40).

2.3.2.2.3. Duygulanımın yalıtımı: Bu savunma biçimi duygusal açıdan zorluk yaşayan ve karmaşa içinde olan bireylerin bu duygularına eşlik eden düşünceler ile duygularını birbirinden ayırması olarak tanımlanabilir (7).

2.3.2.2.4. Yapma-bozma: Bu mekanizmada iki aşamalı bir eylem söz konusudur. Birey öncelikle bir eylemde bulunmakta; ardından ise ikinci bir eylemle ilkini bozarak hiç yapılmamış gibi olmasını sağlamaktadır. Böylece dürtüsel arzu ve karşı koyma arzusunun bir arada doyumunu gerçekleştirilmektedir (8).

2.3.2.2.5. Özdeşleşme: Bir kişinin başka bir kişiye ait duygu, düşünce ve davranışsal özellikleri benimseyip içselleştirerek ona benzer bir hale gelmesi özdeşleşme olarak açıklanabilir (11).

2.3.2.2.6. Yer değiştirme: Bu savunma mekanizması bir fikrin önem ve yoğunluğunun ondan ayrılarak bu özgün düşünceye benzeyen ancak ondan daha az yoğun olan başka bir düşünceye aktarılması şeklinde açıklanmaktadır (8).

2.3.2.2.7. Cinselleştirme: Olumsuz niteliği olan bir yaşantıyı cinsel niteliği olan bir uyarıcıya çevirmek ya da bir yaşantıyı veya anksiyeteyi ortadan kaldırmak amacıyla nesneye cinsel anlam yüklemek olarak tanımlanmaktadır (7).

2.3.2.2.8. Düşünselleştirme: Anna Freud tarafından tanımlanan düşünselleştirme çoğunlukla ergenler tarafından kullanılan bir mekanizmadır. Dürtüyü kontrol edebilmek için dürtüsel süreçleri düşünselleştirerek ortaya koyma şeklinde görölmektedir (8).

2.3.2.2.9. Rasyonalizasyon: Kişinin kabul edemediği tutum, düşünce, afekt ya da davranışlarını mantıksal açıdan daha tutarlı ve kabul edilebilir bir hale getirmeye yönelik açıklamalarda bulunmasına rasyonalizasyon denmektedir (7,88).

2.3.2.2.10. Karşıt tepki oluşturma: Bu savunma mekanizması benlik tarafından kabul edilemeyecek nitelikteki itkilerin ve gereksinimlerin tam tersine dönüştürölmesi olarak açıklanabilir (42).

2.3.2.3. Olgun savunma mekanizmaları: Bu grup içerisinde yer alan savunma biçimleri üst düzey savunmalar olarak tanımlanmaktadır. Olgun savunma mekanizmalarının ego ya da süperego ile id ya da egonun gözlemleyen ve deneyimleyen bölümleri arasındaki içsel sınırlarla ilgili oldukları bilinmektedir. Buna ek olarak, olgun bazı savunmaların ikincil süreçler tarafından değişime uğratılmaksızın işleyebildiğinden söz edilmektedir (90). Bu mekanizmaların gerçekliği çarpıtmaksızın kişiye zarar verici niteliği olan duyguları uzaklaştırma yoluyla gerçekliğe uyum sağlama noktasında daha iyi olduklarını söylemek mümkündür (104). Aynı zamanda, bu gruptaki savunmaların diğerlerine kıyasla uyuma yönelik niteliklerinin daha yüksek olmasından dolayı, çoğunlukla sağlıklı olduğu düşünölen bireyler tarafından kullanıldığı ve kişilerin olumsuz deneyimlerinin

üstesinden gelmelerine yardımcı olduğu ve ilişkilerini olumlu etkilediği belirtilmektedir (105). Literatürde psikolojik problemleri olan kişilerle yapılan çalışmalara bakıldığında bu kişilerin olgun savunma biçimlerini daha az kullandıkları görülmüştür (100). Bu sonuca benzer olarak, fiziksel ve ruhsal açıdan daha sağlıklı olan bireylerin olgun savunma mekanizmalarını; kişilik bozukluğu olan bireylerin ise immatür savunmaları kullandıklarını öne süren çalışmalar da mevcuttur (9).

2.3.2.3.1. Mizah: Kişinin rahatsızlık hissettiği veya hoş olmayan bir duygulanım içerisinde olduğu durumlarda komik/ironik öğelerden söz etmesidir (7).

2.3.2.3.2. Baskılama: İstenmeyen veya rahatsızlık oluşturan duygu ve düşüncelerin bilinçli olarak bilinç alanından kaldırılmasına baskılama denmektedir (8).

2.3.2.3.3. Özgecilik: Kişinin kendi ihtiyaçlarından ve dürtüsel itkilerinden diğer kişilerin faydasını düşünerek vazgeçmesi olarak açıklanmaktadır (106).

2.3.2.3.4. Öngörme: Kişinin sonraki zamanlarda elde edebileceği şeyleri düşünerek o an alabileceği doyumunu ertelemesine öngörme denmektedir (7).

2.3.2.3.5. Yüceltme: Yüceltme, cinsel veya saldırgan niteliği bulunan kabul edilemez dürtüleri toplumsal olarak daha kabul edilebilir uğraşılara dönüştürmek olarak tanımlanmaktadır (90).

2.4. KİŞİLİK

Kişilik en genel ifadeyle insanların kendilerini ve diğerlerini tanımlamak için kullandıkları bir kavram olarak açıklanabilir. İngilizce’de kişi anlamına gelen “*person*” kelimesinden türetilmiştir. Bu sözcük ise İngilizce’ye Latince’de kullanılan ve ilk anlamı Antik Roma’da tiyatro oyuncularının oyunlarda yüzlerine taktıkları “*maske*” olan “*persona*” kelimesinden geçmiştir. Bu maske ile oyuncuların oynadıkları karakterler, rol ve kişilikler anlatılmaya çalışılmıştır (106).

Kişilik kavramının psikolojide geniş bir çerçevede ele alınmasına rağmen çeşitli şekillerde açıklandığı ve üzerinde uzlaşılan bir tanımının olmadığı bilinmektedir (106). İlk olarak Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (107) sözlüğünde kişiliğin (1) "Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet", (2) "insanlara yakışacak bir durum veya davranış" (3) "bireyin toplumsal hayatı içinde edindiği alışkanlıkların ve davranışların bütünü" olarak açıklandığı görülmektedir.

Burger (108) kişiliği bireyin kendi içsel süreçlerinden kökenini alan ve tutarlılık gösteren davranış kalıpları olarak tanımlamaktadır. Buna ek olarak, kişiliğin bireylerin nasıl davranıp hissedeceğini belirleyen duygusal, güdüsel ve bilişsel nitelikteki kişilik içi süreçler olduğunu ifade etmektedir. Morris (109) ise kişiliği durağan ve sürekliliği olan ve bireylerin diğer kişilerden ayrılmasını sağlayan bir yapı olarak açıklamaktadır. Diğer bir tanımda ise kişilik; ortak öğeleri vurgulanarak düzenli, gelişen ve kişinin eylemleri ile ifade edilen kendisine özgü olan duyguları, güdeleri ve zihinsel süreçleri içeren sistemler bütünü olarak açıklanmaktadır (110). Bunların yanı sıra, çevreye uyum sağlayabilmek amacıyla kişinin bilişsel ve duygusal sistemine dayanarak geliştirilmiş olan duygu, düşünce ve davranışların tamamı da kişilik olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca, kişilik doğum öncesinden başlayarak çocukluk çağındaki fiziksel ve ruhsal koşullar ile olgunlaşma, öğrenme süreci ve toplumun etkisiyle şekillenen bir yapı şeklinde tanımlanmaktadır (11).

Günümüzde kişilik kavramının huy (mizaç) ve karakter olmak üzere iki bileşen olarak ele alındığını söylemek mümkündür. Mizaç doğuştan getirilen, yatkınlıklara bağlı olan özellikler olarak nitelendirilmektedir (11). Bu sebeple de mizacın kişiliğin biyolojik ve değişmez tarafını yansıttığı söylenebilir (106). Buna karşılık karakter ise kişiliğin aile, toplumsal çevre ve kültürün etkileşimi ile oluşan (106) ve kişinin olayları algılama ve baş etme biçimini yansıtan tarafıdır (11). Ayrıca, kişiliğin değişen yönü olarak tanımlanan karakterin oluşumunda öğrenme sürecinin rolü olduğu bilinmektedir (11).

2.4.1. Kişilik Kuramları

Birçok kuramcının kişiliğin doğasını ve gelişimini açıklamak üzere farklı bakış açılarıyla çeşitli teoriler öne sürdüğü bilinmektedir. Bu bölümde Psikodinamik Kuram, Davranışçı Kuram ve Bilişsel Kurama yer verilmekle birlikte; bu çalışmada kişilik

özellikleri Ayırıcı Özellik Yaklaşımı bağlamında araştırıldığından bu yaklaşım içerisinde yer alan Beş Faktör Kişilik Kuramı daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

2.4.1.1. Psikodinamik kuram: Psikodinamik yaklaşım “gelişim” üzerine kurulu olması dolayısıyla kişiliğin gelişimi ile en çok ilgilenen kuram olarak nitelendirilebileceğini söylemek mümkündür. Histeri hastalarıyla olan çalışmaları ile birlikte kişiliği ele almaya başlayan Freud, kişiliğin biyolojik bir temele dayandığından ve birbiriyle etkileşim içinde olan üç yapıdan oluştuğundan söz etmektedir. Ona göre id kişiliğin biyolojik, ego psikolojik ve süperego ise toplumsal yönünü temsil etmektedir. Freud’un önemli diğer bir görüşü ise kişilik gelişimini açıklarken sözünü ettiği psikoseksüel gelişim evreleridir. Çocukluktan başlayarak yetişkinliğe kadar olan gelişim sürecini ele alarak insanların sırasıyla oral, anal, fallik, gizil ve genital olmak üzere beş dönemden geçtiğinden söz etmektedir. Bu dönemlerde yaşanan çatışmalar çözülebilir ve o döneme bir takılma yaşanmazsa gelişim sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlediği belirtilmektedir (106). Psikodinamik yaklaşımın diğer önemli kuramcıları ise Alfred Adler, Carl Jung, Anna Freud ve Karen Horney’dir. Yeni Freud’cular olarak tanınan bu isimler Freud’un görüşlerinden etkilenecek ve bazı noktalarda ondan farklılaşarak kişilik üzerine çeşitli açıklamalar getirmişlerdir (111). Adler, kişiliğin ebeveynlerle olan ilişki ve yaşam amaçlarına uygun olarak biçimlendiğini düşünmekte (106); Jung ise kişiliğin farklı parçalardan meydana geldiği fikrini reddetmekle birlikte temelde içe-dışa dönüklük kişilik özelliklerinden söz ederek bunlardan birinin daha baskın olduğunu belirtmektedir (40). Bunlara ek olarak, Freud’un düşüncelerinden hareketle kişilik gelişimini açıklayan ancak diğerlerinden farklı olarak kişiliğin psikososyal yönünü daha çok vurgulayan Eric Ericson’ın da psikodinamik kuramcılar arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Ardından gelen süreçte ise kişilik erken çocukluk yaşantıları ve bakım verenlerle kurulan ilişki bağlamında incelenmeye başlanmıştır. Nesne ilişkileri kuramı olarak isimlendirilen bu yaklaşımın öncüleri ise Melanie Klein ve Otto Kernberg’tir (111).

2.4.1.2. Davranışçı kuram: Davranışçı kuramlar kişiliği açıklarken diğer kuramlarda önemli olarak görülen istekler, içsel süreçler, bilinçdışı arzular, beklentiler ve tercihler gibi birçok kavrama değinmemektedir. Bu kuramın savunucularına göre

önemli olan gözlemlenebilir davranışlardır (112). Dolayısıyla kişiliği öğrenme yoluyla kazanılan ve dış çevrenin etkisiyle şekillenen bir yapı olarak tanımladıklarını söylemek mümkündür (113). Bu yaklaşımın en önemli savunucularından biri olan Ivan Pavlov yaptığı klasik koşullanma deneyi sonucunda organizmanın başlangıçta nötr olan bir uyarana karşı zaman içerisinde koşullu tepkiler gösterebileceğini gözlemlemiştir. Bu deneyi ile birlikte ise ortaya çıkan bu sonucun tüm insan davranışları için geçerli olduğunu belirtmiştir (114). Kuramın diğer önemli temsilcisi olan John Watson ise kişiliğin gelişiminde kalıtsal faktörlerin rolünü tamamen reddederek davranışların çevre ile olan etkileşim sonucunda oluştuğu ve yine çevresel faktörlerin kişiliği şekillendirdiği görüşündedir. Bu kuramın içerisinde yer alan diğer teorisyen ise Burrhus F. Skinner'dır. Kalıtsal faktörleri de göz önünde bulundurarak kişiliğe daha kapsayıcı yaklaşan Skinner'a göre kişilik insanların önceki öğrenmelerinin ve koşullanmalarının neticesinde ortaya çıkan davranışlardır (106).

2.4.1.3. Bilişsel kuram: Bilişsel Kuram davranışın belirleyicisinin insanın kendisine bakışı ve kişisel dünyası olduğunu düşünmektedir. Bu yaklaşıma göre kişilik insanların duyguları ve davranışları olayları, durumları algılamaları ve ardından bunlara dair yaptıkları yorumlar ve anlamlandırmalar aracılığıyla şekillenmektedir. Kişisel Yapılar Kuramını oluşturan George Kelly'e göre insanlar olaylara, durumlara, diğerleriyle olan ilişkilere ve dünyanın işleyişine yönelik kendilerine özgü kişisel yapılarını oluşturmakta ve bunlar aracılığıyla öngörülerde bulunmaktadır (52). Günümüzde bilişsel kuramın kurucusu olarak kabul edilen Aeron Beck ise bireylerin deneyimlerinden hareketle geliştirdikleri şemalara uygun olarak olayları, dünyayı, ilişkileri yorumladıklarını düşünmektedir. Ona göre geliştirilen bu yapılanma biçimi ise insanların davranışlarını ve kişilik yapılarını etkilemektedir (115). Bilişsel kuramın diğer bir önemli ismi olan Albert Ellis'e göre insanlar deneyimleri hakkında düşünebilen, yorum yapabilen, muhakeme yeteneği gelişmiş, düşündüğü üzerine düşünebilen ve olumsuz bir durumla karşılaştığında bunların etkisini azaltan/yok eden varlıklardır (116).

2.4.1.4. Ayırıcı özellik yaklaşımı: Diğer bir kişilik kuramı ise Ayırıcı Özellik Yaklaşımıdır. Bu kurama dair ilk çalışmaları 1921 yılında yapan Gordon Willard

Allport ayırıcı özellik kavramını ortaya atmıştır. Özellik teriminin tutarlılık ve ayırt edicilik olmak üzere iki anlama geldiği ifade edilmektedir. Tutarlılık kişinin gösterdiği özelliklerin zaman içinde değişmemesi ve farklı durumlarda benzer davranışlarda bulunması olarak tanımlanmaktayken (108) ayırt edicilik ise belirli kişilik özelliklerine sahip olan bireylerin birbirlerinden farklılık göstermesi olarak açıklanmaktadır (106). Buna ek olarak, ayırıcı özellik kavramı bireyleri belli bir kişilik özelliğini ne kadar gösterdiğine yönelik kategorize eden bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (113). Ayrıca bu yaklaşımı benimseyen kuramcılar, insanların belirli bir özellik açısından incelenerek süreklilik içerisinde olan çizginin bir noktasına yerleştirilebileceklerini belirtmektedirler. Kişilerin belirli bir noktaya denk gelmesi ise onların davranışlarının öngörülmesini ve bu özellikler açısından karşılaştırılmalarını kolaylaştırmaktadır (108). Allport'un yanı sıra bu kuramın diğer savunucuları ise 16 büyük ayırıcı kişilik özelliği tanımlayan Cattell; içedönüklük-dışadönüklük, duygusal dengesizlik-duygusal dengelilik ve psikotizm olmak üzere üç ayırıcı özellik tanımlayan Eysenck ve dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk ve öz disiplin olmak üzere beş özellik tanımlayan Paul Costa ve Robert McCrae'dir (106).

2.4.1.5. McCrae ve Costa'nın kişilik yaklaşımı: McCrae ve Costa (117) kişilik gelişimini çekirdek ve çevresel bileşenler üzerinden açıklamaktadır. Ana bileşenlerden biri olan temel eğilimler kalıtımın veya erken dönemdeki deneyimlerin etkisi ile şekillenen ve kişinin yönelimini belirleyen kapasite ve yetkinlikler olarak tanımlanabilir (113). Çekirdek bileşenlerden bir diğeri ise bireylerin çevreye uyumu ile oluşan kişilik yapıları olarak açıklanan karakteristik adaptasyonlardır. Aynı zamanda, karakteristik adaptasyonların deneyimlerden etkilendiği söylenebilir. Ek olarak, temel eğilimler, karakteristik adaptasyonların oluşma şeklini ve sınırlarını etkilerken; bu iki temel bileşen ise birlikte kişiliği şekillendirmektedir. Ayrıca, temel eğilimlerin tutarlı; karakteristik adaptasyonların ise deneyimlere, biyolojik yapıya ve çevreye göre değişebilir olduğu belirtilmektedir (106). Diğer bir temel bileşen ise en genel haliyle, kişinin kendisine yönelik algısı, görüşü, tutum ve duygularından oluşan benlik kavramıdır (117). Kişiliğin temel bileşenlerinin yanı sıra, biyolojik temelleri, nesnel yaşam öyküsü ve dış etkiler olmak üzere üç çevresel bileşenin de olduğu ifade edilmektedir. McCrae ve Costa (118, Kaynak: 106 p. 512) biyolojik temellerin genler,

hormonlar gibi kişilik özelliklerini ve temel eğilimlerini etkileyen mekanizmaları; nesnel yaşam öyküsünün ise kişilerin hayatında olan biteni vurguladığını düşünmektedir. Feist ve Feist'e (119) göre ise dış etkiler kişiliği etkileyen sosyal ve fiziksel durumları tanımlamaktadır.

2.4.1.6. Beş faktör kişilik kuramı: Bu kuramla ilgili ilk çalışmalardan biri Allport ve Odbert'in (120) sözlük çalışmasıdır. Bu çalışmada İngilizce sözlük taranarak insanların davranışlarını ve kişilik özellikleri tanımlayan sözcükler bulunmaya çalışılmıştır. Bu sınıflamayı güncelleyen ve geliştiren Norman (121) ise kişilik özelliklerini tanımlayan terimlerin listesini oluşturmuştur. Ardından McCrae ve Costa (122) tarafından yapılan başka bir çalışmada sıfat ve anket formlarının uygunluğu araştırılmış ve sonucunda ise beş faktörlü yapının kişiliği genel anlamda açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Goldberg (123) ise Norman'ın hazırladığı listeyi kullanarak bireylerin kendi kişilik özelliklerini derecelendirebilecekleri bir envanter oluşturmuştur. Yaptığı bu çalışma sonucunda evrensel bir sonuca ulaşarak beş faktörün değişmez olduğunu ifade etmiştir. Evrensel olduğu ifade edilen bu faktörler ise “uyumluluk”, “dışadönüklük”, “nevrotiklik”, “öz disiplin” ve “gelişime açıklık” olarak isimlendirilmektedir (124). Bu faktörler kültürel etmenlere bağlı olarak farklı ifade edilmelerine rağmen, her bireyde ortak olarak bulunan özellikler olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, bu faktörlerin diğer bir özelliği de biyolojik kökenli olmaları sebebiyle nesiller arasında aktarılabilmesidir. Aynı zamanda, bu kişilik özelliklerinin milliyet ve cinsiyetlere göre de değişiklik göstermediği belirtilmektedir (125).

2.4.1.6.1. Uyumluluk: Uyumluluk boyutu, bireyleri duygularında, düşüncelerinde ve davranışlarında şefkat ile düşmanlık arasında bir noktaya yerleştirmektedir (126). Uyumluluk puanları yüksek olan bireylerin uysal, güvenen, yardımsever, affedici, cömert, yumuşak kalpli, hoşgörülü ve iyi huylu oldukları belirtilmektedir (125). Ek olarak, Cloninger (127, Kaynak: 128 p. 144) bu kişilerin genellikle çatışma durumlarından kaçınmakta veya bu durumlarda güç kullanmayı tercih etmemekte olduklarını vurgulamaktadır. Bunun yerine yapıcı nitelikte çatışma çözme stratejilerini kullandıklarını ifade etmektedir (129). Aynı zamanda, uyumluluk

kişilik özelliği yüksek olan bireylerin dürtülerini ve ihtiyaçlarını kontrol etme eğilimlerinin daha yüksek olduğuna değinilmektedir (130). Buna karşılık uyumluluk düzeyi düşük olan kişilerin ise şüpheli, eleştirel, muhalif, sinirli, çıkarıcı, intikamcı oldukları ve işbirliğine yanaşmadıkları söylenebilir (125). Ayrıca, uyumluluk düzeyi düşük olan kişilerin diğerleriyle olan ilişkilerinde başarılı olma ihtimalleri daha az olmakla birlikte çevrelerindeki tarafından geçimsiz olarak adlandırılmaktadırlar (106). Costa ve arkadaşları (131) ise uyumluluk boyutunun dışadönüklük boyutunda olduğu üzere kişilerarası ilişkilerle ilgili olduğundan ancak bunun dışadönüklükten farklı olarak uyarıların miktarına değil ilişkilerin niteliğine bağlı olduğundan söz etmektedir. Buna ek olarak, araştırmacılar uyumluluk kişilik özelliğinin dürüstlük, elseverlik, güven, uyma/itaat, alçak gönüllülük ve merhametlilik olmak üzere altı tane alt boyutu olduğuna değinmektedirler. Bu boyutlarla ilgili üzerinde durulan diğer bir özellik ise kişinin kendisiyle ilgili algısını etkilemeleri ve sosyal tutumlar ile yaşam felsefesi geliştirmekte rol oynamalarıdır.

2.4.1.6.2. Dışadönüklük: Dışadönüklük özelliği yüksek olan kişilerin sevecen, neşeli, heyecanlı, konuşkan, aktif, katılımcı, girişken, hayat dolu ve eğlenceyi seven kişiler olduklarından söz edilmektedir (119,132). Ek olarak, bu özelliği gösteren bireylerin üstün olmaya ve ödül kazanmaya dair istekleri olduğu belirtilmektedir (133). Aynı zamanda, dışadönük kişilerin stresli durumlarda sorun odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıkları bilinmektedir (134). Başka bir çalışmada ise dışadönük bireylerin bir problemle karşılaştıklarında doğrudan ve aktif olarak baş etmeye çalıştıkları belirtilmektedir (130). Bunlara ek olarak, bu boyuttan yüksek puan alan kişilerin ilk defa karşılaştıkları insanlarla daha kolay iletişime geçtikleri ve kendilerini daha kolay ifade edebildikleri vurgulanmaktadır (135). Bu boyutun diğer tarafında bulunan içedönüklük ise sessiz, soğuk ve mesafeli olma, yalnızlığı sevmeye, pasiflik ve ağırbaşlılık ile karakterize edilmektedir (119). Ancak bu özellikleri sebebiyle bu kişilerin asosyal olduklarını düşünmenin doğru olmayacağı da belirtilmektedir (108). Bu kişilerin diğer bir özelliklerinin ise daha az konuşup daha az düşünmeleri, olaylara daha ciddi ve temkinli yaklaşımları ve içe bakışa önem vermeleri olduğu söylenmektedir (136). Ayrıca, içedönük kişilerin bağımsız olmalarının yanı sıra kalabalık olan grup ortamlarını tercih etmedikleri ve genellikle enerjilerinin düşük

olduğundan söz edilmektedir (108,137). Tüm bunlara ek olarak, bu kişilik özelliğinin heyecan arama, sıcaklık, atılganlık, açgözlülük, aktivite ve olumlu duyguları kapsadığı belirtilmektedir (138).

2.4.1.6.3. Nevrotiklik: Nevrotiklik boyutu, insanları duygusal kararlılık/dengelik ile kişisel uyum sürekliliği arasında bir noktaya yerleştirmektedir (124). Bu boyuttan yüksek puan alanların endişeli, gergin, huysuz, sinirli ve alıngan oldukları belirtilmektedir (108,119). Aynı zamanda, bu kişilerin duygusal ve stresle ilişkili problemlere karşı savunmasız olduklarına değinilmektedir (119). Nevrotikliği yüksek bireylerin diğer bir özelliği ise bir problemle karşılaştıkları zaman yıkıcı duygularla daha sık uğraşmak durumunda olduklarından uygun olmayan başa çıkma tepkilerini daha sık vermeleridir. Bununla birlikte, bu kişilerin kendilerini suçlama gibi mantıksız inançları benimsediğinden söz edilir. Bunun sebebinin ise bu inançların deneyimledikleri olumsuz duygularla bilişsel açıdan daha fazla tutarlılık göstermesidir (138). Aynı zamanda, nevroitiklik düzeyinin yüksek olmasının negatif duyguları abartılı bir şekilde deneyimleme, negatif duyguları ayırma, tolere etmekte zorlanma ve içinde bulunulan an ile bağlantı kurmakta ve değerlere/ilgilere yönelmekte sıkıntı yaşama ile bağlantılı olduğu da vurgulanmaktadır (134). Ek olarak, bu kişilerin diğer bir özellikleri ise duygularının ani bir şekilde değişmesi ve duygularının kontrolünü sağlamakta zorluk yaşamalarıdır (108). Buna karşılık, nevroitiklik puanı düşük olanların ise sakin, rahat, hassas, kendinden emin, sabırlı, dengeli, özgüveni yüksek, uyum sağlayabilen bireyler olduğu gözlenmiştir (108,119). Bunların yanı sıra, nevroitiklik düzeyinin yüksek olmasının kişilerin çatışmadan kaçınma eğilimlerini yükselttiği belirtilmektedir (139). Ayrıca, nevroitizm boyutunda yüksek puan alanların karamsarlık, kaygı, alınganlık, kızgınlık ve depresif belirtiler göstermeye daha eğilimli oldukları bilinmektedir (124).

2.4.1.6.4. Özdisiplin (Sorumluluk): Özdisiplin boyutu bireylerin sorumluluklarına olan bağlılığını ifade etmektedir (106). Ek olarak, Costa ve McCrae (140, Kaynak: 106 p. 506) bu boyutun düzene, başarıya, disipline, kontrole ve organizasyona verilen önem ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Bu boyutu uyumsal bakış açısıyla ele alan MacDonald (141) ise sorumluluk özelliğini hazzı erteleme,

ayrıntılara dikkat etme, hoş olmayan görevlerde sabırlı olabilme, sorumlu ve güvenilir bir şekilde davranma olarak açıklamaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler sorumlu, düzenli, dakik, hırslı, başarı odaklı, azimli olma ve sıkı çalışma gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (119). Ayrıca, sorumluluk seviyesi yüksek olan kişilerin sorunlarını etkin baş etme stratejileri kullanarak çözmeye çalıştıkları; bu nedenle de daha fazla olumlu duygulanıma sahip oldukları düşünülmektedir (142). Düşük özdisiplini olan bireylerin ise dağınık, dikkatsiz, amaçsız ve ihmalkâr oldukları belirtilmektedir (119). Bunların yanı sıra, özdisiplin kişilik özelliğinin alt boyutları ise yeterlilik, başarı çabası, düzen, özdisiplin, tedbirlilik ve görevşinaslık olarak açıklanmaktadır (131). Bunlara ek olarak, öz disiplin boyutunun psikolojik bozukluklarla olan ilişkisini inceleyen Widiger ve Trull (143) bu kişilik özelliği ile en çok ilişkili olan bozukluğun obsesif kompulsif bozukluk olduğundan; Marks (144, Kaynak: 141 p. 534) ve Ohman (145, Kaynak: 141 p. 534) ise diğer anksiyete bozuklukları ve fobik durumlar ile birlikte de görülebileceğinden söz etmektedir.

2.4.1.6.5. Deneyime açıklık: Deneyime açıklık araştırmacıların üzerinde uzlaşmaya varamadıkları tek kişilik boyuttur (146). Bu boyut araştırmacılar tarafından zekâ (146,147), kültür (121) ve deneyime açıklık (122) olmak üzere farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Burger (108) ise bu boyutu kişilerarası ilişkilerdeki açıklıktan ziyade yeni deneyimlere açık olma şeklinde tanımlamaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler hayal gücü güçlü, özgün, meraklı, yaratıcı, çeşitlilikten hoşlanan (119), açık görüşlü, öğrenmeye meraklı ve kültürlü olarak tanımlanmaktadır (148). Aynı zamanda, bu kişilerin bağımsız düşünebildikleri ve gelenekçi olmadıkları belirtilmektedir (108). Ayrıca, deneyime açık olan kişilerin çatışma durumlarından kaçmak yerine bunlarla yüzleşmeye istekli oldukları (139) ve çatışma durumlarında yaratıcılıklarını kullandıklarına değinilmektedir (149). Bu boyuttan düşük puan alan kişilerin ise hayal güçlerinin zayıf, yaratıcılıklarının düşük, rutini tercih eden, ilgisiz oldukları (119) ve diğerleriyle olan ilişkide geleneksel bir tutum takındıkları söylenmektedir (150). Aynı zamanda, bu kişilerin mevcut kurallara ve geleneklere daha fazla bağlı oldukları vurgulanmaktadır (150). En genel haliyle deneyime açık kişilerin yeni deneyimlerde bulunmaya dair istekleri ve çeşitliliği tercih ettikleri;

bunun aksine deneyime açık olmayanların ise bunlara karşı isteksizlik gösterdiklerini söylemek mümkündür (106).

2.5. NARSİSİZM

Narsisizm kavramı 1898’de ilk defa Ellis tarafından Narkissos miti ile ilişki kurularak, kendi bedenine yönelik cinsel dürtülere sahip olan ve ona cinsel bir nesneymiş gibi davranan bireylerden söz etmek için kullanmıştır. Ellis’e göre cinsel bir sapkınlık olan narsisizm sıklıkla kadınlarda rastlanan kendine yönelik hayranlık ve bu hayranlığın içerisinde cinsel duyguların yok olması olarak açıklanmaktadır (151). Grunberger (152, Kaynak: 153 p. 8) narsisizmi ilk kez psikanalitik perspektiften ele alan Sadger’in cinselliğe uzanan yolun her zaman narsisizmden; diğer bir deyişle kişinin kendisini sevmesinden geçtiğinden bahsederek narsisizmi gelişim sürecinin normal bir evresi olarak nitelendirdiğini belirtmektedir.

2.5.1. Normal ve Patolojik Narsisizm

Birçok araştırmacı ve kuramcı tarafından narsisizm kavramının normal ve patolojik olarak ele alındığını söylemek mümkündür. Sağlıklı ya da normal narsisistik özellikler gösteren bireylerin çevreleri ile uyumlu, özgüvenlerinin yüksek ve diğerlerinden gelen eleştiriler karşısında zarar görme ihtimalinin az olduğu belirtilmektedir (154). Özmen’e (155, Kaynak: 156, p. 47) göre insanların sevilme, beğenilme ve takdir edilmeye yönelik beklenti ya da ihtiyaçları narsisistik gereksinimler olarak nitelendirilebilir. Bu noktada insanın asıl isteğinin hakkı olduğunu düşündüğü değeri alarak diğerleri tarafından kabul edilmek olduğu savunulmaktadır. Bu amaçla çeşitli eylemlerde bulunan bireyin bu gereksinimlerini karşılayamaması halinde narsisistik yaralanma yaşaması Patolojik narsisizm ise ilk kez 1980 tarihli DSM-III’te Eksen II bozuklukları içerisinde yer alan Narsistik Kişilik Bozukluğu tanı kategorisi altında ele alınmıştır (156). Pincus ve Lukowitsky (157) bireylerin kendilerine ilişkin geliştirmiş oldukları olumlu benlik algılarının tehlike ile karşılaşması halinde başa çıkma mekanizmalarının zarar göreceğinden ve bu durumda uygun baş etme sistemlerinin kullanılmamasının ise işlevsellikte bozulmalara sebep olabileceğinden bahsetmektedirler. Bahsedilen bu süreç ile oluşan durum patolojik narsisizm olarak tanımlanmaktadır. Kernberg (99) ise patolojik narsisizmi kendi

benliğine hayran olmak, empati yapamamak ve bazı ayrıcalıklara sahip olmak gerektiğine inanmak gibi davranışlar üzerinden açıklamaktadır.

2.5.2. Narsisistik Kişilik Bozukluğu

DSM'in son versiyonu olan DSM- 5'te (158) yapılan düzenlemelerle birlikte ise 10 farklı kişilik bozukluğu A, B ve C olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Narsisistik kişilik bozukluğu ise dramatik/değişken küme olarak isimlendirilen B kümesinde yer alan bozukluklardan biri olarak kabul edilmekte ve tanı kriterleri ise şu şekilde tanımlanmaktadır: Erken ergenlikte başlayan, birçok farklı bağlamda görülebilen;

1. Kendi önemine yönelik abartılı/büyüklenmeci bir duygunun olması
2. Kendi başarısı, zekâsı ve güzelliği ile ilgili aşırı meşguliyet ve sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik veya ideal sevgi düşlemlerinin olması
3. Özel biri olduğuna ve yalnızca kendisi gibi üstün kişilerle anlaşabileceğine inanma
4. Diğer insanların kendisine hayran olmasına yönelik ihtiyacının yüksek olması
5. Hak etme duygularını yoğun olarak yaşama
6. Çıkarları doğrultusunda diğerlerinden faydalanma davranışı
7. Empati yapamama
8. Diğer kişileri kıskanma
9. Kendini beğenmiş ve küstahça davranışlar ve tutumlar gösterme kriterlerinden en az beşinin varlığı ile tanımlanan bir örüntüdür.

2.5.3. Narsisizmin Boyutları

2.5.3.1. Büyüklenmeci narsisizm: Akhtar ve Thompson (13) tarafından büyüklenmeci narsisistlerin grandiyozite, aşırı talepkârlık, hak etme, dikkatleri üzerine çekme arzusu, düşük kaygı düzeyi, kıskançlık ve küstahlık gibi davranışlar ile karakterize olan bir örüntü olarak açıklanmaktadır. Bununla birlikte, bu bireylerin kendini geliştirme yoluyla öz saygılarını düzenledikleri, zayıflıklarını reddettikleri, beklentilerinin karşılanmaması karşısında yoğun bir öfke gösterdikleri ve benlik saygılarını tehdit eden insanların değerini düşürmeye dair bir çabaları olduğu bilinmektedir (159). Bunların yanı sıra, büyüklenmeci narsistlerin kendilikleriyle ilgili grandiyöz fantezilerine yönelen potansiyel tehditleri önlemeye veya görmezden

gelmeye çalıştıkları bilinmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin büyüklenmeci kendilikleri ile ilgili algılarını ve özsaygılarını onaylayan ve korumalarını sağlayan bilgileri alarak; bunun aksine olanları ise yok saydıklarını söylemek mümkündür (160). Ancak bu kişiler olumsuz bir değerlendirme ile karşılaşmaları halinde ise bunun dışsal etmenlerden kaynaklandığına inanabilirler. Bu yüzden büyüklenmeci narsisistik özellikler gösteren bireylerin olumlu bilgileri edinebilecekleri ortamlarda bulunarak bu bilgileri alabilecekleri kişilerle ilişki kurdukları bilinmektedir (161).

2.5.3.2. Kırılğan narsisizm: Kırılğan narsisizm ise büyüklenmeci narsisizmin aksine eleştiriye hassaslık, çekingenlik, aşırı alçak gönüllülük, acı çektiğine inanma ve kaygı düzeyi yüksekliği ile karakterizedir (13,162). Gabbard'ın (163) tanımıyla kırılğan narsisizm “sessiz büyüklenmecilik” olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla kırılğan narsisizme özgü bazı özelliklere sahip olan kişilerin de kendilikleri ile ilgili büyüklenmeci fantazileri olduğu bilinmektedir. Ancak bu durum çoğunlukla yakın ilişkilerde fark edilmektedir (13). Aynı zamanda, kırılğan narsisistik özellikler gösteren bireylerin sahip oldukları büyüklenmeci düşünceler sebebiyle utanç yaşayabilecekleri ve sonucunda reddedilme ve dışlanma kaygısı ile kişilerarası ilişkilerinde mesafeli bir tavır alabilecekleri ifade edilmektedir (159). Gabbard (163) ise bu kişilerin eleştiri veya değerlendirilmeye karşı fazlasıyla duyarlı olduklarından dolayısıyla da böylesi durumlardan kaçmaya çalıştıklarından söz etmektedir. Güçlü baş etme mekanizmaları olmayan kırılğan narsistler öz saygılarını sürdürebilmek için diğer insanların geri bildirimine oldukça önem vermektedirler. Dolayısıyla da boyun eğici ve teslimiyetçi davranışlar sergileyebilir veya tehdit edici durumlardan kaçınabilirler (164). Ayrıca, diğerlerinin değerlendirme ve geri bildirimlerine aşırı önem vermeleri sebebiyle zaman zaman hayal kırıklığı yaşayabilir ve anksiyete, mutsuzluk ve utanç hisleri ile bunlara eşlik eden yoğun öfke duyguları gösterebilirler (159).

2.5.4. Narsisizm ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.5.4.1. Sigmund Freud'un narsisizm üzerine görüşleri: Freud 1905 tarihinde kaleme almış olduğu “Cinsellik Üzerine Üç Deneme” isimli yazısında homoseksüellerdeki nesne seçiminden bahsederek ilk kez narsisizm terimini

kullanmıştır. Bu yazısında eşcinsellerin narsisistik bir yönelimle kendilerine benzeyenleri ve kendilerini anneleri gibi sevebilecek olan erkeği aradıklarını belirtmektedir. Ardından, 1911 tarihli yazısında Schreber vakasından bahsederek otoerotizm ile sevgi nesnesi arasındaki basamağı tanımlamıştır. Ona göre bireyin kendi bedenini bir sevgi nesnesi olarak görmeye başlamasıyla birlikte cinsel dürtüler birleşmektedir (88). 1913 tarihli “Totem ve Tabu” yazısında ise Freud ilkel insanın evrendeki her şey üzerinde kontrolü olduğuna dair inancını narsisizm ile ilişkilendirmektedir. Bu makalesinde insanların dünya ile ilgili kavrayışlarını tanımlayarak bunu animistik, dinsel ve bilimsel olmak üzere üç süreç üzerinden açıklamaktadır. Animistik aşamada bireyin tümgüçlülüğü kendisinde gördüğünden söz ederek bu evreyi narsisizm ile ilişkilendirmektedir. İkinci aşama olan dinsel evre ise nesne ilişkilerinin gelişimine denk gelmekle birlikte tümgüçlülüğün tanrılara yönlendirildiği bir süreç olarak açıklanmaktadır. Bilimsel aşamada olan kişi ise tümgüçlülüğünden vazgeçerek gerçekliği kabullenmektedir (153). 1914 tarihine gelindiğindeyse “Narsisizm Üzerine: Bir Giriş” adlı yazısında Freud narsisizmi libidinal yatırımla ilişkili olarak ele alarak psikanalitik kuram içerisinde incelemiştir (88). Bu eserinde, insan yavrusunun hayatta kalabilmesi için libidosunun kendisine yönelmesi gerektiğinden söz ederek bunu “narsisistik libido” olarak tanımlamıştır. Ardından gelen süreçte ise kişilerin ötekilerle ilişkiye girerek içgüdülerini doyuracaklarından bahsetmiş ve bunu ise “nesne libidosu” olarak adlandırmıştır. Benlik libidosu ile nesne libidosu arasındaki ayırmadan söz eden Freud bunlardan birinin azalması halinde diğersinin artacağını belirtmektedir (165). Libidonun kişinin kendisine yönelmesi ise narsisizm olarak adlandırılmaktadır. Bunlara ek olarak, Freud’un narsisizmi “birincil” ve “ikincil” olmak üzere ayırarak incelediği bilinmektedir. Bakıma muhtaç olarak dünyaya gelen bebeğin ihtiyacı olan her şey çevresindeki diğersleri tarafından karşılanmaktadır ve bu süreçte bebeğin libidinal yatırımı da kendi bedeninde olduğundan tüm doyumları bedeni üzerinden sağlamaktadır. Bu süreç birincil narsisizm olarak tanımlanmaktadır (88). Aynı zamanda, bu durumun kişinin mükemmel ve güçlü olma duyguları ile birlikte büyülenmeci bir şekilde kendiliğinin şişmesine sebep olduğu belirtilmektedir. İkincil narsisizmde ise hâlihazırda nesnelere yönelmiş olan libidonun hayal kırıklığı neticesinde geri çekilerek yeniden egoya geri dönmesi ve kişinin kendiliğine yatırım

yapması durumu söz konusudur. Bunların yanı sıra, Freud'un narsisizm ile ilgili sözünü ettiği önemli kavramlardan biri de "ego ideali"dir. Çocuğun birincil narsisizm ile yaşadığı dünyanın merkezinde olma ve tüm güçlülük duygusu gerçeklik ilkesi devreye girdiğinde bozulmaya başlamaktadır. Bunun sonucunda ise kişi birincil narsisizmden çıkmaya başlamakta ve böylece narsisistik kırılmalıklar yaşamaktadır. Kırılmalıkları engelleyebilmek için ise nasıl olunması gerektiğini belirten ego ideali oluşmaktadır. Bu yapının ise sağlıklı narsisistik gelişim için önemli olduğu belirtilmektedir (153). Akvardar ve arkadaşları (88) ise Freud'un narsisizm ile ilgili önemli görüşlerinden bir diğerinin "narsisistik tipte ve anaklitik tipte nesne seçimi" ile ilgili olduğundan bahsetmektedirler. Kişinin kendi özelliklerini temel alarak diğer insanlarla olan ilişkilerinde bu özellikler yönünden kendisine benzeyenler ile ilişki içerisinde olması narsisistik tipte nesne seçimi olarak tanımlanmaktadır. Freud narsisistik tipte nesne seçimini açıklarken ise bireylerin; (1) kendisi ne ise onu, (2) kendisi ne idiye onu, (3) kendisinin olmak istediği şeyi, (4) bir zamanlar kendi parçası olmuş olanı sevebileceklerinden bahsetmektedir. Anaklitik nesne seçiminde ise kişi kendisine bakım veren ile bağlantılı olarak sevgi nesnesini seçmekte ve kendisine bakım veren kişilerle kurduğu ilişkilere benzer ilişki yatırımları yapmaktadır. Bu tür nesne seçiminde ise kişi; (1) kendisine bakım veren kadını veya (2) kendisini koruyan erkeği sevebilir (88).

2.5.4.2. Melanie Klein'in narsisizm üzerine görüşleri: Klein, dürtüler ile narsisizm arasındaki ilişkiden söz ederken Freud tarafından geliştirilen metapsikoloji kuramını temel almaktadır. Ancak her ne kadar Freud'un kuramından etkilense de onunla çeliştiği noktalar olduğunu söylemek gerekmektedir. Öncelikle nesne ilişkilerinin her dönemde var olduğuna inanması sebebiyle Klein birincil narsisizmin varlığını kabul etmemektedir. Klein narsisizmi tanımlarken Freud'un libidinal nesnelere üzerinde olan yatırımın yaşanan hayal kırıklığı ile birlikte bu nesnelere geri çekilerek egoya ikincil bir libidinal yatırım sağlayacak hale gelmesi olarak açıkladığı ikincil narsisizm kavramından söz etmektedir. Bunun yanı sıra, Klein nesne ilişkilerinin önemini merkeze alması sebebiyle Freud'un otoerotik dönem ve narsisistik dönem kuramları ile çeliştiğini söylemek mümkündür (166). Klein otoerotizm ve narsisizmin nesnelere kurulan ilişkiler ile aynı anda meydana

geldiğinden bahsetmektedir. Aynı zamanda, Freud'un sözünü ettiği narsisistik evre ve narsisistik durumları da birbirinden ayırmaktadır. Klein narsisistik evreyi oedipus kompleksinin yaşandığı ve mastürbasyon düşlemlerinin sadistik nitelikte olduğu dönem olarak tanımlamaktadır. Narsisistik durumlarda ise bebeğin egosu ile özdeşim kurarak içselleştirilen nesnenin kullanımı ile oterotik bir doyum sağlandığından ve geri çekilmenin yaşandığından bahsetmektedir. Tüm bunların yanı sıra, Klein'ın önemli kavramlarından biri olan "yansıtmalı özdeşim" ile narsisizme dair açıklamalarını genişlettiğini söylemek gerekir. Bilindiği üzere yansıtmalı özdeşimde kişinin kendi kötü yanını karşısındaki kişiye yansıtması durumu söz konusudur. Böylesi bir durumda nesne ayrı olarak değil; kötü kendilik olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla da yansıtmalı özdeşim ile kurulan ilişkinin narsisistik olduğu görüşündedir. Aynı zamanda, Klein kendisinin tanımladığı yaşam dönemlerinden biri olan "paranoid-şizoid" konumun narsisistik döneme eş değer olduğunu belirtmektedir. Klein'ın "haset" üzerine olan görüşleri de onun narsisizm ile ilgili getirdiği açıklamalar üzerinde etkilidir. Ona göre iyiliğin dışarıda olduğunun fark edilmesi olarak açıklanabilen haset yaşamın başlangıcından itibaren vardır. Bu sebeple de narsisizmin hasete karşı geliştirilen bir savunma mekanizması olduğunu düşünmektedir (153).

2.5.4.3. Otto F. Kernberg'in narsisizm üzerine görüşleri: Otto Kernberg, narsisizmi insanın büyüme sürecinde doğal olarak geçtiği gelişimsel bir dönem olarak nitelendirmekte ve büyükenmecilik, empati yapamama ve benmerkezci davranışlar ile karakterize olduğunu düşünmektedir. Ödipal dönem öncesi başlayan narsisizmin üstesinden gelebilmek için süper egonun başarılı bir şekilde oluşmuş olması gerekmektedir. Dolayısıyla, narsisizmin yetişkinlik döneminde devam etmesini gelişim sürecinin duraklaması ve bu kişilerin bebeklik dönemi narsisizmine takılı kalması olduğunu düşünmektedir. Bunların yanı sıra, narsisizmin ebeveynlerin yetersizliğinden kaynaklanabileceğine değinilmektedir. Kernberg'e göre narsisistik özellik gösteren bireylerin birincil bakımı aldıkları nesne mesafeli, verici olmayan ve yıkıcı bir konumda olmakla birlikte kişiyi kendi benlik nesnesi haline getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, bu ebeveynlerin çocuklarına bir tür sadist nesne gibi davrandıkları ve çocukların ise bu nesnelere özdeşim kurdukları ve oral engellenme

ile saldırganlığa eğilimli oldukları ifade edilmektedir (99). Neticede çocuklarda iyi nesneye yönelik oluşan haset ile birlikte o nesneden gelecek olan iyi ve değerli nitelikteki şeyi yok etme arzularının varlığından söz etmek mümkündür (167). Ayrıca Kernberg'in, narsisistik kişilik bozukluğu olan bireylerin davranışlarını ve özelliklerini geniş bir çerçevede ele alan bir kuramcı olduğunu söylemek mümkündür. Ona göre bu kişilerin sosyal işlevsellikleri ve dürtü kontrolleri iyi düzeydedir. Dolayısıyla davranışlarının çoğunlukla bozulmamış olduğunu söylemek gerekir. Buna karşılık, empati yapamazlar ve grandiyöz arzuları sebebiyle devamlı olarak onaylanma, sevilme ve beğenilme ihtiyacı duyarlar. Bu fantazileri doğrultusunda kişilerarası ilişkilerinde kendilerinden bahsetme davranışlarının ve kıskançlık hislerinin yoğun olduğu çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca, diğer kişileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya eğilimlidirler. Bunlara ek olarak, yaşadıkları yoğun güvensizlik nedeniyle diğerlerine bağımlı olamayacaklarından söz edilmektedir (168). Kernberg (99) üç tip narsisistik kişilik tanımlamaktadır. Nevrotik yapılanmalara bağlı olarak oluşan ilk narsisistik kişiliğin belli bir iç görüşü vardır ve adaptasyonları daha iyidir. İkinci narsisistik kişilik ise bireylerin patolojik bir nesne ile özdeşim kurmaları neticesinde oluşmaktadır. Birey kurduğu bu özdeşim ile birlikte olgunlaşmamış çocuksu benliğini nesnelere yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin nesne ilişkilerine yönelik önemli problemleri olduğu söylenebilir. Son kişilik tipi ise sınır kişilik patolojileri ağır basan narsisistik kişilik bozukluğu olarak tanımlanmaktadır. Bu patolojide gerçek bir nesne-benlik ilişkisinin kurulamayacağından söz edilmektedir. Bu kategorideki bireylerin var olan büyülenmeci benlikleri aracılığıyla idealize edilmiş nesneye geçici yansıtımalar yaptıkları ve bu doğrultuda bir ilişki kurdukları bilinmektedir. Aynı zamanda, Kernberg (99) normal narsisizmin aksine patolojik narsisizmde kendilik ve nesne imgelerinin birleşmediğinden ve çatışmalarının üstesinden gelebilmek için bölmeye ihtiyaç duyulduğundan söz etmektedir. Bunun sonucunda ise narsisistik özellikler gösteren bireyler tarafından sık olarak kullanılan tüm güçlülük ve değersizleştirme mekanizmaları ortaya çıkmaktadır.

2.5.4.4. Heinz Kohut'un narsisizm üzerine görüşleri: Kohut, narsisizmi preödüpal dönemde oluşan bir kendilik bozukluğu olarak tanımlamaktadır. Ona göre

narsisizm, kendilik nesnesinin çocuğun gereksinimlerini anlamaması ya da karşılamaması sonucunda oluşan patolojilerden biridir (169). Kohut narsisistik gelişim süreci ile ilgili görüşlerine bakıldığında bu süreci “büyüklenmeci kendilik” ve “idealleştirilmiş ebeveyn” imagosu olmak üzere iki ayrı gelişim hattı üzerinden açıkladığı görülmektedir. Yaşamın başlangıcında her birey ilkel bir mükemmeliyet ve mutluluk içerisinde ancak zaman içerisinde bu durum bozulmaya başlamaktadır. Kaybedilen mutluluğu ve mükemmelliği yeniden alabilmek için ise kişiler, içerisinde kendilik nesnelere barındıran narsisist yapılanmaları kullanmaktadırlar. Zaman içinde yaşanan optimal kırılmalar neticesinde bu nesnelere yapılan yatırım geri çekilmektedir. Büyüklenmeci kendilik hattında kişi mükemmel olduğuna dair büyüklenmeci inançlarının kabul edilmesi ve onaylanmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu gereksiniminin karşılanması halinde kişinin kendine güveni ve öz saygısı oluşmaktadır. Ancak bir sorun yaşandığında narsisistik öfke, utanca karşı hassas olma ve aşırı bir özdeğer eksikliği ile sonuçlanabilir. İkinci hat olan idealleştirilmiş ebeveyn imagosunda ise çocuk babasının mükemmel olduğuna ve kendisinin de onun bir parçası olduğuna dair inancının kabul edilmesine gereksinim duymaktadır. Bu gelişim hattının sağlıklı bir şekilde tamamlanması için ise ebeveynin kendisine mükemmel özellikler atfedilmesine izin vermesi ve ihtiyaç duyulan anlarda çocuğu yatıştırabilmesi gerekir. Eğer bu dönem başarılı bir şekilde geçirilemezse çocuk kendisini sakinleştirmekte zorlanabilir ve bunun için diğerlerine ihtiyaç duyabilir (153).

Bunlara ek olarak, Kohut gelişim sürecinde birincil narsisizm dengesi bozulduğunda iki durumun ortaya çıktığını belirtmektedir. İlk durumda büyüklenmeci kendiliğin gelişimi ve bunun sonucunda iyi olanın kişinin kendisinde; kötü olanın ise diğer bireylerde toplanması durumu söz konusudur. İkinci olası durum ise orijinal narsisizmin devamı olarak görülmekte ve kişinin ebeveynlerini mükemmel olarak gördüğü idealleştirilmiş ebeveyn imagosunun oluşumu şeklinde açıklanmaktadır. Bununla birlikte, çocukların gelişim dönemlerinde kaybettikleri nesnelere içselleştirdiklerini düşünen Kohut bu içselleştirmenin ise idealleştirilmiş ebeveyn imagosu ile ilişkili olarak yaşanan nesne kaybı sonucunda gerçekleştiği görüşündedir. Kohut’un sözünü ettiği önemli kavramlardan biri olan optimal kırılma neticesinde ise idealleştirilmiş ebeveyn imagosunda göreceli kayıp yaşanmaya başlamakta ve

sonrasında bu kırılmalar, kişinin dürtü kontrolü işlevine katılmaktadır. Kırılmalar neticesinde toptan bir kaybın yaşanması halindeyse ebeveynlerin idealleştirilmiş görünüşleri, ego idealinin bir parçası halinde içselleştirilmektedir. Ancak bu kırılmaların travmatik nitelikte olması veya erken yaşanması halinde içselleştirme sürecinde sorun yaşanacağı ve süperegonun gelişemeyeceği söylenebilir (153).

2.5.4.5. James F. Masterson’ın narsisizm üzerine görüşleri: Narsisistik kişilik bozukluğunu kendilik bozukluklarından biri olarak gören Masterson, bu bozukluğun altındaki temel mekanizmadan bahsederken terk depresyonuna gönderme yapmakta ve narsisizmi terk depresyonu sonucunda oluşan bir savunma olarak görmektedir. Masterson’a göre kişilerin ayrışma ve bireyleşme sürecine uygun olacak eylemlerde bulunmaları sonucunda bakım veren libidinal sevgisini vermeyi bırakmakta ve böylece çocuğun terk depresyonu yaşamasına sebep olmaktadır. Bu depresyon neticesinde negatif duygular yaşamaya başlayan çocuğun bunlarla baş etmekte zorlanabilir. Tüm bu süreç sonunda ise kişi kendilik aktivasyonundan vazgeçerek savunmalar kullanmaya başlamakta ve tıpkı annenin talep ettiği üzere bebek olarak devam etmektedir. Bununla birlikte, narsisistik kişilik bozukluğunu açıklarken Masterson’ın yeni bir kavram olarak “kendilik üçlüsü”nden bahsettiği görülmektedir. Kendilik aktivasyonunun terk depresyonuna; terk depresyonunun ise savunmaya yol açtığını ve bu üçlünün kısır bir döngü oluşturduklarını belirtmektedir. Aynı zamanda, Masterson tüm kişilik bozukluklarını kendilik bozukluğu olarak görmekte ve bunların sebebinin de kendilik üçlüsü olduğunu düşünmektedir (170).

Masterson, gerçek kendiliğin gelişiminden söz ederken Mahler tarafından açıklanan sürece değinmektedir. İnsan yavrusu, doğumundan sonraki 3. ile 18. aylar arasındaki süreç içerisinde kendisi ile annenin farklılaşmamış olduğu evreden iki kendilik nesne temsilinin olduğu döneme doğru ilerlemektedir (170). Masterson’a (170,171) göre bu evrelerden biri olan alıştırma alt evresinde bebek hem kendi bedenine hem de davranışlarına yönelik narsisistik yatırımlar yapmaktadır. Dolayısıyla da eleştiri, başarısızlık veya engellenmelerden daha az etkilendiği düşünülmektedir. Yeniden yakınlaşma evresinde ise çocuğun bilişsel, duygusal ve hareket becerileri gelişmekte ve engellenmelere karşı farkındalığı artmaktadır. Kendilik ve nesne temsillerinin ayrışmasıyla birlikte tüm güçlü ve büyülenmeci olma

hisleri yerini dünyanın merkezinde olmadığı ve baş etmesi gereken durumlar olduğu anlayışına bırakmaktadır. Ayrıca bu evre neticesinde büyüklenmeci ve omnipotent fantezilerinin dış dünyanın gerçekliği ile uyumlu hale gelmesi beklenmektedir. Bu süreç ise kişinin hayal kırıklığı ile birlikte ayrılma kaygısı deneyimlemesine sebep olmaktadır. Narsisistik kişilik bozukluğunun ise bu sürecin öncesinde yaşanan bir aksaklıktan kökenini almış olduğu düşünülür. Çünkü narsisistik kişiliğin nesne temsilleri ile kendilik temsilleri arasında kaynaşma vardır. Dolayısıyla da tüm güçlü ve büyüklenmeci fantezilerinden vazgeçmediği için dış gerçekliği kabul etmemektedir. Masterson narsist bireylerin neden bu aşamada saplandığını açıklarken iki ihtimalden söz etmektedir. Ebeveyn tutumları ile ilgili olan ilk ihtimalde narsisistik kişilik bozukluğu olan kişilerin annelerinin kendi mükemmeliyetçiliklerini ve kendi duygusal gereksinimlerini karşılama motivasyonları ile çocuklarına karşı soğuk, mesafeli yaklaşarak onların ayrılma-bireyleşme süreçlerini yok saydıkları belirtilmektedir. Böyle bir tutuma maruz kalan çocuklar ise kendilerini depresyondan koruyabilmek amacıyla büyüklenmeci kendiliklerini devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar. Masterson'ın sözünü ettiği ikinci ihtimalde ise baba ile özdeşim kurma durumu söz konusudur. Yeniden yaklaşma evresi öncesinde çocuk hem kendisini hem de annesini terk depresyonundan kurtarabilmek amacıyla annesi ile kurmuş olduğu sembiyotik ilişkiyi babasına yöneltmektedir. Babanın narsisistik özellikler göstermesi halinde ise çocuk büyüklenmeciliğini devam ettirmektedir. Böyle bir durumda ise narsisizmin ortaya çıkması muhtemeldir (171).

2.6. ALANYAZINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada ele alınan değişkenler açısından narsisizm çalışmalarına bakıldığında Türkçe alanyazında mükemmeliyetçilik ile narsisizmi doğrudan araştıran yalnızca bir çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise mükemmeliyetçilik ve narsisizm arasındaki ilişkiden ziyade bu iki değişkenin kendini sabotaj davranışı üzerindeki etkisinin araştırıldığı görülmektedir (26). Yabancı literatürde ise Rothstein (172, Kaynak: 22 p. 55) narsist bireylerin öz saygılarını korumak amacıyla kendilerini yüceltmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, Ronningstam (173) tarafından narsist bireylerin üstün başarıları olmadığında kendilerini değersiz hissetmeleri sebebiyle başarılarını göstermeye eğilimli oldukları ifade edilmektedir.

Ronningstam'ın (173) önermesinin aksine, bazı çalışmalar ise narsist kişilerin mükemmellik için çabalamadığı görüşündedir. Buna karşılık narsistlerin başkalarının mükemmelliğini talep ettikleri ve bu yolla sözde kendi mükemmeliyetlerini başkalarına sergiliyor görüldükleri belirtilmektedir (22). Narsist bireylerin mükemmeliyetçi özelliklerini cinsiyet açısından karşılaştıran Morf ve Rhodewalt (174) erkeklerin narsisistik mükemmeliyet ihtiyaçlarını doğrudan başkalarının mükemmeliyetini talep ederek karşılamaya çalıştıkları; kadınların ise narsisistik mükemmeliyet ihtiyaçlarını 'çekici' fiziksel görünümleri aracılığıyla karşıladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Kendini aldatma ve narsisizm ilişkisinin konu edildiği çalışmalar incelendiğinde ise Türkçe literatürde bu konu üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı; yabancı literatürde ise bu değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bulunduğu ancak bunların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Campbell ve arkadaşları (161) ile Westphal ve Bonanno (175) tarafından yapılan bu ampirik çalışmaların sonuçlarına bakıldığında ise narsisistik kişilik özelliklerine sahip bireylerin diğerlerine kıyasla kendilerini aldatma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bilindiği üzere narsisizmi yüksek olan bireyler iç gözü eksikliği ile karakterize edilmektedir (176). Bu sebeple de bu bireylerin kendilerini aldatıcı süreçlere daha eğilimli oldukları düşünülmektedir. Bunların yanı sıra, travma sonrası gelişme/fayda bulma ile post travmatik stres bozukluğu semptomları arasındaki ilişkide narsisizmin aracı rolünü araştıran bir çalışmanın sonucunda narsisizmi yüksek olan bireylerin travma sonrası gelişmelerinin kendini aldatıcı süreçlere dayanması halinde bu gelişmenin uyumsuz ve travma sonrası semptomlara bağlı olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan ise düşük bir narsisizme sahip olan bireylerin ise fayda bulmalarının yanıltıcı bir yönü olmamakla birlikte bunun kendini aldatmaya bağlanamayacağı da ulaşılan bulgular arasındadır. Bu sonuçlardan hareketle, travma sonrası gösterilen gelişme deneyiminin narsisistik özelliklerin yokluğunda yüksek veya düşük düzey kendini aldatma ile ilişkili olmadığı çıkarımı yapılmıştır (177).

Çalışmanın diğer bir değişkeni olan savunma mekanizmaları ile narsisizm arasındaki ilişkiyi ele alan birkaç tez çalışması olduğu görülmektedir (19,20,178). Bu konu üzerine Karakuş (20) tarafından yapılan çalışmada ilkel ve olgun savunmalar ile narsisizm arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. Diğer

bir araştırmada ise kırılğan narsisizmin bölme savunma mekanizması ve diğer tüm savunma biçimleri tarafından yordandığı; büyüklenmeci narsisizmin ise ilkel, nevrotik ve bölme savunma biçimlerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (19). Başka bir çalışmada ise narsisizm puanları ile immatür ve matür savunmaların pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiş; ancak nevrotik savunmalar ile narsisizm arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aynı zamanda, Narsisistik Kişilik Envanteri'nin alt ölçekleri ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde ise hak iddia etme ile immatür savunmalar arasında diğer alt ölçeklere kıyasla daha güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlardan hareketle narsisistik kişilik bozukluğu gösteren bireylerin yalnızca immatür savunmaları kullandığı düşünülmemelidir. Yabancı literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde ise birçok araştırmanın narsisistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin tümgüçlülük, idealizasyon, devalüasyon, inkâr, rasyonalizasyon ve bölme savunma mekanizmalarını kullandığı fikrine katıldığı görülmektedir. Ek olarak, bazı araştırmacılar ise yüceltme, entelektüalizasyon, çözülme, yansıtma, yansıtmalı özdeşim ve eyleme geçme mekanizmaları ile pozitif; bastırma ile negatif yönde ilişkili olduğunu öne sürmektedirler (18).

Çalışmada ele alınan son değişken olan temel kişilik özelliklerinin narsisizmin ile ilişkisini inceleyen araştırma sonuçlarından bazıları narsisizmin dışadönüklük boyutu ile yüksek (179) ve uyumluluk ile düşük (180,181) düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, narsisizmin deneyime açıklık (181) ve nevrotiklik (182) ile pozitif; vicdanlılık ile negatif yönde (180) ilişkili olduğu sonucu ulaşılan diğer sonuçlardandır. Bazı çalışmacılar ise patolojik narsisizmin kişilik özelliklerini tespit etmeyi amaçlayan araştırmaların kırılğan narsisizmin içe dönüklük ile pozitif, dışa dönüklük ile negatif; büyüklenmeci narsisizmin ise dışadönüklük ile pozitif, nörotizm ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaştığından söz etmektedir (28). Buna karşılık Türkçe literatür incelendiğinde temel kişilik özellikleri ile narsisizm arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmanın olmadığı görülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın evrenini İstanbul'da yaşayan ve 18-60 yaş aralığında yer alan bireyler oluşturmaktadır. İstanbul evrenindeki kişi sayısı hesaplanırken Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) (183) verilerinden yararlanılmıştır. Bu verilere göre İstanbul'un toplam nüfusunun 15.067.724 olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın evrenini temsil eden 18-60 yaş grubuna karşılık gelen İstanbul'daki kişi sayısı belirlenirken TÜİK verilerindeki 15-19 yaş grubundan başlayarak ve 60-64 yaş grubu dahil edilerek hesaplama yapılmıştır. Bu hesaplamalara göre İstanbul ilinin toplam nüfusunun 10.729.219'u 15-64 yaş arasındadır. 1000000 milyon üzeri evrenlerde ise çalışmaya 384 kişinin alınması gerekmektedir (184). Veriler Ekim-2019 ile Şubat-2020 tarihleri arasında 18-60 yaş aralığında olan 442 kişilik toplum örnekleminde toplanmıştır. Ayrıca, veriler toplanırken kartopu yöntemi kullanılarak randomizasyon sağlanmıştır. Ölçeklerdeki birçok maddeyi boş bırakan, istatistiklere göre ölçekleri rastgele ve okumadan yanıtlayan, sistematik olarak dolduran veya standarttan sapan katılımcıların ölçekleri değerlendirmeye dahil edilmemiştir. Bunun sonucunda ise çalışmaya 403 kişi dahil edilmiştir. Anketin uygulanması için Hamidiye Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 46418926 numaralı etik kurul izni alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. UYGULAMALAR

Bu çalışmada gönüllü onam formu, Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ), Kendini Aldatma Ölçeği (KAÖ), Savunma Biçimleri Testi-40 (SBT-40), Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (TKÖE), Narsisistik Kişilik Envanteri-16 (NKE-16), Kırılgan Narsisizm Ölçeği (KNÖ) ve Beş Faktör Narsisizm Envanteri-Kısa Form (BFNÖ) kullanılmıştır. Katılımcılara ön bilgilendirilme yapılmış ve istedikleri zaman çalışmayı yarıda bırakabilecekleri belirtilmiştir. Bu çalışmanın analizleri SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. Çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı yöntemiyle; bu değişkenlerin yordayıcılık düzeyi ise Hiyerarşik Regresyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerin bu

değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı ise Bağımsız Gruplar t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla demografik bilgi formu, mükemmeliyetçilik düzeylerini saptamak için Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, kendilerini aldatma durumlarını görebilmek için Kendini Aldatma Ölçeği, kullandıkları savunma mekanizmaları ile ilgili bilgi elde edebilmek amacı ile Savunma Biçimleri Testi-40, temel kişilik özelliklerine ulaşabilmek için Temel Kişilik Özellikleri Envanteri ve Narsisizm düzeyleri ile hangi narsisistik yapılanma içerisinde olduklarını belirleyebilmek amacıyla Narsisistik Kişilik Envanteri-16, Kırılgan Narsisizm Ölçeği ve Beş Faktör Narsisizm Envanteri-Kısa Form kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Bu formda katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, medeni hal, son 6 ay içerisinde psikiyatrik bir tanı alıp almadığı ve bir sorun için psikolojik veya psikiyatrik bir yardım alma durumlarına dair sorular yer almaktadır.

3.3.2. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

Frost ve arkadaşları (2) tarafından geliştirilen bu ölçeğin ilk versiyonu 67 maddeden oluşmakta ve bütün maddeleri 1 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılıyorum) arasında derecelenmektedir. Yapılan güvenirlik analizi ile birlikte bazı maddeler çıkarılarak madde sayısı 47 olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ana faktör çözümlenmesi sonucunda ise her birinin öz değeri 1.0'den büyük olan ve 47 madde arasında toplam varyansın %64'ünü oluşturan 10 ayrı faktör olduğu görülmüştür. Ek olarak varyansa en az katkısı olan dört faktör tek maddeli olmaları ve yorumlamada zorluk oluşturmaları sebebiyle ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan 36 maddenin 6 faktör altında toplanarak toplam varyansın %64,5'ini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik düzeyini maksimuma çıkarmak ve kavramsal bütünlüğü korumak amacıyla maddeler tekrar düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenleme

ile faktörler aynı kalmakla birlikte kişisel standartlar alt boyutundan bir madde çıkarılmıştır. Son haliyle, hatalara aşırı dikkat (9 madde) boyutu varyansın %25'ini; düzen (6 madde) boyutu %15,7'sini; ailesel eleştiri (4 madde) boyutu %8,6'sını; kişisel standartlar (7 madde) boyutu %7,1'ini; davranışlardan şüphe (4 madde) boyutu %4,6'sını ve olan ailesel beklentiler (5 madde) boyutu ise %3,5'ini oluşturmaktadır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları .77 ile .93 arasında değişmektedir. Bütün mükemmeliyetçilik ölçeğinin güvenilirliği ise .90 olarak hesaplanmıştır. Her bir alt ölçeğin Cronbach alfa katsayıları ise hatalara aşırı dikkat boyutu için .88, kişisel standartlar için .83, ailesel beklentiler için .84, davranışlardan şüphe için .77, düzen için .93 ve ailesel eleştiri için .84 olarak bulunmuştur (2).

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Mısırlı-Taşdemir (185) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma ile ölçeğin Türkçe formunun da 35 maddeden oluştuğu ve 6 faktörlü yapısını koruduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan faktör analizleri ile birlikte sözü edilen altı faktörün toplam varyansın %47,8'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, orijinal versiyonunda olduğu gibi ölçekte 5'li likert sisteminin kullanıldığı görülmektedir. Mısırlı-Taşdemir'in (185) yaptığı çalışmada ilk faktör olan düzen boyutu (6 madde) varyansın %16,6'sını; ikinci faktör olan hatalara aşırı ilgi (9 madde) varyansın %12,2'sini; üçüncü faktör davranışlardan şüphe boyutu (5 madde) varyansın %6,1'ini; dördüncü faktör olan aile beklentileri (5 madde) varyansın %5,3'ünü; beşinci faktör olan ailesel eleştiri (4 madde) varyansın %3,9'unu ve son faktör olarak kişisel standartlar (6 madde) ise varyansın %3,5'ini oluşturmaktadır. Ek olarak, testin genel güvenilirlik katsayısı .83, yarıya bölme güvenilirlik katsayısı .80 ve genel ve alt ölçekler için belirlenen güvenilirlik katsayılarının ise .63 ile .87 arasında değiştiği saptanmıştır. Alt boyutlar için güvenilirlik katsayılarına bakıldığında ise düzen için .87, hatalara aşırı ilgi için .77, davranışlardan şüphe için .61, aile beklentileri için .71, ailesel eleştiri için .65 ve kişisel standartlar için .63 olduğu görülmektedir (185).

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin Türk örneklemindeki psikometrik özelliklerini inceleyen çalışmacılardan biri de Kağan'dır (186). Bu çalışma gerek ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemesi gerekse özgün faktör yapısını doğrulayıcı faktör analizi ile test etmesi açısından önemlidir. Çalışma 492 lisans öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizlerin ölçeğin altı faktörden oluştuğunu doğrular nitelikte olduğu görülmüştür. Ölçekte hata yapma endişesi ile kişisel

standartlar boyutları 8 madde, ailesel beklenti boyutu 5 madde, aileden eleştirisi ile yaptığından emin olamama boyutu 4 madde ve düzen boyutu ise 6 madde olmak üzere toplam 35 madde bulunmaktadır. Ölçekte bulunan bu maddelerin madde toplam korelasyonlarının 0,21 ile 0,63 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, maddelerin tamamı için iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunurken; alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının ise 0,64 ile 0,94 arasında olduğu belirtilmiştir. Ek olarak, güvenilirlik değerlendirmesi kapsamında sınıf içi korelasyon katsayısına bakılmıştır. 15 günlük yinelenen uygulamalar sonucunda saptanan korelasyon katsayısı toplam puanlar için 0,82 olarak raporlanmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçların Mısırlı-Taşdemir (185) tarafından yapılan faktör analizi sonuçlarını desteklediği ifade edilmiştir. Ulaşılan tüm bu sonuçlarla birlikte ölçeğin Türk kültürü için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.3. Kendini Aldatma Ölçeği

Kendini aldatma ölçeği Ermiş-Demirtaş (187) tarafından yüksek lisans tezi kapsamında 584 öğrencinin katılımı ile yapılan çalışmalar sonucunda geliştirilmiştir. Bu süreçte kendini aldatmaya yönelik olan kuramsal görüşler, ilgili konuda yapılan çalışmalar ve bu yapıyı ölçmek üzere geliştirilmiş ölçek/alt ölçekler incelenmiştir. Ölçek maddeleri ise Bilişsel Kuramlar içerisinde yer alan Bilgi İşleme Kuramı çerçevesinde oluşturulmuştur. Bunun sebebinin bu kuramın savunma biçimlerine kognitif açıdan yaklaşması, kişilerin kendilerini aldatmalarının sebep ve sonuçlarını irdelemesi, kendini aldatan bireylerin özellikleri ile bu yapının altındaki zihinsel süreçleri ele alması olduğu ifade edilmektedir. Çalışmacılar tarafından literatür taramasının ardından oluşturulan 51 madde kapsam geçerliliğini sağlayabilmek amacıyla 10 hakeme gönderilmiştir. Uzman değerlendirmeleri ile birlikte Kapsam Geçerliliği Oranlarına dayanarak bazı maddeler çıkartılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Böylece ölçek 47 maddeye indirilmiştir. Ardından üniversite öğrencilerinden toplanan veriler ile ölçeğin faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda bazı maddelerin ölçekten çıkarılması uygun görülmüştür. Böylece ölçeğin benliği güçlendirici kendini aldatma (12 madde) ve inkâr yoluyla kendini aldatma (5 madde) olmak üzere iki boyuttan ve 17 maddeden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekte 0 (Katılmıyorum) ile 4 (Tamamen Katılıyorum) arasında derecelenen 5'li

likert sistemi kullanılmıştır. Ayrıca, ölçeğin puan aralığı 0-68 arasında olmakla birlikte alınan toplam puanın yüksek olması kendini aldatma düzeyinin de yüksek olacağı anlamına gelmektedir (187).

Benliği güçlendirici kendini aldatma olarak adlandırılan alt boyutun maddelerinin faktör yükleri .708 ile .414 arasında değişmekle birlikte, bu faktörün açıkladığı varyansın %30,78 olduğu görülmüştür. İkinci boyut olan inkâr yoluyla kendini aldatma'nın faktör yükleri .719 ile .601 arasında değiştiği ve açıkladığı varyansın %18,253 olduğu belirtilmiştir. Açıklanan toplam varyansa bakıldığında ise %48,431 olduğu görülmüştür. Ölçeğin cronbach alpha katsayısı .89 olarak saptanmışken; benliği güçlendirici kendini aldatma alt boyutunun katsayısının .88, inkâr yoluyla kendini aldatma boyutununki ise .73 olarak tespit edilmiştir. Testi Yarılama yöntemi sonuçlarına göre iki form arasındaki korelasyon katsayısının .76, Spearman-Brown güvenilirlik katsayısının .86 ve Guttman Split-Half güvenilirlik katsayısının .86 olduğu görülmüştür. Ayrıca, yapılan Test Tekrar Test analizi ile güvenilirlik katsayısı .88 olarak saptanmıştır. Kendini Aldatma Ölçeği'nin geçerliğini hesaplayabilmek için ise Benzer Ölçekler Geçerliği yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemi kullanırken BIDR Sosyal İstenirlik Ölçeği'nin kendini aldatma alt ölçeği kriter alınmıştır. Bir grup öğrenciye bu alt ölçek ile kendini aldatma alt ölçeği birlikte uygulanmıştır. BIDR Sosyal İstenirlik Ölçeği'nin kendini aldatma alt boyutundan alınan puanlar ile Kendini Aldatma Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki korelasyonun .89 olduğu tespit edilmiştir (187).

3.3.4. Savunma Biçimleri Testi-40

Bond ve arkadaşları (188) bireylerin kullandıkları savunma biçimlerini belirlemeyi sağlayan bir araç geliştirmek üzere çalışma yapan ilk isimlerdir. Ölçeğin bu ilk formu 88 madde ve 26 savunma mekanizmasını kapsamakla birlikte gelişmemiş savunmalar, imge çarpıtıcı savunmalar, kendiliği gizleyen savunmalar ve olgun savunmalar olmak üzere dört faktörlü bir yapıda olduğu ifade edilmiştir (101). Andrews ve arkadaşları (189) ise 88 maddeden oluşan ölçeğin daha kısa bir formunu geliştirmek ve ölçeği DSM-III-R'de bahsedilen savunma mekanizmalarına uygun olarak yeniden gözden geçirmek amacıyla bir çalışma daha yapmışlardır. Bu yeni versiyonda, üzerinde anlaşma sağlanamayan altı maddenin çıkarılmasıyla ölçek; 20

savunma biçimi ile ilgili 72 madde olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, yapılan analizler sonucunda Savunma Biçimleri Testi'nin bu formunda yer alan savunma mekanizmaları immatür, nevrotik ve olgun olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Ölçeğin son düzenlemesi ise Andrews ve arkadaşları (190) tarafından yapılmıştır. Çalışmacılar tüm savunma mekanizmalarının eşit olarak temsil edilmesini sağlamak için her bir savunma mekanizmasını en iyi yansıtan iki maddeyi seçmişlerdir. Böylece 20 savunma biçimini temsil eden 40 maddeden oluşan, psikometrik olarak kabul edilebilir bir ölçek oluşturmayı amaçlamışlardır. Ek olarak bahsedilen 20 savunma biçiminin daha önce olduğu üzere immatür, nevrotik ve olgun olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Bunlardan yüceltme, mizah, beklenti ve baskılanmanın olgun savunma mekanizması içerisinde, yapay özgecilik, yapma-bozma, idealleştirme, karşıt tepki geliştirmenin nevrotik savunma mekanizması içerisinde ve yansıtma, yer değiştirme, pasif saldırganlık, dışa vurma, yalıtma, inkâr, değersizleştirme, otistik fantezi, dissosiyasyon, bedenselleştirme, mantıksallaştırma ve bölmenin ise ilkel savunma mekanizması içerisinde yer aldığı bulunmuştur. Ayrıca, 40 maddelik bu formun iç tutarlılık katsayılarının immatür, nevrotik ve olgun savunma biçimleri için sırasıyla .80, .58 ve .68 olduğunu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra 4 hafta arayla yapılan test tekrar test katsayıları ise yine sırasıyla .85, .78 ve .75 olarak saptanmıştır. Sonuç olarak bu ölçüm aracının klinik pratikte kullanılmaya uygun ve güvenilir bir araç olduğu söylenmektedir.

Savunma Biçimleri Testi'nin Türkçe formunun psikometrik özelliklerine dair çalışma ise Yılmaz ve arkadaşları (101) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada da orijinal formda olduğu gibi 1 (Bana hiç uygun değil) ile 9 (Bana çok uygun) arasında sıralanan bir derecelendirme sistemi kullanılmıştır. Türkçe formun güvenilirlik çalışması kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre olgun, nevrotik ve immatür savunma biçimlerinin Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .70, .61 ve .83 olarak bulunmuştur. Ek olarak, madde toplam test korelasyonları olgun savunma biçimleri için .49 ile .66 arasında, nevrotik savunmalar için .42 ile .63 arasında ve immatür savunma mekanizmaları için .23 ile .70 arasında değişmektedir. Guttman iki yarım test güvenilirliği sonuçlarına bakıldığında ise korelasyonların olgun savunma biçimi için .72, nevrotik savunma biçimi için .60 ve immatür savunmalar için .82 olarak tespit edilmiştir. Yapılan test-tekrar test güvenilirliği katsayılarının ise olgun, nevrotik ve

immatür Savunma Biçimleri için sırasıyla .75, .88 ve .86 olduğu rapor edilmiştir. Ayrıca, kriter geçerliliği analizi sonucuna göre normal ve klinik grubun kullandıkları savunma mekanizmaları birbirlerinden anlamlı farklılıklar göstermiştir. Klinik grup nevrotik ve immatür savunmaları daha çok kullanmaktayken; sağlıklı grup ise bunlardan ziyade olgun savunma biçimlerini daha sık kullanmaktadır. Yapılan tüm bu analizler neticesinde ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin kabul edilebilir olduğu ve dolayısıyla araştırmalarda ve klinik uygulamalarda yararlı olabileceği ifade edilmektedir.

3.3.5. Temel Kişilik Özellikleri Envanteri

Bu envanter, Gençöz ve Öncül (191) tarafından Türk kültürü içerisindeki temel kişilik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla öz bildirim dayalı olarak geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme süreci boyunca araştırmacılar üç tane çalışma yapmışlardır. İlk çalışma ile insanları tanımlamak için sıklıkla kullanılan Türkçe sıfatlar tespit edilmeye çalışılmış ve neticede toplam 250 sığata ulaşılmıştır. Ancak bunlardan bazılarının argo ifadeler oldukları ve fiziksel özellikleri yansıttıkları düşünülerek listeden çıkarılmıştır. Böylece ilk çalışmanın son aşamasında 226 sıfatı içeren bir kişilik özellikleri listesi oluşturulmuştur. Ardından yapılan ikinci çalışmada ise oluşturulan listenin faktör yapısını incelemek ve kişilik özelliklerinin farklı boyutlarını güçlü bir şekilde temsil eden maddeleri belirlemek amaçlanmıştır. Bu aşamada yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin 45 maddeden oluşan 6 faktörlü bir yapısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu faktörlerin literatür ile tutarlı olarak beş temel kişilik boyutunu içerdiği saptanmıştır. Bunlar dışadönüklük (8 madde), sorumluluk (8 madde), uyumluluk (8 madde) nevrotizm (9 madde) ve deneyime açıklık (6 madde) olarak tanımlanmıştır. Ek bir faktör olarak ise olumsuz kişilik özelliğini yansıtan olumsuz değerlik (6 madde) olarak isimlendirilen bir yapıya daha ulaşılmıştır. Bu aşamada yapılan analizlerin diğeri bir sonucuna göre ise boyutların madde yükleri .63 ile .81 arasında değişmektedir. Envanterde yer alan bu faktörlerin Cronbach's Alfa katsayılarının ise dışadönüklük için .85, sorumluluk için .74, uyumluluk için .83, nevrotizm için .81, deneyime açıklık için .65 ve olumsuz değerlik için .69 olduğu belirtilmiştir (191). Üçüncü ve son çalışmada ise oluşturulan Temel Kişilik Özellikleri Envanteri'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bahsedilen altı

faktörün iç güvenilirlik katsayılarının .71 ile .89 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, bu faktörler için madde toplam korelasyonu .32 ile .77 arasında olarak bulunmuştur. Bu alt boyutların tamamının ise varyansın %53,25'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda, altı faktörün test tekrar test güvenilirlik katsayısının .71 ile .84 arasında değiştiği ifade edilmiştir. Envanter maddelerinin faktör yüklerinin ise .84 ile .40 arasında değiştiği tespit edilmiştir (191).

3.3.6. Narsisistik Kişilik Envanteri-16

Envanterin ilk formu Raskin ve Hall (192) tarafından büyülenmeci narsisistik eğilimlerin belirlenebilmesi amacıyla bir öz bildirim ölçeği olarak geliştirilmiştir. Narsisistik kişilik bozukluğunun DSM-III içerisinde yer alan kriterlerinden hareketle 220 ifade hazırlanmıştır. Ardından bu ifadeler ile içsel tutarlılık analizleri yürüterek 54 maddeden oluşan bir ölçek formu hazırlamışlardır. Bu formda yer alan her bir maddede narsisizm ile ilgili olan ve olmayan birer ifade bulunmakta ve katılımcılardan bu maddelerdeki iki ifadeden kendilerine en uygun olanı seçmeleri istenmektedir. Raskin ve Terry (193) geliştirilen bu envanterin iç yapısını, boyutlarını ve yapı geçerliliğini incelemişlerdir. Ölçekte bulunan 54 madde için madde-toplam korelasyonuna bakılarak 7 madde ölçeğin toplam skoru ile sıfıra yakın bir korelasyon gösterdiğinden ölçekten çıkarılmıştır. Kalan maddelerden 7'si ise bileşenlerin birine veya daha fazlasına önemli bir yüklem yapmadıkları gerekçesiyle elenmiştir. Ardından kalan 40 madde ile tekrar yapılan analize göre envanter 7 bileşenli bir yapı göstermekte ve bu bileşenler toplam varyansın %52'sini açıklamaktadır. Bu bileşenler otorite/yetki, kendine yeterlilik, üstünlük, teşhircilik, sömürücülük, kendini beğenme ve hak iddia etme olarak açıklanmıştır. Ames ve arkadaşları (194) ise 40 maddelik Narsisistik Kişilik Envanteri'nin daha kısa bir formunu oluşturma amacıyla bazı düzenlemeler yapmışlardır. Bu amaçla 40 madde içerisinde 16 madde çifti seçerek bunlardan narsisizmle ilgili olanları 1, ilgili olmayanları ise 0 olarak kodlamışlardır. Hazırlanan yeni form ile 40 maddeden oluşan envanter karşılaştırılmıştır. Her iki envanter arasındaki $r=.90$ oranında korelasyon olduğu belirtilerek bunun güçlü bir ilişkiyi gösterir nitelikte olduğundan söz edilmiştir.

Ölçeğin Türkçe standardizasyon çalışması ise Atay (195) tarafından yürütülmüştür. Çalışma kapsamında önce tercüme çalışmaları yapılarak gerekli

düzenlemelerde bulunulmuştur. Böylece Narsisistik Kişilik Envanteri'nin dilsel kültürel geçerliliği sağlanmıştır. Ardından güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla iç güvenilirliği katsayısı incelenmiş ve Cronbach's Alpha değerinin 0,57 olduğu görülmüştür. Ek olarak madde-toplam korelasyonu incelenmiş ve ölçeğe katkıda bulunmadığı anlaşılan dört ifade revize edilmiştir. Tüm bu düzenlemeler yapıldıktan sonra ikinci bir gruba tekrar uygulama yapılmıştır. Bu örneklemeden alınan verilerle yapılan analizler NKE'nin güvenilirliğinin 0,627 olduğunu göstermiştir. Geçerlilik çalışması dahilinde yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ise orijinal yapıda olduğu üzere ölçek maddelerinin teşhircilik, üstünlük, otorite, hak iddia etme, sömürücülük ve kendine yeterlilik olmak üzere 6 faktörde toplandığı belirtilmiştir. NPI-16'nın ikinci uyarlama çalışması ise Güngör ve Selçuk (196) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında ilk olarak pilot çalışma yapılarak Cronbach alfa değerinin 0,7479 olduğu bulunmuştur. Akabinde maddelerin gözden geçirilmesi ile yeniden düzenlenen ölçek ile bir çalışma daha yapılmıştır. Bu ana çalışmada ulaşılan Cronbach alfa değeri ise 0,7439 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, envantere yer alan 1, 3, 6, 8, 9, 11, 14 ve 16 numaralı maddelerin 1. satırında yer alan ifadelerin; 2, 4, 5, 7, 10, 12, 13 ve 15 numaralı maddelerde ise 2. satırdaki ifadelerin narsisizmi yansıttığından söz edilmektedir. Ayrıca, ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ile 16 arasında değişmekle birlikte kişilerin aldıkları puanların yükselmesi yüksek narsisistik eğilimleri olduğunun göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

3.3.7. Kırılğan Narsisizm Ölçeği

Hendin ve Cheek (197) tarafından narsisizmin kırılğan ve aşırı duyarlı boyutunu değerlendirmek amacıyla geliştirilen bir öz bildiğim ölçeğidir. Çalışmada yer alan katılımcılar üç gruba ayrılarak ilk gruba Narsisizm Ölçeği, Narsisistik Kişilik Bozukluğu Ölçeği, Narsisizm Aşırı Hassasiyet Ölçeği ve Narsisistik Kişilik Envanteri'nin 40 maddelik formu verilirken; ikinci gruba Büyük Beşli Kişilik Testi ve son gruba ise Murray'ın Narsisizm Ölçeği ile Narsisistik Kişilik Envanteri'nin 27 maddelik formu verilmiştir. Yapılan analizler ile ölçekteki 10 maddenin gizli narsisizmin ölçümü ile pozitif yönde anlamlı korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir. Böylece çalışmacılar bu 10 maddeyi kullanarak kırılğan narsisistik kişilik özelliklerini saptayabilmek amacıyla Kırılğan Narsisizm Ölçeği olarak adlandırılan güvenilir bir

ölçek oluşturmuşlardır. Ölçek 5’li likert tipi olarak derecelenmektedir. Katılımcılardan her bir maddeyi kendi duygu ve davranışlarını tanımlama durumlarını düşünerek 1 (Hiç tanımlamıyor/Doğru değil/Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Oldukça tanımlıyor/Doğru/Kesinlikle katılıyorum) arasında derecelendirmeleri istenmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın yükselmesi kırılğan narsisizm düzeyinin de arttığını göstermektedir. Bunlara ek olarak, ölçeğin hem Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının hem de yapısal geçerlilik katsayısının .63 olduğu raporlanmıştır.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması çalışması Şengül ve arkadaşları (198) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin bu versiyonunun “aşırı duyarlık” olarak adlandırılan tek bir faktörden oluştuğu belirtilmiştir. Bu kapsamda yapılan analizler sonucunda iki madde (1. ve 4. maddeler) faktör yapısına katkı sağlamaması sebebiyle ölçekten çıkartılmıştır. Son aşamada ölçeğin 8 madde ve tek faktörlü bir yapısı olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısının ise 0,66 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ölçekte yer alan her bir maddenin faktör yükünün ise 0,30’un üzerinde olduğu saptanmıştır. Son olarak, korelasyon analizi sonuçlarına göre ise Kırılğan Narsisizm Ölçeği’nin Türkçe formu ile Narsisistik Kişilik Envanteri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Dolayısıyla 8 maddelik bu ölçeğin kırılğan narsisizm ile büyülenmeci narsisizmi ayırt etmede yararlı olduğu ifade edilmektedir.

3.3.8. Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form

Glover ve arkadaşları (199) tarafından 5 faktör kişilik modeline dayanarak narsisizmin temel bileşenlerini belirleyebilmek amacıyla geliştirilmiş bir öz bildirim envanteridir. 1 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılıyorum) arasında derecelenen likert tipi olan ölçek narsisizmin 15 özelliğini 148 madde ile incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda bu envanterin narsisizmin büyülenmeci ve kırılğan olarak açıklanan her iki boyutunu da kapsadığı belirtilmektedir. Kırılğan narsisizm; güvensizlik, hayranlık ihtiyacı, tepkisel öfke ve utanç alt boyutlarını kapsarken; büyülenmeci narsisizm ise onay arayıcılık, kibir, liderlik/otorite, hak iddia etme, teşhircilik, sömürücülük, büyülenme hayalleri, umursamazlık, empati eksikliği, manipülatiflik ve maceraperestlik alt boyutlarından oluşmaktadır.

Sherman ve arkadaşları (200) ise orijinal formun kısa versiyonunu geliştirmek üzere bir çalışma yapmışlardır. Orijinal ölçeğin geçerliliği ile oluşturulan 60 maddelik

kısa formun geçerliliği büyüklenmeci ve kırılğan boyutlar ile bu boyutların altında yer alan yapılar açısından karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda Beş Faktör Narsisizm Envanteri'nin orijinal formu ile aynı ölçeğin kısa formunun alfa katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre ölçeğin orijinal formundaki alt boyutların katsayıları .82 ile .90 arasında değişmektedir. Tüm alt boyutlar için katsayıların ortalamasının ise .86 olduğu görülmektedir. Bu katsayıların Beş Faktör Narsisizm Envanteri-Kısa Form'daki değişimine bakıldığında ortalama .81 olduğu; her iki ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarının ise ortalama .92 olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak yapılan faktör analizi ölçeğin alt boyutlarının antagonizm, nevrotiklik ve aracılı dışadönüklük olmak üzere üç faktörlü bir yapı altında toplandığını göstermiştir. Antagonizm; sömürücülük, empati eksikliği, maceraperestlik, hak iddia etme, güvensizlik, manipülatiflik, kibir ve tepkisel öfke alt boyutlarını kapsamaktadır. İkinci faktör olan nevrotiklik altında yer alan alt boyutlar ise utanç, umursamazlık ve hayranlık ihtiyacıdır. Onay arayıcılık, liderlik/otorite, büyüklenme hayalleri ve teşhircilik alt boyutları aracılı dışadönüklük olarak isimlendirilen son faktörü oluşturmuştur. Ek olarak, ölçeğin bu versiyonunda yer alan 15 alt boyutun alfa değerleri incelendiğinde ise gruplar için sırasıyla .61 ile .87, .56 ile .87, .75 ile .91 ve .61 ile .87 arasında değiştiği sonucu elde edilmiştir (199). Bunların yanı sıra faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin bu versiyonunun üç faktörlü yapısı toplam varyansın %59'unu açıklamaktadır. Sonuç olarak Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form ile bu ölçeğin orijinal formu arasında yüksek düzeyde uygunluk olduğu ifade edilmektedir (201).

Ölçeğin Türk kültüründeki psikometrik özellikleri Ekşi (201) tarafından incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde elde edilen sonuçlara bakıldığında öncelikle ölçeğin Türkçe formunun da orijinal versiyonunda olduğu üzere 15 alt boyuttan oluştuğu belirtilmiştir. Bu alt boyutlar onay arayıcılık, kibir, liderlik/otorite, güvensizlik, hak iddia etme, teşhircilik, sömürücülük, büyüklenme hayalleri, umursamazlık, empati eksikliği, manipülatiflik, hayranlık ihtiyacı, tepkisel öfke, utanç, maceraperestlik olarak sıralanmıştır. Ayrıca, bahsedilen alt ölçekler için hesaplanan alfa katsayıları ise onay arayıcılık için .64, kibir için .60, liderlik/otorite için .65, güvensizlik için .57, hak iddia etme için .74, teşhircilik için .70, sömürücülük için .79, büyüklenme hayalleri için .58, umursamazlık için 74, empati eksikliği için

.69, manipülatiflik için .67, hayranlık ihtiyacı için .56, tepkisel öfke için .63, utanç için .76, maceraperestlik için .75 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin alfa değerinin ise .87 olduğu belirtilmiştir. Ek olarak, madde-alt ölçek korelasyon katsayılarının .22 ile .73 arasında değiştiği ifade edilmiştir. Eş zamanlı geçerlilik sonuçları ise Beş Faktör Narsisizm Envanteri-Kısa Form'un Türkçe versiyonu ile Narsisistik Kişilik Envanteri'nden alınan puanlar arasında korelasyon olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak bu ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğu ve Türk örnekleminde kullanılabileceği ifade edilmektedir.

4. BULGULAR

4.1. ÖRNEKLEMİN İNCELENMESİ

4.1.1. Sosyodemografik Özellikler

Çalışmada katılımcılara ait sosyodemografik bilgiler tanımlayıcı istatistik kapsamında Frekans analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Katılımcılara Ait Sosyodemografik Özellikler

		Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	240	59,6
	Erkek	162	40,2
Yaş	18-24	169	41,9
	25-34	102	25,3
	35-44	61	15,1
	45-60	71	17,6
Medeni Durum	Bekar	228	56,6
	Evli	167	41,4
	Boşanmış	5	1,2
	Dul	1	0,2
Eğitim Durumu	İlkokul	47	11,7
	Ortaokul	33	8,2
	Lise	91	22,6
	Üniversite ve Üzeri	228	56,6
Gelir Düzeyi	1499 ve altı	93	23,1
	1500-2499 arası	76	18,9
	2500-3500 arası	71	17,6
	3501-5000 arası	69	17,1
	5000 ve üzeri	62	15,4
Psikiyatrik Tanı	Evet	13	3,2
	Hayır	388	96,3
Psikolojik Yardım	Evet	51	12,7
	Hayır	349	86,6

Yapılan çalışmada toplum örnekleminde alınan 403 kişinin cinsiyet değişkenine göre dağılımının; 240 (%59,6) kadın; 162 (%40,2) erkek olduğu ve 1 katılımcının ise bu soruyu yanıtlamadığı saptanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 30,59 (11,717) olarak belirlenmiştir. 18-24 yaş arasındaki katılımcıların sayısı 169 (%41,9); 25-34 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı 102 (%25,3); 35-44 yaş aralığında katılımcıların sayısı 61 (%15,1) ve 45-60 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı ise 71 (%17,6) olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğindeyse 228 (%56,6) katılımcının bekar; 167 (%41,4) katılımcının evli; 5 (%1,2) katılımcının boşanmış ve 1 (%0,2) katılımcının ise dul olduğu saptanmıştır.

Eğitim durumu açısından incelendiğindeyse 47 (%11,7) kişinin ilköğretim; 33 (%8,2) kişinin ortaokul; 91 (%22,6) kişinin lise ve 228 (%56,6) kişinin üniversite ve üzerinde bir eğitim seviyesine sahip oldukları belirlenmiştir.

Katılımcıların gelir düzeyi dağılımları incelendiğinde gelir düzeyi 1499 ve altında olan 93 (%23,1) kişinin; 1500-2499 arası gelir düzeyine sahip olan 76 (%18,9) kişinin; 2500-3500 arası gelir düzeyine sahip olan 71 (%17,6) kişinin; 3501-5000 arası 69 (%17,1) kişinin ve 5000 ve üzerinde gelir düzeyi olan 62 (%15,4) kişinin olduğu tespit edilmiştir.

Psikiyatrik tanıya ilişkin dağılımlar ise şöyledir; katılımcılardan 13 (%3,2) tanesi psikiyatrik bir tanı aldığını; 388 (%96,3) tanesi psikiyatrik herhangi bir tanı almadığını belirtmektedir.

Psikolojik yardım alma durumu açısından incelendiğindeyse; 51 (%12,7) katılımcının psikolojik yardım aldığını; 349 (%86,6) tanesinin ise yardım almadığını bildirdiği görülmektedir.

4.2. ÖLÇEKLERİN İNCELENMESİ

4.2.1. Ölçeklerin Normallik Dağılımları

Çalışmada kullanılan sorular test edilmeden önce, veri dağılımlarının normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Analiz sonuçları Çizelge 4.2’de sunulmuştur.

Çizelge 4.2. Ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları

Ölçek Adı	Z	P
ÇBMÖ-Düzen	0,927	0,001*
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgisi	0,977	0,001*
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphesi	0,987	0,001*
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	0,979	0,001*
ÇBMÖ-Ailesel Eleştirisi	0,957	0,001*
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,990	0,007*
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	0,968	0,001*
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	0,988	0,002*
SBT-İmmatür	0,989	0,003*
SBT-Nevrotik	0,996	0,511

*p<0,05

Çizelge 4.2. Ölçeklerin Normallik Testi Sonuçları (devam)

Ölçek Adı	Z	P
SBT-Matür	0,992	0,037*
TKÖE-Dışadönüklük	0,978	0,001*
TKÖE-Sorumluluk	0,961	0,001*
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,988	0,002*
TKÖE-Gelişime Açıklık	0,985	0,001*
TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,687	0,001*
BFNÖ-Kırılgan	0,994	0,120
BFNÖ-Büyüklenmeci	0,995	0,163
NKE-16	0,974	0,001*
KNÖ-Aşırı Duyarlık	0,994	0,086

*p<0,05

Normallik testi sonuçlarına göre ÇBMÖ, KAÖ, SBT, TKÖE ve NKE-16 ölçeklerinin alt boyutlarının dağılımı standart normal dağılıma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$). Shapiro-Wilk testinin sonuçlarına göre; çalışmada kullanılan ÇBMÖ'nün düzen ($z=0,927$; $p=0,001$), hatalara aşırı ilgi ($z=0,977$; $p=0,001$), davranışlardan şüphe ($z=0,987$; $p=0,001$), aile beklentileri ($z=0,979$; $p=0,001$), ailesel eleştiri ($z=0,957$; $p=0,001$) ve kişisel standartlar ($z=0,990$; $p=0,007$) boyutlarının puan dağılımları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. SBT'nin immatür ($z=0,989$; $p=0,003$) ve matür ($z=0,992$; $p=0,037$) boyutları; KAÖ'nün benliği güçlendirici kendini aldatma ($z=0,968$; $p=0,001$) ve inkar yoluyla kendini aldatma ($z=0,988$; $p=0,002$) boyutlarının; TKÖE'nin dışadönüklük ($z=0,987$; $p=0,001$), sorumluluk ($z=0,961$; $p=0,001$), uyumluluk ($z=0,923$; $p=0,001$), duygusal tutarsızlık ($z=0,988$; $p=0,002$), gelişime açıklık ($z=0,985$; $p=0,001$) ve olumsuz değerlik ($z=0,687$; $p=0,001$) boyutlarının ve NKE-16'nın ($z=0,974$; $p=0,001$) puan dağılımlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Çalışmada kullanılan ÇBMÖ, KAÖ, SBT, BFNÖ, NKE-16 ve KNÖ için normallik testi sonuçları içerisinde bulunan basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde bu değerlerin -1,0 ve +1,0 arasında yer aldığı görülmektedir. TKÖE'nin ise olumsuz değerlik boyutu haricindeki diğer boyutlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,0 ve +1,0 arasında olduğu görülmektedir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin bu aralıkta yer alması ölçek dağılım puanlarının normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir (202). Normallik analizleri sonuçları doğrultusunda hipotezleri test ederken parametrik testler kullanılmıştır.

4.2.2. Katılımcıların Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyükleme Narsisizmlerine İlişkin Bulgular

Çalışmada kullanılan ölçeklerin ortalama ve standart sapma değerleri Çizelge 4.3'te sunulmuştur.

Çizelge 4.3. ÇBMÖ, KAÖ, SBT, TKÖE, BFNÖ, NKE-16 ve KNÖ Ölçeklerinin Puan Ortalamaları ve Puan Aralıkları

Ölçek Adı	Puan Ortalaması ± SS	Puan Aralığı
ÇBMÖ-Düzen	23,77±5,18	1-5
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgisi	22,43±6,70	1-5
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphesi	13,24±4,02	1-5
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	13,88±4,7	1-5
ÇBMÖ-Ailesel Eleştirisi	9,21±3,66	1-5
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	19,29±4,11	1-5
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	36,32±7,15	0-4
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	10,83±3,78	0-4
SBT-Yansıtma	8,37±3,77	1-9
SBT-Pasif Saldırganlık	7,72±4,06	1-9
SBT-Dışa Vurma	8,36±4,37	1-9
SBT-Yalıtma	8,47±4,42	1-9
SBT-Otistik Fantezi	7,89±4,15	1-9
SBT-Yadsıma	7,59±3,96	1-9
SBT-Yer Değiştirme	7,85±4,20	1-9
SBT-Disosiyasyon	7,17±4,20	1-9
SBT-Bölme	9,21±4,45	1-9
SBT-Mantıksallaştırma	8,99±3,94	1-9
SBT-Yapma Bozma	9,44±4,27	1-9
SBT-Yapay Özgecilik	12,26±3,41	1-9
SBT-İdealleştirme	9,17±4,40	1-9
SBT-Karşıt Tepki Geliştirme	8,81±3,86	1-9
SBT-Yüceltme	10,59±4,08	1-9
SBT-Mizah	11,04±4,21	1-9
SBT-Beklenti	12,58±3,83	1-9
SBT-Baskılama	10,56±3,66	1-9
SBT-Bedenselleştirme	9,87±4,44	1-9
SBT-Değersizleştirme	7,26±3,72	1-9
TKÖE-Dışadönüklük	32,50±4,05	1-5
TKÖE-Uyumluluk	32,87±4,92	1-5
TKÖE-Sorumluluk	34,69±4,40	1-5
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	25,13±7,43	1-5
TKÖE-Gelişime Açıklık	22,31±3,67	1-5
TKÖE-Olumsuz Değerlik	9,77±4,50	1-5
BFNÖ-Onay Arayıcılık	13,03±3,07	1-5
BFNÖ-Kibir	10,38±3,45	1-5
BFNÖ-Liderlik	12,87±3,13	1-5
BFNÖ-Güvensizlik	13,76±2,45	1-5
BFNÖ-Hak İddia Etme	10,78±3,62	1-5
BFNÖ-Teşhircilik	13,02±3,35	1-5
BFNÖ-Sömürücülük	8,93±3,54	1-5
BFNÖ-Büyükleme Hayalleri	12,28±2,92	1-5
BFNÖ-Umursamazlık	10,63±3,50	1-5
BFNÖ-Empati Eksikliği	8,73±3,27	1-5

Çizelge 4.3. ÇBMÖ, KAÖ, SBT, TKÖE, BFNÖ, NKE-16 ve KNÖ Ölçeklerinin Puan Ortalamaları ve Puan Aralıkları (devam)

Ölçek Adı	Puan Ortalaması ± SS	Puan Aralığı
BFNÖ-Manipülatiflik	11,01±3,27	1-5
BFNÖ-Hayranlık İhtiyacı	11,94±2,68	1-5
BFNÖ-Tepkisel Öfke	12,95±3,13	1-5
BFNÖ-Utanç	12,44±3,48	1-5
BFNÖ-Maceraperestlik	11,14±3,34	1-5
NKE-16-Teşhircilik	1,39±1,0	0-1
NKE-16-Sömürücülük	0,90±0,85	0-1
NKE-16-Üstünlük	0,87±0,88	0-1
NKE-16-Kendine Yeterlik	1,09±0,90	0-1
NKE-16-Hak İddia Etme	0,34±0,53	0-1
NKE-16-Otorite	0,82±0,77	0-1
KNÖ-Aşırı Duyarlık	22,73±4,77	1-5

4.2.3. Mükemmeliyetçilik, Savunma Biçimleri, Kendini Aldatma, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkiler

Mükemmeliyetçilik, savunma biçimleri, kendini aldatma, temel kişilik özellikleri ve kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları Çizelge 4.4'te sunulmuştur.

Çizelge 4.4. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ve Kırılgan ve Büyüklemeçi Narsisizm Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analizi Sonuçları

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	0,41**	0,16**	0,49**	-0,11*	0,02	0,45**	0,24**	0,06	0,03	0,47**	0,48**	0,27**	0,26**	0,24**	-0,08	0,00	0,01	0,40**	-0,2	0,25**
2	1	0,52**	0,47**	0,14**	0,43**	0,48**	0,23**	0,31**	0,04	0,31**	0,32**	0,30**	0,27**	0,41**	0,05	0,03	-0,04	0,19**	0,32**	0,37**
3		1	0,25**	0,07	0,30**	0,23**	0,04	0,10*	-0,02	0,19**	0,08	0,08	0,04	0,28**	0,18**	-0,03	-0,07	0,11*	0,25**	0,23**
4			1	0,03	0,18**	0,51**	0,29**	0,26**	-0,04	0,35**	0,42**	0,23**	0,28**	0,18**	-0,01	-0,03	0,00	0,34**	0,13**	0,19**
5				1	0,54**	-0,08	0,18**	0,30**	0,33**	-0,11*	-0,12**	0,07	-0,04	0,19**	0,26**	0,39**	0,32**	-0,24**	0,41**	-0,19**
6					1	0,19**	0,27**	0,28**	0,23**	0,07	0,05	0,24**	0,15**	0,29**	0,22**	0,22**	0,16**	-0,04	0,50**	0,09
7						1	0,48**	0,38**	-0,00	0,41**	0,50**	0,35**	0,39**	0,24**	-0,07	-0,07	-0,03	0,34**	0,10*	0,29**
8							1	0,42**	0,15**	0,23**	0,29**	0,28**	0,23**	0,22**	0,04	0,09	0,18**	0,10*	0,11*	0,05
9								1	0,16**	0,12**	0,03	0,12*	0,11*	0,25**	0,10*	0,16**	0,23**	-0,07	0,36**	-0,02
10									1	0,01	0,01	0,10*	-0,02	0,26**	0,18**	0,59**	0,24**	-0,03	0,15**	-0,10*
11										1	0,58**	0,42**	0,51**	0,45**	-0,08	0,01	-0,11*	0,26**	-0,08	0,23**
12											1	0,38**	0,46**	0,24**	-0,16**	0,07	-0,12*	0,34**	-0,11**	0,21**
13												1	0,45**	0,32**	0,04	0,02	0,06	0,10*	0,12*	0,15**
14													1	0,14**	-0,05	0,03	-0,05	0,14**	-0,01	0,25**
15														1	0,09*	0,19**	0,06	0,11*	0,26**	0,11*
16															1	0,31**	0,39**	-0,06	0,46**	-0,10*
17																1	0,34**	-0,05	0,29**	-0,17**
18																	1	-0,09*	0,36**	-0,27**
19																		1	-0,03	0,34**
20																			1	-0,02
21																				1

*p<0,05 **p<0,01 1.BFNE-Kırılgan, 2.BFNÖ-Büyüklemeçi, 3.NKE-16 Toplam, 4.KNÖ-Tek Boyut, 5.KAÖ-Benliği Güçlendirici, 6.KAÖ-İnkâr Yoluyla, 7.İmmatür, 8.Nevrotik, 9.Matür, 10.ÇBMÖ-Düzen, 11.ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgî, 12. ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe 13.ÇBMÖ-Aile Beklentileri, 14.ÇBMÖ-Ailesel Eleştiri, 15.ÇBMÖ-Kişisel Standartlar, 16.TKÖE-Dışadönüklük, 17.TKÖE-Sorumluluk, 18.TKÖE-Uyumluluk, 19.TKÖE-Duygusal Tutarsızlık, 20.TKÖE-Gelişime Açıklık, 21.TKÖE-Olumsuz Değerlik

Yapılan analiz sonuçlarına göre, BFNÖ-kırılgan narsisizm ile BFNÖ-büyüklenmeci narsisizm ($r=0,41$; $p<0,01$), NKE-16 ($r=0,16$; $p<0,01$), KNÖ-aşırı duyarlık ($r=0,49$; $p<0,01$), SBT-immatür ($r=0,45$; $p<0,01$), SBT-nevrotik ($r=0,24$; $p<0,01$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,47$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,48$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,27$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,26$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,24$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,40$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,25$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmışken; KAÖ-benliği güçlendirici kendini aldatma ($r=-0,11$; $p<0,05$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, BFNÖ-büyüklenmeci narsisizm ile NKE-16 ($r=0,52$; $p<0,01$), KNÖ-aşırı duyarlık ($r=0,47$; $p<0,01$), KAÖ-benliği güçlendirici kendini aldatma ($r=0,14$; $p<0,01$), KAÖ-inkar yoluyla kendini aldatma ($r=0,43$; $p<0,01$), SBT-immatür ($r=0,48$; $p<0,01$), SBT-nevrotik ($r=0,23$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,31$; $p<0,31$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,31$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,32$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,30$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,27$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,41$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,19$; $p<0,01$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,32$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,37$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Narsisistik Kişilik Envanteri-16 ile KNÖ-aşırı duyarlık ($r=0,25$; $p<0,01$), KAÖ-inkâr yoluyla kendini aldatma ($r=0,30$; $p<0,01$), SBT-immatür ($r=0,23$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,10$; $p<0,05$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,19$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,28$; $p<0,01$), TKÖE-dışadönüklük ($r=0,18$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,11$; $p<0,05$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,25$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,23$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, KNÖ-aşırı duyarlık ile KAÖ-inkar yoluyla kendini aldatma ($r=0,18$; $p<0,01$), SBT-immatür ($r=0,51$; $p<0,01$), SBT-nevrotik ($r=0,29$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,26$; $p<0,01$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,35$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,42$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,23$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,28$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar

($r=0,18$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,34$; $p<0,01$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,13$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,19$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Benliği güçlendirici kendini aldatma boyutu ile KAÖ-inkar yoluyla kendini aldatma ($r=0,54$; $p<0,01$), SBT-nevrotik ($r=0,18$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,30$; $p<0,01$), ÇBMÖ-düzen ($r=0,33$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,19$; $p<0,01$), TKÖE-dışadönüklük ($r=0,26$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,32$; $p<0,01$), TKÖE-sorumluluk ($r=0,39$; $p<0,01$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,41$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmişken; ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=-0,11$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=-0,12$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=-0,24$; $p<0,12$) ve ÇBMÖ-olumsuz değerlik ($r=-0,19$; $p<0,12$) ile ise arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

İnkâr yoluyla kendini aldatma boyutu ile SBT-immatür ($r=0,19$; $p<0,01$), SBT-nevrotik ($r=0,27$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,28$; $p<0,01$), ÇBMÖ-düzen ($r=0,23$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,24$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,24$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,15$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,29$; $p<0,01$), TKÖE-dışadönüklük ($r=0,22$; $p<0,01$), TKÖE-sorumluluk ($r=0,22$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,16$; $p<0,01$) ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,50$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki saptanmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, SBT-immatür ile SBT-nevrotik ($r=0,48$; $p<0,01$), SBT-matür ($r=0,38$; $p<0,01$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,41$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,50$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,35$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,39$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,24$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,34$; $p<0,01$) TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,10$; $p<0,05$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,29$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Analiz sonuçları, SBT-nevrotik ile SBT-matür ($r=0,42$; $p<0,01$), ÇBMÖ-düzen ($r=0,15$; $p<0,01$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,23$; $p<0,01$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,29$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,28$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,23$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,22$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,18$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,10$; $p<0,05$) ve TKÖE-

gelişime açıklık ($r=0,11$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, SBT-matür ile ÇBMÖ-düzen ($r=0,16$; $p<0,01$), ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ($r=0,12$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,12$; $p<0,05$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,11$; $p<0,05$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,25$; $p<0,01$), TKÖE-dışadönüklük ($r=0,10$; $p<0,05$), TKÖE-sorumluluk ($r=0,16$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,23$; $p<0,01$), ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,36$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmada incelenen diğer bir boyut olan ÇBMÖ-düzen ile ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,10$; $p<0,05$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,26$; $p<0,01$), TKÖE-dışadönüklük ($r=0,18$; $p<0,01$) ve TKÖE-sorumluluk ($r=0,59$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,24$; $p<0,01$) ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,15$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunduğunu; TKÖE-olumsuz değerlik ($r=-0,10$; $p<0,05$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Elde edilen bulgulara göre, ÇBMÖ-hatalara aşırı ilgi ile ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($r=0,58$; $p<0,01$), ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,42$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,51$; $p<0,05$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,45$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,26$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,23$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmişken; TKÖE-uyumluluk ($r=-0,11$; $p<0,05$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ÇBMÖ-davranışlardan şüphe boyutu ile ÇBMÖ-aile beklentileri ($r=0,38$; $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,46$; $p<0,01$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,24$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,34$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,21$; $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuşken; TKÖE-dışadönüklük ($r=-0,16$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=-0,12$; $p<0,05$) ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=-0,11$; $p<0,01$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Analizlerden ulaşılan bulgular ile birlikte, ÇBMÖ-aile beklentileri ile ÇBMÖ-ailesel eleştiri ($r=0,45$; $p<0,05$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,32$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,10$; $p<0,05$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,12$; $p<0,05$) ve

TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,15$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir olduğu görülmüştür.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ÇBMÖ-ailesel eleştiri ile ÇBMÖ-kişisel standartlar ($r=0,14$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,14$; $p<0,01$), ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,25$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, ÇBMÖ-kişisel standartlar ile TKÖE-dışadönüklük ($r=0,09$; $p<0,05$), TKÖE-sorumluluk ($r=0,19$; $p<0,01$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($r=0,11$; $p<0,05$), TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,26$; $p<0,01$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,11$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmada incelenen diğer bir boyut olan TKÖE-dışadönüklük ile TKÖE-sorumluluk ($r=0,31$; $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($r=0,39$; $p<0,01$) ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,46$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuşken; TKÖE-olumsuz değerlik ($r=-0,10$; $p<0,05$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde ilişki saptanmıştır. Buna ek olarak, TKÖE-sorumluluk ile TKÖE-uyumluluk ($r=0,34$; $p<0,01$) ve TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,29$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmişken; TKÖE-olumsuz değerlik ($r=-0,17$; $p<0,01$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, TKÖE-uyumluluk ile TKÖE-gelişime açıklık ($r=0,36$; $p<0,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmışken; duygusal tutarsızlık ($r=-0,09$; $p<0,05$) ve TKÖE-olumsuz değerlik ($r=-0,27$; $p<0,01$) ile arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmuştur. TKÖE-duygusal tutarsızlık ile TKÖE-olumsuz değerlik ($r=0,34$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.2.4. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t-Testi Analiz Sonuçları Çizelge 4.5'te gösterilmiştir.

Çizelge 4.5. Örneklem Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Kadın (n=240)	Erkek (n=162)	t	P
ÇBMÖ-Düzen	23,87±5,28	23,60±5,05	0,510	0,610
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	22,30±6,48	22,62±7,04	-0,463	0,643
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	13,27±4,18	13,21±3,78	0,165	0,869
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	13,59±4,78	14,25±4,54	-1,373	0,170
ÇBMÖ-Ailesel Eleştiri	8,91±3,68	9,67±3,57	-2,064	0,040*
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	18,81±4,05	19,98±4,13	-2,797	0,005*
KAÖ-Benliği Güçlendirici	35,47±7,66	37,57±6,16	-3,027	0,003*
KAÖ-İnkâr Yoluyla	10,21±3,88	11,74±3,45	-4,041	0,001*
İmmatür	99,22±26,73	98,00±29,87	0,427	0,670
Nevrotik	39,73±9,52	39,62±10,96	0,102	0,919
Matür	45,40±10,49	43,84±10,43	1,464	0,144
TKÖE-Dışadönüklük	32,46±4,01	32,55±4,14	-0,201	0,841
TKÖE-Sorumluluk	32,90±5,01	32,79±4,81	0,230	0,819
TKÖE-Uyumluluk	35,11±4,14	34,05±4,70	2,369	0,018*
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	25,64±7,48	24,35±7,32	1,710	0,088
TKÖE-Gelişime Açıklık	21,80±3,89	23,03±3,16	-3,492	0,001*
TKÖE-Olumsuz Değerlik	9,34±3,55	10,40±5,58	-2,138	0,034*
BFNÖ-Kırılgan	38,23±7,06	35,99±7,46	3,052	0,002*
BFNÖ-Büyüklenmeci	133,94±20,99	140,49±24,99	-2,744	0,006*
NKE-16	5,23±2,68	5,74±3,24	-1,652	0,100
KNÖ-Aşırı Duyarlık	22,65±4,52	22,82±5,12	-0,342	0,733

*p<0,05

Yapılan analiz sonucuna göre; ÇBMÖ'nün ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Erkek katılımcıların ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutlarından aldıkları puanların kadın katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

Ayrıca, KAÖ'nün benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık

gösterdiği saptanmıştır ($p<0,05$). Benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutlarında erkek katılımcıların puanlarının kadın katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

Bunlara ek olarak, TKÖE'nin uyumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kadın katılımcıların uyumluluk boyutundaki puanlarının erkek katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu bulunmuştur. Gelişime açıklık ve olumsuz değerlik boyutlarında ise erkek katılımcıların puanlarının kadın katılımcılara kıyasla anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu saptanmıştır.

Son olarak, BFNÖ'nün kırılğan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Kırılğan narsisizm boyutunda kadın katılımcıların puanlarının erkek katılımcılara kıyasla anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu bulunmuştur. Büyüklenmeci narsisizm boyutunda ise erkek katılımcıların puanları kadın katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olarak tespit edilmiştir.

4.2.5. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Medeni durum değişkenine göre mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t-Testi Analiz Sonuçları Çizelge 4.6'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.6. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Bekar (n=228)	Evli (n=167)	t	P
ÇBMÖ-Düzen	23,28±5,31	24,52±4,98	-2,349	0,019*
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	22,65±6,68	22,09±6,79	0,821	0,412
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	13,30±3,97	13,13±4,12	0,398	0,691

* $p<0,05$

Çizelge 4.6. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklemeçi Narsisizm Alt Ölçeklerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Bekar (n=228)	Evli (n=167)	t	P
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	13,67±4,57	14,00±4,86	-0,689	0,491
ÇBMÖ-Ailesel Eleştiri	8,75±3,48	9,80±3,76	-2,846	0,005*
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	19,47±4,13	19,07±4,09	0,942	0,347
KAÖ-Benliği Güçlendirici	35,35±7,30	37,69±6,89	-3,218	0,001*
KAÖ-İnkâr Yoluyla	10,33±3,67	11,50±3,85	-3,062	0,002*
İmmatür	100,07±26,42	96,83±29,80	1,139	0,255
Nevrotik	38,84±9,43	40,77±10,96	-1,829	0,068
Matür	45,88±9,76	43,18±11,07	2,567	0,011*
TKÖE-Dışadönüklük	32,37±4,09	32,66±4,08	-0,685	0,494
TKÖE-Sorumluluk	31,82±4,92	34,27±4,63	-4,990	0,001*
TKÖE-Uyumluluk	34,62±4,23	34,80±4,66	-0,384	0,701
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	25,24±7,32	25,06±7,58	0,228	0,819
TKÖE-Gelişime Açıklık	22,32±3,65	22,20±3,74	0,329	0,743
TKÖE-Olumsuz Değerlik	9,94±5,07	9,60±3,68	0,729	0,466
BFNÖ-Kırılgan	37,91±7,42	36,42±7,11	2,003	0,046*
BFNÖ-Büyüklemeçi	138,79±22,51	133,08±22,93	2,469	0,014*
NKE-16	5,91±3,12	4,80±2,54	3,916	0,001*
KNÖ-Aşırı Duyarlık	23,14±4,69	22,04±4,83	2,266	0,024*

*p<0,05

Yapılan analiz sonucuna göre; ÇBMÖ'nün düzen ve ailesel eleştiri boyutlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Evli katılımcıların her iki boyuttan aldıkları puanların bekar katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

Buna ek olarak, KAÖ'nün benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır (p<0,05). Benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutlarında evli katılımcıların puanlarının bekar katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

Analizlerden elde edilen diğer bir sonuca göre, SBT'nin matür boyutunun medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır (p<0,05). Bekar katılımcıların matür boyuttan aldıkları puanların evli katılımcılara kıyasla anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu bulunmuştur.

Bunların yanı sıra, TKÖE'nin sorumluluk boyutunun medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Medeni durumu evli olan katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların

medeni durumu bekar olan katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu saptanmıştır.

Son olarak, BFNÖ'nün kırılğan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm boyutları ile NKE-16'nın ve KNÖ'nün aşırı duyarlık boyutunun medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Bu boyutların her biri incelendiğinde bekar katılımcıların puanlarının evli katılımcılardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.6. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Psikolojik Yardım Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Psikolojik yardım alma değişkenine göre mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Analiz Sonuçları Çizelge 4.7'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.7. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Psikolojik Yardım Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		N	Ortalama	Standart Sapma	Z	P
ÇBMÖ-Düzen	Psikolojik Yardım Alan	51	23,86	5,40	-0,285	0,776
	Psikolojik Yardım Almayan	349	23,82	5,08		
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	Psikolojik Yardım Alan	51	22,63	6,19	-0,441	0,659
	Psikolojik Yardım Almayan	349	22,39	6,70		
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüpheli	Psikolojik Yardım Alan	51	13,82	4,35	-0,839	0,402
	Psikolojik Yardım Almayan	349	13,15	3,91		
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	Psikolojik Yardım Alan	51	13,18	5,07	-1,437	0,151
	Psikolojik Yardım Almayan	349	13,97	4,61		
ÇBMÖ-Ailesel Eleştirisi	Psikolojik Yardım Alan	51	8,70	3,84	-1,198	0,231
	Psikolojik Yardım Almayan	349	9,28	3,60		

* $p<0,05$

Çizelge 4.7. Örneklem mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ile kırılma ve büyülenmeci narsisizm alt ölçeklerinin psikolojik yardım alma değişkenine göre karşılaştırılması (devam)

		N	Ortalama	Standart Sapma	Z	P
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	Psikolojik Yardım Alan	51	19,52	4,74		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	19,23	3,99	-0,495	0,621
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	Psikolojik Yardım Alan	51	35,16	7,03		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	36,54	7,12	-1,307	0,191
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	Psikolojik Yardım Alan	51	11,01	3,88		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	10,80	3,78	-0,628	0,530
SBT-İmmatür	Psikolojik Yardım Alan	51	100,71	26,24		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	98,26	28,03	-0,600	0,548
SBT-Nevrotik	Psikolojik Yardım Alan	51	42,04	10,41		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	39,40	10,05	-1,849	0,065
SBT-Matür	Psikolojik Yardım Alan	51	42,90	10,69		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	44,59	10,46	-0,619	0,536
TKÖE-Dışadönüklük	Psikolojik Yardım Alan	51	32,45	4,39		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	32,50	4,02	-0,044	0,965
TKÖE-Sorumluluk	Psikolojik Yardım Alan	51	32,13	4,75		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	33,00	4,94	-1,248	0,212
TKÖE-Uyumluluk	Psikolojik Yardım Alan	51	34,83	4,10		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	34,65	4,46	-0,045	0,964
TKÖE-Duyusal Tutarsızlık	Psikolojik Yardım Alan	51	28,01	7,36		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	24,66	7,34	-2,964	0,003*
TKÖE-Gelişime Açıklık	Psikolojik Yardım Alan	51	22,35	3,96		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	22,28	3,62	-0,014	0,989
TKÖE-Olumsuz Değerlik	Psikolojik Yardım Alan	51	10,07	4,14		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	9,69	4,48	-0,895	0,371
BFNÖ-Kırılma	Psikolojik Yardım Alan	51	39,87	7,07		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	36,95	7,18	-2,883	0,004*
BFNÖ-Büyülenmeci	Psikolojik Yardım Alan	51	135,22	21,22		
	Psikolojik Yardım Almayan	349	136,68	23,09	-0,370	0,711

*p<0,05

Çizelge 4.7. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Psikolojik Yardım Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

		N	Ortalama	Standart Sapma	Z	P
NKE-16	Psikolojik Yardım Alan	51	5,65	2,69	-0,860	0,390
	Psikolojik Yardım Almayan	349	5,35	2,91		
KNÖ-Aşırı Duyarlık	Psikolojik Yardım Alan	51	23,49	4,06	-1,164	0,245
	Psikolojik Yardım Almayan	349	22,61	4,84		

*p<0,05

Analiz sonucuna göre; TKÖE'nin duygusal tutarsızlık ve BFNÖ'nün kırılgan narsisizm boyutlarının psikolojik yardım alma değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<0,05).

Sıra ortalamaları dikkate alındığında; psikolojik yardım alan katılımcıların hem duygusal tutarsızlık hem de kırılgan narsisizm boyutlarından aldıkları puanların psikolojik yardım almayan katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.7. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm alt ölçeklerinin yaş gruplarına göre ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının incelenmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 4.8'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.8. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Yaş Aralığı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
ÇBMÖ-Düzen	18-24	169	22,69	5,47	5,144	0,002*
	25-34	102	24,19	4,55		
	35-44	61	24,27	5,31		
	45-60	71	25,32	4,74		

*p<0,05

Çizelge 4.8. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizm Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Yaş Aralığı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	18-24	169	22,91	6,65	2,984	0,031*
	25-34	102	21,85	6,57		
	35-44	61	20,58	5,97		
	45-60	71	23,70	7,27		
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüpheli	18-24	169	13,47	3,99	3,984	0,008*
	25-34	102	13,01	4,05		
	35-44	61	11,90	4,02		
	45-60	71	14,19	3,76		
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	18-24	169	13,84	4,63	1,223	0,301
	25-34	102	13,51	4,75		
	35-44	61	13,53	4,45		
	45-60	71	14,79	4,97		
ÇBMÖ-Ailesel Eleştirisi	18-24	169	8,68	3,46	6,448	0,001*
	25-34	102	8,91	3,65		
	35-44	61	9,25	3,22		
	45-60	71	10,86	4,04		
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	18-24	169	19,42	4,26	3,357	0,019*
	25-34	102	19,44	3,88		
	35-44	61	17,84	3,81		
	45-60	71	19,99	4,14		
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	18-24	169	34,71	7,34	6,301	0,001*
	25-34	102	36,52	6,81		
	35-44	61	37,95	6,64		
	45-60	71	38,46	6,80		
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	18-24	169	10,07	3,75	7,251	0,001*
	25-34	102	10,52	3,60		
	35-44	61	11,85	3,16		
	45-60	71	12,17	4,08		
SBT-İmmatür	18-24	169	100,99	26,03	1,086	0,355
	25-34	102	94,40	28,44		
	35-44	61	94,83	27,53		
	45-60	71	100,46	32,04		
SBT-Nevrotik	18-24	169	38,56	9,60	1,682	0,170
	25-34	102	40,48	9,97		
	35-44	61	39,46	10,65		
	45-60	71	41,50	10,83		
SBT-Matür	18-24	169	45,18	9,82	1,139	0,333
	25-34	102	45,78	10,65		
	35-44	61	43,94	11,70		
	45-60	71	43,09	10,56		
TKÖE-Dışadönüklük	18-24	169	32,12	3,91	1,040	0,375
	25-34	102	32,63	4,22		
	35-44	61	33,11	4,28		
	45-60	71	32,68	3,96		
TKÖE-Sorumluluk	18-24	169	30,92	4,82	18,852	0,001*
	25-34	102	33,55	4,74		
	35-44	61	34,41	4,63		
	45-60	71	35,18	3,87		
TKÖE-Uyumluluk	18-24	169	34,65	4,12	0,341	0,796
	25-34	102	34,80	4,26		
	35-44	61	34,26	5,40		
	45-60	71	35,01	4,35		
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	18-24	169	25,66	7,29	0,823	0,482
	25-34	102	24,19	7,44		
	35-44	61	25,10	7,44		
	45-60	71	25,22	7,73		

*p<0,05

Çizelge 4.8. Örneklemde Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Alt Ölçeklerinin Yaş Grupları Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Yaş Aralığı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
TKÖE-Gelişime Açıklık	18-24	169	22,13	3,81	0,450	0,718
	25-34	102	22,34	3,47		
	35-44	61	22,77	3,84		
	45-60	71	22,28	3,47		
TKÖE-Olumsuz Değerlik	18-24	169	10,15	3,97	1,116	0,342
	25-34	102	9,61	6,08		
	35-44	61	8,95	3,17		
	45-60	71	9,78	3,94		
BFNÖ-Kırılgan Narsisizm	18-24	169	38,53	7,61	5,562	0,001*
	25-34	102	37,17	6,79		
	35-44	61	34,16	6,30		
	45-60	71	37,50	7,35		
BFNÖ-Büyüklenmeci Narsisizm	18-24	169	139,62	22,26	2,173	0,091
	25-34	102	135,56	25,43		
	35-44	61	131,49	19,49		
	45-60	71	135,24	22,43		
NKE-16	18-24	169	6,03	3,13	4,919	0,002*
	25-34	102	5,09	2,86		
	35-44	61	4,55	2,36		
	45-60	71	5,24	2,69		
KNÖ-Aşırı Duyarlık	18-24	169	23,11	4,85	2,682	0,047*
	25-34	102	22,87	4,67		
	35-44	61	21,16	4,33		
	45-60	71	22,95	4,89		

*p<0,05

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre; ÇBMÖ'nün düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Post-Hoc testi sonuçlarına göre; düzen boyutu için; 45-60 yaş grubu katılımcıların düzen boyutu puanlarının 18-24 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu; hatalara aşırı ilgi boyutunda 45-60 yaş grubundaki katılımcıların hatalara aşırı ilgi puanlarının 35-44 yaş grubunda yer alan katılımcılardan daha yüksek olduğu; davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar boyutları için 45-60 yaş aralığında olan katılımcıların davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puanlarının 18-24 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu; ailesel eleştiri için ise 45-60 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanlarının 18-24 ve 25-34 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek bulunmuştur.

Tek Yönlü Varyans Analizinin KAÖ'ye ait sonuçlarına göre, benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutları ile yaş

grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Benliği güçlendirici kendini aldatma için 45-60 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 18-24 yaş ve 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnkâr yoluyla kendini aldatma için ise 45-60 yaş aralığındaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 18-24 yaş, 25-34 yaş ve 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tek Yönlü Varyans Analizinin TKÖ'ye yönelik sonuçlarına göre, sorumluluk boyutu ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Sorumluluk için 45-60 yaş grubunda yer alan katılımcıların sorumluluk boyutu puanlarının 18-24 yaş grubu, 25-34 yaş grubu ve 35-44 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın diğer bir değişkeni olan BFNÖ'nün Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, kırılğan narsisizm boyutu ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Kırılğan narsisizm için 18-24 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 25-34 yaş grubu, 35-44 yaş grubu ve 45-60 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları NKE-16 ölçeği ve KNÖ'nün aşırı duyarlık boyutu ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). NKE-16 için 18-24 yaş grubunda yer alan katılımcıların narsisizm puanlarının 25-34 yaş grubu ve 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aşırı duyarlık için ise 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların aşırı duyarlık puanlarının 35-44 yaş aralığında yer alan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.2.8. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizmin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm alt ölçeklerinin eğitim durumuna göre ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 4.9'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.9. Örneklemenin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizm Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	X ²	p
ÇBMÖ-Düzen	İlkokul	47	25,36	4,80	3	14,041	0,003*
	Ortaokul	33	25,72	4,53	3		
	Lise	91	22,94	5,27	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	23,44	5,22	3		
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgisi	İlkokul	47	24,51	6,26	3	8,308	0,040*
	Ortaokul	33	23,19	7,94	3		
	Lise	91	22,43	6,70	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	21,74	6,38	3		
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphesi	İlkokul	47	14,62	4,08	3	9,193	0,027*
	Ortaokul	33	14,20	4,06	3		
	Lise	91	13,25	3,70	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	12,80	4,04	3		
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	İlkokul	47	15,59	5,15	3	11,702	0,008*
	Ortaokul	33	14,42	3,96	3		
	Lise	91	14,24	4,16	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	13,17	4,73	3		
ÇBMÖ-Ailesel Eleştirisi	İlkokul	47	11,40	4,13	3	26,426	0,001*
	Ortaokul	33	10,10	3,81	3		
	Lise	91	9,50	3,42	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	8,46	3,33	3		
ÇBMÖ-Kişisel Standartları	İlkokul	47	19,87	3,78	3	2,229	0,526
	Ortaokul	33	19,57	4,60	3		
	Lise	91	19,05	3,98	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	19,13	4,10	3		
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	İlkokul	47	36,74	7,57	3	3,076	0,380
	Ortaokul	33	38,04	6,98	3		
	Lise	91	35,73	8,07	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	36,21	6,68	3		
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	İlkokul	47	12,41	4,11	3	10,455	0,015*
	Ortaokul	33	11,06	3,62	3		
	Lise	91	10,85	4,14	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	10,42	3,50	3		
SBT-İmmatür	İlkokul	47	102,60	34,65	3	1,916	0,590
	Ortaokul	33	98,41	29,56	3		
	Lise	91	100,26	26,18	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	97,53	26,52	3		
SBT-Nevrotik	İlkokul	47	43,29	11,93	3	15,568	0,001*
	Ortaokul	33	44,09	11,27	3		
	Lise	91	37,14	9,14	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	39,34	9,53	3		
SBT-Matür	İlkokul	47	43,61	12,79	3	7,333	0,062
	Ortaokul	33	42,66	11,02	3		
	Lise	91	43,16	10,59	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	46,01	9,66	3		
TKÖE-Dışadönüklük	İlkokul	47	33,08	3,90	3	2,904	0,407
	Ortaokul	33	32,51	3,10	3		
	Lise	91	32,90	4,09	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	32,33	4,20	3		
TKÖE-Sorumluluk	İlkokul	47	35,99	3,40	3	32,792	0,001*
	Ortaokul	33	34,60	3,87	3		
	Lise	91	33,10	4,89	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	31,90	4,96	3		

*p<0,05

Çizelge 4.9. Örneklemenin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyüklemeçi Narsisizm Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Sd	X ²	p
TKÖE-Uyumluluk	İlkokul	47	34,34	5,15	3	1,256	0,740
	Ortaokul	33	35,20	4,51	3		
	Lise	91	35,06	4,06	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	34,61	4,27	3		
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	İlkokul	47	26,48	7,50	3	4,066	0,254
	Ortaokul	33	26,75	7,44	3		
	Lise	91	25,17	7,77	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	24,56	7,22	3		
TKÖE-Gelişime Açıklık	İlkokul	47	22,58	3,82	3	0,866	0,834
	Ortaokul	33	22,45	3,56	3		
	Lise	91	22,22	3,66	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	22,23	3,64	3		
TKÖE-Olumsuz Değerlik	İlkokul	47	9,95	3,56	3	1,366	0,714
	Ortaokul	33	9,49	3,81	3		
	Lise	91	9,85	4,39	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	9,62	4,68	3		
BFNÖ-Kırılgan	İlkokul	47	37,43	7,12	3	2,679	0,444
	Ortaokul	33	39,18	8,15	3		
	Lise	91	36,75	7,58	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	37,15	7,03	3		
BFNÖ-Büyüklemeçi	İlkokul	47	134,81	17,55	3	0,928	0,819
	Ortaokul	33	138,91	26,34	3		
	Lise	91	134,72	23,71	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	136,73	22,55	3		
NKE-16	İlkokul	47	5,70	2,57	3	7,479	0,058
	Ortaokul	33	5,04	2,54	3		
	Lise	91	4,82	2,90	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	5,65	3,04	3		
KNÖ-Aşırı Duyarlık	İlkokul	47	22,89	4,33	3	0,230	0,973
	Ortaokul	33	22,75	5,58	3		
	Lise	91	22,68	5,08	3		
	Üniversite ve Üzeri	228	22,70	4,66	3		

*p<0,05

Yapılan analizin sonuçlarına göre ÇBMÖ'nün düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri, KAÖ'nün inkâr yoluyla kendini aldatma, SBT'nin nevrotik ve TKÖE'nin sorumluluk boyutu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$).

Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit edebilmek amacıyla yapılan Tamhane's testi sonuçlarına göre; düzen için, eğitim durumu ortaokul olan katılımcıların düzen puanlarının ilkökul ve lise seviyesinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; hatalara aşırı ilgi için, eğitim durumu ilkökul olan katılımcıların hatalara aşırı ilgi boyutu puanlarının eğitim düzeyi üniversite ve üzerinde olanlardan daha yüksek olduğu; davranışlardan şüphe ve aile beklentileri için eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcıların ölçeğin davranışlardan şüphe ve aile

beklentileri boyutlarındaki puanlarının üniversite ve üzeri eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; ailesel eleştiri için ise ilkokul seviyesinde eğitimi olan katılımcıların ailesel eleştiri puanlarının lise düzeyinde ve üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Analiz sonuçları inkâr yoluyla kendini aldatma boyutu için incelendiğinde; eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. SBT'nin Tamhane's Analizi sonuçlarına göre ölçeğin nevrotik boyutu için; eğitim durumu ortaokul olan katılımcıların bu boyuta ait puanlarının eğitim durumu ilkokul ve lise olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. TKÖE'nin Tamhane's Analizi sonuçları incelendiğindeyse; sorumluluk için, ilkokul düzeyinde eğitimi olan katılımcıların sorumluluk puanlarının ortaokul, lise ve üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.2.9. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizminin Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılgan ve büyükleme narsisizm alt ölçeklerinin gelir düzeyine göre ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının incelenmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 4.10'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.10. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizm Alt Ölçeklerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
ÇBMÖ-Düzen	1499 ve altı	93	23,49	5,27	1,714	0,146
	1500-2499 arası	76	23,22	5,22		
	2500-3500 arası	71	25,22	4,56		
	3501-5000 arası	69	23,56	4,75		
	5000 ve üzeri	62	23,58	6,10		
ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgisi	1499 ve altı	93	23,05	6,41	1,305	0,268
	1500-2499 arası	76	23,19	6,21		
	2500-3500 arası	71	22,18	7,35		
	3501-5000 arası	69	21,17	6,56		
	5000 ve üzeri	62	21,62	6,63		

*p<0,05

Çizelge 4.10. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizm Alt Ölçeklerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Gelir Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	1499 ve altı	93	13,68	4,29	1,598	0,174
	1500-2499 arası	76	13,43	3,93		
	2500-3500 arası	71	13,51	3,97		
	3501-5000 arası	69	12,82	3,71		
	5000 ve üzeri	62	12,23	3,75		
ÇBMÖ-Aile Beklentileri	1499 ve altı	93	14,07	4,84	1,888	0,112
	1500-2499 arası	76	14,31	5,02		
	2500-3500 arası	71	14,34	4,60		
	3501-5000 arası	69	12,62	4,46		
	5000 ve üzeri	62	13,18	4,31		
ÇBMÖ-Ailesel Eleştiri	1499 ve altı	93	9,68	3,63	1,947	0,102
	1500-2499 arası	76	9,19	4,20		
	2500-3500 arası	71	9,12	3,31		
	3501-5000 arası	69	8,18	3,11		
	5000 ve üzeri	62	9,53	3,59		
ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	1499 ve altı	93	19,40	4,29	0,157	0,960
	1500-2499 arası	76	19,47	3,71		
	2500-3500 arası	71	19,09	3,81		
	3501-5000 arası	69	19,30	4,02		
	5000 ve üzeri	62	19,02	4,55		
KAÖ-Benliği Güçlendirici Kendini Aldatma	1499 ve altı	93	34,13	7,91	4,057	0,003*
	1500-2499 arası	76	36,94	7,08		
	2500-3500 arası	71	38,24	6,30		
	3501-5000 arası	69	36,43	5,95		
	5000 ve üzeri	62	37,26	7,02		
KAÖ-İnkâr Yoluyla Kendini Aldatma	1499 ve altı	93	9,95	3,76	2,530	0,040*
	1500-2499 arası	76	11,20	4,01		
	2500-3500 arası	71	11,58	3,42		
	3501-5000 arası	69	10,57	3,88		
	5000 ve üzeri	62	11,34	3,55		
SBT-İmmatür	1499 ve altı	93	101,66	28,07	1,088	0,362
	1500-2499 arası	76	100,09	29,22		
	2500-3500 arası	71	99,19	30,62		
	3501-5000 arası	69	95,19	22,27		
	5000 ve üzeri	62	93,81	25,12		
SBT-Nevrotik	1499 ve altı	93	38,35	9,75	1,351	0,251
	1500-2499 arası	76	40,88	10,65		
	2500-3500 arası	71	40,99	11,68		
	3501-5000 arası	69	39,94	8,70		
	5000 ve üzeri	62	38,12	9,18		
SBT-Matür	1499 ve altı	93	43,87	10,13	2,336	0,055
	1500-2499 arası	76	46,28	10,56		
	2500-3500 arası	71	44,97	12,46		
	3501-5000 arası	69	42,19	8,46		
	5000 ve üzeri	62	47,04	10,55		
TKÖE-Dışadönüklük	1499 ve altı	93	31,65	3,98	3,649	0,006*
	1500-2499 arası	76	33,30	3,69		
	2500-3500 arası	71	32,63	4,14		
	3501-5000 arası	69	31,41	3,78		
	5000 ve üzeri	62	33,29	4,42		
TKÖE-Sorumluluk	1499 ve altı	93	31,96	4,91	2,522	0,041*
	1500-2499 arası	76	32,99	5,10		
	2500-3500 arası	71	34,36	4,50		
	3501-5000 arası	69	32,69	4,75		
	5000 ve üzeri	62	33,11	5,04		

*p<0,05

Çizelge 4.10. Örneklemin Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları, Temel Kişilik Özellikleri ile Kırılgan ve Büyükleme Narsisizm Alt Ölçeklerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması (devam)

	Gelir Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
TKÖE-Uyumluluk	1499 ve altı	93	34,67	4,28	0,061	0,993
	1500-2499 arası	76	34,82	4,53		
	2500-3500 arası	71	34,85	4,88		
	3501-5000 arası	69	34,61	3,86		
	5000 ve üzeri	62	34,92	4,34		
TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	1499 ve altı	93	25,88	6,88	6,166	0,001*
	1500-2499 arası	76	25,02	8,04		
	2500-3500 arası	71	25,85	7,27		
	3501-5000 arası	69	26,25	6,32		
	5000 ve üzeri	62	20,92	7,13		
TKÖE-Gelişime Açıklık	1499 ve altı	93	21,61	3,84	1,384	0,239
	1500-2499 arası	76	22,40	3,77		
	2500-3500 arası	71	22,73	3,85		
	3501-5000 arası	69	22,10	3,55		
	5000 ve üzeri	62	22,79	3,30		
TKÖE-Olumsuz Değerlik	1499 ve altı	93	10,18	4,38	2,219	0,066
	1500-2499 arası	76	10,47	6,62		
	2500-3500 arası	71	8,62	2,79		
	3501-5000 arası	69	9,23	2,82		
	5000 ve üzeri	62	9,25	4,08		
BFNÖ-Kırılgan Narsisizm	1499 ve altı	93	38,41	7,06	3,033	0,018*
	1500-2499 arası	76	38,19	7,28		
	2500-3500 arası	71	36,11	7,77		
	3501-5000 arası	69	37,74	6,61		
	5000 ve üzeri	62	34,93	7,42		
BFNÖ-Büyükleme Narsisizm	1499 ve altı	93	136,84	21,68	2,060	0,086
	1500-2499 arası	76	141,19	24,47		
	2500-3500 arası	71	134,22	21,02		
	3501-5000 arası	69	130,93	21,12		
	5000 ve üzeri	62	136,17	23,26		
NKE-16	1499 ve altı	93	5,80	2,97	2,548	0,039*
	1500-2499 arası	76	5,58	3,18		
	2500-3500 arası	71	4,95	2,83		
	3501-5000 arası	69	4,64	2,62		
	5000 ve üzeri	62	5,88	2,84		
KNÖ-Aşırı Duyarlık	1499 ve altı	93	22,38	4,62	0,813	0,517
	1500-2499 arası	76	23,23	5,13		
	2500-3500 arası	71	23,02	4,87		
	3501-5000 arası	69	21,97	4,68		
	5000 ve üzeri	62	22,61	4,64		

*p<0,05

Yapılan analizin sonuçlarına göre KAÖ'nün benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutları, TKÖE'nün dışadönüklük, sorumluluk ve duygusal tutarsızlık boyutları, BFNÖ'nün kırılgan narsisizm boyutu ve NKE-16 ölçeği ile gelir düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$).

Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit edebilmek amacıyla yapılan Tukey Post-Hoc testi sonuçlarına göre; benliği güçlendirici kendini aldatma için gelir

düzeıı 2500-3500 arasında olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 1499 ve altı ile 5000 ve üzeri gelir düzeyine sahip olan katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. İnkâr yoluyla kendini aldatma için ise 2500-3500 aralığında geliri olan katılımcıların bu boyuta ait puanlarının gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Analiz sonuçları TKÖE'nün boyutları için incelendiğinde ise; dışadönüklük için 1500-2499 arasında geliri olan katılımcıların dışadönüklük puanlarının 3501-5000 arasında geliri olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; sorumluluk için 2500-3500 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların sorumluluk puanlarının 1499 ve altında gelir düzeyi olan katılımcılardan yüksek olduğu; duygusal tutarsızlık için ise gelir düzeyi 3501-5000 arasında olan katılımcıların duygusal tutarsızlık puanlarının gelir düzeyi 1499 ve altında, 1500-2499, 2500-3500 arasında ve 5000 ve üzerinde olan katılımcılardan yüksek olduğu görülmüştür.

Tukey Post-Hoc analizinin sonuçları BFNÖ'nün kırılğan narsisizm boyutu için incelendiğinde ise gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 5000 ve üzerinde geliri olan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır.

Son olarak, NKE-16 ölçeği için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre gelir düzeyi açısından gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Gelir düzeyi grupları arasında puan ortalaması en yüksek olan grubun 5000 ve üzerinde gelire sahip olan katılımcılar olduğu görülmektedir. Ancak Tukey Post-Hoc analizi yapıldığında ise gelir düzeyi açısından görülen bu farklılığın gruplar arasında anlamlı farklılaşma oluşturmadığı bulunmuştur.

4.2.10. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Puanlarının Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanını Yordayıcı Etkisi Üzerine Regresyon Modelleri

Mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan narsisizm üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla stepwise yöntemiyle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve bu analiz beş aşamada tamamlanmıştır. Kırılğan narsisizm puanlarına ilişkin varyansa katkıları açısından beş değişkenin yordayıcı olduğu tespit edilmiştir. ÇBMÖ-davranışlardan şüphe boyutu ($\beta=0,489$, $t=11,229$, $p < 0,001$), TKÖE-duygusal tutarsızlık boyutu ($\beta=0,265$, $t=5,960$,

$p<0,001$), ÇBMÖ-hatalara aşırı boyutu ($\beta=0,266$, $t=5,304$, $p<0,001$), SBT-immatür boyutu ($\beta=0,202$, $t=4,248$, $p<0,001$) ve TKÖE-uyumluluk boyutu ($\beta=0,090$, $t=2,248$, $p<0,05$) yordayıcı değişkenler olarak saptanmıştır. Sırasıyla davranışlardan şüphe boyutunun varyansın %23,7'sini, duygusal tutarsızlık boyutunun %6,1'ini, hatalara aşırı ilgi boyutunun %4,4'ünü, immatür boyutun %2,7'sini ve uyumluluk boyutunun %0,7'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Tüm değişkenlerin ise toplamda varyansın %37,6'sını açıkladığı saptanmıştır (Çizelge 4.11.).

Çizelge 4.11. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin BFNÖ-Kırılgan Narsisizm Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	SH	B	t	β	F	Düzeltilmiş R ²
1	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,079	0,888	11,229***	0,489	126,101***	0,237
2	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,081	0,724	8,977***	0,399	86,243***	0,298
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,044	0,260	5,960***	0,265		
3	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,093	0,454	4,860***	0,250	70,771***	0,342
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,042	0,240	5,659***	0,244		
	ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	0,055	0,290	5,304***	0,266		
4	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,096	0,325	3,373**	0,179	59,858***	0,369
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,042	0,205	4,829***	0,208		
	ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	0,054	0,255	4,716***	0,234		
	SBT-İmmatür	0,012	0,053	4,248***	0,202		
5	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,096	0,342	4,097***	0,188	49,384***	0,376
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,042	0,211	3,555***	0,215		
	ÇBMÖ-Hatalara Aşırı İlgi	0,054	0,261	4,992***	0,240		
	SBT-İmmatür	0,012	0,051	4,843***	0,195		
	TKÖE-Uyumluluk	0,066	0,149	2,248*	0,090		

* $p<0,05$ ** $p<0,01$ *** $p<0,001$

Büyüklenmeci narsisizm puanlarının yordanmasına ilişkin stepwise yöntemiyle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz altı aşamada tamamlanmıştır. Büyüklemeçi narsisizm puanlarına ilişkin varyansa katkıları açısından altı değişkenin yordayıcı olduğu saptanmıştır. SBT-immatür ($\beta=0,480$, $t=10,968$, $p<0,001$), KAÖ-inkâr yoluyla kendini aldatma ($\beta=0,353$, $t=8,581$, $p<0,001$), TKÖE-olumsuz değerlik ($\beta=0,242$, $t=5,983$, $p<0,001$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($\beta=0,227$, $t=5,721$, $p<0,001$), TKÖE-gelişime açıklık ($\beta=0,136$, $t=3,134$, $p<0,01$) ve ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($\beta=0,106$, $t=2,397$, $p<0,05$) yordayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Sırasıyla immatür boyutunun varyansın %22,9'unu, inkâr yoluyla kendini aldatma boyutunun %11,8'ini, olumsuz değerlik boyutunun %5,2'sini, kişisel standartlar boyutunun %4,5'ini, gelişime açıklık boyutunun %1,2'sini ve

davranışlardan şüphe boyutunun %0,6'sını açıkladığı tespit edilmiştir ve tüm değişkenlerin ise toplamda varyansın %46,2'sını açıkladığı görülmüştür (Çizelge 4.12.).

Çizelge 4.12. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin BFNÖ-Büyüklenmeci Narsisizm Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	SH	B	t	β	F	Düzeltilmiş R ²
1	SBT-İmmatür	0,036	0,392	10,968***	0,480	120,298***	0,229
2	SBT-İmmatür	0,034	0,336	10,020***	0,412	107,857***	0,347
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,248	2,130	8,581***	0,353		
3	SBT-İmmatür	0,034	0,278	8,298***	0,341	90,092***	0,399
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,238	2,076	8,712***	0,344		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,206	1,230	5,983***	0,242		
4	SBT-İmmatür	0,033	0,245	7,469***	0,300	81,123***	0,444
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,238	1,721	7,246***	0,285		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,198	1,193	6,024***	0,235		
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,221	1,261	5,721***	0,227		
5	SBT-İmmatür	0,032	0,245	7,551***	0,300	68,302***	0,456
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,265	1,334	5,025***	0,221		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,197	1,249	6,350***	0,246		
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,221	1,159	5,257***	0,209		
	TKÖE-Gelişime Açıklık	0,270	0,845	3,134**	0,136		
6	SBT-İmmatür	0,036	0,205	5,630***	0,251	58,556***	0,462
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,264	1,327	5,027***	0,220		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,196	1,224	6,254***	0,241		
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,224	1,050	4,692***	0,189		
	TKÖE-Gelişime Açıklık	0,274	0,984	3,590***	0,158		
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,251	0,602	2,397*	0,106		

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Kırılğan Narsisizm Ölçeği'nin aşırı duyarlık boyutuna ait puanlarının yordanmasına ilişkin stepwise yöntemiyle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz altı aşamada tamamlanmıştır ve aşırı duyarlık puanlarına ilişkin varyansa katkıları açısından altı değişkenin yordayıcı olduğu saptanmıştır. SBT-immatür ($\beta=0,515$, $t=12,018$, $p<0,001$), ÇBMÖ-davranışlardan şüphe ($\beta=0,222$, $t=4,588$ $p<0,001$), TKÖE-duygusal tutarsızlık ($\beta=0,158$, $t=3,524$, $p<0,001$), SBT-matür ($\beta=0,158$, $t=3,450$, $p<0,01$), KAÖ-benliği güçlendirici kendini aldatma ($\beta=0,100$, $t=2,266$, $p<0,05$) ve ÇBMÖ-düzen ($\beta=-0,110$, $t=-2,560$, $p<0,05$) yordayıcı değişkenler olarak bulunmuştur. Sırasıyla, immatür boyutunun varyansın %23,6'sını, davranışlardan şüphe boyutunun %3,5'ini, duygusal tutarsızlık boyutunun %2'sini, matür boyutunun %1,8'ini, benliği güçlendirici kendini aldatma %0,7'sini ve düzen boyutunun negatif yönde olmak üzere %0,9'unu açıkladığı görülmüştür ve tüm

değişkenlerin ise toplamda varyansın %35,2'sini açıkladığı görülmüştür (Çizelge 4.13.).

Çizelge 4.13. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin KNÖ-Aşırı Duyarlık Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	SH	B	t	β	F	Düzeltilmiş R ²
1	SBT-İmmatür	0,007	0,088	12,018***	0,515	144,428***	0,263
2	SBT-İmmatür	0,008	0,069	8,312***	0,402	86,349***	0,298
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,057	0,264	4,588***	0,222		
3	SBT-İmmatür	0,008	0,062	7,512***	0,367	63,347***	0,318
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,058	0,221	3,822***	0,186		
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,029	0,101	3,524***	0,158		
4	SBT-İmmatür	0,009	0,048	5,203***	0,281	51,784***	0,336
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,058	0,252	4,363***	0,213		
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,029	0,122	4,206***	0,190		
	SBT-Matür	0,021	0,072	3,450**	0,158		
5	SBT-İmmatür	0,009	0,051	5,485***	0,298	42,884***	0,343
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,058	0,253	4,397***	0,213		
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,029	0,132	4,525***	0,206		
	SBT-Matür	0,022	0,056	2,553*	0,123		
	KAÖ-Benliği Güçlendirici	0,029	0,067	2,266*	0,100		
6	SBT-İmmatür	0,009	0,050	5,382***	0,291	37,329***	0,352
	ÇBMÖ-Davranışlardan Şüphe	0,057	0,262	4,579***	0,221		
	TKÖE-Duygusal Tutarsızlık	0,029	0,135	4,660***	0,211		
	SBT-Matür	0,022	0,061	2,786**	0,134		
	KAÖ-Benliği Güçlendirici	0,031	0,090	2,941**	0,135		
	ÇBMÖ-Düzen	0,039	-0,101	-2,560*	-0,110		

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Büyüklenmeci narsisizm düzeyini değerlendiren, NKE-16 ölçeğinin puanlarının yordanmasına ilişkin stepwise yöntemiyle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz dokuz aşamada tamamlanmıştır ve NKE-16 puanlarına ilişkin varyansa katkıları açısından altı değişkenin yordayıcı olduğu saptanmıştır. KAÖ-inkâr yoluyla kendini aldatma ($\beta=0,306$, $t=6,429$, $p<0,001$), ÇBMÖ-kişisel standartlar ($\beta=0,216$, $t=4,449$, $p<0,001$), TKÖE-olumsuz değerlik ($\beta=0,189$, $t=4,114$, $p<0,001$), TKÖE-dışadönüklük ($\beta=0,142$, $t=3,026$, $p<0,01$), TKÖE-sorumluluk ($\beta=-0,159$, $t=-3,239$, $p<0,01$), TKÖE-uyumluluk ($\beta=-0,124$, $t=-2,420$, $p<0,05$), SBT-immatür ($\beta=0,114$, $t=2,378$, $p<0,05$), SBT-nevrotik ($\beta=-0,138$, $t=-2,634$, $p<0,01$), ÇBMÖ-ailesel eleştirisi ($\beta=-0,100$, $t=-2,063$, $p<0,05$) yordayıcı değişkenler olarak belirlenmiştir. Sırasıyla inkâr yoluyla kendini aldatma boyutunun varyansın %9,1'ini, kişisel standartlar boyutunun %4,1'ini, olumsuz değerlik boyutunun %3,3'ünü, dışadönüklük boyutunun %1,7'sini, sorumluluk boyutunun negatif yönde olmak üzere

%1,9'unu, uyumluluk boyutunun negatif yönde olmak üzere %1'ini, immatür boyutunun %0,9'unu, nevrotik boyutunun negatif yönde olmak üzere %1,1'ini ve ailesel eleştiri boyutunun negatif yönde olmak üzere %0,7'sini açıkladığı görülmüştür ve tüm değişkenlerin ise toplamda varyansın %23,8'ini açıkladığı görülmüştür (Çizelge 4.14.).

Çizelge 4.14. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin NKE-16 Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	SH	B	t	β	F	Düzeltilmiş R ²
1	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,037	0,236	6,429***	0,306	41,336***	0,091
2	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,038	0,187	4,965***	0,242	31,533***	0,132
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,035	0,154	4,449***	0,216		
3	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,037	0,177	4,788***	0,229	27,501***	0,165
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,142	4,163***	0,199		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,030	0,123	4,114***	0,189		
4	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,038	0,152	4,055***	0,197	23,337***	0,182
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,137	4,067***	0,193		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,030	0,135	4,515***	0,207		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,034	0,102	3,026**	0,142		
5	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,037	0,169	4,518***	0,219	21,213***	0,201
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,154	4,573***	0,217		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,030	0,117	3,890***	0,179		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,034	0,131	3,791***	0,181		
6	TKÖE-Sorumluluk	0,029	-0,094	-3,239**	-0,159	18,870***	0,211
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,037	0,176	4,723***	0,228		
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,154	4,591***	0,217		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,031	0,99	3,235**	0,153		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,036	0,156	4,361***	0,217		
	TKÖE-Sorumluluk	0,030	-0,080	-2,699**	-0,134		
7	TKÖE-Uyumluluk	0,034	-0,082	-2,420*	-0,124	17,172***	0,220
	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,038	0,163	4,358***	0,211		
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,138	4,070***	0,195		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,032	0,080	2,538*	0,123		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,036	0,165	4,592***	0,228		
	TKÖE-Sorumluluk	0,029	-0,073	-2,486*	-0,123		
	TKÖE-Uyumluluk	0,034	-0,088	-2,596*	-0,132		
SBT-İmmatür	0,005	0,012	2,378*	0,114			
8	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,038	0,179	4,749***	0,232	16,119***	0,231
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,144	4,270***	0,203		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,031	0,075	2,388*	0,115		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,036	0,161	4,512***	0,223		
	TKÖE-Sorumluluk	0,029	-0,071	-2,429*	-0,120		
	TKÖE-Uyumluluk	0,034	-0,073	-2,138*	-0,110		
	SBT-İmmatür	0,006	0,019	3,330**	0,179		
SBT-Nevrotik	0,015	-0,040	-2,634**	-0,138			

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Çizelge 4.14. Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özellikleri Alt Ölçeklerinin NKE-16 Üzerindeki Regresyon Analizi Sonuçları (devam)

Model	Yordayıcı Değişkenler	SH	B	t	β	F	Düzeltilmiş R ²
9	KAÖ-İnkâr Yoluyla	0,038	0,184	4,890***	0,238	14,919***	0,238
	ÇBMÖ-Kişisel Standartlar	0,034	0,145	4,310***	0,204		
	TKÖE-Olumsuz Değerlik	0,032	0,084	2,674**	0,130		
	TKÖE-Dışadönüklük	0,036	0,157	4,417***	0,218		
	TKÖE-Sorumluluk	0,029	-0,065	-2,236*	-0,110		
	TKÖE-Uyumluluk	0,034	-0,76	-2,228*	-0,114		
	SBT-İmmatür	0,006	0,022	3,776***	0,209		
	SBT-Nevrotik	0,015	-0,038	-2,540*	-0,133		
	ÇBMÖ- Ailesel Eleştiri	0,039	-0,080	-2,063*	-0,100		

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

5. TARTIŞMA

Mevcut tez çalışmasında toplum örnekleminde mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile ilişkisi ve belirtilen bu değişkenlerin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordama düzeyleri araştırılmıştır. Bununla birlikte, bu çalışmada mükemmeliyetçilik, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve narsisizmin kendini aldatmayı yordama düzeyi de incelenmiştir. Giriş bölümünde belirtilen hedeflere yönelik olarak yöntem kısmında söz edilen veri toplama araçları ile veriler elde edilerek istatistiksel analizler ile incelenmiştir. Bu analizler sonucunda ulaşılan sonuçlar bulgular kısmında verilmiştir. Bu bölümde ise istatistiksel analizler ile ulaşılan sonuçlar araştırmanın hipotezleri ile bağlantı kurularak açıklanmış ve alanyazındaki araştırmalarla birlikte ele alınmıştır.

5.1. MÜKEMMELİYETÇİLİK PUANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Mükemmeliyetçilik puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını saptayabilmek için yapılan analizler sonucunda, erkek katılımcıların ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutlarından aldıkları puanların kadın katılımcılardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bu sonuca benzer olarak, erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha mükemmeliyetçi olduklarının (185,203,204) ve kendileri için belirledikleri kişisel standartlarının daha fazla olduğunun tespit edildiği araştırmalar bulunmaktadır (185,204). Erözkan'ın (205) çalışmasında hatalara aşırı ilgi ve kişisel standartlar boyutlarında erkeklerin daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Lise öğrencileri ile yapılan araştırmalardan bazılarında ise erkek öğrencilerin ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutuna ait puanlarının kız öğrencilere kıyasla yüksek olduğu tespit edilmiştir (206,207). Bu araştırmada bulunan sonucu destekleyen bu çalışmaların aksine, üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada ise kadın katılımcıların kişisel standartlar boyutunda erkek katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir (208). Ayrıca farklı yaş grupları ile yapılan bazı araştırmalarda ise bu çalışmada bulunan sonuca paralel olarak cinsiyete göre ebeveynsel eleştiri

boyutunda farklılıklar görüldüğü belirtilmektedir (206,209-211). Cırcır'ın (210) yaptığı çalışma bulgularına göre de erkeklerin ebevenysel eleştiri boyutundaki puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ulaşılan diğer bir bulgu ise ölçeğin düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve aile beklentileri boyutlarının ise cinsiyete göre farklılaşmamasıdır. Alanyazın incelendiğinde, mükemmeliyetçilik ölçeğinin boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan çeşitli araştırmalar olduğu görülmektedir (212,213). Bununla birlikte Erözkan (205) tarafından yapılan çalışmada düzen, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve aile beklentileri boyutlarında; Yaoar (211) tarafından yapılan çalışmada ise hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri ve kişisel standartlar boyutlarında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak farklılaşma göstermediği savunulan bu boyutların cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği araştırmalar da bulunmaktadır. Öğrenciler ile yapılan bazı çalışmalar düzen boyutunda kız öğrencilerin (206,210,211), davranışlardan şüphe (206,207,211) ve aile beklentileri boyutlarında ise erkek öğrencilerin aldıkları puanların daha yüksek olduğunu göstermektedir (211). Bunun yanı sıra, hatalara aşırı ilgi boyutunun da cinsiyete göre farklılaştığı ve erkeklerin bu boyuttan aldıkları puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (203,205). Bu araştırmada erkek katılımcıların ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarından kadın katılımcılara göre daha yüksek puan almalarının sebebi kadın ve erkeklere atfedilen roller ile ilgili olabilir. Toplumsal açıdan bakıldığında, ailenin geçimini sağlama rolü erkeklerle ilişkilendirildiğinden (214), meslek edinmeye ve iş sahibi olmaya yönelik erkeklere yönelen beklentilerin kadınlardan daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durumun ise erkeklerin kendilerine atfedilen sorumlulukların ve başarılı olmaya dair kendilerine yönelik standartlarının daha yüksek olmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda erkeklerin, kendilerine belirledikleri standartların yüksek olması sebebiyle herhangi bir başarısızlığa uğramaları veya hata yapmaları halinde ailelerinden gelen eleştiriyi daha fazla algılamaları söz konusu olabilir. Bu noktada, bir diğer boyut olan aile beklentilerinde herhangi bir farklılık görülmemesi dikkat çekicidir. Bunun sebebi ise, ölçekte yer alan ifadeler daha çok kişilerin ebeveynlerinin beklentilerine yönelik olması ve katılımcıların bir kısmının yetişkinlik döneminde olması nedeniyle bireylerin ebeveynlerinden algıladıkları beklentiler farklılaşmış veya bu beklentilerin

düzeyi azalmış veya kişisel standartları yüksek olan bu katılımcılar ebeveynlerinden gelen beklentiyi gelişimsel süreç içerisinde içselleştirmiş olabilir.

Mükemmeliyetçilik puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit edebilmek için yapılan analizler sonucunda; düzen ve ailesel eleştiri boyutlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Evli katılımcıların her iki boyuttan aldıkları puanların bekâr katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın diğer bir sonucu ise hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve kişisel standartlar alt boyutlarında medeni duruma yönelik anlamlı bir farklılık görülmemesidir. Alanyazın incelendiğinde, Özyurt-Uysal (215) tarafından katılımcıları öğretmenlerden oluşan bir grupla yapılan araştırmada ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutlarında medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılıklar görüldüğü ve evli bireylerin her iki boyuttan aldıkları puanların bekar bireylere göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailesel eleştiri boyutu için bulunan bu sonucun bu araştırmanın bulgularından biri ile aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca, Özyurt-Uysal (215) yaptığı çalışma ile davranışlardan şüphe ve aile beklentileri alt boyutlarına ait puanların medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Bu çalışmada da farklılık bulunmayan değişkenler düşünüldüğünde de iki araştırmanın bulgularının benzer olduğu dikkat çekmektedir. Ancak, farklı olarak aynı çalışmada evli bireylerin hatalara aşırı ilgi boyutundan daha yüksek puan aldıkları sonucu elde edilmiştir. Öğretmenlerle yapılan çalışmadan farklı olarak bu araştırmada kişisel standartlar ve hatalara aşırı ilgi boyutlarında bir farklılık görülmemesinin sebebi iki çalışmanın katılımcı grubunun ve bu katılımcıların eğitim düzeylerinin farklı olması olabilir. Bunların yanı sıra, literatür incelendiğinde; bazı çalışmalarda (216,217) mükemmeliyetçilik ile medeni durum arasında bir ilişki olmadığından söz edilmesine rağmen bazılarında ise evli olan katılımcıların mükemmeliyetçilik puan ortalamalarının bekar katılımcılardan daha yüksek olduğunun tespit edildiği (215,218) görülmektedir. Sonuç olarak, evli bireylerin çoğunlukla yetişkinlik döneminde olduğu düşünüldüğünde onların bu döneme ait belirli sorumlulukları ve yaşamsal görevleri üstlendikleri için bu sonucun ortaya çıktığı söylenebilir.

Psikolojik yardım alma değişkenine göre katılımcıların mükemmeliyetçilik ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde; genç erişkinler ile yapılan bir araştırmada mükemmeliyetçilik puanları yüksek ve düşük olan iki grup arasında psikolojik destek alma ve psikiyatrik ilaç kullanımını açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir (219). Ulaşılan bu sonuç, mevcut çalışmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Ek olarak, bazı çalışmacılar mükemmeliyetçiliğin temel özelliklerinden biri olan yüksek kişisel standartlara sahip olmanın çok ciddi bir sıkıntı veya memnuniyetsizlik yaratma olasılığının düşük olduğunu belirtmektedir (220). Bu görüşle paralel olarak, Van Yperen ve Hagedoorn (221) ise yüksek standartlara sahip olmanın psikolojik sıkıntıya mutlaka katkıda bulunmadığı; psikolojik sıkıntının bu standartları karşılamada devamlı olarak başarısız olduğuna dair algıya bir yanıt olabileceği görüşleri de bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, mükemmeliyetçi özelliklere sahip olmanın her zaman psikolojik rahatsızlıklara sebep olmadığı veya mükemmeliyetçilik ile psikolojik yardım alma arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı düşünülebilir. Bu sebeple, psikolojik yardım alan bireylerin mükemmeliyetçilik ölçeğinden aldıkları puanların psikolojik yardım almayanlara göre bir farklılık göstermediği sonucunun alanyazınla da uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Mükemmeliyetçilik puanlarının yaş gruplarına göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Düzen boyutu için; 45-60 yaş grubu katılımcıların düzen boyutu puanlarının 18-24 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu; hatalara aşırı ilgi boyutunda 45-60 yaş grubundaki katılımcıların hatalara aşırı ilgi puanlarının 35-44 yaş grubunda yer alan katılımcılardan daha yüksek olduğu; davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar boyutları için 45-60 yaş aralığında olan katılımcıların davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puanlarının 18-24 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu; ailesel eleştiri için ise 45-60 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanlarının 18-24 ve 25-34 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yetişkin bireylerde mükemmeliyetçiliği inceleyen bazı araştırmalar yaş değişkeni ile mükemmeliyetçilik arasında anlamlı olmayan düzeyde küçük bir

korelasyon olduğunu (222) veya anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir (212,223). Ancak bu çalışmada olduğu gibi bunun aksine sonuçlara ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, öğretmenlerle yapılan bir çalışmadır. Bu çalışma sonucunda, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar boyutlarının yaş grupları açısından farklılaştığı bulunmuştur ve 31-40 yaş grubundaki bireylerin ailesel eleştiri boyutundan aldıkları puanların 20-30 yaş grubundaki bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hatalara aşırı ilgi boyutunda ise, 31-40 yaş grubundaki bireyler ile 41 yaş ve üzerindeki bireylerin bu boyuttan aldıkları puanların 20-30 yaş arasındaki bireylerden daha yüksek olduğu görülmüştür (215). Bu sonuçlardan hareketle, literatürde ulaşılan bulguların, bu çalışmada ailesel eleştiri ve hatalara aşırı ilgi boyutlarına yönelik bulunan sonuçlara benzer olduğu söylenebilir. Suarez-Cadenas ve arkadaşları (224) tarafından 16-69 yaş aralığındaki sporcular ile yapılan bir çalışmada ise orta yaş grubundaki bireylerin kişisel standartlar boyutunda diğer gruplara göre anlamlı derecede yüksek bir çaba gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, bu çalışmanın kişisel standartlar boyutuna dair ulaşılan bulguyu destekler niteliktedir. Öğretim elemanları ile yapılan bir çalışmada ise kişisel standartlar boyutunda 20-30 yaş aralığında olan katılımcıların diğer tüm gruplardan daha yüksek puan aldıkları; hatalara aşırı ilgi ve davranışlardan şüphe alt boyutlarında ise 20-30 yaş grubunun 31-40 yaş arası, 41-50 yaş arası ve 51 yaş ve üzerindeki katılımcılardan; 31-40 yaş grubundaki katılımcıların ise 51 yaş ve üzerindeki katılımcılardan; 41-50 yaş arasındaki katılımcıların ise yine 51 yaş ve üzerindeki katılımcılardan daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları bulunmuştur. Aile beklentileri boyutunda ise 20-30 yaş aralığındaki bireylerin puanlarının 31-40 yaş aralığındaki ve 41-50 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır (225). Yapılan bu çalışmada ise sözü edilen alt boyutlara dair elde edilen verilerin farklı olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılımcı grubunu oluşturduğu çalışmadan farklı olarak bu araştırma toplum örnekleminde bireyler ile yapıldığı için yaş değişkeni dışında katılımcıların eğitim durumlarının veya gelir düzeylerinin farklılaşmasının sonuçların farklılığı üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Mükemmeliyetçilik ölçeğinin puanlarının eğitim gruplarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda düzen, davranışlardan

şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri boyutları ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunduğu görülmüştür. Düzen boyutunda eğitim durumu ortaokul olan katılımcıların düzen puanlarının ilkokul ve lise seviyesinde olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; hatalara aşırı ilgi boyutunda eğitim durumu ilkokul olan katılımcıların hatalara aşırı ilgi puanlarının eğitim durumu üniversite ve üzerinde olanlardan daha yüksek olduğu; davranışlardan şüphe ve aile beklentileri boyutunda eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcıların puanlarının üniversite ve üzeri eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; ailesel eleştiri boyutunda ise ilkokul seviyesinde eğitimi olan katılımcıların ailesel eleştiri puanlarının lise düzeyinde ve üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde, çalışmaların çoğunlukla öğrenci gruplarıyla ve genel itibarıyla aynı eğitim düzeyinde kabul edilebilecek katılımcılarla yapılması dolayısıyla bu çalışmada olduğu üzere birkaç eğitim seviyesini karşılaştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri, üniversite öğrencileri ile üniversite mezunlarının mükemmeliyetçilik düzeyleri açısından karşılaştırıldığı bir çalışmadır. Bu araştırmada iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (219). İlkokul yöneticilerinin mükemmeliyetçilik ile kontrol algısı arasındaki ilişkiyi ele alan diğer bir araştırmada, benzer şekilde eğitim düzeyi lisans veya lisansüstü olan yöneticiler karşılaştırılmıştır. Sonucunda ise eğitim düzeyinin katılımcıların kendine yönelik, başkalarına yönelik ve sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik yönelimlerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı bulunmuştur (226). Başka bir çalışma ise, İran'da yaşları 25-45 arasında değişen aşırı kilolu olan ve olmayan kadınların cinsel benlik saygısı ile mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çalışmada kadınların eğitim düzeylerinin (lise, lisans ve lisansüstü) bu ilişkide önemli bir rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır (227). Bu çalışmada ise lisans ve lisansüstü eğitim seviyesi birlikte ele alınmasına karşın, lise mezunu ile üniversite ve üzeri karşılaştırıldığında herhangi bir farklılık olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, lise ve üzerindeki eğitim düzeyini inceleyen bu çalışmaların bulgularının mevcut çalışmadan elde edilen sonuçları desteklediğini söylemek mümkündür. Dumitrecu ve arkadaşları (228) ise yaptıkları çalışma sonucunda yaşları 20-62 arasında değişen katılımcıların eğitim seviyesine göre mükemmeliyetçilik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu

çalışma sonucuna göre, mükemmeliyetçilik puanlarının 12 yıl ve üzerinde eğitimi olan katılımcılarda en yüksek olduğu; ardından ise eğitim seviyesi 1-4 yıl arasında olanların ikinci sırada olduğu ve 5-12 yıl arasında eğitimi olanların ise en düşük mükemmeliyetçilik puanlarına sahip oldukları saptanmıştır. 1-4 yıl ilkökul düzeyine karşılık gelmekle birlikte bu çalışmada ikinci sırada görülmektedir. Mevcut çalışmada ise hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştirii boyutlarında ilkökul düzeyindeki katılımcıların diğerlerine göre puan ortalamasının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dumitreco ve arkadaşları (228) yaptıkları çalışmada mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarına değinmemeleri sebebiyle boyutlar açısından karşılaştırma yapılamamaktadır. Ancak, mevcut çalışmada eğitim seviyesi ilkökul olan katılımcıların mükemmeliyetçilik ölçeğinden genel olarak daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bunun sebebinin yalnızca eğitim durumu ile ilgili olmayabileceği ve yaş gruplarının da bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Eğitim düzeyi üniversite ve üzerinde olan katılımcıların ilkökul mezunları ile karşılaştırıldıklarında yaş dilimlerinin daha küçük olduğu görülebilir. Daha genç grup olan üniversite mezunları eğitimde ilerlerken; ilkökul düzeyinde eğitimi olan grubun ise yaşam deneyimlerinin daha fazla olduğu çıkarımında bulunulabilir. Bu faktörler göz önüne alındığında ise yaşlarının daha küçük olması sebebiyle üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcıların bu boyuttan daha düşük puan aldıkları düşünülebilir.

Mükemmeliyetçilik ölçeğinin puanlarının gelir düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda ölçeğin boyutlarından alınan puanların gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde; üniversite öğrencileri ile yapılan bazı çalışmalarda katılımcıların mükemmeliyetçilik puanlarının ortalama gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (216,229). Lisans öğrencileri ile yapılan diğer bir çalışmada ise mevcut çalışmaya benzer bir şekilde sosyo-ekonomik durumun mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olarak kabul edilen uyumlu, uyumsuz ve kişilerarası mükemmeliyetçilik üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir (230). Bunun yanı sıra, yetişkinlerle yapılan bazı çalışmalarda da yine gelir düzeyi açısından katılımcıların mükemmeliyetçilik düzeylerinde önemli bir farklılık saptanmamıştır (223,231). Çalışan yetişkinler ile yapılan bir çalışmada ise 3000 tl ve

üzerinde gelire sahip olan katılımcıların mükemmeliyetçilik puanlarının daha yüksek olduğunun görülmesine rağmen; bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir (223). Alanyazında ulaşılan tüm bu sonuçlar bu araştırmanın gelir düzeyi ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiye yönelik bulgusunu destekler niteliktedir.

5.2. KENDİNİ ALDATMA PUANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kendini aldatma puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını saptayabilmek için yapılan analizler sonucunda, erkek katılımcıların benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutlarından aldıkları puanların kadın katılımcılardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde; Türk kültüründe kendini aldatma ölçeğini geliştiren Ermiş-Demirtaş'ın (187) yaptığı çalışmada da erkek öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Aradaki farkın anlamlı düzeyde olduğu tespit edilerek erkek öğrencilerin kendilerini aldatma düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Kendini aldatma ile dindarlık üzerine yapılan başka bir çalışmada erkeklerin kadınlara kıyasla kendini aldatma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (29). Alanyazında ulaşılan bu sonuçların, mevcut çalışmanın bulgusunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Mevcut çalışma bulgusundan farklı olarak Avustralya'da üniversite öğrencilerinde iyi oluş, kendini aldatma ve anksiyeteyi inceleyen bir çalışmada kız öğrencilerin kendini aldatma ölçeğinden aldıkları puanların erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur (64). Buna karşılık, fen bilgisi alanında öğretmen adayları ile yapılan başka bir çalışmada ise kız ve erkek öğrencilerin puanlarının birbirine yakın olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (232). Benzer şekilde, Lamba ve Nityananda (233) tarafından yapılan bir çalışmada da cinsiyetin kendini aldatma ile diğerlerini aldatma arasındaki ilişkide etkisinin olmadığı görülmüştür. Benlik saygısı ile kendini aldatma arasındaki ilişkide cinsiyetin etkisini inceleyen bir başka çalışmada yine benzer şekilde cinsiyet farklılığının önemli bir

etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (234). Kültür ve kendini aldatma arasındaki ilişkiyi ele alan Triandis (235) kendini aldatmanın kültürlere göre farklılık gösterebileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu görüşe dayanarak mevcut çalışmanın bulgularının bahsedilen bu çalışmaların sonuçlarından farklı olmasının sebebinin kültürel faktörlerle ilgili olarak açıklanabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, bahsedilen bu çalışmalarda kendini aldatmayı ölçmek amacıyla kullanılan ölçeklerin mevcut çalışmada kullanılan ölçekten farklı olması da sonuçlardaki bu farklılığı açıklamada bir etken olarak görülebilir.

Kendini aldatma puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirleyebilmek için yapılan analizler sonucunda, evli olan katılımcıların benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma boyutlarından aldıkları puanların bekâr katılımcılardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; medeni durum ile kendini aldatma arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak, evlilik memnuniyeti ile kendini aldatma arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmada, evlilik memnuniyeti yüksek olan bireylerin hem kendilerine hem de evliliklerine ilişkin kendilerini aldatma eğilimlerinin olduğu tespit edilmiştir (236).

Psikolojik yardım alma değişkenine göre katılımcıların kendini aldatma ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde, kendini aldatma ile psikolojik yardım alma arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak şizofreni spektrumundaki hastalar ile sağlıklı grubu karşılaştıran bir çalışmada; kendini aldatmanın kullanımı açısından iki grubun birbirinden farklılaşmadığı görülmüştür (237). Ayrıca, kendini aldatmanın psikolojik açıdan işlevsel olup olmadığı uzun zamandır üzerinde durulan bir konudur. Bazı araştırmacılar kendini aldatmanın problemleri bir durum olduğunu düşünürken (238) kendini aldatma davranışının yararlı olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Hagedorn (239) kendini aldatmanın yaşam doyumu ile ilişkili olduğundan söz etmekteyken; Taylor ve Brown (84) ise kendini aldatmanın psikolojik işlevsellik için gerekli ve yararlı olduğunu savunmaktadır. Lambert ve arkadaşları (240) ise kendini aldatan bireylerin olumsuz olayları yorumlarken olumlu yeniden çerçevelendirmeyi kullandıklarını ve böylece hayatı daha yönetilebilir, anlaşılabilir ve anlamlı olarak

gördüklerini belirtmektedir. Bunların yanı sıra; kendini aldatmanın mutluluk üzerinde etkili olduğunu (241,242) ve intihar riskini azaltmada etkili bir baş etme mekanizması olarak işlev gördüğünü belirten çalışmalar da mevcuttur (85). Aynı zamanda, kendini aldatmanın anksiyete semptomlarını azaltmada önemli bir rol oynadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (64). Tüm bu görüşler düşünüldüğünde; kendini aldatmanın her zaman psikolojik yardım almayı gerektirmeyeceği; aksine bazı durumlarda psikolojik iyi oluşun yararlı ve gerekli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, psikolojik yardım alan ve almayan katılımcılar arasında kendini aldatma açısından bir farklılık olmamasının sebebinin kendini aldatmanın işlevsel bir biçimde kullanılması ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Kendini aldatma puanlarının yaş gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Benliği güçlendirici kendini aldatma boyutu için 45-60 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 18-24 yaş grubu ve 35-44 yaş grubu katılımcılardan daha yüksek olduğu; inkâr yoluyla kendini aldatma için ise 45-60 yaş grubunun 18-24 yaş grubu, 25-34 yaş grubu ve 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde; 25-34 yaş grubu, 35-44 yaş grubu, 45-54 yaş grubu ile 55-65 yaş grubunu karşılaştıran bir çalışmada kendini aldatma puan ortalamasının en yüksek 25-34; en düşük 54-65 yaş grubunda olduğu; ancak aradaki bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (29). Bu sonuç mevcut çalışmanın bulgusunu desteklememekle birlikte aradaki farklılığın katılımcıların eğitim durumları ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada özellikle eğitim düzeyi lise ve üzerinde olanların tercih edildiği belirtilirken; mevcut çalışmada ise böyle bir farklılık söz konusu değildir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi açısından farklılık gösteren katılımcılar arasında yaş değişkenine dair anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu sebeple, mevcut çalışma ile arasındaki bu farklılığın katılımcıların eğitim seviyesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bunların yanı sıra, Çinli öğretmenler ile yapılan bir çalışmada ise katılımcılar 20-29 yaş grubu ve 30-39 yaş grubu olarak ikiye ayrılarak kendini aldatma puanları açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda daha yaşlı olan grubun kendini aldatma puanlarının daha genç olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu

görülmüştür (243). Mevcut çalışmada ise 45-60 yaş grubundaki katılımcıların kendini aldatma puanlarının diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu düşünülürse bu sonucun desteklendiğini söylemek mümkündür. Desai ve arkadaşları (244) ise yaş ortalaması 21.35 olan katılımcılarla yaptıkları çalışmada; kendilerini aldatma puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada karşılaştırma yapılacak bir yaş grubu yer almamasına rağmen; mevcut çalışmada bu yaş grubuna denk gelen 18-24 yaş arasındaki katılımcıların kendini aldatma ölçeğinin her iki boyutunda da diğer gruplardan daha az puan aldıkları görülmüştür. Tüm bu bulgular düşünüldüğünde ise genel itibariyle yaş ortalamasının artmasına paralel olarak kendini aldatma puanlarının arttığını söylemek mümkündür. Yaşın artması ile birlikte kişilere rahatsızlık ve acı veren bazı yaşantıları deneyimleme durumlarının arttığı veya çeşitli nedenlerle ilgili kaygıların ortaya çıktığı düşünülebilir. Dolayısıyla, bu kişiler kendini aldatmanın temelinde olduğu düşünülen anksiyeteden korunmaya (64) veya üzüntüden kaçarak hazzı en üst düzeyde yaşamaya (57) ihtiyaç duyuyor olabilirler. Bu perspektiften düşünüldüğünde ise yaşça daha büyük olan katılımcıların psikolojik olarak iyi oluşlarını sağlayabilmek için genç katılımcılara kıyasla kendilerini daha fazla aldattıkları söylenebilir.

Kendini aldatma puanlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirleyebilmek için yapılan analizler sonucunda, inkâr yoluyla kendini aldatma boyutunun eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcıların inkâr yoluyla kendini aldatma boyutundan aldıkları puanların üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde; ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite düzeyinde eğitilmiş katılımcıların kendini aldatma puanlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada en yüksek puanı eğitim düzeyi üniversite olanlar katılımcıların aldığı bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışma sonucuna göre eğitim seviyesi arttıkça bireylerin kendilerini aldatma düzeylerinin de arttığı saptanmıştır (29). Buna karşılık, bazı araştırmacılar ise eğitim seviyesinin katılımcıların kendilerini aldatma durumları üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır (244). Bu sonuçlar mevcut araştırmanın sonuçlarını desteklememektedir. Ancak yapılan bazı çalışmalarda ise bu araştırmadan elde edilen bulgulara yakın sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Üniversite öğrencileri ile yapılan

bir çalışmada öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre kendilerini aldatma düzeyleri incelenmiştir. Sonucunda ise, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe katılımcıların kendilerini aldatma puan ortalamalarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak annelerin eğitim düzeyi için oluşturulan gruplar arasındaki fark anlamlı çıkmazken; babaların eğitim düzeyi için oluşturulan gruplarda ilkökul ve lise ile ilkökul ve üniversite ve üzeri eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (187). Babaların eğitim durumu için elde edilen bu sonucun mevcut araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu çalışmada eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcıların kendilerini aldatmalarının sebebi katılımcıların yaş grupları ile ilgili olabilir. İlkokul düzeyinde eğitimi olan katılımcıların çoğunlukla yaş aralığı daha yüksek olan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcıların kendini aldatma puanlarının yüksek olmasının sebebi yaş arttıkça kendini aldatma eğiliminin de artmasıyla açıklanabilir. Lise öğrencileri, üniversite öğrencileri ve çalışan üniversite mezunları ile yapılan bir çalışmada Sosyal İstenirlik Ölçeği'nin kendini aldatma alt boyutu puanları karşılaştırıldığında ise kendini aldatma düzeyleri açısından lise ve üniversite öğrencileri arasında bir farklılık olmadığı ve öğrenciler ile çalışan grubun da kendini aldatma açısından benzer oldukları görülmüştür (245). Mevcut çalışmada da bu sonuçla paralel olarak eğitim düzeyi lise olan katılımcılar ile üniversite ve üzeri olan katılımcıların kendini aldatma puan ortalamalarının farklılaşmadığı görülmüştür.

Kendini aldatma puanlarının gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda benliği güçlendirici kendini aldatma ve inkâr yoluyla kendini aldatma ile gelir düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Benliği güçlendirici kendini aldatma boyutu için gelir düzeyi 2500-3500 arasında olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcılar ile 5000 ve üzerinde olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İnkâr yoluyla kendini aldatma boyutu için ise gelir düzeyi 2500-3500 arasında olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde; gelir düzeyi ile kendini aldatma arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bir çalışmada gelir düzeyi 500-1499 arasında, 1500-2499 arasında ve 2500 ve üzerinde olan katılımcılar karşılaştırılmıştır.

Sonucunda ise en düşük gelir düzeyine sahip olan katılımcıların kendini aldatma puan ortalamalarının en yüksek; orta gelir düzeyinde olan katılımcıların puan ortalamalarının ise en düşük olduğu görülmüştür (29). Diğer bir çalışmada ise düşük sosyal statü ile düşük öz-kontrole maruz kalan bireylerin kendilerini aldatma davranışlarını daha fazla sergiledikleri bulunmuştur (246). Konuyla ilgili görüş bildiren isimlerden bir diğeri olan Cummins (247) ise sosyal statüsü düşük olan bireylerin kendilerini aldatmaya daha eğilimli olduklarından söz etmektedir. Alanyazında ulaşılan tüm bu sonuçlardan farklı olarak bu çalışmada ise gelir düzeyi en düşük olan katılımcıların kendilerini aldatma eğilimlerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Bunun sebebi ise katılımcıların eğitim durumları ve yaşları ile ilgili olabilir. 1499 ve altında gelir düzeyi olan grubu çoğunlukla üniversite öğrencilerinin oluşturduğu düşünülmektedir. Çalışmanın eğitim durumu değişkeniyle ilgili olan sonucu incelendiğindeyse; üniversite mezunlarının inkâr yoluyla kendilerini aldatma boyutuna ait puan ortalamalarının diğer gruplardan daha düşük olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde yaş grupları ile ilgili sonuçlar incelenirse; çoğunlukla üniversite öğrencilerinin oluşturduğu görülen 18-24 yaş grubu ölçeğin her iki boyutunda da diğer gruplara kıyasla daha düşük bir puan ortalamasına sahiptir. Bu sonuçlara dayanarak, gelir düzeyi düşük olan grubun yaş aralıklarının küçük olması ve eğitim düzeylerinin üniversite ve üzeri olması dolayısıyla kendilerini aldatma eğilimlerinin daha az olduğu düşünülebilir.

5.3. SAVUNMA BİÇİMLERİ PUANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada cinsiyet değişkenine göre katılımcıların savunma biçimleri testinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde; kadın ve erkeklerin farklı savunma mekanizmaları kullandıklarından söz eden çalışmalar (248-250) bulunmakla birlikte; bunun aksini öne süren çalışmaların olduğu da bilinmektedir. Bu çalışmalardan birinde, immatür ve matür savunma mekanizmaları karşılaştırılmış ve cinsiyet değişkeni ile bu mekanizmalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür (251). Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Kliniği'nde yaşları 14-18 arasında değişen bir grup

katılımcı ile yapılan bir çalışmada ise kız katılımcıların nevrotik savunmaları daha sık kullandıkları bulunmasına rağmen; genel savunma işlevlerinde cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı bulunmuştur (252). Andrews ve arkadaşları (189) da bu sonuçlarla tutarlı olarak savunma mekanizmalarının kullanımı açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir çalışmada ise savunma olgunluğu açısından cinsiyet farklılığının olmadığı sonucu elde edilmiştir (253). Bunlara ek olarak, Amerika'da üniversite öğrencilerinden oluşan bir katılımcı grubuyla çalışma yapan Morelli ve Andrews'in (254) çalışmasında savunma mekanizmalarının hiçbirinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşma göstermediği saptanmıştır. İtalya'daki bir üniversitenin personeli ile yapılan araştırma sonuçları da diğer sonuçlara benzer bir şekilde savunma mekanizmalarının kullanımında cinsiyet farklılığı bulunmadığını göstermiştir (255). Türkçe alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde de tüm bu araştırmaların sonuçlarını destekler nitelikte matür, nevrotik ve immatür savunma mekanizmalarının cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşmadığını gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir (256-258). Gerek yabancı literatürde gerekse Türkçe alanyazında yer alan bu sonuçlar göz önüne alındığında mevcut çalışmanın cinsiyete dair bulgularının desteklendiğini söylemek mümkündür.

Savunma biçimleri puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda matür savunmalarda bekâr olan katılımcıların puan ortalamalarının evli olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bahsedilen bu değişkenlerin ilişkisini ele alan çalışmalar oldukça sınırlı olmakla birlikte Türkçe alanyazın incelendiğinde; diyaliz hastaları ile yapılan bir çalışma sonucunda immatür, nevrotik ve matür savunma biçimlerinin medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (258). Bu sonuca benzer olarak, diğer bir çalışmada da medeni durumu evli ve bekar olan katılımcıların immatür, nevrotik ve matür savunma biçimlerinde birbirlerine benzer oldukları ve aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (259). Yurtdışı literatürde ise uyum bozukluğu ve omurilik yaralanması olan bireyler ile yapılan bir çalışmada medeni durumun savunma stillerinin ortalaması ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (260). Bu çalışmaların sonuçlarının mevcut araştırmanın immatür ve nevrotik mekanizmalara dair olan bulguları ile tutarlı olduğu görülmektedir. Matür savunma biçimlerine dair olan sonuçlar ise

desteklenmemektedir. Yurtdışı literatürde ulaşılan çalışmadan farklı sonuçlar elde edilmesinin sebebinin kültürel faktörler ile ilgili olması mümkün iken; Türkçe alanyazındaki diğer çalışma sonuçlarından farklılaşmasının sebebi olarak ise çalışmalardaki katılımcı grubunun yaş, eğitim ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerinin etkili unsurlar olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada psikolojik yardım alma değişkenine göre katılımcıların savunma biçimleri testinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür. Türkçe literatür incelendiğinde; psikolojik rahatsızlığı olan ve olmayan katılımcıların kullandıkları savunma mekanizmalarının karşılaştırıldığı bir araştırmada savunma biçimlerinin hiçbir boyutunda psikolojik rahatsızlık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görüşmüştür (259). Bu çalışmada psikolojik rahatsızlığı olan katılımcılar incelendiği için mevcut çalışma ile doğrudan bir karşılaştırma yapmak mümkün olmasa da ulaşılan sonuçların mevcut çalışma bulguları ile benzer olduğunu söylemek mümkündür. Psikolojik yardım alan ve almayan üniversite öğrencilerinin kullandıkları savunma biçimlerinin karşılaştırıldığı başka çalışmada ise iki grup arasında nevrotik ve matür mekanizmalar açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken; immatür mekanizmalar açısından anlamlı bir farklılık olduğu ve yardım alan grubun immatür savunmalarına ait puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (261). Bu sonuçların mevcut araştırma bulguları ile tutarlı olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşan bir katılımcı grubu söz konusuysen; mevcut çalışma 18-60 yaş arasındaki katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, çalışmalar arasındaki farklılığın örneklemeler arasındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülebilir. Yurtdışı literatür incelendiğinde ise; Vaillant'a (105) göre immatür savunmalar çoğunlukla kişilik bozukluğu veya duygudurum bozukluğu gibi psikopatolojisi olan kişiler tarafından kullanılmaktadır. Buna karşılık, bazı çalışmalarda matür savunma mekanizmalarını daha sık kullanmanın ise psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (262,263). Cramer (97) ise psikolojik sağlığın yalnızca matür savunma mekanizmaları ile ilişkili olmadığından; bunun aynı zamanda çeşitli savunma mekanizmalarını farklı bağlamlarda uygun şekillerde kullanma yeteneği ile ilişkili olduğundan söz etmektedir. Literatürde psikolojik yardım alma ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışma olmamakla birlikte; görüldüğü üzere daha çok

savunma mekanizmaları ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye değinilmektedir. Bu çalışmada ise psikolojik yardım alan katılımcılar tanı alma durumlarından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. İmmatür ve matür savunma mekanizmalarına dair bu görüşlerin ise psikopatoloji ile ilişkilendirilmesi sebebiyle mevcut çalışmanın bulgularından farklılık gösterdiği düşünülebilir.

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre katılımcıların savunma biçimleri testinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde; yaşları 17-22 arasında değişen üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada savunma stillerinin hiçbir grubunun yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır (250). Yaş ortalaması 29.57 olan katılımcılardan oluşan bir gruba yapılan çalışmada da benzer olarak immatür, nevrotik ve matür savunma stillerinin yaş ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (260). Başka bir çalışmada ise Albayrak (258) 25-39 yaş, 40-54 yaş ve 55-69 yaş gruplarını incelemiş ve savunma mekanizmalarının üç boyutundan alınan puanların yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bahsedilen bu sonuçlar bu çalışmanın yaş değişkenine ilişkin bulgularını destekler görünmektedir. Bunların aksine Whitty (251) tarafından yapılan çalışmada ise 17-23 yaş, 40-47 yaş ve 63-70 yaş grupları savunma biçimleri açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre en genç katılımcıların matür savunma mekanizmalarını daha az; immatür savunma mekanizmalarını ise daha sık kullandıkları, buna karşılık orta yaş ve en yaşlı grup arasında ise herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Gruplar arasında fark bulan diğer bir çalışmada ise 25 yaş ve altı, 26-30 yaş arası ve 31 yaş ve üstü olmak üzere üç yaş grubu incelenmiş ve yalnızca immatür mekanizmaların yaşa bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışmada yaşları 25 ve altında olan katılımcıların immatür boyuta ait puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (257). Katılımcıların yaşlarının 18-30 yaş, 31-59 yaş ve 60 ve üzeri olarak sınıflandırıldığı bir başka çalışmada ise nevrotik ve immatür savunma biçimlerinin yaş gruplarına göre farklılaşmadığı; matür savunma biçimlerinde ise anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın 31-59 yaş grubu ile 60 ve üzeri yaş grubu arasında olduğu belirtilmiştir (259). Bu çalışmanın bulgularının bir kısmının mevcut çalışmanın bulguları ile tutarlı olmadığını söylemek mümkündür.

Savunma biçimleri puanlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını saptamak amacıyla yapılan analizler sonucunda nevrotik savunma alt boyutundan aldıkları puanların eğitim durumu ortaokul olan katılımcıların eğitim düzeyi ilköğretim ve lise olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde eğitim düzeyi lise ve altı, üniversite ve lisansüstü olan katılımcıların karşılaştırıldığı bir çalışmada nevrotik savunma biçimlerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde lise ve altında eğitim düzeyi olan katılımcıların diğer eğitim gruplarına kıyasla daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (264). Her ne kadar mevcut çalışmada kullanılan eğitim düzeyleri ile bu çalışmadaki gruplar farklılık gösterse de her iki çalışmada da en yüksek puan alan grubun eğitimi seviyesinin birbirine yakın olduğu düşünülebilir. Bazı çalışmacılar ise savunmaların olgunluğu (9) veya savunma biçimleri (260) ile katılımcıların eğitimleri arasında ilişki olmadığından söz etmektedir. Benzer olarak, eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcılar ile lise ve üzerinde olan katılımcıların savunma biçimleri açısından karşılaştırıldığı diğer bir çalışmada savunma mekanizmalarının alt boyutlarının eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı gözlenmiştir (258). Bunlara karşılık, Gençoğlu (259) lise ve altı ile üniversite ve üstü eğitim seviyelerini karşılaştırmış ve matür ve nevrotik savunma biçimlerinin farklılaşmadığını; immatür savunma biçimlerinde ise lise ve altında olan katılımcıların daha yüksek puan aldıklarını saptamıştır. Alanyazında ulaşılan bu sonuçlar ise mevcut çalışmanın bulguları ile tutarlı değildir. Ancak görüldüğü üzere, savunma mekanizmaları ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye dair görüşler oldukça farklıdır. Bu yüzden bu farklılık eğitim durumu değişkeni haricinde çalışmalarda katılımcıların yaş, gelir düzeyi ve benzeri faktörlere bağlı olabileceği gibi her bir çalışmanın eğitim durumlarını sınıflandırmasındaki farklılıktan da kaynaklanıyor olabilir.

Bu çalışmada gelir düzeyi değişkenine göre katılımcıların savunma biçimleri testinden aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; immatür, nevrotik ve matür savunma biçimlerinin gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (258). Ek olarak, üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada aylık gelir düzeyine göre kullanılan mekanizmalarda anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir (256). Yaşları 20-35 arasında değişen katılımcıların karşılaştırıldığı bir çalışmada ise

alt, orta ve üst gelir düzeyi gruplarının savunma mekanizmalarını kullanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır (257). Yurtdışı literatürdeki çalışmalar incelendiğinde ise bu bu sonuçlarla tutarlı olan bazı bulgulara ulaşan araştırmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan biri Cramer (96) tarafından yapılmıştır ve sosyo-ekonomik çevrenin üç savunma biçiminin kullanımını etkilemediği veya değiştirmedeği tespit edilmiştir. Alanyazında ulaşılan tüm bu sonuçların mevcut çalışmanın bulgularını desteklediği görülmektedir.

5.4. TEMEL KİŞİLİK ÖZELİKLERİ PUANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Temel kişilik özellikleri puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığını saptayabilmek için yapılan analizler sonucunda, uyumluluk boyutunda kadın katılımcıların; gelişime açıklık ve olumsuz değerlik boyutlarında ise erkek katılımcıların aldıkları puanların anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, bu çalışmanın bulguları ile tutarlı olarak kadınların uyumluluk boyutundan aldıkları puanların erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğunu gösteren çalışmaların (265-267) olduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak, literatürde yer alan bazı çalışmalarda ise kadınların uyumluluk boyutunun yanı sıra duygusal tutarsızlık (265,268) ve gelişime açıklık (268) boyutlarından da erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldığı belirtilmektedir. Alanyazında yer alan başka bir çalışmada ise kadın katılımcıların yüksek düzeyde duygusal tutarsızlık ve uyumluluk; düşük düzeyde ise dışadönüklük ve vicdanlılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (269). Literatürde kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde duygusal tutarsızlık, sorumluluk ve gelişime açıklık özelliklerini gösterdiklerini öne süren çalışmalar olmasına rağmen; bu sonucun aksini savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Ancak uyumluluk boyutu için düşünüldüğünde birçok araştırmacının kadınların daha uyumlu olduklarına dair ortak görüşü paylaştıkları görülebilir. Bu sonuçlar ise mevcut araştırma bulguları ile tutarlı görünmektedir. Deneyime açıklık ve olumsuz değerlik boyutları için alanyazın incelendiğinde ise erkeklerin deneyime açıklık (267-272) ve olumsuz değerlik (272-274) boyutlarından aldıkları puanların kadınlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğunu gösteren birçok çalışmaya

ulaşmıştır. Bu iki boyut için literatürdeki sonuçların bu araştırmanın bulgularını desteklediğini söylemek mümkündür. Bahsedilen bu boyutlardan alınan puanların cinsiyete göre farklılık göstermesi toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı olarak kız ve erkek çocuklardan beklenen davranış biçimlerinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir (214).

Bu çalışmada temel kişilik özellikleri puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılan analizler sonucunda, evli katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların bekâr katılımcıların puanlarından anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu tespit edilmiştir. Medeni duruma ilişkin literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; öğretmenler ile yapılan bir çalışmada sorumluluk ve uyumluluk boyutlarında evli katılımcıların; deneyime açıklık boyutunda ise bekâr katılımcıların puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür (275). Başka bir çalışmada ise evli katılımcıların duygusal tutarsızlık puanlarının; bekâr katılımcıların ise deneyime açıklık puanlarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (276). Bu çalışmaların aksine başka bir çalışmada ise evli olan katılımcıların deneyime daha açık oldukları görülmüştür (277). Alan ve Baykal'ın (278) hemşirelerle yaptığı araştırmanın sonucunda evli katılımcıların yumuşak başlılık/geçimlilik ve sorumluluk boyutlarından aldıkları puanların bekâr katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Medeni duruma ilişkin literatürden elde edilen araştırmaların sorumluluk boyutuna dair olan bulgularının bu çalışmanın sonucu ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra, alanyazında yer alan bazı çalışmalarda ise temel kişilik özellikleri üzerinde medeni durumun bir etkisinin olmadığı belirtilmektedir (279,280). Bu çalışmada da sorumluluk dışındaki boyutların medeni duruma göre farklılaşmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, bu çalışmaların sonuçlarının sorumluluk dışındaki beş boyuta dair sonuçlarla tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Evli olan katılımcıların sorumluluk boyutundan daha yüksek puan almalarının sebebi ise evliliğin; bireylerin kendisi haricinde bir başkası için yükümlülük almasını gerektirmesi ve gerçekleştirilmesi gereken görevleri arttırması olabilir.

Psikolojik yardım alma değişkeni açısından temel kişilik özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını saptayabilmek amacıyla yapılan analizler sonucunda, psikolojik yardım alan katılımcıların duygusal tutarsızlık boyutundan aldıkları

puanların psikolojik yardım almayan katılımcıların puanlarından anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde; psikolojik yardım alma ile temel kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bazı çalışmalarda kişilik özelliklerinden bazılarının psikopatoloji ile ilişkisine değinildiği görülmektedir. Bunlardan birinde deneyime açıklık özelliğinin psikopatoloji ile ilişkisinin zayıf olduğuna vurgu yapılmaktadır (281). Diğer bir çalışmada ise uyumluluk ve vicdanlılık özelliklerinin düşük; nevroitiklik ve özdenetim eksikliğinin ise yüksek olmasının psikopatolojiler ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (282). Ancak psikolojik yardıma ihtiyaç duyan her birey psikiyatrik tanı düzeyinde bir sorun yaşamayabilir. Dolayısıyla, bu araştırmada psikolojik yardım aldığını belirten katılımcıların her birinin psikopatolojiye sahip olmaması nedeniyle bu farklılığın ortaya çıktığı söylenebilir.

Yaş değişkenine göre temel kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit edebilmek amacıyla yapılan analizler sonucunda, 45-60 yaş grubundaki katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların 18-24 yaş, 25-34 yaş ve 35-44 yaş grubundaki katılımcıların aldıkları puanlardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde; 18-22 yaş, 23-27 yaş ve 28-68 yaş olmak üzere üç farklı yaş grubunun incelenmesi sonucunda öz disiplin/sorumluluk boyutunda en yaşlı grubun puan ortalamalarının genç ve orta yaş grubundan daha yüksek olduğu görülmüştür (273). Yaşları 25-35 arasında ve 36-45 arasında ve 46 ve üzerinde olan hemşirelerle yapılan çalışmada ise 46 yaş ve üzerindeki katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların diğer yaş gruplarına kıyasla anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür (278). Bu çalışmada olduğu üzere sorumluluk boyutunda fark olduğunu ifade eden diğer bir çalışmada, katılımcıların yaşları 25 ve altı, 26-30 arası, 31-40 arası, 41-50 arası ve 51 ve üzeri olmak üzere beş grupta sınıflandırılmış ve sorumluluk boyutundaki puan ortalamasının en yüksek 41-50 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir (275). Ek olarak, Bozionelos (283) tarafından yapılan çalışmada da yaş ile sorumluluk arasında pozitif bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Yaşları 16 ila 92 arasında değişen katılımcıların kişilik özelliklerini altı yıl arayla inceleyen Furnhama ve Chengb (284) ise sorumluluk boyutundan alınan puanların yaş ile birlikte arttığı sonucuna ulaşmıştır. Literatürden elde edilen tüm bu sonuçlar düşünüldüğünde ise, mevcut çalışmanın sorumluluk boyutuna dair

bulgusunun desteklendiğini söylemek mümkündür. Bunun sebebi ise artan yaş ile birlikte kişilerin yakın çevresinden kendilerine yönelen beklentilerin artması ve sorumluluk almak durumunda oldukları alanların genişlemesi olabilir. Bununla birlikte bu çalışmanın kişilik özelliklerine dair bulgusunun, yaş değişkeninin yalnızca sorumluluk boyutu ile ilişkili olduğunu belirten Goldberg ve arkadaşlarının (285) görüşü ile tutarlı olduğu söylenebilir.

Temel kişilik özellikleri puanlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılan analizler sonucunda, eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların eğitim düzeyi ortaokul, lise ve üniversite ve üzerinde olan katılımcılardan anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde; eğitim durumu lise-önlisans, lisans ve lisansüstü olan hemşirelerle yapılan bir çalışmada eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcıların özdenetim boyutundan aldıkları puanların diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür (278). Mevcut çalışma ile bu çalışmanın eğitim düzeylerine dair sınıflandırmaları farklı olduğundan doğrudan bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Ancak lise ve üniversite düzeylerinin birbirlerinden farklılaştığına yönelik sonucun mevcut çalışmayı desteklemediğini söylemek mümkündür. Bu durumun sebebi ise bu çalışmanın belirli bir meslek grubuyla yapılması veya mevcut çalışmada ilkokul düzeyinde eğitimi olan katılımcıların yaşları ile ilgili olabilir. Yaş grupları ile ilgili bulgular incelendiğinde ise sorumluluk boyutunda 45-60 yaş aralığındaki katılımcıların daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bu yaş grubundaki katılımcıların eğitim düzeyleri diğer yaş gruplarına kıyasla daha düşük olabilir. Bu ise aradaki farklılığı açıklar niteliktedir. Mevcut çalışmadan farklı olarak, alanyazındaki bazı çalışmalarda üniversite mezunlarının dışadönüklük puanlarının daha yüksek olduğu (277,286) öne sürülürken; bunun aksine başka bir çalışmada ise eğitim düzeyi ortaöğretim ve lise düzeyinde olan bireylerin dışadönüklük boyutundan daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (276). Bunlara ek olarak, bazı çalışmalarda uyumluluk boyutuna ait puanlarda üniversite mezunlarının daha yüksek olduğu saptanmışken (286); bazılarında ise bunun aksine uyumluluk boyutunda ortaöğretim düzeyinde eğitilmiş olan katılımcıların daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (276). Bu çalışmada ise sorumluluk boyutu dışındaki hiçbir boyutta bu değişkenlere ilişkin bir farklılık bulunamamıştır. Ulaşılan bu sonuç ise

kişilik özelliklerin hiçbirinin eğitim ile etkileşim etkisinin bulunmadığını öne süren bazı araştırmacıların (287) görüşleri ile benzer olarak düşünülebilir.

Temel kişilik özellikleri puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını saptayabilmek amacıyla yapılan analizler sonucunda,1500-2499 arasında geliri olan katılımcıların dışadönüklük boyutundan aldıkları puanların 3501-5000 arasında geliri olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; 2500-3500 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların sorumluluk boyutundan aldıkları puanların 1499 ve altında gelir düzeyi olan katılımcılardan yüksek olduğu; gelir düzeyi 3501-5000 arasında olan katılımcıların ise duygusal tutarsızlık boyutundan aldıkları puanların gelir düzeyi 1499 ve altında, 1500-2499, 2500-3500 arasında ve 5000 ve üzerinde olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde, Bozionelos'un (283) sosyo-ekonomik durumun herhangi bir kişilik özelliği ile ilgili olmadığından söz ettiği görülmektedir. Mevcut araştırmada da deneyime açıklık, uyumluluk ve gelişime açıklık boyutlarında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, literatürde ulaşılan bu sonuçların bahsedilen bu üç boyut ile ilgili sonucu desteklediğini söylemek mümkündür. Bunlara ek olarak, bazı araştırmacılar ise gelir düzeyinin vicdanlılık boyutu ile pozitif bir ilişkisi olduğunu belirtmektedir (288). Mevcut çalışmada ise gelir düzeyi skalasının ortasında yer alan katılımcıların diğer gelir düzeylerine göre daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. Diğer bir çalışmada ise dışadönüklük boyutunda gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu ve orta ve yüksek düzeyde gelire sahip olan katılımcıların düşük düzeyde geliri olan katılımcılara göre bu boyuttan daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (289). Literatürde ulaşılan bu sonuç ise mevcut çalışmanın dışadönüklük boyutuna yönelik bulgusunu desteklememektedir. Bunun sebebi ise en düşük gelir grubunda yer alan katılımcıların yaş aralıkları ve eğitim düzeyleri ile ilgili olabilir. Bu grupta yer alan katılımcıları çoğunlukla üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu grupta yer alan katılımcıların hem yaşça daha küçük olmaları hem de eğitim seviyelerinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olması sebebiyle dışadönüklük boyutunun özelliklerini gösteriyor olabilecekleri düşünülmektedir. Aylık gelir düzeyi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalardan bir diğerinde aylık geliri 3000 TL altında olan katılımcıların ise diğer yaş gruplarına göre sorumluluk

puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür (286). Bu sonucun ise mevcut çalışmanın sonucu ile benzer olduğunu söylemek mümkündür.

5.5. KIRILGAN VE BÜYÜKLENMECİ NARSİSİZM PUANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirleyebilmek için yapılan analizler sonucunda kırılğan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Kırılğan narsisizm boyutunda kadın katılımcıların puanlarının erkek katılımcılara kıyasla anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu; büyüklenmeci narsisizm boyutunda ise erkek katılımcıların puanları kadın katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olarak tespit edilmiştir. Gerek Türkçe gerekse yabancı literatür incelendiğinde, birçok çalışmada erkeklerin büyüklenmeci narsisizm puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (19,194,290-294). Bu çalışmaların sonuçlarının mevcut araştırmanın büyüklenmeci narsisizm ile ilgili bulgusunu desteklediğini söylemek mümkündür. Kırılğan narsisizm için cinsiyet farklılığının olup olmadığını araştıran çalışmalarda ise kadın katılımcıların kırılğan narsisizm puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (295-297). Tüm bunların yanı sıra, bazı çalışmalarda ise mevcut çalışma bulgularından farklı olarak cinsiyet değişkenine göre kırılğan (19,291,294) veya büyüklenmeci narsisizmin farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir (193,298,299). Erkek katılımcıların büyüklenmeci narsisizm puanlarının; kadın katılımcıların ise kırılğan narsisizm puanlarının yüksek olmasının sebebi toplumsal olarak kadın ve erkeğe yönelen bakış açısı ve buna bağlı olarak onlardan beklentilerin farklılaşması olabilir (214). Bilindiği üzere, toplumumuzda erkek çocuklar idealize edilerek yetiştirilmektedir ve onlardan güçlü ve baskın olmalarını bekleme eğilimi kız çocuklara göre daha fazladır. Bu nedenle de erkeklerin aşırı talepkarlık ve hak ettiğini düşünme (13), beklentilerinin karşılanmaması halinde yoğun öfke gösterme ve zayıflıklarını reddetme (159) gibi özellikler ile karakterize edilen büyüklenmeci narsisizme daha fazla eğilimli olması muhtemeldir. Bunun aksine, erken çocukluk döneminde kız çocukları ise çoğunlukla daha hassas, naif ve duyarlı olmaları

beklenerek yetiştirilmektedir. Dolayısıyla, kadınların narsisistik özelliklerini kendilerine öğretilen bu roller ve beklentilere uygun olarak hassaslık, çekingenlik, aşırı alçak gönüllülük (13,162) ile karakterize edilen kırılğan narsisizme uygun olarak sergiledikleri söylenebilir.

Medeni durum değişkeni açısından kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını saptayabilmek için yapılan analizler sonucunda bekâr katılımcıların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm boyutlarından, NKE-16 ölçeğinden ve aşırı duyarlık boyutundan aldıkları puanların evli katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde; bazı çalışmalarda kırılğan narsisizm (291,300) ve büyüklenmeci narsisizm (290,301) ölçeği puanlarının katılımcıların medeni durumlarına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak buna karşılık birçok çalışmada ise bekâr katılımcıların narsisizm puanlarının evli katılımcıların puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (302-304). Bu sonuçların mevcut çalışmanın medeni duruma ilişkin bulgusunu desteklediğini söylemek mümkündür. Evlilik, kişinin daha fazla ikili ilişkide bulunmasını ve bu ilişkide olduğu kişilerin ihtiyaçlarını düşünmesini ve sorumluluk almasını gerektiren bir yapı olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, narsisistik özellikler gösteren evli bireylerin evliliklerinin zarar görmemesi için grandiyöz fantezileri ile ilişkili beklentilerini ve arzularını azaltması veya bunlarla baş etmeye çalışması gerekebilir. Diğer bir ihtimal ise narsisistik özellikler gösteren bu bireylerin evlilikten kaçınmasıdır. Bu sebeple de evli bireylerin narsisizm puanlarının daha düşük olduğu düşünülebilir.

Yardım alma değişkeni açısından kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit edebilmek için yapılan analizler sonucunda psikolojik yardım alan katılımcıların kırılğan narsisizm boyutlarından aldıkları puanların psikolojik yardım almayan katılımcılara göre anlamlı derecede farklı ve yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan bazı çalışmalarda kırılğan narsisizm ile psikopatolojik belirtiler arasında pozitif bir ilişki olduğu (305,306) ve kırılğan narsisizme ait özellikler gösteren kişilerin daha fazla psikopatolojik semptom gösterdiği belirtilmektedir (300,306). Bunun yanı sıra, büyüklenmeci narsisizm ile yaşam boyumu (305) ve öznel iyilik hali arasında pozitif ilişki olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (307). Alanyazından elde edilen bu sonuçlardan

hareketle mevcut çalışmanın psikolojik yardım alma durumuna ilişkin sonucunun desteklendiği söylenebilir. Psikolojik yardım alan ve almayan bireylerin yalnızca kırılğan narsisizm puanları açısından farklılık göstermesinin sebebi kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmle karakterize olan bazı özellikler olabilir. Bilindiği üzere, kırılğan narsisistler eleştiriye ve değerlendirilmeye karşı daha hassastırlar (163). Aynı zamanda, güçlü baş etme mekanizmalarının olmayışı onların bazı yaşantılar sebebiyle hayal kırıklığına uğramasına ve buna eşlik eden öfke, mutsuzluk ve utanç hisleri içerisine girmesine sebep olabilmektedir (164). Bu durumun ise onların yardım arayışlarının daha fazla olmasına yol açtığı düşünülebilir. Buna karşılık, büyüklenmeci narsistlerin ise grandiyöz fantezilerine zarar verecek tehditleri yok saydıkları, yalnızca özsaygılarını koruyan bilgileri aldıkları (160) ve olumsuz bir değerlendirmeye maruz kaldıklarında ise bunu dışsal etmenlerle ilişkilendirdikleri bilinmektedir (161). Büyüklenmeci narsistlerin bu özellikleri düşünüldüğünde ise psikolojik problemleri yok sayabilecekleri ve yardım almaya dair isteklerinin daha az olması beklenebilir.

Kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının yaş gruplarına göre farklılaşım farklılaşmadığını belirleyebilmek için yapılan analizler sonucunda kırılğan narsisizm için 18-24 yaş grubundaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 25-34 yaş grubu, 35-44 yaş grubu ve 45-60 yaş grubu katılımcılarından daha yüksek olduğu; NKE-16 için 18-24 yaş grubunda yer alan katılımcıların narsisizm puanlarının 25-34 yaş grubu ve 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu ve aşırı duyarlık için ise 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanlarının 35-44 yaş aralığında yer alan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; NKE-16 ölçeğinin alt boyutlarını yaş grupları açısından inceleyen bir çalışmada üstünlük ve teşhircilik boyutlarından 18-22 yaş grubunun aldığı puanın diğer yaş gruplarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (308). Bu sonucu destekler nitelikte Çakır (303) tarafından yapılan çalışmada da 18-24 yaş grubundaki katılımcıların Beş Faktör Narsisizm Ölçeğinden aldıkları puanların diğer gruplardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunlara ek olarak, yaşları 20 ila 43+ arasında olan katılımcıların karşılaştırıldığı başka bir araştırmada 20-27 yaş grubundaki katılımcıların NKE-16 puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır (309). Miller ve arkadaşları (310) ise 18-30 yaş, 31-50 yaş ve 51 yaş ve

üzeri olarak sınıflandırdığı üç grubun karşılaştırması sonucunda 18-30 yaş grubundaki katılımcıların diğer gruplara kıyasla daha narsisistik olduğunu tespit etmişlerdir. Bunların yanı sıra, birçok araştırmacı artan yaş ile birlikte büyüklenmeci narsisizme ait özelliklerde bir azalma olduğunu belirtmektedir (292,311,312). Alanyazında ulaşılan tüm bu sonuçların mevcut çalışmanın bulgusunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireyler grandiyöz arzularına ve beklentilerine uygun olmayan bazı durumlar yaşayabilirler. Bunun sonucunda kırılmalar yaşayan bireyler daha gerçekçi standartlar belirleyebilir, talep ve arzularını makul düzeylerle sınırlı olacak şekilde düzenlemeyi öğrenebilirler. Bu sebeple de yaş ilerledikçe narsisizm puanlarında düşüş olması beklenebilir.

Eğitim durumu değişkenine göre katılımcıların kırılma ve büyüklenmeci narsisizm boyutlarından aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde; eğitim durumuna göre kırılma (291,299,300,303) ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının farklılaşmadığı (291,299,300,303,310) sonucuna ulaşan araştırmaların olduğu görülmektedir. Narsisizm ile ilgili araştırmalara dair bir gözden geçirme yapan Karaaziz ve Atak (156) bu sonuçlara paralel olarak narsisistik kişilik yapılanması ile eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını belirtmektedirler. Tüm bu çalışmaların mevcut çalışmanın eğitim durumuna yönelik sonucunu desteklediğini söylemek mümkündür.

Gelir düzeyi değişkeni açısından kırılma ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını saptayabilmek için yapılan analizler sonucunda kırılma narsisizm boyutu için gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanların 5000 ve üzerinde geliri olan katılımcılardan yüksek olduğu; NKE-16 ölçeği için yapılan analiz sonuçlarına göre puan ortalaması en yüksek olan grubun 5000 ve üzerinde gelire sahip olan katılımcılar olduğu görülmesine rağmen bu farklılığın gruplar arasında anlamlı farklılaşma oluşturmadığı bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde; bazı çalışmacıların narsisizm veya narsistik kişilik puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşmadığını belirttiği görülmektedir (291,313). Buna karşılık, birçok çalışma sonucunda ise gelir düzeyi ile narsisizm puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve gelir düzeyi arttıkça narsisizm puanlarının da arttığı bulunmuştur (292,314-316). Bu bulgular, mevcut çalışmanın

büyüklenmeci narsisizmi ölçen NKE-16 ölçeğinden elde edilen sonuçları ile tutarlı görünmektedir. Ancak, mevcut çalışmada en yüksek gelir düzeyine sahip olan grubun narsisizm puanları en yüksek olmasına rağmen anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu da elde edilmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan bu grupta yer alan bireyler; sosyo-ekonomik açıdan sahip oldukları avantajlı konum ve çeşitli imkanlara ve kaynaklara erişimlerinin kolay olması dolayısıyla kendilerinin daha iyisini ve daha fazlasını hak ettiklerini düşünüyor olabilirler. Bu durum ise onların kıskançlık, hak ettiğini düşünme, küstahlık, aşırı talepkarlık ve grandiyözite (13) gibi fanteziler ve eylemlerde bulunmalarına sebep olabilir. Bunların yanı sıra, Kardaş (296) tarafından yapılan çalışmada ise düşük gelir grubunda olan öğrencilerin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının diğer gruplara göre anlamlı olmayan düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuca benzer olarak, Barry ve arkadaşları (317) tarafından yapılan çalışmada narsisizm ile aile geliri arasında negatif korelasyon olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu araştırmaların bulgularının ise mevcut çalışmanın kırılğan narsisizm ve gelir düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik sonucunu desteklediğini söylemek mümkündür. Sosyo-ekonomik durum açısından diğer gruplara göre daha dezavantajlı olan grubun diğer gruplara kıyasla sahip oldukları imkânların da daha sınırlı olduğu düşünülebilir. Bu sebeple de düşük gelir grubunda yer alan bu kişiler yaşadıkları bu durumu telafi etmek amacıyla acı çektiğine inanma, eleştiriye hassaslık, çekingenlik, aşırı alçak gönüllük (13,162) gibi kırılğan narsisizme özgü davranış biçimleri ve büyüklenmeci fanteziler gösteriyor olabilirler. Ancak, içinde buldukları şartlar sebebiyle bu fantezilerini açıkça değil ancak Gabbard'ın (163) tanımıyla “sessiz büyüklenmeci” bir şekilde ifade ediyor olabilirler.

5.6. MÜKEMMELİYETÇİLİK, KENDİNİ ALDATMA, SAVUNMA MEKANİZMALARI, TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE KIRILGAN VE BÜYÜKLENMECİ NARSİSİZM ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın temel değişkenleri olan mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özellikleri ve kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon ile incelenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, beş faktör narsisizm ölçeğinin kırılğan narsisizm boyutu ile narsisistik kişilik envanteri, nevrotik boyutu, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde ilişkilerin; büyüklenmeci narsisizm, immatür, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişkilerin olduğu saptanmışken; benliği güçlendirici kendini aldatma ile arasında anlamlı ve negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Beş faktör narsisizm ölçeği büyüklenmeci narsisizm ile benliği güçlendirici kendini aldatma, nevrotik, matür, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; aşırı duyarlık, inkâr yoluyla kendini aldatma, immatür, kişisel standartlar arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Narsistik kişilik envanteri ile inkâr yoluyla kendini aldatma, immatür, matür, hatalara aşırı ilgi, kişisel standartlar, dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Kırılğan narsisizm ölçeği aşırı duyarlık ile inkâr yoluyla kendini aldatma, nevrotik, matür, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; immatür, davranışlardan şüphe arasında ise anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Alanyazın incelendiğinde, matür ve immatür savunma biçimlerinin büyüklenmeci narsisizm ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (19,20,178). Buna ek olarak, bazı çalışmacılar ise narsisistik kişilik bozukluğu ile immatür (18,164,318-320) ve nevrotik mekanizmalar (18,318,320) arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Mevcut çalışmada büyüklenmeci narsisizmi ölçen iki farklı ölçeğe ilişkin sonuçlar incelendiğinde; büyüklenmeci narsisizmin genel olarak immatür ve matür savunma mekanizmaları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Ancak, buna ek olarak beş faktör narsisizm ölçeğinin büyüklenmeci narsisizm boyutu nevrotik savunmalarla da ilişkili bulunmuştur ve bu sonuçlarla literatürden elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında ise mevcut çalışmanın bulgularının desteklendiği görülmektedir. Kırılğan narsisizm için literatür incelendiğinde ise narsisizmin genel olarak tek boyutta ele alınması dolayısıyla

kırılgan narsisizmin savunma biçimleri ile ilişkisini doğrudan ele alan yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmada ise kırılğan narsisizm ile immatür ve nevrotik savunma biçimleri arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (19). Mevcut çalışmada da kırılğan narsisizmi ölçen kırılğan narsisizm boyutu ile aşırı duyarlık boyutlarının ortak olarak immatür ve nevrotik mekanizmalar ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Literatürde narsisizm ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında ise bazı çalışmacıların (21) kendine yönelik mükemmeliyetçilik ile narsisizm arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu belirttiği; bazılarının (25,321,322) ise narsisistik özellik gösteren bireylerin kendilerine ek olarak başkalarından da mükemmeliyetçi nitelikte yüksek beklentileri olduğundan söz ettiği görülmektedir. Sorotzkin (323) ise narsisistik ve mükemmeliyetçi özelliklerin kombinasyonunu narsisistik mükemmeliyetçi kişilik olarak açıklamakta ve bu kişilerin, öz değerlerini arttırabilmek ve görkemli standartlarını doğrulayabilmek amacıyla kendilerine belirledikleri mükemmeliyetçi hedefleri olduğundan söz etmektedir. Smith ve arkadaşları (23) ise narsisizmi yüksek olan bireylerin kusurlarının açığa çıkmasına tahammül edememelerinin sonucu olarak mükemmeliyetçi davranışlarda bulduklarını belirtmektedirler. Ronningstam (173) ise narsisist bireylerin sürekli bir değersizlik duygusu hissetmelerinin onları başkalarının hayranlık ve saygısını elde etmek için mükemmel bir imaj sergilemeye yönlendirdiğini ifade etmektedir. Her ne kadar sözü edilen bu çalışmalarda mevcut çalışmada yer alan mükemmeliyetçilik boyutlarına değinilmemiş olsa da görüldüğü üzere narsisizm ile mükemmeliyetçilik arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Mevcut çalışmanın bulguları da düşünüldüğünde; kırılğan narsisizmi ölçen iki farklı boyutun ortak olarak düzen haricindeki diğer tüm boyutlar ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle, literatürde yer aldığı üzere kırılğan narsisizm ile mükemmeliyetçiliğin yüksek düzeyde ilişkili olduğu düşünülebilir. Sonuçlar büyüklenmeci narsisizmi ölçen büyüklenmeci narsisizm boyutu ve Narsisistik Kişilik Envanteri için incelendiğinde ise her iki boyutun ortak olarak, hatalara aşırı ilgi ve kişisel standartlar ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak, büyüklenmeci narsisizm boyutunun aile beklentileri ve ailesel eleştiri ile de ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İki ölçek arasında farklılık olmasına rağmen; büyüklenmeci narsisizmin genel olarak kişinin kendisine yönelik mükemmeliyetçi beklentileri ile

ilgili olduğu düşünölen kişisel standartlar ve hatalara aşırı ilgi boyutları ile ilişkisi olması dolayısıyla; literatürde yer alan kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve narsisizm arasındaki ilişkiden bahseden sonuçlarla uyumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca, büyüklenmeci narsisizmin davranışlardan şüphe boyutu ile ilişkisiz olması ise bu kişilerin, kendilerinden ve yaptıklarından emin ve öz-güveni yüksek görünmeye çalışmaları sebebiyle davranışlarından şüphelenmiyor gibi görünmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Kendini aldatma ve narsisizm arasındaki ilişkiye ele alan çalışmalara bakıldığında ise; bazı çalışmacıların narsisistik kişilik özellikleri gösteren bireylerin kendilerini aldatma düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirttikleri görölmektedir (175). Bunlara ek olarak, doğrudan kendini aldatmayı ele almamakla birlikte bununla ilişkili olan kendini geliştirici (161,324) ve kendine hizmet eden ön yargıların narsistik özellikler gösteren bireyler tarafından daha çok kullanıldığı (161) belirtilmektedir. Bunların yanı sıra, Rose (325) tarafından yapılan çalışma ile gizli narsisizmin kendini kandırma ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar ile araştırmanın bulgularının tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Mevcut çalışma bulguları kırılğan narsisizm için incelendiğinde ise kırılğan narsisizm ölçeğinin kırılğan narsisizm ile aşırı duyarlık boyutlarının beklenenin aksine kendini aldatmanın iki boyutu ile farklı yönde ilişkili olduğu görölmektedir. Kırılğan narsisistlerin, büyüklenmeci fantezilerinin daha çok yakın ilişkilerde belli olduğu (13) ve sessiz büyüklenmecilik (163) olarak tanımlandıkları düşünöldüğünde kırılğan narsisizme dair özelliklerin daha gizil olarak seyretmesi olasıdır. Bu sebeple de Rose'un (325) ifade ettiği üzere benliği güçlendirici kendini aldatma ile negatif bir ilişki gösteriyor olabilir. Büyüklenmeci narsisizm boyutu ile benliği güçlendirici kendini aldatma arasında bir ilişki bulunmasının yanı sıra büyüklenmeci narsisizmi ölçen iki farklı ölçeğin ortak olarak inkâr yoluyla kendini aldatma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, büyüklenmeci narsisizmde belirgin olmak üzere inkâr yoluyla kendini aldatmanın narsisizmin her iki boyutunda da görülmesi dikkat çekicidir. Bunun sebebinin ise özellikle büyüklenmeci narsisistlerin özsaygılarını ve grandiyöz kendiliklerinin devamını sağlayan bilgileri kabul etme ve bunun aksine olanları ise inkâr etme davranışı (160) ile ilgili olabileceği düşünölmektedir.

Temel kişilik özellikleri ile narsisizm arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar incelendiğinde ise narsisizmin deneyime açıklık (181,273,326,327); duygusal tutarsızlık (182,328,329) ve olumsuz değerlik (273) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmada kırılğan narsisizmi ölçen kırılğan narsisizm ile aşırı duyarlık boyutlarının ortak olarak duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik boyutları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Farklı olarak, aşırı duyarlığın gelişime açıklık ile de ilişkili olduğu görülmektedir. Büyükleme narsisizmi ölçen her iki ölçek duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik ile ilişkilidir. Elde edilen bu sonuçlar ile literatürde yer alan çalışma sonuçlarının tutarlı olduğu söylenebilir.

Benliği güçlendirici kendini aldatma ile nevrotik, matür, düzen, kişisel standartlar, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; gelişime açıklık arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmışken; hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur. İnkâr yoluyla kendini aldatma ile immatür, nevrotik, matür savunmalar, mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan düzen, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; gelişime açıklık arasında ise anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde, yapılan çalışmalarda savunma biçimleri ile kendini aldatma arasındaki ilişkinin araştırılmasından çok kendini aldatmanın bir savunma mekanizması olarak ele alındığı görülmektedir. Maze ve Henry (62) tarafından kendini aldatma; tehdidin bilincinde olmaya karşı direnmek ve anksiyete karşısında acıdan kaçabilmek amacıyla gerçekliğe müdahale etmek için kullanılan bir savunma mekanizması olarak ele alınmaktadır. Bu görüşle benzer olarak, Sackeim ve Gur (330, Kaynak: 331 p.146) kendini aldatmayı çatışan bilginin farkında olmama; Paulhus (332, Kaynak: 331 p. 152) ise tehdit edici bilginin bilinçten seçici olarak filtrelenen ve böylece kaygıyı azaltan ve olumlu önyargıya sebep olan bir savunma olarak tanımlamaktadır. Bu açıklamalar düşünüldüğünde ise kendini aldatmanın Freud'un "bastırma" mekanizması ile örtüştüğünden söz edilmektedir (331). Benzer şekilde Goleman (65) kendini aldatma ve bastırma arasındaki ayrımın minimum düzeyde

olduğunu ifade etmektedir. Ek olarak, Paulhus (82) kendini aldatma ile baskılayıcı tarz, tersine çevirme, olumlu yeniden değerlendirme, uzaklaştırma ve kendi kendini kontrol etme gibi geleneksel savunma önlemleri arasındaki ilişkiden söz etmektedir. Sahdra ve Thagard (333) ise inkâr mekanizması ile kendini aldatma arasındaki ayırmadan söz ederek inkârın kendini aldatmadan farklı olarak yanlış olan inanca bilinçli bir şekilde inanılması şeklinde tanımlanabileceğini belirtmektedirler. Bu görüşe paralel olarak, kendini aldatmanın kendini geliştirme ve inkâr etmeye yönelik geniş bir eğilimi temsil ettiğini düşünen çalışmacılar da vardır (334). Bunlara ek olarak, Bachkirova (67); Fingarette, Rorty ve Mele gibi birçok araştırmacının kendini aldatmayı egonun savunma mekanizmalarından ayırmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Bazı çalışmacılar ise kendini aldatmanın; bastırma ve yansıtma gibi savunma mekanizmalarının altında yatan genel bir süreç olduğunu öne sürmektedir (335). Görüldüğü üzere bazı çalışmacılar kendini aldatmanın bir tür savunma mekanizması olduğunu düşünürken; bazıları ise kendini aldatmayı savunma mekanizmalarından ayırmaya çalışmakta ya da tüm savunmaların altındaki süreç olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, kendini aldatma kavramı ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiye dair bir fikir birliği olmadığı söylenebilir. Mevcut çalışmada, benliği güçlendirici kendini aldatma boyutunun matür ve nevrotik savunmalar ile ilişkiliyken immatür savunmalarla ilişkili olmadığı bulunmuştur. Bu boyutun bireyin kendisini olduğundan daha iyi bir konumda görmesi (187) olarak açıklandığı düşünüldüğünde; bu amaca ulaşmak için bireyler kendilerinde kabul edemedikleri bazı durumları kabul edilebilir bir hale getirmek için rasyonalize etme (7,88) veya kabul edilmeyecek nitelikteki itkilerini karşıtına çevirme (42) gibi nevrotik mekanizmaları kullanıyor olabilirler. Aynı zamanda, matür mekanizmaların ise gerçekliği tamamen çarpıtmaksızın zarar verici nitelikteki duyguları uzaklaştırdığı (104) ve ego ya da süperego ile id ya da egonun gözlemleyen ve deneyimleyen bölümleri arasındaki içsel sınırlarla ilgili oldukları (90) düşünüldüğünde ise kişilerin benlikleri ile ilgili aldatma için olgun savunmaları kullanmaları beklenebilir. Diğer boyut olan inkâr yoluyla kendini aldatma ile immatür, nevrotik ve matür mekanizmaların ilişkili olduğu görülmektedir. Sahip olunan olumsuz tarafların reddedilmesi ile karakterize olan (187) bu boyutta temelde bireyin kendisine acı veren, anksiyete yaratan durumları görmezden gelmesi olarak tanımlanan inkâr mekanizması (11) ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte

bu kişiler gerçeklikten uzaklaşma için diğer savunma biçimlerinin farklı formlarını da kullanıyor olabilirler. Tüm bunlara ek olarak, savunma mekanizmalarının kaygıdan korunmaya (100), kişinin kabul edemediği dürtüleri daha kabul edilebilir hale getirmeye (90) veya rahatsızlık veren duygulanımlardan korunmaya (7) hizmet ettiği düşünüldüğünde tüm savunma mekanizmalarının aslında kendi içinde kendini aldatma süreçlerini barındırdığı düşünülebilir. Bu ise Meier ve arkadaşları (334) tarafından belirtildiği üzere kendini aldatmanın geniş bir eğilimi temsil ettiği düşüncesiyle benzerlik göstermektedir.

Literatür incelendiğinde; kendini aldatma ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışma bulunamamıştır. Ancak bazı araştırmacılar kendini aldatmayı açıklarken, sürekli gelişen organizmaların hayatta kalabilmek için aldatma veya aldatmayı tespit etme konusunda mükemmellik için çabaladığı bir süreçten bahsetmektedir (79). Buna ek olarak, Flett ve arkadaşları (209) ise yüksek düzeyde kendini aldatan bireylerin mükemmeliyetçilik ihtiyacına dair düşüncelerden daha az rahatsız olduklarını belirtmektedir. Mevcut çalışma sonuçları incelendiğinde kendini aldatmanın her iki boyutu ile düzen ve kişisel standartlar arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Kendilerini aldatan bireyler içinde buldukları durumu olduğundan daha iyi olarak görmeye dair istekleri (6) sebebiyle gerek kendilerinin gerekse çevrelerinin düzenli olmasına çabalıyor ve organizasyona önem veriyor olabilirler. Ayrıca, kendi yeteneklerini ve becerilerini ise aslında olandan daha iyi olarak görmeleri (6) sebebiyle de kendileri için belirledikleri standartların yüksek olduğu düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, benliği güçlendirici kendini aldatma boyutu hatalara aşırı ilgi ve davranışlardan şüphe boyutları ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Kendilerini aldatan bireylerin kendi becerilerini daha iyi bir düzeyde algılamaları (6) hatalarına karşı ilgisiz olmalarına ve yaptıklarından şüphe duymamalarına sebep olmuş olabilir. İnkâr yoluyla kendini aldatma ise diğer boyutlara ek olarak aile beklentileri ve ailesel eleştiri boyutları ile de ilişkili görünmektedir. İnkâr yoluyla kendini aldatan bireylerin olumsuz taraflarını reddetmeleri, ebeveynlerinden gelen eleştiriyi ve beklentileri yüksek olarak algılamaları sebebiyle gerçekleşmiş olabilir. Bu ise boyutlar arasında ilişki olmasına yol açıyor olabilir.

Kendini aldatma ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde; kendini aldatma ile sorumluluk arasında pozitif yönde ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (336-339). Ek olarak, Dodaj (339) kendini aldatma ile duygusal istikrar arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuşken; Uziel (338) ise aynı değişkenler arasında negatif yönde ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra, bazı çalışmacılar ise sosyal arzu edilebilirlik ölçeği ile duygusal tutarsızlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğundan ve bu ilişkinin ölçeğin iki alt boyutundan biri olan kendini aldatma ile daha güçlü bir düzeyde olduğundan bahsetmektedir (340). Bu sonucu destekler nitelikte olan diğer çalışmalarda ise kendini aldatma (341-343) ve diğerlerini aldatma ile duygusal tutarsızlık arasında anlamlı derecede ve negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (341). Buna karşılık Lester (344) ise yaptığı araştırmada kendini aldatma ile duygusal tutarsızlık arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kendini aldatmaya benzer bir kavram olan kendi kendine şike ile duygusal tutarsızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışmada ise bu iki değişken arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür (345). Berry ve arkadaşları (346) ise kendini aldatıcı güçlendirme ve izlenim yönetimi olmak üzere iki boyuttan oluşan sosyal arzu edilebilirlik faktörünün olumlu yordayıcılarının sorumluluk, uyumluluk ve duygusal istikrar olduğunu; dışadönüklük ve deneyime açıklık boyutları ile ise arasındaki ilişkinin gücünün zayıf olduğunu belirtmektedir. Buna karşılık, alanyazında ulaşılan birçok araştırma kendini aldatma ile deneyime açıklık (343,347); dışadönüklük ve daha az ölçüde olmak üzere duygusal istikrar arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir (347). Literatürde elde edilen çalışmalar bu çalışmada elde edilen kendini aldatma ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Alanyazında ulaşılan sonuçlara göre, araştırmacıların uzlaşma sağlayamadıkları ve farklı sonuçlar elde ettikleri boyut duygusal tutarsızlık olarak görülmektedir. Bu çalışmada ise bazı çalışmalar ile tutarlı olarak duygusal tutarsızlık ile negatif yönde ilişki görülmektedir. Kendini aldatma durumunun yüksek olmasının kişilerin özgüveni yüksek ve kendinden emin görünmelerini ve çeşitli durumlara uyum sağlayabilmelerini kolaylaştırdığı düşünüldüğünde bu durumun kişilerin duygusal açıdan daha stabil olmalarına, daha uygun baş etme tepkileri göstermelerine ve dolayısıyla nevroitiklik düzeylerinin daha düşük olmasına neden olduğu söylenebilir.

Savunma biçimlerinin immatür boyutu ile mükemmeliyetçiliğin aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar boyutları, temel kişilik özelliklerinin duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe arasında ise anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Nevrotiklik ile düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki saptanmıştır. Matür savunma biçimi ile düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklık arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde, Besharat'ın (348) pozitif ve negatif mükemmeliyetçilik ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonucunda pozitif mükemmeliyetçilik ile matür savunmalar arasında pozitif, nevrotik ve immatür savunmalar arasında ise negatif yönde; negatif mükemmeliyetçilik ile olgun savunmalar arasında negatif, nevrotik ve immatür savunmalar arasında ise pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Savunma mekanizmaları ile uyumlu ve uyumsuz mükemmeliyetçiliği inceleyen bir çalışmada ise immatür mekanizmaların uyumsuz mükemmeliyetçi olanlar tarafından daha sık kullanıldığı; nevrotik mekanizmaların ise mükemmeliyetçilik ile ilişkili olmadığı sonucu elde edilmiştir (349). Benzer olarak, başka bir çalışmada ise immatür ve nevrotik savunmaların uyumsuz mükemmeliyetçilikle; matür savunmaların ise uyumlu mükemmeliyetçilikle ilişkili olduğu görülmüştür (350,351). Konu ile ilgili alanyazında ulaşılan diğer çalışmalarda ise immatür savunma biçimleri ile sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik arasında (352,353) ve matür savunma biçimleri ile başkası odaklı mükemmeliyetçilik arasında bir ilişki bulunmasına (353) rağmen; matür savunmalar ile kendi odaklı mükemmeliyetçilik arasında önemli bir ilişkinin olmadığı belirtilmektedir (353). Görüldüğü üzere, literatürde, savunma biçimleri ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar; pozitif-negatif, uyumlu-uyumsuz veya kendine yönelik, başkalarına yönelik ve sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik sınıflandırmalarına dayalı olarak yapılmıştır. Her bir çalışmada farklı mükemmeliyetçilik sınıflandırılması kullanılmasına rağmen, her bir boyutun savunma mekanizmaları ile ilişkili olduğu

görülmüştür. Ancak, mevcut çalışma ile bu çalışmalarda incelenen mükemmeliyetçilik boyutları aynı olmadığından doğrudan bu çalışmalar ile mevcut çalışma bulgularını karşılaştırmak mümkün değildir. Yine de genel sonuçlardan hareketle bir çıkarımda bulunulursa; bu çalışmada da immatür, nevrotik ve matür mekanizmalar ile neredeyse tüm mükemmeliyetçilik boyutları arasında bir ilişki görülmüştür. Her bir savunma mekanizması kümesinin mükemmeliyetçiliğin boyutları ile ilişkili olması dolayısıyla da bu çalışma sonuçlarının literatürde yer alan sonuçlara yakın olduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak, Shamsalldin ve arkadaşları (354) ise nevrotik savunma mekanizmaları ile mükemmeliyetçiliğin bütün alt boyutları arasında pozitif bir korelasyon olduğunu tespit etmiştir. Mevcut çalışmada da nevrotik mekanizmalar ile mükemmeliyetçiliğin tüm boyutları arasında bir ilişki bulunması sebebiyle, bu bulgunun desteklendiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla mükemmeliyetçi olan kişilerin savunmacı olmaya genel bir eğilimi olduğu ifade edilebilir (351). Bu çalışmadan elde edilen sonuçların literatürden elde edilen bu görüş ile tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Savunma mekanizmaları; mükemmeliyetçi kişileri istenmeyen bir durumla karşılaştıklarında yaşadıkları kaygıya veya mükemmeliyetçi düşüncelerinin oluşturduğu olumsuzluklara karşı koruyor olabilir. Bu nedenle mükemmeliyetçilik ile savunma biçimleri arasında bir ilişki olduğu düşünülebilir.

Savunma mekanizmaları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair literatür incelendiğinde ise ego savunma mekanizmaları ile duygusal tutarsızlık boyutundan alınan yüksek puan arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmanın diğer bir bulgusu ise duygusal tutarsızlık boyutundan yüksek puan alan kişilerin dışadönüklük boyutundan yüksek puan alanlara göre savunma mekanizmalarını daha fazla kullanmalarıdır (355). Mevcut çalışmada, duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ile immatür ve nevrotik mekanizmalar arasında bir ilişki bulunurken; dışadönüklük boyutunun ise yalnızca matür mekanizmalar ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, dışadönüklük puanları yüksek olan katılımcıların duygusal tutarsızlık puanları yüksek olan katılımcılara göre daha az savunma mekanizması kullandığına dair literatürden elde edilen bulgu ile tutarlı görünmektedir. Alkol kullanım bozukluğu olan bir grup kadın katılımcı ile yapılan başka bir çalışma sonucunda ise yüksek nevrotiklik ve düşük vicdanlılık özelliklerinin yüksek nevrotik ve immatür savunma tarzlarını öngördüğü bulunmuştur (356). Bu çalışmada ise

vicdanlılık boyutu ile immatür ve nevrotik mekanizmalar arasında bir ilişki bulunamadığından bu çalışmanın bulguları ile örtüşmediği söylenebilir. Ancak bu çalışma belli bir tanı almış katılımcılar ile yapılmışken; mevcut çalışma ise çoğunlukla sağlıklı katılımcılardan oluşan grup ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar arasındaki farklılık ise bundan kaynaklanıyor olabilir. Bunlara ek olarak, Sinha ve Watson (357) yüksek duygusal tutarsızlık ile nevrotik savunma mekanizmalarının ilişkili olduğunu belirtirken; Furnham (358) ise duygusal tutarsızlığın hem immatür hem de nevrotik mekanizmalar ile ilişkili olduğundan söz etmektedir. Mevcut çalışmanın duygusal tutarsızlık kişilik özelliğine ilişkin bulguları ile Furnham'ın (358) ulaştığı sonuçlar birbiriyle tutarlı görünmektedir. Duygusal tutarsızlığı yüksek olan kişiler negatif duygularını deneyimleme, ayırma, tolere etme ve içinde bulunulan an ile bağlantı kurma konusunda sıkıntı yaşamaları (134) ve yıkıcı duygular ile daha fazla uğraşmak durumunda olmaları (138) sebebiyle daha fazla savunmaya ihtiyaç duyuyor olabilirler. Literatürden elde edilen diğer bir sonuç ise, gelişime/deneyime açıklık kişilik özelliğinin immatür, nevrotik ve matür savunmalar ile ilişkili olduğu; sorumluluk, uyumluluk ve dışadönüklük boyutlarında ise anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir (358). Uyumluluk, sorumluluk ve dışadönüklük boyutuna dair mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar ile alanyazında ulaşılan bu sonuç farklı olmasına rağmen; mevcut çalışmada da gelişime/deneyime açıklık ile tüm savunma boyutları arasında bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla, bu sonucun literatürden elde edilen bu çalışma tarafından desteklediği söylenebilir. Başka bir çalışmada ise matür savunmalar ile deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik özellikleri arasında; nevrotik savunmalar ile duygusal tutarsızlık arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmanın diğer bir bulgusu ise matür savunmalar ile yüksek uyumluluk ve vicdanlılık arasında ilişkinin bulunmasıdır (359). Alanyazında ulaşılan bu sonuçların mevcut çalışmanın bulgularını desteklediği görülmektedir.

Çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin düzen boyutu ile dışadönüklük, uyumluluk, gelişime açıklık arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde; sorumluluk arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuşken; olumsuz değerlik arasında ise anlamlı ve negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hatalara aşırı ilgi ile duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu saptanmışken;

uyumluluk arasında ise anlamlı ve negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Davranışlardan şüphe ile duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuşken; dışadönüklük, uyumluluk, gelişime açıklık arasında anlamlı ve negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aile beklentileri ile duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ailesel eleştiri ile duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Kişisel standartlar ile dışadönüklük, sorumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik arasında ise anlamlı ve pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde, Enns ve Cox'un (360) düzen boyutunun sorumluluk ile pozitif yönde; hatalara aşırı ilgi ve davranışlardan şüphe boyutlarının ise dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk ile negatif yönde ilişkili olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu çalışmacıların bulgularının büyük bir kısmının mevcut çalışma ile tutarlı olduğu söylenebilir. Alanyazında ulaşılan diğer bir bilgi ise mükemmeliyetçilik ile dışadönüklük arasındaki ilişkinin pozitif (361) veya negatif olduğunu gösteren (362) çalışmalar olması dolayısıyla bu ilişkiye yönelik sonuçların tutarlı olmadığıdır. Navarez ve Cayubit (363) ise dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri ile mükemmeliyetçilik arasında minimal düzeyde bir ilişki beklenebileceğini belirtmektedir. Buna karşılık, mükemmeliyetçiliğin uyumlu olduğu durumlarda dışadönüklük boyutunun mükemmeliyetçiliğinin önemli bir boyutu olduğundan söz edilmektedir (364). Mevcut çalışmada ise dışadönüklük boyutunun düzen ve kişisel standartlar boyutları ile pozitif; davranışlardan şüphe boyutu ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Literatürde mükemmeliyetçiliğin boyutlarına ilişkin bir sonuç yer almasa da pozitif ve negatif ilişkilerin olabileceğine dair bulgu düşünüldüğünde, elde edilen bu sonuçların alanyazındaki bulgularla tutarlı olduğu düşünülebilir. Bunlara ek olarak, Navarez ve Cayubit (363) yaptıkları çalışma sonucunda davranışlardan şüphe ile nevroz arasında; kişisel standartlar ile dışadönüklük ve vicdanlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu; hatalara aşırı ilgi ve ebeveyn eleştirisi ile uyumluluk arasında ise negatif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmadaki ebeveyn eleştirisi boyutu haricindeki sonuçların mevcut çalışmanın bulgularını desteklediği görülmektedir. Stumpf ve Parker (365) tarafından yapılan çalışmada ise endişeler ve

şüphe ile nevrotiliklik arasında, kişisel standartlar ve düzen ile vicdanlılık arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Konu ile ilgili alanyazında ulaşılan diğer bir çalışmada ise yüksek standartlar ile sorumluluk, deneyime açıklık ve dışadönüklük arasında anlamlı derecede pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür (361). Başka bir araştırmada ise vicdanlılık ve dışadönüklük ile kişisel standartlar ve düzen arasında pozitif yönde; uyumluluk ile düzen arasında pozitif, uyumluluk ile hatalara aşırı ilgi arasında negatif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir (366). Boysan ve Kiral (367) tarafından yapılan çalışmada ise, hatalara aşırı ilgi ile uyumluluk arasında negatif; kişisel standartlar ile sorumluluk arasında pozitif, düzen ile uyumluluk ve sorumluluk arasında pozitif; davranışlardan şüphe ile nevrotiliklik arasında pozitif ve dışadönüklük ile gelişime açıklık arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu boyutlara dair ulaşılan sonuçların mevcut çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

5.7. MÜKEMMELİYETÇİLİK, KENDİNİ ALDATMA, SAVUNMA MEKANİZMALARINI VE TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN KIRILGAN VE BÜYÜKLENMECİ NARSİSİZMİ YORDAYICI ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın amacına uygun olarak mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi ne düzeyde yordadığının saptanması amacıyla stepwise yöntemiyle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Stepwise yöntemiyle yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kırılğan narsisizmi yordayan değişkenler etki sırasına göre davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, hatalara aşırı ilgi, immatür ve uyumluluk boyutu pozitif yönde olarak belirlenmiştir. Büyüklenmeci narsisizmin etki sırasına göre pozitif yönde olmak üzere immatür, inkâr yoluyla kendini aldatma, olumsuz değerlik, kişisel standartlar, gelişime açıklık ve davranışlardan şüphe boyutları tarafından yordandığı görülmüştür. Kırılğan Narsisizm Ölçeği'nin aşırı duyarlık boyutunu etki sırasına göre immatür, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, matür ve benliği güçlendirici kendini aldatma boyutlarının pozitif yönde, düzen boyutunun ise negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. NKE-16 etki sırasına göre ve pozitif yönde inkâr yoluyla kendini

aldatma, kişisel standartlar, olumsuz değerlik, dışadönüklük boyutları tarafından, negatif yönde ise sorumluluk, uyumluluk, immatür, nevrotik ve ailesel eleştiriyi boyutları tarafından yordamıştır.

Literatür incelendiğinde, Mükemmeliyetçi Öz-Sunum Ölçeği'nin büyüklenmeci ve kırılğan narsisizmi ölçen Patolojik Narsisizm Ölçeği toplam puanı üzerindeki yordayıcı rolünün test edilmesi sonucunda ölçeğin mükemmeliyetçi öz-sunum ve kusursuz görünme alt ölçeklerinin narsisizm toplam puanını yordadığı görülmüştür (368). Konu ile ilgili başka bir çalışmada ise mükemmeliyetçiliğin boyutlarının grandiyöz narsisizmi yordadığı tespit edilmiştir (369). Alanyazında ulaşılan diğer bir çalışmada ise diğer odaklı mükemmeliyetçilik ve mükemmeliyetçi öz-tanıtım boyutlarının narsisizmdeki değişimi açıkladığı görülmüştür (22). Alanyazında ulaşılan çalışmalarda mevcut araştırmada incelenen boyutlar yer almamasına rağmen, bu çalışmalardan hareketle genel olarak mükemmeliyetçiliğin narsisizmi yordadığı çıkarımında bulunulabilir. Kırılğan narsisizmi ölçen kırılğan narsisizm boyutu ile aşırı duyarlık boyutunun ortak olarak davranışlardan şüphe tarafından yordandığı görülmektedir. Eleştirilmeye karşı hassas olan (163), dışlanma kaygısı yaşayan (159) ve öz saygılarını sürdürebilmek için başkalarının görüşlerine ihtiyaç duyan (164) kırılğan narsistler, bu özellikleri sebebiyle yaptıklarının veya davranışlarının doğruluğuna karşı hassas olabilir ve bundan şüphe duyabilirler. Dolayısıyla da davranışlardan şüphe boyutunun kırılğan narsisizm ile ilişkili olduğu ve kırılğan narsisizmi yordadığı düşünülebilir. Büyüklenmeci narsisizmi ölçen büyüklenmeci narsisizm boyutu ile NKE-16 ölçeğinin ise ortak olarak kişisel standartlar boyutu tarafından yordandığı görülmektedir. Büyüklenmeci narsisizme ait özellikler gösteren bireylerin, kendilikleriyle ilgili yoğun olarak yaşadıkları grandiyöz fanteziler sebebiyle kendilerine yönelik beklentilerinin ve standartların yüksek olduğu düşünülebilir. Ek olarak, yüksek standartları olan mükemmeliyetçi bireyler ise aşırı talepkâr olma ve dikkatleri üzerlerine çekmeye dair arzu içinde olma (13) gibi büyüklenmeci narsisizme ait özellikler gösteriyor olabilirler. Aradaki bu ilişki sebebiyle de kişisel standartlar boyutunun büyüklenmeci narsisizmi yordadığı düşünülebilir.

Literatürde, kendini aldatma ve narsisizm arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar incelendiğinde, doğrudan kendini aldatmanın narsisizmi yordama düzeyini araştıran

bir çalışmaya ulaşamamıştır. Ancak bazı çalışmacılar, kendini aldatmanın narsisizme dair aşırı olumlu bir önyargıya yol açtığını düşünmektedirler (370). Buna ek olarak, bazı çalışmacılar tarafından kendini aldatma veya kendine hizmet eden ön yargı düzeyi yüksek olan bireylerin narsisizmle ilişkili özelliklerinin de yüksek olduğu belirtilmektedir (161,177). Alanyazında ulaşılan bu çalışmalarda mevcut çalışmada incelenen boyutlara yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun ise bu çalışmada kendini aldatmayı ölçmek için kullanılan ölçeğin Türk popülasyonu için geliştirilmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Türkçe alanyazında ise bu ölçeği kullanarak yapılan bir çalışma olmaması sebebiyle, bu boyutların narsisizmi yordayıp yordamadığına ilişkin bir bulguya ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu çalışmada ise inkâr yoluyla kendini aldatmanın büyüklenmeci narsisizmi ölçen büyüklenmeci narsisizm boyutunu ve NKE-16'yı yordadığı görülmüştür. Büyüklenmeci narsisizme ait özellikler gösteren bireylerin öz saygılarını düzenlemek için zayıflıklarını reddetmeleri (159), büyüklenmeci fantezilerine zarar verme ihtimali olan tehditleri görmezden gelmeleri, benlik saygıları için tehdit olarak gördükleri bilgileri yok saymaları (160) ve olumsuz bir sonuçla karşılaşmaları halinde bunun dışsal etmenlere bağlı olduğunu düşünmeleri (161) sebebiyle kendini aldatma eylemini kendilerine dair olumsuz tarafları inkâr etme üzerinden gerçekleştiriyor olabilirler. Bu sebeple de inkâr yoluyla kendini aldatmanın büyüklenmeci narsisizmi yordadığı düşünülmektedir. Sonuçlar kırılğan narsisizm açısından değerlendirildiğinde ise aşırı duyarlık boyutunun benliği güçlendirici kendini aldatma tarafından yordandığı görülmektedir. Kırılğan narsisizme yönelik özelliklere sahip olan bireylerin güçlü baş etme mekanizmalarının olmadığı ve benlik saygılarının devamlılığı için diğerlerinden gelen geribildirimleri önemsedikleri veya tehdit edici durumlardan kaçındıkları bilinmektedir (164). Dolayısıyla bu kişiler öz-saygılarını sürdürebilmek amacıyla kendilerini aldatma eylemini benliklerini güçlendirme yoluyla yapmaya dair bir ihtiyaç duyabilirler. Bu nedenle, benliği güçlendirici kendini aldatmanın kırılğan narsisizmi yordadığı düşünülebilir.

Savunma mekanizmaları ile ilgili alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde, Bora (178) tarafından yapılan çalışmada immatür savunmaların etki gücü düşük olmasına rağmen narsisistik kişilik örgütlenmesini yordadığı sonucu elde edilmiştir. Diğer bir çalışmada ise büyüklenmeci narsisizmi sırasıyla immatür ve nevrotik

savunma biçimi ile bölme savunma mekanizmasının yordadığı ve en güçlü yordayıcının ise immatür savunmalar olduğu görülmüştür (19). Büyüklenmeci narsisizme ilişkin literatürde ulaşılan bu sonuçların mevcut çalışmanın bulgusunu desteklediği görülmektedir. Literatürde kırılma narsisizme yönelik yordayıcıların incelendiği bir çalışmada ise sırasıyla bölme savunma mekanizması, immatür, nevrotik ve nevrotik savunma biçimlerinin yordayıcı olduğu tespit edilmiştir (19). Bu araştırmada ise farklı olarak nevrotik savunma biçimlerinin yordayıcı olmadığı görülmüştür. Diğer bir araştırmada ise yapılan regresyon analizi neticesinde, patolojik narsisizm ile immatür ve nevrotik savunma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (320). Bunlara ek olarak, Cramer (319) ise farklı kişilik tiplerini yordayan savunma mekanizmalarını tespit etmek için yaptığı analizler neticesinde, narsisistik prototip için en güçlü yordayıcının immatür yansıtma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada da hem büyüklenmeci narsisizmin hem de kırılma narsisizmin tüm boyutlarını yordayan savunma biçiminin immatür savunma mekanizmaları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla alanyazında ulaşılan bu sonuçların bu araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Kendilik ve dış dünya arasındaki sınırlarla ilgili olan immatür mekanizmaların (90) temel amacının benliği, kendilik ve diğer kişilerin zıt yaşantılarından uzaklaştırma yoluyla korumak olduğu belirtilmektedir (8). Bu perspektiften hareketle, büyüklenmeci narsisistler büyüklenmeci kendiliklerine dair algılarını devam ettirebilmek; kırılma narsisistler ise öz-saygılarına zarar gelebilecek durumlarla karşılaştıklarında bundan korunabilmek amacıyla benliklerinden zıt yaşantıları uzaklaştırmaya çalışabilirler. Bu sebeple de immatür savunmaların narsisizmin her iki boyutunu da yordadığı düşünülebilir.

Temel kişilik özelliklerinin narsisizmi yordama düzeylerine ilişkin literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde ise büyüklenmeci narsisizm ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmada narsisizmin negatif yönde olmak üzere uyumluluk tarafından yordandığı görülmüştür (327). Bu çalışmada da uyumluluk boyutunun NKE-16'yı negatif yönde yordamasından hareketle, araştırmanın bu sonucunun desteklendiğini söylemek mümkündür. Buna ek olarak, aynı çalışmada narsisizm ile benlik saygısının yüksek dışadönüklük, gelişime açıklık ve düşük nevrotiklik üzerinde birleştiği görülmüştür (327). Mevcut çalışmada da benzer olarak, büyüklenmeci narsisizmin bu değişkenler tarafından yordandığı görülmektedir.

Alanyazında yer alan bir meta-analiz çalışmasında ise narsisizme ait varyansa sırasıyla dışadönüklük, uyumluluk, vicdanlılık, nevrotiklik ve deneyime açıklık kişilik boyutlarının katkıda bulunduğu saptanmıştır (326). Bu çalışmada da sözü edilen bu değişkenlerden deneyime açıklık dışındakilerin NKE-16'yı yordadığı görülmüştür. Ancak, bu çalışmada boyutların varyansı açıklama sıralamaları alanyazında ulaşılan çalışmadan farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebi ise literatürde ulaşılan bu araştırmada, meta-analiz çalışması olması dolayısıyla, birçok farklı ölçeğe ve değişkene yer verilmesi olabilir. Kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma sonucunda ise dışadönüklük, duygusal istikrar ve uyumluluk kişilik özelliklerinin kırılgan narsisizmi; dışadönüklük özelliğinin ise büyüklenmeci narsisizmi yordadığı görülmüştür (371). Bu çalışmada ise kırılgan narsisizm için dışadönüklük boyutunun yordayıcı değişken olmadığı görülmektedir. Bu durum, araştırmalara dahil edilen katılımcı gruplarının yaş aralıklarının ve eğitim durumlarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Tüm bunların yanı sıra, büyüklenmeci narsisizmi ölçen iki boyutun ortak olarak olumsuz değerlik; kırılgan narsisizmi ölçen iki boyutun ise ortak olarak duygusal tutarsızlık tarafından yordandığı görülmüştür. Büyüklenmeci narsisistlerin kıskançlık, küstahlık gibi davranışlarda (13) ve kendi öz-saygılarına zarar verme ihtimali olan insanların değerini düşürmeye yönelik eylemlerde buldukları (159) düşünüldüğünde olumsuz davranışlar ile karakterize olan olumsuz değerlik kişilik özelliğini gösteriyor olmaları beklenebilir. Bu nedenle, olumsuz değerlik kişilik özelliği büyüklenmeci narsisizmi yorduyor olabilir. Kırılgan narsisizme dair özellikler gösteren bireyler ise zaman zaman acı çektiklerine inanabilir ve yüksek kaygı düzeyine sahip olabilirler (13,162). Ek olarak, bu kişiler diğerlerinden gelen geribildirimler neticesinde hayal kırıklığı, anksiyete, mutsuzluk, utanç ve öfke gibi duyguları yoğun olarak deneyimleyebilir (159) ve tehdit edici durumlardan kaçınabilirler (164). Aynı zamanda, duygusal tutarsızlığı yüksek olan kişilerin de bunlara benzer olarak karamsar (124), endişeli, gergin, huysuz, sinirli ve alıngan (108,119) oldukları belirtilmektedir. Bununla birlikte, bu kişilerin yıkıcı duygularla uğraşırken uygun olmayan başa çıkma tepkileri gösterdikleri (138), çatışmadan kaçınma eğilimlerinin yüksek olduğu (139) ve negatif duyguları tolere etmekte zorlandıkları bilinmektedir (134). Kırılgan narsistlerin sergiledikleri davranışlar ile duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin birbirine oldukça

benzer davranışlar ile karakterize oldukları görülmektedir. Dolayısıyla, kırılın narsistik özellik gösteren katılımcılar, duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinde görülebilen bazı çatışmaları yaşayabilir ve benzer şekilde davranabilirler. Bu ise duygusal tutarsızlık boyutunun kırılın narsisizmin bir kısmını yordamasının sebebi olabilir.

6. SONUÇLAR

Bu bölümde araştırmanın sonuçları bir bütün olarak değerlendirildikten sonra çalışmanın kısıtlılıklarına ve önerilere yer verilmiştir.

Yapılan çalışmada ana hipotez, ‘mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özellikleri ile kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasında ilişki var’ olarak belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar bu doğrultuda değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikincil amacı olan mükemmeliyetçilik, kendini aldatma ve temel kişilik özelliklerinin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi ne düzeyde yordadığının tespit edilmesi amacıyla da analizler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın sonuçları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, benliği güçlendirici kendini aldatma, inkâr yoluyla kendini aldatma, gelişime açıklık, olumsuz değerlik, büyüklenmeci narsisizm boyutlarından erkek katılımcıların aldıkları puanların kadın katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Uyumluluk ve kırılğan narsisizm boyutunda ise kadın katılımcıların aldıkları puanların erkek katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Savunma mekanizmalarının ise cinsiyete göre bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Çalışmanın verileri medeni durum değişkeni açısından incelendiğinde; evli katılımcıların düzen, ailesel eleştiri, benliği güçlendirici kendini aldatma, inkâr yoluyla kendini aldatma ve sorumluluk boyutlarından bekar katılımcılara göre daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Bekar katılımcıların ise matür, kırılğan narsisizm, büyüklenmeci narsisizm, NKE-16 ve aşırı duyarlık alt boyutundan aldıkları puanların evli katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yaş gruplarına göre ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde ise 45-60 yaş grubundaki katılımcıların düzen boyutundan aldıkları puanların 18-24 yaş grubu katılımcılardan daha yüksek olduğu; 45-60 yaş grubundaki katılımcıların hatalara aşırı ilgi boyutundan aldıkları puanların 35-44 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu; 45-60 yaş grubundaki katılımcıların davranışlardan şüphe, kişisel standartlar ve benliği güçlendirici kendini aldatma boyutlarından aldıkları puanların 18-24 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu; 45-60 yaş grubundaki katılımcıların ailesel eleştiri boyutundan aldıkları puanların 18-24 ve 25-

34 yaş grubundaki katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, 45-60 yaş grubundaki katılımcıların inkâr yoluyla kendini aldatma ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanların 18-24 yaş grubu, 25-34 yaş grubu ve 35-44 yaş grubundaki katılımcıların aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu; 18-24 yaş grubundaki katılımcıların kırılğan narsisizm boyutlarından aldıkları puanların ise 25-34 yaş grubu, 35-44 yaş grubu ve 45-60 yaş grubu katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunların yanı sıra, 18-24 yaş grubunda yer alan katılımcıların NKE-16 puanlarının 25-34 yaş ve 35-44 yaş grubundaki katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu ve aşırı duyarlık için ise 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların bu boyuttan aldıkları puanlarının 35-44 yaş aralığında yer alan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Savunma mekanizmalarının ise yaş gruplarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Sonuçlar eğitim durumu değişkenine göre ele alındığında, eğitim durumu ortaokul olan katılımcıların düzen ve nevrotik puanlarının ilkökul ve lise seviyesinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; eğitim durumu ilkökul olan katılımcıların hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve inkar yoluyla kendini aldatma puanlarının eğitim durumu üniversite ve üzerinde olanlardan daha yüksek olduğu; eğitim seviyesi ilkökul olan katılımcıların ailesel eleştiri puanlarının lise düzeyinde ve üniversite ve üzerinde eğitimi olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcıların sorumluluk puanlarının eğitim düzeyi ortaokul, lise ve üniversite ve üzerinde olan katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kırılğan ve büyülenmeci narsisizm boyutlarından alınan puanların ise eğitim durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Çalışmanın sonuçları gelir düzeyine göre incelendiğinde, gelir düzeyi 2500-3500 arasında olan katılımcıların benliği güçlendirici kendini aldatma puanlarının gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcılar ile 5000 ve üzerinde olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; gelir düzeyi 2500-3500 arasında olan katılımcıların inkâr yoluyla kendini aldatma ve sorumluluk puanlarının gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; gelir düzeyi 1500-2499 arasında geliri olan katılımcıların dışadönüklük puanlarının 3501-5000 arasında geliri olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, gelir düzeyi 3501-5000 arasında olan katılımcıların duygusal tutarsızlık puanlarının gelir düzeyi 1499 ve altında, 1500-

2499, 2500-3500 arasında ve 5000 ve üzerinde olan katılımcılardan yüksek olduğu; gelir düzeyi 1499 ve altında olan katılımcıların kırılğan narsisizm puanlarının 5000 ve üzerinde geliri olan katılımcılardan yüksek olduğu görülmüştür. Savunma mekanizmalarının ve mükemmeliyetçilik puanlarının ise gelir düzeyi gruplarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik yardım alma değişkenine göre katılımcıların mükemmeliyetçilik, kendini aldatma ve savunma biçimleri puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Duygusal tutarsızlık ve kırılğan narsisizm boyutlarından ise psikolojik yardım alan katılımcıların, psikolojik yardım almayan katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Elde edilen sonuçlara göre kırılğan narsisizm ile nevrotik savunmalar, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, olumsuz değerlik, immatür savunmalar, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık arasında pozitif yönde; benliği güçlendirici kendini aldatma ile arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Büyüklenmeci narsisizm ile benliği güçlendirici kendini aldatma, nevrotik ve matür savunmalar, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik, aşırı duyarlık, inkâr yoluyla kendini aldatma, immatür savunmalar ve kişisel standartlar arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu görülmüştür. NKE-16 ile inkâr yoluyla kendini aldatma, immatür ve matür savunmalar, hatalara aşırı ilgi, kişisel standartlar, dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aşırı duyarlık ile inkâr yoluyla kendini aldatma, nevrotik ve matür savunmalar, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik, immatür ve davranışlardan şüphe arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Alanyazında ulaşılan sonuçların bu bulguları desteklediği görülmektedir. Benliği güçlendirici kendini aldatma ile nevrotik ve matür savunmalar, düzen, kişisel standartlar, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, gelişime açıklık arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmışken; hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. İnkâr yoluyla kendini aldatma ile immatür, nevrotik ve matür savunmalar, düzen, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk,

gelişime açıklık arasında pozitif korelasyon olduğu belirlenmiştir. Bu boyutlara dair literatürde yer alan çalışmaların mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. İmmatür savunmalar ile aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe arasında pozitif yönde korelasyon tespit edilmiştir. Nevrotik savunmalar ile düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Matür savunmalar ile düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri, kişisel standartlar, dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk ve gelişime açıklık arasında pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur. Alanyazında çalışmanın sonuçlarıyla uyumlu çalışmalar olduğu gibi farklı sonuçların da bulunduğu görülmektedir. Bu ise, araştırmalardaki katılımcı grubunun farklı özelliklere sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin düzen boyutu ile dışadönüklük, uyumluluk, gelişime açıklık, sorumluluk arasında pozitif yönde korelasyon bulunmuşken; olumsuz değerlik arasında ise negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Hatalara aşırı ilgi ile duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmışken; uyumluluk arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Davranışlardan şüphe ile duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik arasında pozitif yönde korelasyon bulunmuşken; dışadönüklük, uyumluluk, gelişime açıklık arasında negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Aile beklentileri ile duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik arasında pozitif yönde korelasyon olduğu saptanmıştır. Ailesel eleştiri ile duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Kişisel standartlar ile dışadönüklük, sorumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik arasında pozitif yönde korelasyon bulunmuştur. Bu boyutlara dair ulaşılan sonuçların mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Sonuçlar yordayıcı özellikler açısından analiz edildiğinde kırılğan narsisizmi yordayan değişkenler etki sırasına göre davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, hatalara aşırı ilgi, immatür savunmalar ve uyumluluk boyutları; büyükenmeci narsisizmi yordayan değişkenler ise etki sırasına göre immatür savunmalar, inkâr yoluyla kendini aldatma, olumsuz değerlik, kişisel standartlar, gelişime açıklık ve

davranışlardan şüphe boyutları olarak belirlenmiştir. Kırılgan Narsisizm Ölçeği'nin aşırı duyarlık boyutunu etki sırasına göre immatür savunmalar, davranışlardan şüphe, duygusal tutarsızlık, matür savunmalar ve benliği güçlendirici kendini aldatma boyutlarının pozitif yönde, düzen boyutunun ise negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. NKE-16 ise etki sırasına göre pozitif yönde inkâr yoluyla kendini aldatma, kişisel standartlar, olumsuz değerlik, dışadönüklük boyutları, negatif yönde sorumluluk, uyumluluk, immatür ve nevrotik savunmalar ile ailesel eleştiri boyutları tarafından yordanmıştır. Alanyazında kendini aldatmanın narsisizmi yordama durumuna ilişkin bir çalışmaya ulaşılamamakla birlikte, elde edilen sonuçlara göre bu iki değişken arasında ilişki bulunmaktadır. Bu görüş ise mevcut çalışmanın bulguları ile uyumludur. Mükemmeliyetçilik, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerine yönelik araştırmalar incelendiğinde ise bu çalışmanın sonuçlarını destekleyen sonuçlar olduğu gibi farklı bulgulara ulaşan çalışmaların da olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ise çalışmalarda yer alan katılımcı grubunun birçok açıdan farklı özelliklere sahip olması, verilerin toplandığı ölçme araçlarının farklılaşması ve incelenen değişkenlerin farklılık göstermesi olabilir. Bunların yanı sıra, literatürde savunma mekanizmaları ve kişilik özelliklerine ilişkin bu çalışmadan elde edilen verileri destekleyen ve aynı değişkenlerin yordayıcı olduğu çalışmalar olmakla birlikte bazı çalışmalarda ise bu yordayıcıların etki sıralarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna rağmen mevcut çalışmadan elde edilen bulguların literatürde erişilen bilgilerle uyumlu olduğu söylenebilir. Sonuç olarak ise, mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları ve temel kişilik özelliklerinin kırılgan ve büyüklenmeci narsisizmi yordadığı hipotezi doğrulanmıştır.

Bu çalışma mükemmeliyetçilik, kendini aldatma, savunma mekanizmaları, temel kişilik özelliklerinin kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm ile ilişkisini inceleyen ilk çalışma olma özelliğiyle literatüre katkı sağlamıştır. Ayrıca, mevcut çalışma narsisizmi iki ayrı boyut üzerinden ele alarak farklı yönlerden ve geniş bir kapsamda değerlendirmesi açısından da önem taşımaktadır. Bunlara ek olarak, bu çalışma sonucunda incelenen değişkenlerin narsisizm ile ilişki düzeyinin ve narsisizmi açıklama/yordama durumunun belirlenmesi dolayısıyla, narsisizm ile ilişkili olduğu düşünülen ancak daha önce üzerinde durulmamış yeni kavramlara açıklık getirilmesi sağlanmıştır. Çalışmanın diğer bir güçlü yönü ise katılımcı grubunun 18-60 yaş arası

toplum örneklemindeki bireylerden oluşmasıdır. Diğer taraftan ise çalışmanın bazı sınırlılıkları olduğu söylenebilir. Bunlardan biri, katılımcıların büyük çoğunluğunun kadın (%59,6), 18-24 (%41,9) yaş aralığında ve üniversite eğitim düzeyinde (%56,6) olması sebebiyle bulguların genel nüfusa genellenmesinin zorlaşmasıdır. Dolayısıyla, sonraki çalışmaların bu dağılımların eşitlendiği bir örnekleme yapılması önerilebilir. Bunun yanı sıra, çalışmada klinik bir örneklem kullanılmaması dolayısıyla elde edilen sonuçların narsistik kişilik bozukluğu tanısı almış bireylere genellenmesi konusunda da sınırlı kaldığı düşünülmektedir. Bu sebeple, klinik grup ile klinik tanısı olmayan grubun karşılaştırılmasının, genellebilirliği sağlama ve kapsamlı verilere ulaşma açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir. Çalışmadaki diğer bir sınırlılık ise öz-bildirime dayalı ölçeklerin kullanılmasıdır. Ölçeklerin öz-bildirime dayalı olması bireylerin gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmak yerine, kendilerini iyi gösterme arzusu ile yanıt vermelerine yol açmış olabilir.

Bunların yanı sıra, bu çalışmada birçok özelliğin her iki narsisizm boyutuna yönelik yordayıcı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak özellikle bazı boyutların öne çıktığı ve bu özelliklerin terapi sürecinde dikkate alınması yararlı olabilir. Büyüklenmeci narsisizmi inkâr yoluyla kendini aldatma davranışının, immatür savunmaları kullanmanın, kişilerin kendilerine belirledikleri standartların yüksek olmasının ve olumsuz değerlik özelliğine sahip olmanın; kırılğan narsisizmi ise davranışlardan şüphe etmenin, duygusal tutarsızlık özelliğine sahip olmanın, immatür savunmaları kullanmanın ve benliği güçlendirici kendini aldatma davranışının daha fazla açıkladığı görülmektedir. Sonuç olarak, narsistik özellikler gösteren kişiler açısından daha fazla öne çıkan bu faktörlerin bu kişilerin patolojilerinin anlaşılmasında ve terapi süreçlerinin yönetilmesinde olumlu yönde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, bu çalışmanın bulgularından hareketle erkek olmak ve evli olmak, 45-60 yaş grubunda olmak, ilkokul mezunu ve orta gelir düzeyine sahip olmak kendini aldatma için risk faktörü olabileceği görülmüştür. Bu risk faktörlerinin narsisizm ve diğer patolojilerde etkisi açısından dikkate alınması faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

1. Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. İçinde P. L. Hewitt & G. L. Flett (Eds.), *Perfectionism*. Washington, DC: American Psychological Association; 5-31.
2. Frost, R. O., Marten, P. A., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), 449-468.
3. Bums, D. D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 14(6), 34-52.
4. Pacht, A. R. (1984). Reflections on perfection. *American Psychologist*, 39, 386-390.
5. Stoeber, J., Edbrooke-Childs, J. H., & Damian, L. E. (2018). Perfectionism. R. J. R. Levesque (Ed.), *Encyclopedia of Adolescence*. New York: Springer; 2732-2739.
6. Akın, A. (2010). *Kendini Aldatma: Neden ve Sonuçlara İlişkin Bir Analiz*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
7. Gabbard, G.O. (2011). *Uzun-Süreli Psikodinamik Psikoterapi*. (H. Atalay, Çev.). Washington ve Londra: Amerikan Psikiyatrik Yayıncılık A.Ş.
8. Tükel, R. (2015). *Freud Okumaları*. (2. basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
9. Vaillant, G. E., Bond, M., & Vaillant, C. O. (1986). An empirically validated hierarchy of defense mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 43(8), 786-794.
10. Özdemir, O., Özdemir, P.G., Kadak, M.T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589.
11. Öztürk, M. O. ve Uluşahin, N.A. (2016). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (14. basım). Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
12. Horzum, M.B., Ayas, T., & Padır, M.A. (2017). Beş faktör kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 398-408.
13. Akhtar, S., & Thompson, J. A. (1982). Overview: Narcissitic personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 139(1), 12-20.
14. Bele, S. (2014). Narcissism and defense mechanisms in women. *Psihološka Obzorja*, 23, 11-20.
15. Cramer, P. (1995). Identity, Narcissism, and defence mechanisms in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 29(3), 341-361.
16. Cramer, P. (1998). Freshman to senior year: a follow-up study of identity, narcissism, and defense mechanisms. *Journal of Research in Personality*, 32(2), 156-172.
17. Hilsenroth, M.J., Hibbard, S.R., Nash, M.R., & Handler, L. (1993). A Rorschach study of narcissism, defense, and aggression in borderline, narcissistic, and cluster C personality disorders. *Journal of personality assessment*, 60(2), 346-61.
18. Perry, J.C., Presniak, M.D., & Olson, T.R. (2013). Defense mechanisms in schizotypal, borderline, antisocial, and narcissistic personality disorders. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 76 (1), 32-52.
19. İmamoğlu, A.H. (2018). *Narsisizm: Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Savunma Mekanizmaları Açısından Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
20. Karakuş, Ç. (2017). *Lise Öğrencilerinde Psikolojik Savunmalar Açısından Narsisizm ve Benlik Saygısının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
21. Freudenstein, O., Valevski A., Apter, A., Zohar, A., Shoval, G., Nahshoni, E. et al. (2012). Perfectionism, narcissism, and depression in suicidal and nonsuicidal adolescent inpatients. *Comprehensive Psychiatry*, 53(6), 746-752.
22. Sherry, S.B., Gralnick, T.M., Hewitt, P.L., Sherry, D.L., & Flett, G.L. (2014). Perfectionism and narcissism: Testing unique relationships and gender differences. *Personality and Individual Differences*, 61(62), 52-56.
23. Smith, M.M., Sherry, S.B., Chen, S., Saklofske, D.H., Flett, G.L., & Hewitt, P.L. (2016). Perfectionism and narcissism: A meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*, 64, 90-101.
24. Stoeber, J., Sherry, S.B., & Nealis, L.J. (2015). Multidimensional perfectionism and narcissism: Grandiose or vulnerable? *Personality and Individual Differences*, 80, 85-90.

25. Trumper, N., Watson, P.J., & O'Leary, B.J. (2006). Factors within multidimensional perfectionism scales: Complexity of relationships with self-esteem, narcissism, self-control, and self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 41(5), 849-860.
26. Çelebi, F.İ. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özelliklerinin Kendini Sabotaja Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
27. Rogoza, R., Wyszynska, P., Maćkiewicz, M., & Ciecuch, J. (2016). Differentiation of the two narcissistic faces in their relations to personality traits and basic values. *Personality and Individual Differences*, 95, 85-88.
28. Miller, J.D., Lynam, D.R., McCain, J.L., Few, L.R., Crego, C., Widiger, T.A. et al. (2016). Thinking structurally about narcissism: An examination of the five-factor narcissism inventory and its components. *Journal of Personality Disorders*, 30 (1), 1-18.
29. Kılıç, B. (2011). *Kendini Aldatma ve Dindarlık Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
30. Hollender, M. H. (1965). Perfectionism. *Comprehensive Psychiatry*, 6, 94-103.
31. Burns, D. D. (1980). The perfectionist script for self-defeat. *Psychology Today*, 34-52.
32. Antony, M. M. ve Swinson, R. P. (2000). *Mükemmeliyetçilik, Dost Sandığınız Düşman (When Perfect isn't Good Enough)*. (A. Açıkgöz, Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınevi.
33. Pirinççi, L.N. (2009). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
34. Hollender, M. H. (1978). Perfectionism, a neglected personality trait. *Journal of Clinical Psychiatry*, 39, 384.
35. Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
36. Slade, P. D., & Owens, R. G. (1998). A Dual Process Model of Perfectionism Based on Reinforcement Theory. *Behavior Modification*, 22(3), 372-390.
37. Flett, G. L., Hewitt, P. L., Blankstein, K., & O'Brien, S. (1991). Perfectionism and learned resourcefulness in depression and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 12(1), 61-68.
38. Flett, G.L., Hewitt, P.L., Shapiro, B. & Rayman, J. (2001). Perfectionism, beliefs, and adjustment in dating relationships. *Current Psychology*, 20(4), 289-311.
39. Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (8. basım). (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
40. Geçtan, E. (2017). *Psikanaliz ve Sonrası*. (16. basım). İstanbul: Mentis Yayınları.
41. Freud, S. (1959). *Inhibitions, Symptoms and Anxiety. The Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*. London: Hogarth.
42. Sharf, R.S. (2017). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. (5. basım). (N. Voltan Acar, Çev.). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
43. Ayhan, İ. (2007). Psikanalitik yaklaşım: Bilinçaltından notlar. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 472, 1-6.
44. Kiper, Y.C. (2016). *Üniversite Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının ve Sosyal Kaygılarının, Mükemmeliyetçilik Tutumlarını Yordaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
45. Adler, A. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler*. In H. Ansbacher & R. Ansbacher (Eds.). New York: Basic Books.
46. Lasota, M. (2005). *Perfectionism And The Role Of Self-Esteem*. Unpublished Master Thesis, Universty of Nevada, Las Vegas, USA.
47. Adler, A. (2000). Yaşamın Anlamı ve Amacı. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları (Orijinal Çalışmanın Yayın Tarihi 1932).
48. Schultz, D.P. & Schultz, S.E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi*. (Y. Aslay, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
49. Borynack, Z. A. (2003), *Contextual Influences In The Relationship of Perfectionism and Anxiety: A Multidimensional Perspective*. Unpublished Doctoral Thesis, Oklahoma University, Norman, Oklahoma.
50. Beck, A. T. (1988). Cognitive approaches to panic disorder: Theory and therapy. İçinde S. Rachman & J. D. Maser (Eds.), *Panic: Psychological Perspectives*. Lawrence Erlbaum Associates Inc; 91-109.

51. Beck, A.T. (1976). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*. (3. basım). İstanbul: Litera Yayıncılık.
52. Türkçapar, M. H. (2019). *Bilişsel Davranışçı Terapi: Temel İlkeler ve Uygulama*. (13. basım). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
53. Ellis, A. (1977). *Irrational Ideas*. New York: Institute for Rational Living.
54. Nelson-Jones, R. (2012). Danışma psikolojisi kuramları. (F. Akkoyun, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
55. Horney, K. (1945). *Our Inner Conflicts*. New York: Norton.
56. Horney, K. (1975). *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi, Özgerçekleştirme Kavgası*. (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi.
57. Fingarette, H. (2003). *Kendini Aldatma*. (A. Türker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
58. Demos, R. (1960). Lying to oneself. *The Journal of Philosophy*, 57(18), 588-595.
59. Penelhum, T. (1966). *Pleasure and falsity*. In Hampshire S., *Philosophy of Mind*, New York: Harper ve Row.
60. Paulhus, D. L. (1984). Two components of social desirable responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 598-609.
61. Mitchell, J., (2000) Living a lie: Self-deception habit and social roles. *Human Studies*, 23, 145-156.
62. Maze, J., & Henry, R. (1996). Problems in the concept of repression and proposals for their resolution. *International Journal of Psycho-analysis*, 77, 1085-1100.
63. Jopling, D. A. (1996). "Take away the life-lie ... ":Positive illusions and creative self-deception. *Philosophical Psychology*, 9, 525-544.
64. Sheridan, Z., Boman, P., Mergler, A., & Furlong, M.J. (2015). Examining well-being, anxiety, and self-deception in university students. *Cogent Psychology*, 2, 1-17.
65. Goleman, D. (1999). *Hayati Yalanlar Basit Gerçekler: Kendini Aldatmanın Psikolojisi* (B. Yanık, Çev.). İstanbul: Arion Yayınları.
66. Taylor, S. E., & Brown, J. D. (1994). Positive illusions and wellbeing revisited: Separating fact from fiction. *Psychological Bulletin*, 116, 21-27.
67. Bachkirova, T. (2016). A new perspective on self-deception for applied purposes. *New Ideas in Psychology*, 43, 1-9.
68. Morgan, D.M. (2003). *The Role Of Self-Deception In Dissatisfied Marriages*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Stephen F. Austin State University.
69. Von Hippel, W., & Trivers, R. (2011). The evolution and psychology of self-deception. *Behavioral and Brain Sciences*, 34, 1-56.
70. Trivers, R. (1976). "Foreword." İçinde R. Dawkins (Ed.), *The Selfish Gene*. New York: Oxford University Press; 5-7.
71. Trivers, R., & Newton, H.P. (1982). The crash of flight 90: Doomed by self-deception? *Science Digest*, 111, 66-67.
72. Campbell, J. (1986). Similarity and uniqueness: the effects of attribute type, relevance, and individual differences in self-esteem and depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 282-294.
73. Suls, J., & Wan, C. (1987). In search of the false-uniqueness phenomenon: fear and estimates of social consensus. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 211-217.
74. Van der Leer, L., & McKay, R. (2017). The optimist within? Selective sampling and self-deception. *Consciousness and Cognition* 50, 23-29.
75. Liu, J., Zhang, W., Zhan, Y., Song, L., Guan, P., Kang, D. et al. (2019). The effect of negative feedback on positive beliefs in self-deception. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-12.
76. Mcallister, H. A., Baker, J. D., Mannes, C., Stewart, H., & Sutherland, A. (2005). The optimal margin of illusion hypothesis: evidence from the self-serving. *J. Soc. Clin. Psychol.* 21, 414-426.
77. Baars, B.J. (1988). *A Cognitive Theory Of Consciousness*. New York: Cambridge University Press.
78. Dings, R. (2017). Social strategies in self-deception. *New Ideas Psychology*, 47, 16-23.
79. Seiffert-Brockmann, J., & Thummes, K. (2017). Self-deception in public relations. a psychological and sociological approach to the challenge of conflicting expectations. *Public Relation Review*, 43, 133-144.

80. Peterson, J.B., De Young, C.G., Driver-Linn, E., Seguin, J.R., Higgins, D.M., Arseneault, L. et al. (2003). Self-deception and failure to modulate responses despite accruing evidence of error. *Journal of Research in Personality*, 37(3), 205-223.
81. Allport, G.W. (1937). *Personality-A psychological interpretation*. New York: Henry Holt and Company.
82. Paulhus, D.L. (1998). Interpersonal and intra-psychic adaptiveness of traits self-enhancement. A mixed blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197-1208.
83. Hogan, R. (1991). Personality and personality measurement. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), *Handbook of industrial and organizational psychology*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
84. Taylor, S.E., & Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.
85. Pompili, M., Serafini, G., Innamorati, M., Lester, D., Shrivastava, A., Girardi, P. et al. (2011). Suicide risk in first episode psychosis: A selective review of the current literature. *Schizophrenia Research*, 129, 1-11.
86. Cramer, P. (1987). The development of defense mechanisms. *Journal of Personality*, 55(4), 597-614.
87. Freud, A. (1946). *The Ego and the Mechanisms of Defense*. New York: International Universities Press.
88. Akvardar, Y., Çalpak, E., Etaner, U., Hürol, C., Sunat, H., Tükel, R. ve ark. (2015). Psikanalitik Kurama Giriş. A.G. Küey (Ed.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
89. Freud, A. (2011). *Ego ve Savunma Mekanizmaları*. İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1937).
90. McWilliams, N. (2017). *Psikanalitik Tanı: Klinik Süreç İçinde Kişilik Yapısını Anlamak* (E. Kalem, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1994).
91. Vaillant, G. E. (1993). *The Wisdom of Ego*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
92. Cramer, P. (2008). Seven pillars of defense mechanism theory. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(5), 1963-1981.
93. Vaillant, G.E. (1994). Ego mechanisms of defense and personality psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(1), 44-50.
94. American Psychiatric Association, (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM IV*. (4th ed.). Washington: American Psychiatric Association.
95. Vaillant, G.E. (1971). Theoretical hierarchy of adaptive ego mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 24, 107-118.
96. Cramer, P. (2009). The development of defense mechanisms from pre-adolescence to early adulthood: Do IQ and social class matter? A longitudinal study. *Journal of Research in Personality*, 43, 464-471.
97. Cramer, P. (2006). *Protecting The Self: Defense Mechanisms In Action*. New York: Guilford Press.
98. Kernberg, O.F. (1984). *Severe Personality Disorders: Psychotherapeutic Strategies*. New Haven: Yale University Press.
99. Kernberg, O.F. (2012). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*. (M. Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1975).
100. Kaya A. ve Bozkur, B. (2017). Kadercilik eğilimi ile özyeterlik inancı ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, (18)1, 124-145.
101. Yılmaz, N., Gençöz, T. ve Ak, M. (2007). Savunma biçimleri testi'nin psikometrik özellikleri: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 244-253.
102. Snarey, J. R., & Vaillant, G. E. (1985). How lower-and working-class youth become middle-class adults: The association between ego defense mechanisms and upward social mobility. *Child Development*, 56(4), 899-910.
103. Güneri-Yöyen, E. (2018). Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ego savunma mekanizmaları arasındaki ilişki. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(1), 34-45.
104. Granieri, A., La Marca, L., Mannino, G., Giunta, S., Guglielmucci, F., & Schimmenti, A. (2017). The relationship between defense patterns and DSM-5 maladaptive personality domains. *Frontiers in psychology*, 8, 1-12.
105. Vaillant, G. E. (1977). *Adaptation To Life*. ABD: Harvard University Press.

106. Gençtanırım-Kurt, D. ve Çetinkaya-Yıldız, E. (2017). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
107. Türk Dil Kurumu. (2020). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Başkanlığı (İnternette) 2019. Erişim 10.01.2020, www.tdk.gov.tr.
108. Burger, J.M. (2016). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
109. Morris, G. C. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)*. (Çeviri Ed.: Ayvaşık, H.B., Sayıl, M.). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
110. Mayer, J. D. (2007). Asserting the definition of personality. *The Online Newsletter for Personality Science, 1*, 1-4.
111. Şenyuva, H. Ş. (2007). *Aydın İlinde Alınan Normal Bir Örneklemde Kişilik Bozukluklarının Yaygınlık Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
112. Ewen, R.B. (2014). *An Introduction To Theories Of Personality*. New York: Psychology Press.
113. Yazgan-İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2016). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
114. Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi, 1*, 7-14.
115. Beck, A. T. (1979). *Cognitive Therapy Of Depression*. New York: Guilford Press.
116. Özdel, K. (2015). Dünden bugüne bilişsel davranışçı terapiler: Teori ve uygulama. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics, 8(2)*, 10-20.
117. McCrae, R.R. ve Costa, P.T. (2003). *Personality In Adulthood: A Five-Factor Theory Perspective*. New York: Guilford Press.
118. McCrae, R.R., & Costa, P.T. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the Five-Factor model. İçinde J.S. Wiggins (Ed.), *The Five-Factor Model Of Personality: Theoretical Perspectives*. New York: Guilford Press; 51-87.
119. Feist, J., & Feist, J. (2008). *Theories Of Personality*. USA: The McGraw-Hill Companies.
120. Allport, G. W., & Odbert, H. S. (1936). Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological Monographs, 47(1)*, i-171.
121. Norman, W. T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 66*, 574-583.
122. McCrae, R.R. ve Costa, P.T. (1985). Updating Norman's "Adequate Taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology, 3(49)*, 710-721.
123. Goldberg, L. R. (1990). An alternative description of personality: The big- five factor structure. *Journal Of Personality and Social Psychology, 59*, 1216-1229.
124. Costa, P.T., & McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment, 64*, 21-50.
125. Cervone, D. ve Pervin, L.A. (2016). *Kişilik Psikolojisi Kuram ve Araştırma*. (12. basım). (M. Baloğlu, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
126. Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE). *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 128*, 45-66.
127. Cloninger, S.C. (2000). *Theories of Personality: Understanding Persons*. (3rd ed.). USA: Prentice Hall.
128. Özer, E. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Duygusal Zekâ ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
129. Jensen-Campbell, L.A. Gleason, K.A., Adams, R., & Malcolm, K.T. (2003). Interpersonal conflict, agreeableness, and personality. *Development Journal of Personality, 71(6)*, 1059-1085.
130. York, K.L., & John, O.P. (1992). The four faces of eve: A typological analysis of women's personality at midlife. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*, 494-508.
131. Costa, P.T., McCrae, R.R. ve Dye, D.A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness; a revision of the Neo personality inventory. *Personality and Individual Differences, 12 (9)*, 887-898.
132. Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş faktör kişilik envanteri'nin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi, 17(49)*, 21-33.

133. Barrick, M.R., Stewart, G.L., & Piotrowski, M. (2002). Personality and Job Performance: Test of the Mediating Effects of Motivation Among Sales Representatives. *Journal of Applied Psychology*, 87(1), 43-51.
134. O'Brein, T.B., & De Longis, A (1996). The Interactional Context of Problem, Emotion, and Relationship-Focused Coping: The Role of the Big Five Personality Factors. *Journal of Personality*, 64(4), 775-813.
135. Merdan, E. (2013). Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 7, 140-159.
136. Tatlıhoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 17, 939-971.
137. Saxena, S. (2014). Are transformational leaders creative and creative leaders transformational? An attempted synthesis through the big five factor model of personality lens. *aWeshkar*, 18(2), 30-51.
138. McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90.
139. Antonioni D. (1998). Relationship between the big five personality factors and conflict management styles. *International Journal of Conflict Management*, 9(4), 336-355.
140. Costa, P.T., & McCrae, R.R. (2003). Bibliography for NEO PI-R and NEO-FFI, Lutz, FL: *Psychological Assessment Resources*.
141. MacDonald, K. (1995). Evolution, the Five-Factor Model, and Levels of Personality. *Journal of Personality*, 63(3), 525-567.
142. Bartley, C. E., & Roesch, S. C. (2011). Coping with daily stress: The role of conscientiousness. *Personality and Individual Differences*, 50(1), 79-83.
143. Widiger, T. A., & Trull, T. J. (1992). Personality and psychopathology: An application of the five-factor model. *Journal of Personality*, 60, 363-393.
144. Marks, I. (1987). *Fears, Phobias, and Rituals: Panic, Anxiety, and Their Disorders*. Oxford: Oxford University Press.
145. Ohman, A. (1993). Fear and anxiety as emotional phenomena: Clinical phenomenology, evolutionary perspectives, and information-processing mechanisms. İçinde M. Lewis & J. M. Haviland (Eds.), *Handbook of Emotions*. New York: Guilford; 511-536.
146. Peabody, D., & Goldberg, D. (1989). Some determinants of factor structures from personality-trait descriptors. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 57(3), 552-567.
147. Digman, J. M., & Inouye, J. (1986). Further specification of the five robust factors of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 116-123.
148. Barrick, M.R., & Mount, M. K. (1991). The big five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44(1), 1-26.
149. Wayne, J.H., Musisca, N., & Fleeson, W. (2004). Considering the role of personality in the work-family experience: Relationships of the big five to work-family conflict and facilitation. *Journal of Vocational Behavior*, 64(1), 108-130.
150. Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653-665.
151. Ellis, H. (1898). Auto-eroticism: A psychological study. *Alienist and Neurologist*, 19, 260-299.
152. Grunberger, B. (1971). *Narcissism: Psychoanalytic Essays*. (S. Joyce, Çev.). Connecticut: International Universities Press, Inc., 1990.
153. Anlı, İ. (2010). *Psikanalizde Narsisizm*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
154. Akhtar, S. (1989). Narcissistic personality disorder: Descriptive features and differential diagnosis. *Psychiatric Clinics of North America*, 12, 505-530.
155. Özmen, E. (2006). *Kendini Tanıma Rehberi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, Kıssadan Hisseler Dizisi.
156. Karaaziz, M. ve Erdem Atak, İ. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne*, 1 (2), 44-59.
157. Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 421-426.
158. Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), Tam Ölçütleri Başvuru El kitabından*. (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

159. Dickinson, K. A., & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders*, 17(3), 188-207.
160. Baumeister, R. F. & Vohs, K. D. (2001). Narcissism as addiction to esteem. *Psychological Inquiry*, 12, 206-209.
161. Campbell, W. K., Reeder, G. D., Sedikides, C. ve Elliot, A. J. (2000). Narcissism and comparative self-enhancement strategies. *Journal of Research in Personality*, 34, 329-347.
162. Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(4), 590-597.
163. Gabbard, G. (1989). Two subtypes of narcissistic personality disorder. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 53, 527-532.
164. Zeigler-Hill, V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B., & Myers, E. M. (2011). Trouble ahead, trouble behind: Narcissism and early maladaptive schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(1), 96-103.
165. Erten, Y. (2015). Tek kişilik balo: Narsisizm üzerine kuramsal ve klinik notlar. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 24, 11-32.
166. Stirling, G. (2000). Neurotic narrative: Metafiction and object relations theory. *Collage Literature*, 27(2), 80-102.
167. Kernberg, O.F. (2010). *Sapıklıklarda ve Kişilik Bozukluklarında Saldırganlık*. (M.B. Büyükkal, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları / Ötekini Dinlemek 9-(Orijinal çalışma basım tarihi 1992).
168. Kernberg, O. F. (1970). Factors in the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personalities. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 18(1), 51-85.
169. Kohut, H., & Tolpin, M. (1980). *The Disorders Of The Self: The Psychopathology Of First Years Of Life*. The Course of Life Bethesda: NIMH.
170. Masterson, J. F. (2016). *Gerçek Kendilik*. (P. Üzeltüzenci, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orjinal çalışma basım tarihi 1985).
171. Masterson, J. F. (2016). *Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları*. (B. Açıl, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
172. Rothstein, A. (1999). *The Narcissistic Pursuit Of Perfection*. Madison, CT: International Universities.
173. Ronningstam, E. (2010). Narcissistic personality disorder: A current review. *Current Psychiatry Reports*, 12, 68-75.
174. Morf, C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12, 177-196.
175. Westphal, M., & Bonanno, G. A. (2007). Posttraumatic growth and resilience to trauma: Different sides of the same coin or different coins? *Applied Psychology*, 56(3), 417-427.
176. Miller, J. D., Widiger, T. A., & Campbell, W. K. (2010). Narcissistic personality disorder and the DSM-V. *Journal of Abnormal Psychology*, 119 (4), 640-649.
177. Levi, E., & Bachar, E. (2019). The moderating role of narcissism on the relationship between posttraumatic growth and PTSD symptoms. *Personality and Individual Differences* 138, 292-297.
178. Bora, A. (2019). *Çocukluk Çağı Örselenmelerindeki Savunma Mekanizmaları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Borderline ve Narsistik Kişilik Örgütlenmeleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
179. Egan, V., Chan, S., & Shorter, G. W. (2014). The Dark Triad, happiness and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 67, 17-22.
180. Jakobwitz, S., & Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 331-339.
181. Paulhus, D.L., & Williams, K.M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563.
182. Emmons, R.A. (1984). Factor analysis and construct validity of the narcissistic personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 48(3), 291-300.
183. TÜİK. 2018 Genel Nüfus Sayımı. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu 2019, 1 Şubat. Erişim 09.09.2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30709>.
184. Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
185. Mısırlı-Taşdemir, Ö. (2003). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik, Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı, Kontrol Odağı, Öz Yeterlik ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin*

- İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
186. Kağan, M. (2011). Frost çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12, 192-197.
  187. Ermiş-Demirtaş, H. (2013). *Kendini Aldatma Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
  188. Bond, M., Gardner, S.T., Christian, J., & Sigal, J.J. (1983). Empirical study of self-rated defense styles. *Archives of General Psychiatry*, 40(3), 333-338.
  189. Andrews, G., Pollock, C., & Stewart, G. (1989). The determination of defense style by questionnaire. *Archives of General Psychiatry*, 46(5), 455-460.
  190. Andrews, G., Singh, M., & Bond, M. (1993). The defense style questionnaire. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 181(4), 246-256.
  191. Gençöz, T. ve Öncül, Ö. (2012). Examination of personality characteristics in a Turkish sample: Development of basic personality traits inventory. *The Journal of General Psychology*, 139(3), 194-216.
  192. Raskin, R.N., & Hall, C.S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45(2), 590.
  193. Raskin, R., & Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the narcissistic personality inventory and further evidence of its construct validation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 890-902.
  194. Ames, D. R., Rose, P., & Anderson, C. P. (2006). *The NPI-16 as a short measure of narcissism*. *Journal of Research in Personality*, 40(4), 440-450.
  195. Atay, S. (2009). Narsistik kişilik envanterinin Türkçe'ye standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 181-196.
  196. Güngör, N.D. ve Selçuk, F.Ü. (2015). Narsistik kişilik envanteri (NKE-16) Türkçe uyarlaması. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma ve Eğitim Laboratuvarı (SAEL), Yayınlanmamış Tartışma Metni. Erişim 10.12.2019, <https://docplayer.biz.tr/337930-Narsistik-kisilik-envanteri-nke-16-turkce-uyarlamasi.html>.
  197. Hendin, H.M., & Cheek, J.M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: A reexamination of Murray's Narcism Scale. *Journal of Research In Personality*, 31(4), 588-599.
  198. Şengül, B.Z., Ünal, E., Akça, S., Canbolat, F., Denizci, M. & Baştuğ, G. (2015). Validity and reliability study for the Turkish adaptation of the hypersensitive narcissism scale (HSNS). *Düşünen Adam*, 28(3), 231-241.
  199. Glover, N., Miller, J. D., Lynam, D. R., Crego, C., & Widiger, T. A. (2012). The five-factor narcissism inventory: A five-factor measure of narcissistic personality traits. *Journal of Personality Assessment*, 94, 500-512.
  200. Sherman, E. D., Miller, J. D., Few, L. R., Campbell, W. K., Widiger, T. A., Crego, C., et al. (2015). Development of a short form of the five-factor narcissism inventory: The FFNI-SF. *Psychological Assessment*, 27(3), 1110-1116.
  201. Ekşi, F. (2016). The short form of the five-factor narcissism inventory: Psychometric equivalence of the Turkish version. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 16(4), 1081-1096.
  202. George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS For Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10a ed.) Boston: Pearson.
  203. Siegle, D., & Schuler, A. A. (2000). Perfectionism differences in gifted middle students. *Roeper Review*, 23, 39-44.
  204. Slaney, R. B., & Ashby, J. S. (1999). Perfectionism: Study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development*, 74, 51-58.
  205. Erözkan, A. (2008). Üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik eğilimleri ve depresyon düzeyleri. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 6, 76-88.
  206. Pamir, Ç. O. (2008). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
  207. Karakaş, Y. (2008). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
  208. Stallman, H.M., & Hurst, C.P. (2011). The factor of the Frost Multidimensional Perfectionism Scale in university students. *The Australian Psychological Society*, 46, 229-236.

209. Flett, G. L., Hewitt P. L., Blankstein, K. R., & Gray, L. (1998). Psychological distress and the frequency of perfectionistic thinking. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 75, 1363-1381.
210. Cırcır, B. (2006). *Öğretmen Adaylarının Denetim Odakları ve Mükemmeliyetçilik Tutumlarının Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
211. Yaoar, A. A. (2008) *Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliği ile Empati Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
212. Dimaggio, G., Lysaker, P.H., Pedone, R., Marsigli, N., Riccardi, I., Sabatelli, B. et al. (2015). Perfectionism and personality disorders as predictors of symptoms and interpersonal problems. *American Journal of Psychotherapy*, 69(3), 317-330.
213. Stoeber, J., & Stoeber, F.S. (2009). Domains of perfectionism: Prevalence and relationships with perfectionism, gender, age, and satisfaction with life. *Personality and Individual Differences*, 46, 530-535.
214. Moya, M., Expósito, F., & Ruiz, J. (2000). Close relationships, gender and career salience. *Sex Roles*, 42, 825-846.
215. Özyurt-Uysal, Y.A. (2017). *Öğretmenlerin Mükemmeliyetçilik ve Öz-Duyarlık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
216. Erol, İ. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Verilere Göre Mükemmeliyetçilik Algısı ve Ortoreksiya Nevroza Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
217. Erdoğan, Ç.H., Topuz, R. ve Bahadır, Z. (2018). Examination of football players' perfectionism features and subjective stress perceptions. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 20(3), 283-291.
218. Gürbüzkol, H. (2018). *Lise Öğretmenlerinin Mükemmeliyetçilik Algıları ile İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
219. İşgören, G. (2018). *Genç Erişkinlerde Bilişsel Duygu Düzenlemenin Mükemmeliyetçilik ve Depresyon İlişkisindeki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
220. Bieling, P. J., Israeli, A. L., & Antony, M. M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*, 36(6), 1373-1385.
221. Van Yperen, N. W., & Hagedoorn, M. (2008). Living up to high standards and psychological distress. *European Journal of Personality*, 22(4), 337-346.
222. Black, J., & Reynolds, W.M. (2013). Examining the relationship of perfectionism, depression, and optimism: Testing for mediation and moderation. *Personality and Individual Differences*, 54, 426-431.
223. Cesur, C. (2017). *Bir Grup Çalışan Yetişkinde Kaygı Düzeyi, Mükemmeliyetçilik ve Öfke Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
224. Suárez-Cadenas, E., Scretkovic, T., Perales, J. C., Petrović, J., Sterkowicz-Przybycień, K., Batez, M. at al. (2016). Mental toughness and perfectionism in judo: differences by achievement and age. The relation between constructs. *Archives of Budo*, 12, 267-274.
225. Kalkan-Dışbudak, Ş. (2016). *Öğretim Elemanlarının Mükemmeliyetçilik ile Tükenmiş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
226. Kırıl, E. (2015). The relationship between locus of control and perfectionism perception of the primary school administrators. *Social and Behavioral Sciences*, 174, 3893-3902.
227. Jafari, Z., Khodarahimi, S., & Rasti, A. (2016). Sexual self-esteem and perfectionism in women with and without overweight. *Women & Therapy*, 39, 235-253.
228. Dumitrescu, A.L., Zetu, L., & Teslaru, S. (2012). Instability of self-esteem, self-confidence, self-liking, self-control, self-competence and perfectionism: associations with oral health status and oral health-related behaviours. *Int J Dent Hygiene*, 10, 22-29.
229. Yılmaz, F. Ö., Erişen, M. A. ve Banaz, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Journal of Healthcare Management and Leadership*, 1, 27-39.

230. Yıldırım, B. (2018). *Beliren Yetişkinlikte Romantik İlişki Temalı ve Eş Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtilerin Gelişimsel Yordayıcıları: Özerklik, bağlanma ve mükemmeliyetçilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
231. Eskiili, B. (2015). *Erişkinlerin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
232. Haçer, A., & Tüfekçi, Z. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sürekli kaygı ve kendini aldatma durumlarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(19), 883-893.
233. Lamba, S., & Nityananda, V. (2014). Self-Deceived Individuals Are Better at Deceiving Others. *PLoS ONE*, 9(8), e104562.
234. Johnson, E.A., Vincent, N., & Ross, L. (1997). Self-Deception versus Self-Esteem in Buffering the Negative Effects of Failure. *Journal Of Reseach In Personality*, 31, 385-405.
235. Triandis, H.C. (2011) Culture and self-deception: A theoretial perspective. *Social Behaviour and Personality*, 39 (1), 3-14.
236. O'Rourke, N., & Cappeliez, P. (2005). Marital satisfaction and self-deception: Reconstruction of relationship histories among older adults. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 33(3), 273-282.
237. Kruck, C.L., Flashman, L.A., Roth, R.M., Koven, N.S., McAllister, T.W. & Saykin, A.J. (2009). Lack of relationship between psychological denial and unawareness of illness in schizophrenia-spectrum disorders. *Psychiatry Research*, 169, 33-38.
238. Colvin, C. R., & Block, J. (1994). Do positive illusions foster mental health? An examination of the Taylor and Brown formulation. *Psychological Bulletin*, 116, 3-20.
239. Hagedorn, J. W. (1996). Happiness and self-deception: An old question examined by a new measure of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 38, 139-160.
240. Lambert, N. M., Graham, S. M., Fincham, F. D., & Stillman, T. F. (2009). A changed perspective: How gratitude can affect sense of coherence through positive reframing. *The Journal of Positive Psychology*, 4, 461-470.
241. Erez, A. (1994). Dispositional source of job satisfaction: The role of self-deception. Unpublished Master's thesis. Cornell University.
242. Roth, D. L. & Ingram, R. E. (1985). Factors in the self-deception questionnaire: Associations with depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 243-251.
243. Li, F., Niu, X., & Li, Y. (2011). Age-related and situation-related social desirability responding among Chinese teachers. *The Journal of Social Psychology*, 151(6), 667-670.
244. Desai, N., Dalal, S., & Rawal, S. (2017). The Effects of Volunteerism on Self-Deception and Locus of Control. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 29(1), 83-92.
245. Akbulut, Y., Dönmez, O. ve Dursun, Ö.Ö. (2017). Cyberloafing and social desirability bias among students and employees. *Computers in Human Behavior*, 72, 87-95.
246. Ren, M., Zhong, B., Fan, W., Dai, H., Yang, B., Zhang, W. at al. (2018). The influence of self-control and social status on self-deception. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-13.
247. Cummins, D. D. (1999). Cheater detection is modified by social rank: the impact of dominance on the evolution of cognitive functions. *Evolution and Human Behavior*, 20(4), 229-248.
248. Cramer, P. (1991). Anger and the use of defense mechanisms in college students. *Journal of Personality*, 59, 39-55.
249. Mahalik, J.R., Cournoyer, R.J., De Franc, W., Cherry, M., & Napolitano, J.M. (1998). Men's gender role conflict and use of psychological defenses. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 247-255.
250. Zhang, L.F. (2014). An alternative form of the Defense Mechanisms Inventory: Assessing Chinese university students. *Educational Psychology*, 36(10), 1790-1806.
251. Whitty, M. T. (2003) Coping and defending: Age differences in maturity of defence mechanisms and coping strategies. *Aging & Mental Health*, 7 (2), 123-132.
252. Di Giuseppe, M., Gennaro, A., Lingiardi, V., & Perry, J. C. (2019). The role of defense mechanisms in emerging personality disorders in clinical adolescents. *Psychiatry*, 1-15.
253. Petraglia, J., Thygesen, K. L., Lecours, S., & Drapeau, M. (2009). Gender differences in self-reported defense mechanisms: A study using the New Defense Style Questionnaire-60. *American Journal of Psychotherapy*, 63(1), 87-99.
254. Morelli, G., & Andrews, L. (1982). Cognitive irrationality and defensiveness. *Psychological Reports*, 51, 387-393.

255. Zoccali, R., Muscatello, M. R. A., Bruno, A., Cedro, C., Campolo, D., Pandolfo, G. at al. (2007). The role of defense mechanisms in the modulation of anger experience and expression: Gender differences and influence on self-report measures. *Personality and Individual Differences*, 43(6), 1426-1436.
256. Çağatay, S.E. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantı Düzeyi ile Bağlanma Stilleri ve Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
257. Yaşar, Ö.S. (2014). *Yetişkin Yakın İlişkilerde Bağlanma Stilleri ile Kullanılan Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
258. Albayrak, G. (2018). *Diyaliz Hastalarında Psikososyal Uyum ve Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
259. Gençoğlu, Ç.H. (2019). *Bireylerin Bağlanma Stillерinin Kullanılan Savunma Mekanizmaları ve Sosyodemografik Değişkenler ile İlişkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
260. Yazdanshenas Ghazwin, M., Tavakoli, S. A. H., Latifi, S., Saberi, H., Derakhshanrad, N., Yekaninejad, M. S., Sadeghi, M., Emami Razavi, S.H., Norouzi Javidan, A., & Ghodsi, S.M. (2016). Psychological defense mechanisms among individuals with SCI with adjustment disorder. *The Journal of Spinal Cord Medicine*, 40(5), 538-547.
261. Bahadır, E. (2019). *Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkilerin Çocukluk Çocukluk Çağı Travmaları Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
262. Vaillant, G.E., & Vaillant, C.O. (1990). Natural history of male psychological health, XII: a 45-year study of predictors of successful aging at age 65. *American Journal of Psychiatry*, 147(1), 31-37.
263. Cramer, P. (1998). Coping and defense mechanisms: What's the difference? *Journal of Personality*, 66(6), 919-946.
264. Aksu, B. (2019). *Psikolojik Savunma Mekanizmaları ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
265. Budaev, S. V. (1999). Sex differences in the Big Five personality factors: Testing an evolutionary hypothesis. *Personality and Individual Differences*, 26(5), 801-813.
266. Costa, P. J., Terracciano, A., & McCrae R. R. (2001). Gender differences Personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 (2), 322-331.
267. Goodwin, R. D., & Gotlib, I. H. (2004). Gender differences in depression: The role of personality factors. *Psychiatry Research*, 126 (2), 135-142.
268. Marusic, I., & Bratko, D. (1998). Relations of masculinity and femininity with personality dimensions of the five-factor model. *Sex Roles*, 38(1/2), 29-44.
269. Kim, S. E., Kim, H.-N., Cho, J., Kwon, M.-J., Chang, Y., Ryu, S. at al. (2016). Direct and indirect effects of five factor personality and gender on depressive symptoms mediated by perceived stress. *Plos One*, 11(4), 1-14.
270. Shokri, O., Kadivar, P., & Daneshvarpoor, Z. (2007). Gender differences in subjective well-being: The role of personality traits. *Iranian journal of psy chiatry and clinical psychology*, 13 (3), 280-289.
271. Demirci, S. (2003). *Öğretmenlerde beş faktör kişilik özellikleri ile iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
272. Bayram, N., Gürsakal, S., & Aytaç, S. (2012). Öğrencilerin kariyer değerlerini açıklamada kişiliğin etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 181-190.
273. Akyunus-İnce, M. (2012). *Cognitive Aspects of Personality Disorders: Influences of Basic Personality Traits, Cognitive Emotion Regulation, and Interpersonal Problems*. Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
274. Ertürk M. E. (2009). *Gönüllü Sağlık Örgütlerinde Çatışma ve Çatışma Yönetimi: Ulusal Medikal Kurtarma Ekibine Yönelik Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

275. Çelebi, N. ve Uğurlu, B. (2014). Resmi liselerde çalışan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 534-569.
276. Çelik, A. (2017). *Hizmet Sektöründe Kişilik Özellikleri ile Tüketici Temelli Marka Değerli Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
277. Yıldırım, C. (2017). Türk kamu personelinin kişilik özellikleri: Samsun il yönetimi örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 62, 327-343.
278. Alan, H. Ve Baykal, U. (2018). Yönetici hemşirelerin kişilik özellikleri ve etkileyen kişisel ve mesleki özellikler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 9(2), 119-128.
279. Erdoğan, M. (2019). *Bireylerin Kişilik Özellikleri, Temel Değerleri, İletişim Becerileri ile Öznel İyi Oluş Hali Düzeyleri Arasında Nedenselliğin İncelenmesi: Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
280. Karaca, Ö. (2010). *Psychological Problems Of Prisoners On The Bases Of Their Upon-Release Future Expectations and Personashy Characteristics: The Importance Of Being Parent and Time Left Before Release*. Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
281. Kotov, R., Ruggero, C. J., Krueger, R. F., Watson, D., Yuan, Q., & Zimmerman, M. (2011). New dimensions in the quantitative classification of mental illness. *Archives of General Psychiatry*, 68(10), 1003-1011.
282. Malouff, J., Thorsteinsson, E., & Schutte, N. (2005). The relationship between the five-factor model of personality and symptoms of clinical disorders: A metaanalysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 27, 101-114.
283. Bozionelos, N. (2004). Disposition and demographic variables. *Personality and Individual Differences*, 36(5), 1049-1058.
284. Furnham, A., & Cheng, H. (2019). The change and stability of NEO scores over six-years: A British study and a short review. *Personality and Individual Differences*, 144, 105-110.
285. Goldberg, L. R., Sweeney, D., Merenda, P. F., & Hughes, J. E. (1998). Demographic variables and personality: the effects of gender, age, education, and ethnic/racial status on self-descriptions of personality attributes. *Personality and Individual Differences*, 24(3), 393-403.
286. Yurdakul, Y. (2019). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Eş Uyumlu ile Olan İlişkileri: Evli Çiftlerde Kesitsel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
287. Jokela, M., & Keltikangas-Järvinen, L. (2011). The association between low socioeconomic status and depressive symptoms depends on temperament and personality traits. *Personality and Individual Differences*, 51, 302-308.
288. Duckworth, A. L., Weir, D., Tsukayama, E., & Kwok, D. (2012). Who Does Well in Life? Conscientious Adults Excel in Both Objective and Subjective Success. *Frontiers in Psychology*, 3, 1-8.
289. Kaya-Şen, A. (2019). *Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri ile Beden Algısı ve Yaşam Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
290. Akar, A. (2014). *PDR ve Psikoloji Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Narsistik Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
291. Üzümcü, E. (2016). *Büyükleme ve Kırılgan Narsistik Kişilik Özellikleri ile İlişkili Faktörlerin Şeman Terapi Modeli Çerçevesinde İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
292. Foster, J. D., Campbell, W. K., & Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486.
293. Miller, J. D., & Campbell, W. K. (2008). Comparing clinical and social-personality conceptualizations of narcissism. *Journal of Personality*, 76, 449-476.
294. Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W. at al. (2015). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 141(2), 261-310.

295. Wright A. G. C., Lukowitsky M. R., Pincus A. L., & Conroy D. E. (2010). The higherorder factor structure and gender invariance of the Pathological Narcissism Inventory. *Assessment* 17(4), 467-483.
296. Kardaş, S. (2017). *Sanal Kimlik ve Spiritüel İyi Oluşun Üniversite Öğrencilerinin Narsistik Eğilimlerini Yordayıcılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
297. O'Leary, J., & Wright, F. (1986). Shame and gender issues in pathological narcissism. *Psychoanalytic Psychology*, 3(4), 327-339.
298. Altun, R. (2015). *Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık ve Narsisizm İlişkisi (Sinop örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
299. Özdemir, H. E. (2017). *Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Bağlanma Stilleri ile Narsisizm Arasındaki İlişki: Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
300. Atilla-Ekinci, E. (2018). *Psikopatik Belirtilerin Narsisistik Özellikler ve Başa Çıkma Tarzları ile İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
301. Koç-Ekinci, C. (2018). *Erişkinlerde Narsistik Kişilik Özelliklerinin Mizaç ve Karakter Boyutları ile Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
302. Çoban, H., ve İrmiş, A. (2018). Yöneticilerde narsisizm üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1), 123-146.
303. Çakır, B. (2018). *Yetişkinlerde Sosyal Medya Bağlılığı, Narsisizm ve Empati Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
304. Aydoğan, E. ve Serbest, S. (2016). İş yerinde karanlık üçlü: Bir kamu kuruluşun iç denetim biriminde araştırma. *Sayıştay Dergisi*, 101, 97-121.
305. Akıncı, İ (2015). *The Relationship Between The Types Of Narcissism And Psychological Well-Being: The Roles Of Emotions And Difficulties In Emotion Regulation*. Unpublished Master's Thesis, Middle East Technical University The Graduate School Of Social Sciences, Ankara.
306. Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J., & Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of personality*, 79(5), 1013-1042.
307. Żemojtel-Piotrowska, M., Clinton, A., & Piotrowski, J. Agentic and communal narcissism and subjective well-being: Are narcissistic individuals unhappy? A research report. *Current Issues In Personality Psychology*, 2(1), 10-16.
308. Terpet, D. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Facebook ve Instagram Kullanımı ile Narsistik Yapılanma Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
309. Gürsel-Özkan, G. (2019). *Farklı Meslek Gruplarındaki Evli Bireylerin Narsisistik Kişilik Özelliklerinin Evlilik Doyumu ve Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
310. Miller, J. D., Maples, J. L., Buffardi, L., Cai, H., Gentile, B., Kisbu-Sakarya, Y. at al. (2015). Narcissism and United States' culture: The view from home and around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1068-1089.
311. Cai, H., Kwan, S. ve Sedikides, C. (2012). A sociocultural approach to Narcissism: The case of modern China. *European Journal of Personality*, 26(5), 529-535.
312. Carlson, K.S., Gjerde, P.F. (2009). Preschool Personality Antecedents Of Narcissism In Adolescence And Young Adulthood: A 20-Year Longitudinal Study. *Journal of Research in Personality*, 43(4), 570- 578.
313. Çelik, M. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Narsisizm Düzeyleri ile Kendini Sabotaj Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
314. Piff, P. K. (2014). Wealth and the inflated self class, entitlement, and narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(1), 34-43.

315. Snibbe, A. C., & Markus, H. R. (2005). You cant always get what you want: Educational attainment, agency, and choice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4),703-720.
316. Stephens, N. M., Markus, H. R., & Townsend, S. S. (2007). Choice as an act of meaning: The case of social class. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 814-830.
317. Barry, T. D., Thompson, A., Barry, C. T., Lochman, J. E., Adler, K., & Hill, K. (2007). The importance of narcissism in predicting proactive and reactive aggression in moderately to highly aggressive children. *Aggressive Behavior*, 33(3), 185-197.
318. Perry, J.D., & Perry, J.C. (2004). Conflicts, defenses and the stability of narcissistic personality features. *Psychiatry*, 67, 310-330.
319. Cramer, P. (1999). Personality, personality disorders and defense mechanisms. *J Pers.* 67, 535-554.
320. Mielimaka, M., Ogrodniczuk, J.S., Kealy, D., Cheek, J., & Joyce, A.S. (2018). Narcissism and interpersonal problems among psychiatric outpatients. What is the role of defensive style? *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 206(9), 711-715.
321. Davis, C., Karvinen, K., & McCreary, D. R. (2005). Personality correlates of a drive for muscularity in young men. *Personality and Individual Differences*, 39(2), 349-359.
322. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 456-470.
323. Sorotzkin, B. (1985). The quest for perfection: Avoiding guilt or avoiding shame? *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 22(3), 564-571.
324. John, O.P., & Robins, R.W. (1994). Accuracy and bias in self-perception: Individual differences in self-enhancement and the role of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 206-219.
325. Rose, P. (2002). The happy and unhappy faces of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 33, 379-391.
326. O'Boyle, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C., Story, P. A., & White, C. D. (2014). A Meta-Analytic Test of Redundancy and Relative Importance of the Dark Triad and Five-Factor Model of Personality. *Journal of Personality*, 83(6), 644-664.
327. Hart, W., Tortoriello, G. K., & Richardson, K. (2018). Feeling good about oneself heightens, not hinders, the goodness in narcissism. *Current Psychology*.
328. Duffy, M. K., Shaw, J. D., Scott, K. L., & Tepper, B. J. (2006). The moderating roles of self-esteem and neuroticism in the relationship between group and individual undermining behavior. *Journal of Applied Psychology*, 91, 1066-1077.
329. Samuel, D. B., & Widiger, T. A. (2008). A meta-analytic review of the relationships between the five-factor model and DSM-IV-TR personality disorders: A facet level analysis. *Clinical Psychology Review*, 28, 1326-1342.
330. Sackeim, H. A., & Gur, R. C. (1978). Self-deception, self-confrontation, and consciousness. İçinde G. E. Schwartz & D. Shapiro (Eds.), *Consciousness and Self-Regulation: Advances in Research*. New York: Plenum; 139-197.
331. Starek, J.E., & Keating, C.F. (1991). Self-deception and its relationship to success in competition. *Basic and Applied Social Psychology*, 12(2), 145-155.
332. Paulhus, D. L. (1986). Self-deception and impression management in test responses. İçinde A. Angleitner & J. S. Wiggins (Eds.), *Personality Assessment Via Questionnaire*. New York: Springer-Verlag; 143-165.
333. Sahdra, B., & Thagard, P. (2003). Self-deception and emotional coherence. *Minds and Machines*, 13, 213-231.
334. Meier, B. P., Robinson, M. D., Gaither, G. A., & Heinert, N. J. (2006). A secret attraction or defensive loathing? Homophobia, defense, and implicit cognition. *Journal of Research in Personality*, 40(4), 377-394.
335. Gur, R. C., & Sackeim, H. A. (1979). Self-deception: A concept in search of a phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 147-169.
336. Lee, S., & Klein, H.J. (2002). Relationships between conscientiousness, self-efficacy, self-deception, and learning over time. *Journal of Applied Psychology*, 87, 1175-1182.
337. Otter, Z., & Egan, V. (2007). The evolutionary role of self-deceptive enhancement as a protective factor against antisocial cognitions. *Personality and Individual Differences*, 43(8), 2258-2269.

338. Uziel, L. (2014). Impression Management (“Lie”) Scales are associated with interpersonally oriented self-control, not other-deception. *Journal of Personality*, 82(3), 200-212.
339. Dodaj, A. (2012). Social Desirability and Self-Reports: Testing a Content and Response-Style Model of Socially Desirable Responding. *Europe’s Journal of Psychology*, 8(4), 651-666.
340. Borkeu, P., & Ostendorf, F. (1992). Social desirability scales as moderator and suppressor variables. *European Journal of Personality*, 6, 199-214.
341. Gudjonsson, G. H., & Sigurdsson, J. F. (2004). The relationship of suggestibility and compliance with self-deception and other-deception. *Psychology, Crime & Law*, 10(4), 447-453.
342. Pauls, C.A., & Stemmler, G. (2003). Substance and bias in social desirability responding. *Personality and Individual Differences*, 35, 263-275.
343. Otter, Z., & Egan, V. (2007). The evolutionary role of self-deceptive enhancement as a protective factor against antisocial cognitions. *Personality and Individual Differences*, 43(8), 2258-2269.
344. Lester, D. (2011). Is a multiple self healthy or pathological? *Psychological Reports*, 109(2), 600-602.
345. Ross, S. R., Canada, K. E., & Rausch, M. K. (2002). Self-handicapping and the Five Factor Model of personality: Mediation between neuroticism and conscientiousness. *Personality and Individual Differences*, 32(7), 1173-1184.
346. Berry, C.M., Page, R.C., & Sackett, P.R. (2007). Effects of selfdeceptive enhancement on personality-job performance relationships. *International Journal of Selection and Assessment*, 15, 94-109.
347. Meston, C. M., Heiman, J. R., Trapnell, P. D., & Paulhus, D. L. (1998). Socially desirable responding and sexuality self-reports. *Journal of Sex Research*, 35, 148-157.
348. Besharat, M. A. (2005). Examining the Relationship of Positive and Negative Perfectionism and Defense Mechanisms. *Psychological Research*, 8(1-2).
349. Dickinson, W.L., & Ashby, J.S. (2005). Multidimensional perfectionism and ego defenses. *Journal of College Student Psychotherapy*, 19(3), 41-54.
350. Singh, S., & Rathore, D. (2014). Defense mechanisms and psychological distress in perfectionists. *Indian. Journal of Health and Wellbeing*, 5(10), 1184-1187.
351. Hannah, D.J. (2008). Defense Mechanisms of Perfectionists. Unpublished Master Thesis, University of Florida.
352. Senra, C., Merino, H., & Ferreira, F. (2017). Exploring the link between perfectionism and depressive symptoms: Contribution of rumination and defense styles. *Journal of Clinical Psychology*, 74(6), 1053-1066.
353. Flett, G.L., Besser, A., & Hewitt, P.L. (2005). Perfectionism, ego defense styles, and depression: A comparison of self-reports versus informant ratings. *Journal of Personality*, 73(5), 1-42.
354. Shamsaldini, A., Bahri, M. Z., & Yaghoubi, A. (2014). Correlation between dimensions of perfectionism and defense mechanism with Narcisism in students of Islamic Azad University Tonekabon Branch. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 3(4), 849-859.
355. Deniz, D. (2007). *İşyerinde Örgütsel Yıldırımaya Maruz Kalan Çalışanların Kişilik Yapıları ve Kullandıkları Ego Savunma Mekanizmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
356. Ribadier, A., Dorard, G., & Varescon, I. (2016). Personality and defense styles: Clinical specificities and predictive factors of alcohol use disorder in women. *Journal of Psychoactive Drugs*, 48(5), 384-392.
357. Sinha, B. K., & Watson, D. C. (1999). Predicting personality disorder traits with the Defense Style Questionnaire in a normal sample. *Journal of Personality Disorders*, 13(3), 281-286.
358. Furnham, A. (2012). Lay understandings of defence mechanisms: The role of personality traits and gender. *Psychology, Health & Medicine* 17(6), 723-734.
359. Cramer, P. (2003). Personality change in later adulthood is predicted by defense mechanism use in early adulthood. *Journal of Research in Personality*, 37, 76-104.
360. Enns, M. W. & Cox, B. J. (2002). The nature and assessment of perfectionism: A critical analysis. İçinde G.L. Flett & P.L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, Research and Treatment*. Washington, DC: American Psychological Association; 33-62.
361. Ulu, I. P., & Tezer, E. (2010). Adaptive and maladaptive perfectionism, adult attachment, and Big Five personality traits. *The Journal of Psychology*, 144, 327-340.

362. Stoeber, J., Otto, K., & Dalbert, C. (2009). Perfectionism and the Big Five: Conscientiousness predicts longitudinal increases in self-oriented perfectionism. *Personality and Individual Differences, 47*, 363-368.
363. Navarez, J.C., & Cayubit, R.F.O. (2011). Exploring the factors of perfectionism within the Big Five Personality Model among Filipino College Students. *Educational Measurement and Evaluation Review, 2*, 77-91.
364. Bojanić, Z., Šakan, D., & Nedeljković, J. (2018). Personality traits as predictors of perfectionism. *Physical Education and Sport, 16*(1), 57-71.
365. Stumpf, H., & Parker, W.D. (2000). A hierarchical structural analysis of perfectionism and its relation to other personality characteristics. *Personality and Individual Differences, 28*, 837-852.
366. Walton, G. E., Hibbard, D. R., Coughlin, C., & Coyl-Shepherd, D. D. (2018). Parenting, personality, and culture as predictors of perfectionism. *Current Psychology*.
367. Boysan, M., & Kiral, E. (2016). Associations between procrastination, personality, perfectionism, self-esteem and locus of control. *British Journal of Guidance & Counselling, 45*(3), 284-296.
368. Borroni, S., Bortolla, R., Lombardi, L. M. G., Somma, A., Maffei, C., & Fossati, A. (2016). The Italian version of Perfectionistic Self-Presentation Scale: psychometric proprieties and its associations with pathological narcissism and adult attachment in an adult non clinical sample. *Personality and Mental Health, 10*(2), 130-141.
369. Casale, S., Fioravanti, G., Rugai, L., Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2016). The interpersonal expression of perfectionism among grandiose and vulnerable narcissists: Perfectionistic self-presentation, effortless perfection, and the ability to seem perfect. *Personality and Individual Differences, 99*, 320-324.
370. Strong, D. R., Greene, R. L., & Kordinak, S. T. (2002). Taxometric analysis of impression management and self-deception in college student and personnel evaluation settings. *Journal of Personality Assessment, 78*(1), 161-175.
371. Zajenkowski, M., Witowska, J., Maciantowicz, O., & Malesza, M. (2016). Vulnerable past, grandiose present: The relationship between vulnerable and grandiose narcissism, time perspective and personality. *Personality and Individual Differences, 98*, 102-106.

EKLER

Ek 1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Yıldız BİLGE danışmanlığında, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Ülkü Tankut'un yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir.

Çalışma bireylerin kişilik özelliklerini yansıtan duygu, düşünce ve davranışların incelenmesini hedeflemektedir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Sizden bazı soruları cevaplamanız istenmektedir. Bu soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Lütfen yönergeleri takip ederek size en uygun olduğunuzu düşündüğünüz yanıtı vermeye çalışınız ve mümkün olduğunda boş soru bırakmayınız. Anketlerde yer alan sorular rahatsızlık verecek unsurlar içermemektedir. Yine de, herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissederseniz, istediğiniz aşamada çalışmadan tümüyle ayrılabilirsiniz. Vereceğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırma kapsamında değerlendirilecektir. Bireysel bir değerlendirme söz konusu olmayacaktır. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcının İmzası: .....

LÜTFEN SİZE UYGUN OLAN SEÇENEĞİ İŞARETLEYİP BOŞ ALANLARI DOLDURUNUZ

1. Yaşınız:.....

2. Cinsiyet: ( ) Kadın ( ) Erkek

3. Eğitim Durumunuz:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite ve üzeri ( )

4. Gelir Düzeyiniz:

1499 TL ve altı ( ) 1500 TL- 2499 TL arası ( )

2500 TL ve 3500 TL arası ( ) 3501 TL ve 5000 TL arası ( ) 5000 TL ve üzeri ( )

5. Medeni Haliniz:

Bekar ( ) Evli ( ) Boşanmış ( ) Dul ( ) Evli ve ayrı yaşıyor ( )

6. Son 6 ayda herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Evetse lütfen belirtiniz:

7. Bir sorun için psikolojik veya psikiyatrik yardım alıyor musunuz/aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Ek 2. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

Aşağıda bazı kişilik ve davranışlara ilişkin birtakım ifadeler yer almaktadır. Her ifadeyi okuduktan sonra o görüşe ne kadar katıldığınızı belirtiniz. Kesinlikle katılıyorsanız 5, kesinlikle katılmıyorsanız 1 rakamını işaretleyiniz. Bu iki görüş arasında sizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz rakamı işaretleyiniz.

1. Kesinlikle Katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Kararsızım/Fikrim Yok
4. Katılıyorum
5. Kesinlikle Katılıyorum

1. Anne-babam benim için çok yüksek ölçütler belirler.	(1) (2) (3) (4) (5)
2. Düzen benim için çok önemlidir.	(1) (2) (3) (4) (5)
3.Çocukken mükemmel yapmadığım şeyler için cezalandırılmışımdır.	(1) (2) (3) (4) (5)
4.Kendim için en yüksek ölçütleri belirlemezsem ikinci sınıf bir insan haline gelebilirim.	(1) (2) (3) (4) (5)
5.Anne-babam benim hatalarımı hiçbir zaman anlamaya çalışmamıştır.	(1) (2) (3) (4) (5)
6.Yaptığım her şeyde tam anlamıyla yeterli olmak benim için önemlidir.	(1) (2) (3) (4) (5)
7. Ben tertipli bir insanım.	(1) (2) (3) (4) (5)
8. Düzenli bir insan olmaya çalışırım.	(1) (2) (3) (4) (5)
9. Okulda/işte başarısız olmam halinde insan olarak tümüyle başarısızımdır.	(1) (2) (3) (4) (5)
10. Bir hata yaptığımda hayal kırıklığına uğrarım.	(1) (2) (3) (4) (5)
11. Anne-babam benden her şeyin en iyisini yapmamı ister.	(1) (2) (3) (4) (5)
12. Pek çok insandan daha yüksek hedefler belirlerim.	(1) (2) (3) (4) (5)
13. İşte/okulda birileri bir işi benden daha iyi yapacak olursa o zaman kendimi bütün işte başarısız olmuş gibi hissederim.	(1) (2) (3) (4) (5)
14.Kısmen başarısız olursam, bu durum tümüyle başarısız olmak kadar kötüdür.	(1) (2) (3) (4) (5)
15.Ailemde yalnızca olağanüstü performans yeterince iyi olarak kabul görür.	(1) (2) (3) (4) (5)
16.Çabalarımı bir hedefe ulaşmak için yoğunlaştırmakta çok iyiyimdir.	(1) (2) (3) (4) (5)
17. Bir şeyleri çok dikkatli yaptığım zamanlarda bile çoğu kez tam olarak doğru olmamış gibi hissederim.	(1) (2) (3) (4) (5)
18. Bir şeylerde en iyi olamamaktan nefret ederim.	(1) (2) (3) (4) (5)
19. Aşırı derecede yüksek hedeflerin var.	(1) (2) (3) (4) (5)
20. Anne-babam benden mükemmeli beklerler.	(1) (2) (3) (4) (5)
21.Eğer bir hata yapacak olursam insanlar muhtemelen benim hakkımda daha olumsuz düşünürler.	(1) (2) (3) (4) (5)
22.Anne-babamın beklentilerini hiçbir zaman karşılayabilirmişim gibi hissetmem.	(1) (2) (3) (4) (5)
23.Bir şeyleri diğer insanlar kadar iyi yapamazsam bu benim daha değersiz olduğum anlamına gelir.	(1) (2) (3) (4) (5)
24.Diğer insanlar kendileri için bana göre çok daha düşük standartlar belirliyormuş gibi gelir.	(1) (2) (3) (4) (5)

25. Ben her zaman en iyisini yapmazsam insanlar bana saygı duymaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
26. Anne-babamın benim geleceğime ilişkin beklentileri her zaman için benimkilerden çok daha yüksek olmuştur.	(1) (2) (3) (4) (5)
27. Düzenli (Tertipli) bir insan olmaya çalışırım.	(1) (2) (3) (4) (5)
28. Yaptığım basit günlük şeyler için genellikle şüphelerim vardır.	(1) (2) (3) (4) (5)
29. Tertipli olmak benim için çok önemlidir.	(1) (2) (3) (4) (5)
30. Günlük işlerimde pek çok insana göre çok daha yüksek performans beklerim.	(1) (2) (3) (4) (5)
31. Düzenli bir insanım.	(1) (2) (3) (4) (5)
32. Bir şeyleri tekrar tekrar yaptığım için işlerimde geri kalmaya eğilimliyim.	(1) (2) (3) (4) (5)
33. Bir şeyleri “doğru” yapmak benim için uzun zaman alır.	(1) (2) (3) (4) (5)
34. Ne kadar az hata yaparsam insanlar beni kadar fazla sever.	(1) (2) (3) (4) (5)
35. Ailemin ölçütlerini hiçbir zaman karşılayabilecekmişim gibi hissetmem.	(1) (2) (3) (4) (5)

Ek 3. Kendini Aldatma Ölçeği

	0.Katılmıyorum	1.Biraz Katılıyorum	2.Orta Düzeyde Katılıyorum	3.Çoğunlukla Katılıyorum	4.Tamamen Katılıyorum
1.Kendimi yeterli düzeyde tanıyorum.	0	1	2	3	4
2. Kendimi objektif bir şekilde değerlendiririm.	0	1	2	3	4
3. Çoğunlukla hata yapmam.	0	1	2	3	4
4. Birçok alanda yeteneğim vardır.	0	1	2	3	4
5. İşimde diğer insanlara göre daha iyiyim.	0	1	2	3	4
6. Neleri sevip sevmediğimi ve nelere niçin ilgi duyduğumu bilirim.	0	1	2	3	4
7. Kendime karşı dürüst olurum.	0	1	2	3	4
8. Sağlam bir karakterim olduğumu düşünüyorum.	0	1	2	3	4
9. Sosyal becerilerim diğer insanlara göre oldukça gelişmiştir.	0	1	2	3	4
10. Güçlü bir iradeye sahibim.	0	1	2	3	4
11. Çevremdeki insanlarla iyi geçinme konusunda, başkalarına göre daha iyiyim.	0	1	2	3	4
12. Çevremdeki insanlar (öğretmen, arkadaş, ebeveyn) herhangi bir alanda yeteneksiz olduğumu söylediler de kendini o alanda yetenekli olarak kabul ederim.	0	1	2	3	4
13. Bana verilen bir işi en iyi şekilde yaparım.	0	1	2	3	4
14. İnsanlarla ilgili ilk izlenimlerimde haklı çıkarım.	0	1	2	3	4
15.Kendimden emin olarak doğru kararlar veririm.	0	1	2	3	4
16. Mantıklı bir insanım.	0	1	2	3	4
17. Problemlerimi etkili bir şekilde çözerim.	0	1	2	3	4

Ek 5. Temel Kişilik Özellikleri Envanteri

<p>Aşağıda size uyan ya da uymayan pek çok kişilik özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden her birinin sizin için ne kadar uygun olduğunu ilgili rakamı daire içine alarak belirtiniz.</p> <p>Örneğin; Kendimi ..... biri olarak görüyorum. Hiç uygun değil (1), Uygun değil (2), Kararsızım (3), Uygun (4), Çok uygun (5)</p>												
1. Aceleci	1	2	3	4	5	24. Pasif	1	2	3	4	5	
2. Yapmacık	1	2	3	4	5	25. Disiplinli	1	2	3	4	5	
3. Duyarlı	1	2	3	4	5	26. Açgözlü	1	2	3	4	5	
4. Konuşkan	1	2	3	4	5	27. Sinirli	1	2	3	4	5	
5. Kendine güvenen	1	2	3	4	5	28. Canayakın	1	2	3	4	5	
6. Soğuk	1	2	3	4	5	29. Kızgın	1	2	3	4	5	
7. Utangaç	1	2	3	4	5	30. Sabit fikirli	1	2	3	4	5	
8. Paylaşımçı	1	2	3	4	5	31. Görgüsüz	1	2	3	4	5	
9. Geniş / rahat	1	2	3	4	5	32. Durgun	1	2	3	4	5	
10. Cesur	1	2	3	4	5	33. Kaygılı	1	2	3	4	5	
11. Agresif	1	2	3	4	5	34. Terbiyesiz	1	2	3	4	5	
12. Çalışkan	1	2	3	4	5	35. Sabırsız	1	2	3	4	5	
13. İçten pazarlıklı	1	2	3	4	5	36. Yaratıcı	1	2	3	4	5	
14. Girişken	1	2	3	4	5	37. Kaprisli	1	2	3	4	5	
15. İyi niyetli	1	2	3	4	5	38. İçine kapanık	1	2	3	4	5	
16. İçten	1	2	3	4	5	39. Çekingen	1	2	3	4	5	
17. Kendinden emin	1	2	3	4	5	40. Alıngan	1	2	3	4	5	
18. Huysuz	1	2	3	4	5	41. Hoşgörülü	1	2	3	4	5	
19. Yardımsever	1	2	3	4	5	42. Düzenli	1	2	3	4	5	
20. Kabiliyetli	1	2	3	4	5	43. Titiz	1	2	3	4	5	
21. Üşengeç	1	2	3	4	5	44. Tedbirli	1	2	3	4	5	
22. Sorumsuz	1	2	3	4	5	45. Azimli	1	2	3	4	5	
23. Sevecen	1	2	3	4	5							

Ek 6. Narsisistik Kişilik Envanteri-16

Aşağıdaki cümle çiftlerini okuyun ve kendinizle ilgili duygu ve düşüncelerinizi nispeten doğru yansıtan ifadenin yanına çarpı (x) koyun. Herhangi ifadenin sizi tam olarak yansıtmadığını düşünebilirsiniz. Yine de size daha yakın olan hangisiyse onu işaretleyin.	
1	___ İlgi merkezi olmak hakikaten de çok hoşuma gider. ___ İlgi merkezi olmak beni rahatsız eder.
2	___ Çoğu insandan ne daha iyi ne daha kötüyüm. ___ Özel biri olduğumu düşünüyorum.
3	___ Hikâyelerimi dinlemek herkesin hoşuna gider. ___ Bazen güzel hikâyeler anlatırım.
4	___ Layık olduğum saygıyı çoğunlukla görüyorum. ___ Hak ettiğim saygıyı görme konusunda ısrar ederim.
5	___ Emirlere uymaktan rahatsızlık duymam. ___ İnsanlar üzerinde otorite sahibi olmak hoşuma gider.
6	___ Önemli bir insan olacağım. ___ Başarılı olacağımı umuyorum.
7	___ İnsanlar bazen söylediklerime inanıyorlar. ___ Her insanı istediğim her şeye inandırabilirim.
8	___ Başka insanlardan çok şey beklerim. ___ Başka insanlar için bir şeyler yapmak hoşuma gider.
9	___ İlgi merkezi olmak hoşuma gider. ___ Kalabalığa karışmayı tercih ederim.
10	___ Ben de herkes gibi biriyim. ___ Sıra dışı bir insanım.
11	___ Ne yaptığımı her zaman bilen biriyimdir. ___ Bazen ne yaptığımdan emin olamıyorum.
12	___ Kendimi insanları manipüle ederken yakaladığımda bundan hoşlanmıyorum. ___ İnsanları manipüle etmek bana kolay gelir.
13	___ Otorite olmanın benim için pek de anlamı yoktur. ___ İnsanlar otoritemi hep tanır gibi görünürler.
14	___ İyi olduğumu biliyorum, çünkü herkes bana devamlı bunu söylüyor. ___ İnsanlar bana iltifat ettiklerinde bazen utanıyorum.
15	___ Gösterişçi olmamaya çalışırım. ___ İmkân bulursam gösteriş yapma eğiliminde olurum.
16	___ Başka insanlardan daha kabiliyetliyim. ___ Başka insanlardan öğrenebileceğim çok şey var.

Ek 7. Kırılğan Narsisizm Ölçeği-(Örnek Maddeleri)

Lütfen aşağıdaki soruları, her bir maddenin sizin duygu ve davranışlarınıızı ne dereceye kadar tanımladığına karar vererek cevaplandırınız. Altta yazılı derecelendirme ölçeğinden bir rakam seçerek her bir maddenin yanındaki boşluğu doldurunuz.

1 = Hiç tanımlamıyor / Doğru değil / Kesinlikle katılmıyorum

2 = Yansıtmıyor

3 = Ne tanımlıyor ne tanımlamıyor / Kararsızım

4 = Yansıtıyor

5 = Oldukça tanımlıyor /Doğru/ Kesinlikle katılıyorum

___ 2. Bir mekâna girdiğimde sıklıkla kendimin farkında olur ve başkalarının gözlerinin benim üzerimde olduğunu hissedirim.

___ 8. Diğer insanlar sorunları için zamanımı ve acılarını paylaşmamı isteyerek bana geldiklerinde içten içe kızgın ya da rahatsız olurum.

Not: Yazarların önerisi doğrultusunda örnek maddeler verilmiştir.
Ölçeğin Tamamı İçin,
Yazışma adresi:
begumsengul@gmail.com

Ek 8. Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form

Değerli Katılımcı,	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Bu ölçek 60 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 1 ile 5 arası puanlanmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanızdır. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz.					
1. Aşırı hırslı biriyimdir.	①	②	③	④	⑤
2. Başkaları çok övündüğümü söylerler ama söylediğim her şey doğrudur.	①	②	③	④	⑤
3. Liderlik yapmak benim için kolaydır.	①	②	③	④	⑤
4. Birileri bana iyilik yaptığında, acaba benden ne istiyorlar diye merak ederim.	①	②	③	④	⑤
5. Özel muamele görmeyi hak ediyorum.	①	②	③	④	⑤
6. Başkalarını eğlendirmekten büyük zevk alırım.	①	②	③	④	⑤
7. İlerlemek için insanlardan yararlanmak iyi bir şeydir.	①	②	③	④	⑤
8. Sıklıkla ünlü olmak ile ilgili hayaller kurarım.	①	②	③	④	⑤
9. İnsanlar beni yargıladığında, bunu hiç umursamam.	①	②	③	④	⑤
10. Başkalarının ihtiyaçlarını konusunda kaygılanmam	①	②	③	④	⑤
11. İnsanları manipüle etmede /kullanmada oldukça iyiyimdir.	①	②	③	④	⑤
12. Kendimden emin olmak için sık sık başkalarının iltifatlarına ihtiyacın varmış gibi hissederim.	①	②	③	④	⑤
13. Eleştirilmekten, o kadar nefret ederim ki, olduğunda öfkemi kontrol edemem.	①	②	③	④	⑤
14. Bir şeyde başarısız olduğumu fark ettiğimde kendimi küçük düşmüş hissederim.	①	②	③	④	⑤
15. Heyecan duymak için neredeyse her şeyi deneyebilirim.	①	②	③	④	⑤
16. Başarılı olmak için inanılmaz bir motivasyonuna sahibim.	①	②	③	④	⑤
17. Sadece kendi ayarımdaki insanlarla ilişki kurarım.	①	②	③	④	⑤
18. Otorite pozisyonu alma konusunda kendimi rahat hissederim.	①	②	③	④	⑤
19. Diğer insanların bana karşı dürüst olacaklarına inanırım.	①	②	③	④	⑤
20. Kuralların başkaları için geçerli olduğu kadar benim için geçerli olduğunu düşünmüyorum.	①	②	③	④	⑤
21. Başkaları tarafından fark edilmekten hoşlanırım.	①	②	③	④	⑤
22. Kendi ilerlemem için insanları birer araç olarak kullanırım.	①	②	③	④	⑤
23. Sık sık çok başarılı ve güçlü olacağıma dair hayaller kurarım.	①	②	③	④	⑤
24. Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü gerçekten umursamam.	①	②	③	④	⑤
25. Başkalarının dertlerini genelde fazla ilgi göstermem.	①	②	③	④	⑤
26. İnsanları bir şeyler yaptırmak için yönlendirebilirim.	①	②	③	④	⑤
27. Benlik duygum istikrarlıdır.	①	②	③	④	⑤
28. Doğru muamele görmediğimde aşırı öfkeli olduğum zamanlar olmuştur.	①	②	③	④	⑤
29. Başkalarının önünde küçük düşürüldüğümde berbat hissederim.	①	②	③	④	⑤
30. Gözü pek biriyimdir.	①	②	③	④	⑤
31. Büyük biri olmayı arzularım.	①	②	③	④	⑤

32. Benden daha aşağı kişilerle takılarak zamanımı boşa harcamam.	①	②	③	④	⑤
33. İnsanlar genellikle benim liderliğimi ve otoritemi takip ederler.	①	②	③	④	⑤
34. İnsanlara güvenme konusunda temkinliyimdir	①	②	③	④	⑤
35. Adaletsiz gibi gözükebilir ancak ihtimam, imtiyaz ve ödül gibi ayrıcalıkları hak ediyorum.	①	②	③	④	⑤
36. Bir parti ya da toplantıda en popüler kişi olmaktan hoşlanırım.	①	②	③	④	⑤
37. Başarıya ulaşmak için bazen diğer insanları kullanmanız gerekir.	①	②	③	④	⑤
38. Başarısıyla tanınmış biri olmayı nadiren hayal ederim.	①	②	③	④	⑤
39. Başkalarının eleştirilerine karşı oldukça kayıtsızım.	①	②	③	④	⑤
40. Sempati duygum zayıftır	①	②	③	④	⑤
41. Eninde sonunda benim dediğim olur.	①	②	③	④	⑤
42. Hayatta yeterince başarıya ulaşıp ulaşamayacağım hakkında kendimi oldukça güvensiz hissederim.	①	②	③	④	⑤
43. Hak ettiğim şeyi alamamak beni gerçekten çok öfkeliendirir.	①	②	③	④	⑤
44. İnsanlar beni yargıladığında utanırım.	①	②	③	④	⑤
45. Heyecan verici bir şey yapmak için yaralanmayı göze alabilirim.	①	②	③	④	⑤
46. Başarılı olmaya motiveyimdir.	①	②	③	④	⑤
47. Üstün bir insanım.	①	②	③	④	⑤
48. Çoğu durumda sorumluluk almaya eğilimliyimdir.	①	②	③	④	⑤
49. Sık sık diğerlerinin bana gerçeğin tamamını söylemediğini düşünürüm.	①	②	③	④	⑤
50. Özel muamele görmeyi hak ettiğime inanırım.	①	②	③	④	⑤
51. İnsanları eğlendirmeye bayılırım.	①	②	③	④	⑤
52. Kendi hedeflerime ulaşmada diğerlerini kullanmaya istekliyimdir	①	②	③	④	⑤
53. Bir gün benim adımla insanların çoğunun bileceğine inanıyorum.	①	②	③	④	⑤
54. Başkalarının benim hakkımdaki görüşlerini çok az umurumdadır	①	②	③	④	⑤
55. Başkalarının acıları beni üzmez.	①	②	③	④	⑤
56. İnsanlara istediklerimi yaptırmam kolaydır.	①	②	③	④	⑤
57. Keşke başkalarının benim hakkımdaki düşüncelerini bu kadar umurumda olmasaydı	①	②	③	④	⑤
58. İnsanlar bana saygısızlık ettiğinde tepem atar.	①	②	③	④	⑤
59. Başkalarının önünde bir hata yaparsam kendimi aptal gibi hissederim.	①	②	③	④	⑤
60. Riskli ya da tehlikeli şeyler yapmaktan hoşlanırım.	①	②	③	④	⑤

Ek 9. Etik Kurul Onayı

T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
Hamidiye Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 46418926
Konu :

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

TOPLANTI TARİHİ : 8 KASIM 2019
TOPLANTI NO : 2019/7
PROJE/ KARAR NO : 19/140 (Değerlendirilme Tarihi: 8.11.2019)

Üniversitemiz Yaşam Bilimleri Fakültesi Psikoloji Anabilimdalında görevli Dr. Öğr. Üy. Yıldız BİLGE' nin sorumlu, Psk. Ülkü TANKUT'ın yardımcı araştırmacı olduğu 19/140 kayıt numaralı, "**Mükemmeliyetçilik, Kendini Aldatma, Savunma Mekanizmaları ve Temel Kişilik Özelliklerinin Kırılgan ve Büyükleme Narsizm ile İlişkisi**" başlıklı proje önerisi, araştırmacının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Fatih GÜLTEKİN
Başkan

Prof. Dr. Günsel GÜVEN-POLAT
Başkan Vekili

Prof. Dr. Kadriye ÖNEŞ
Üye

Prof. Dr. Nesrin KARAMUSTAFALIOĞLU
Üye

Prof. Dr. Mahfuz ELMASTAŞ
Üye

Doç. Dr. Maihebrete ABUDILI
Üye

Doç. Dr. Papatya KELES
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Berat AKÇEŞME
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Banu BAYRAM
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elif GÜLTEKİN
Üye

Avukat Abdullah Ahmet KAYNAR
Üye

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Bireysel Bilgiler

Adı-Soyadı: Ülkü TANKUT

Doğum yeri ve tarihi: Bakırköy/İstanbul – 07/12/1994

Uyruğu: T.C.

Medeni durumu: Bekâr

İletişim adresi: ulkutankut@gmail.com

Yabancı dili: İngilizce (iyi seviyede)

Eğitim Bilgileri

Yüksek Lisans: Klinik Psikoloji, Sağlık Bilimleri Üniversitesi/İstanbul, 2019-2020

Lisans: Psikoloji, İstanbul Üniversitesi/İstanbul, 2014-2018

Lise: Behçet Canbaz Anadolu Lisesi/İstanbul, 2008-2012

İlköğretim: 75. Yıl İlköğretim Okulu, 2000-2008

Stajlar

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Stajyer Psikolog, 2017

Sultan 2. Abdülhamid Han Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2019

Mesleki Deneyim

Ayışığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Psikolog, 2018

Haliç Üniversitesi, Araştırma Görevlisi, 2019-halen

Eğitimler

Pedagojik Formasyon Eğitimi-Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi-2018

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Uygulayıcı Eğitimi-Klinik Psikoloji Enstitüsü Derneği-2019

Objektif Testler Uygulayıcı Eğitimi- Klinik Psikoloji Enstitüsü Derneği-2019

Denver II Gelişimsel Tarama Testi Uygulayıcı Eğitimi-Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği-2019

Bilişsel ve Davranışçı Terapi Kuramsal Eğitimi-Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği-2019